

The Project Gutenberg eBook of Jaakko Ilkka ja Klaus Fleming, by Kasimir Leino

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Jaakko Ilkka ja Klaus Fleming

Author: Kasimir Leino

Release date: November 29, 2014 [EBook #47495]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK JAAKKO ILKKA JA KLAUS FLEMING ***

Produced by Tapio Riikonen

JAAKKO ILKKA JA KLAUS FLEMING

Viisi-näytöksinen historiallinen näytelmä 9:ssä kuvaelmassa

Kirj.

KASIMIR LEINO

Otava, Helsinki, 1901.

J. Simeliuksen perill. kirjap. osakeyhtiö.

ALKULAUSE.

Neljä kuvaelmaa tätä historiallista runonäytelmääni ilmestyi jo v. 1898 toimittamani aikakauskirjan — Nykyajan — yhteydessä. Mutta kun minun jo seuraavan vuoden lopulla täytyi — etupäässä taloudellisista syistä — lopettaa koko hanke, keskeytyi tietysti kappaleen julkaiseminenkin, niin että se vasta nyt täysvalmiina luettavaksi ilmestyy. Alkuperäisen suunnitelmani mukaan perustuu se

pääpiirteissään tieteen esityksiin tästä maamme historiassa laatuansa ainoasta merkkitapauksesta: talonpoikain ilmi-kapinasta esivaltaa vastaan. Toivoakseni eivät "runoilijan vapaudella" tehdyt poikkeukset historian kuvauksista asian-ymmärtäjiäkään pahemmin häiritse.

Käytän tässä tilaisuutta pyytääkseni Nykyaika-vainajan ystäviltä anteeksi, että jatko "Jaakko Ilkkaan ja Klaus Flemingiin" on näin kauvan viipynyt; minun syynihän se on ollut, mutta itselläni siitä on ollut suurin mieliharmikin.

Tekijä.

HENKILÖT:

JAAKKO ILKKA, nuijalaisten päämies.
KATRI, hänen vaimonsa.
KIRSTI | heidän lapsiansa.
PENTTI |
MAUNO, kotihuovi, Kirstin sulhanen.
YRJÖ KONTSAS |
PENTTI POUTTU |
PERTTI PALO | nuijalaisia Kyrön, Laihian,
PENTTI PIRI | Lapuan ja Lohtajan pitäjistä.
MARTTI VILPUNPOIKA |
TOMMOLA |
VINIKKA |
KETTUNEN, Savon nuijalaisia.
FORDELL, veronkantaja Pohjanmaalla.
ABRAHAM MELKIORINPOIKA, Pohjanmaan vouti.
Herra SIMO (NURKKA), Kyrön kirkkoherra.
Herra EERIK (MARKUSSON), Rautalammen pappi.

KLAUS FLEMING, EERIKINPOIKA, valtakunnan marski ja
Suomen kenraalikuvernööri.
EBBA (STENBOCK), hänen puolisonsa.
JUHANA | heidän lapsiansa.
KAARINA |
GOTTSCHALK KLAUNPOIKA, Flemingin äpäräpoika.
PENTTI JUUSTEN, SÖYRINGINPOIKA, Turunlinnan isäntä.
AUNE, hänen tyttärensä.
PIETARI JUUSTEN, PAAVALINPOIKA, vänrikki.
KNUT KURKI, Laukon herra, ratsumestari.
LINDORM BONDE-LILLIEHÖÖK, kamariherra, Sigismundin lähetti.
BERTIL GALLE, Flemingin hovipoika.
MESTER VOGELSANG, Turun katedraalikoulun laulunopettaja.
DANIEL HJORT.

HERTTUA KAARLE, kuninkaana Kaarle IX.
LEJONHUFVUD, Raaseporin kreivi |
BRAHE, Visingborgin kreivi |
STENBOCK, Toftaholman vapaaherra | Ruotsin valtaneuvoksia.
BIELKE, Salestadin herra |
HORN, Kankaisten ja Haapaniemen herra |
GÖRAN STIERNSKÖLD, herttuan hovipoika.
Noita-akka.
Kontsahan vaimo tyttärineen.
Eräs kylän vaimo.
Eräs poika.
Neljä talonpoikaa.
Kaksi nuorta muijalaista.

Kolme huovia.
Kaksi Flemingin palvelijaa.

Talonpoikaiskansaa, morsiussaattue, nuijalaisia ja huoveja, nuoria aatelismiehiä ja -neitoja, soittoniekkoja, katedraalikoululaisia, lautamiehiä, lakeijoja y.m.

Taphtuu: osaksi Ilkan ja Kontsahan luona Pohjanmaalla, herttua Kaarlen luona Tukholmassa, Nokian kartanossa Pirkkalassa ja Flemingin luona Turussa.

Aika: vv. 1596-97, Sigismund III:n hallitessa Ruotsin ja Puolan yhdistettyjä kuningaskuntia.

ENSIMMÄINEN NÄYTÖS.

Ilkan tupa. Ovi perällä; sen oikealla puolen uuni vanhaa mallia, vasemmalla kaksikerroksinen, uutimilla verhottu sänky. Ikkunoita on vasemmalla puolen kaksi, oikealla (uunin puolella) yksi, kaikki varustettuna vetolaudoilla. Pitkin seiniä vahvat penkit, vasemmalla puolen leveä pöytä. Seinillä kahvoissa kirveitä, nauloissa jousia ja keihäitä.

On sunnuntai-päivä. Pöydän takana istuu Jaakko Ilkan vaimo Katri, avaa ikkunan ja laulelee latinalaista messua. Tytär Kirsti häärää lieden ääressä.

KATRI (veisaa):

Dies irae, dies illa
Solvat saeculum in favilla...

KIRSTI (kuunneltuaan hetkisen kääntyy äitiinsä päin):

Äiti!

KATRI (veisaa yhä):

Judex ergo cum sedebit,
Quidquid latet apparebit...

KIRSTI (kovemmin):

Äiti, hoi!

KATRI:

Sä mitä tahdot, rakas tyttöseni!

KIRSTI: Miks veisaat latinaa? Se synty on, niin haastoi herra Matti kerran mulle.

KATRI: Hän sulle joutavia silloin haastoi; — näät latinaks sun veisas iso-äitis jo Kristianin aikaan; samaa vaati taas Suomen herttu, kolmas Juhana, ja sitä käyttää myöskin Sigismund.

KIRSTI: En tiedä, äitiin vaiko pappiin luotan; isäni luottaa Kaarlo herttuaan ja paavin eljeks sättii munkkimessun.

KATRI: Uus usko, lapseni, on miesten usko, se puhuu järjelle ja kylmä on kuin huovin kuurottunut rautavyö. Me heikot naiset muuta kaipoamme: Jumalan lämmön vanha usko suo; ma seuraan sydäntäin, en pappeja.

KIRSTI:

Mut, äiti, ymmärrätkö latinaa?

KATRI: En ma, mut Jumala sen ymmärtää — ja itse tiedän, mitä pyydän hältä, kun veisaan uskonmiesten messuja. (Kuuluu kirkon kellojen soittoa). Nyt kirkkoon soitetaan; siell' ovat kai jo isäs Jaakko sekä veljes Pentti.

KIRSTI:

Mut mua sinne et sä laskenut —

KATRI: En tahtois sua uuteen uskohon — se sopii voimakkailla, meille ei.

KIRSTI: Mut mullapa on isän luonto mulla, ma häntä seuraan.

KATRI (huoaten): Siis jään mä yksin; ei käänny mieli mun kuin tuuliviiri, ei sielun kaipaus vedä kirkkohon, kun pyhät juhlaivalot sammutettiin, kun alttarimme paljaiks raastettiin ja arkituvaks tehtiin Herran huone.

KIRSTI: Mut tuo on paavin kirkon prameutta ja suurta syntiä, niin sanoo pappi.

KATRI:

Ei ole synti se, min sydän käskee.
Mut sydän kirkkoon-menon kieltää multa.

KIRSTI: Siks siis et taaton kera tänään käynyt, sa vaikka terveyttäsi mulle säälit ja talon turvattuutta syytit heille?

KATRI: Niin, siksi myöskin; mutta turvatonna on talo vartiaton tähän aikaan, sen tietköön Luoja!

KIRSTI (ylpeästi): Isäni Ilkka on, mies, jota kaikki pelkää näillä mailla, ja ryyttärit jos naapurissa ryöstäis, niin Ilkkalaan he eivät tohdi tulla.

KATRI: Ken voi sen tietää? Äsken Jouppilasta jo veivät siemenviljan, lypsylehmän ja rengin löivät puolikuoliaaksi. Niin inha aavistus mun mieltä painaa.

KIRSTI:

Mut johan maksoi isä linnaleirin?

KATRI:

Niin maksoi sen, mi säädetty on laissa.

KIRSTI:

Vaan liikaa ottamasta laki kieltää?

KATRI:

Ei kiellä rosmon laki ryöstämästä.

KIRSTI:

Vaan entäs suojakirja ruhtinaan?
Jos näytät sen, kai sitä pelkää huovit
ja säikkyy esivallan pitkää kättä!

KATRI (huokaa): Et tunne aikoja, sä Kirsti-rukka; es-valtaa vanhan Kustaan peljättiin. mut nyt on päätä vailla valtakunta.

KIRSTI:

Kai kuninkaana meill' on Sigismund?

KATRI:

Niin häll' on kruunu, mutta muilla valta.

KIRSTI:

Sä herttu Kaarloako tarkoitat?

KATRI:

Hän *Ruotsin* hallitsee, ei Suomea.

KIRSTI:

Siis marski Suitian on meidän turva.

KATRI: Se nokinenä kaunis turva on! Kuin susi paimentaa hän lampaitansa — mit'ei hän itse vie, sen huovit ryöstää. Mut vaiti! navetasta ääntä kuulen, mun täytyy karjaa käydä katsomaan!

(Menee).

KIRSTI: Tuo rakas äiti pelkää vallan suotta — mä luotan isään, hän on voimakas! (Askaroi hetken lieden ääressä, menee lähimmäisen suljetun ikkunan luo ja sysää sen auki). Mut Maunu kirkon-aikaan lupas tulla! (Katselee ulos), ja tie on tyhjä, hänt' ei kuulu näy!

(Istuu kädet ristissä penkille ja hetken kaluttua hyräilee):

Kun mun kultani tulisi, armahani asteleisi, tuntisin tuon tulosta, arvoaisin astunnasta —

MAUNO (huovin puvussa, pistää päänsä raotetusta ovesta ja laulaa viime säkeen nuotilla): Etpäs vain sä arvannunna!

KIRSTI (on säikähtävänä ja hypähtää ylös):
Hyi, kuin säikähdin!

MAUNO (hypähtää tupaan ja rientää syleilemään Kirstiä):
Vai säikkyi kyttää arka metsän kyyhky?

KIRSTI (olevinaan): Kun pukus ruman näin, niin rosvojoukon ma luulin Ilkkalaankin osanneen.

MAUNO (nauraa): Ma aimo rosvo kyllä olenkin, näät likan aarteihen ma viedä aion!

KIRSTI (leikillä): Vai Ilkkalaa sai huovi ryöstämään, siis huudankin jo äidin pihatolta!

(On menevinään ikkunan luo).

MAUNO: Sä pieni kälmi, ollos huutamatta, ma tiedän keinon, millä huudot estän, sen tietää kyllä huovit Flemingin!

(Aikoo suudella).

KIRSTI (lykkää hänet luotaan): Jos oisitkin sä marskin joukkokuntaa, niin urhon mainett' oisi rahtu sulla; vaan kotiryöttäreill' on toinen tuoksu ja voitonmerkkinänsä olven täplät.

MAUNO (katselee pukuansa): Ma puvun vasta sentään puhdistin! Niin kyllä, Oulun linnan oivat kestit ei verta maksaneet, mut olta paljo! (Huumorilla). Vaan kuuden viikon uinti olvijoessa se kysyy sankaria sekini, Kirsti!

KIRSTI:
Kai nytkin näyttää tahdot taitoasi
ja kautta rantain kysyt haarikkaa?
Se saamas pitää, Ilmajoen urho!

(Ottaa pöydältä haarikan, laskee siihen olutta).

MAUNO (ynseästi):
Niin, pilkkaa, pilkkaa, sattuu omaan nilkkaan!

KIRSTI (veikeästi):
Vois käydä niinkin, jos jo omas oisin!

(Tarjoo haarikan).

MAUNO:
Ja jollet lie, kai siksi tullet kohta (juo).

KIRSTI:
Sen käki tietää, milloin köyhä naipi?

MAUNO (sieppaa Kirstin polvelleen): Ei köyhä ole aina köyhä, eikä rikas ole aina rikas, vaan kaunis on aina kaunis! Niin sanoi pirkkalainen ennen muinoin, kun Lapin kaunottaren vaimoks ryösti.

KIRSTI:
Vai Lapin noidan nimen mulle annat!
On sekin tapa naista mielitellä.

MAUNO: En huoli kanssas kiistaella tässä, — kun touko tehdään, vilja korjataan, tään puvun heitän, lähden taaton luoksi ja hälle miniäksi Kirstin vien.

KIRSTI (pilkallisesti): Vai heität soturin sä ammatin, kun huhut sotaa alkaa ennustella?

MAUNO:
Sä elä manaa meille paholaista,
et tiedä milloinka se ilmestyy!
Vai lietkö kuullut viestit ruhtinaalta?

KIRSTI: Ma tiedän, ett'on meillä rauha maassa; vai onko Vienan ryssät liikkehellä?

MAUNO: Ei Vienan ryssät meitä kotvaan uhkaa, sen halun heiltä otti Vesainen. Vaan Palon Perttu kertoi äsken, että on ruhtinaalta viestit kulkemassa — he kansaa marskin kimppuun yllyttää.

KIRSTI: Ja senkö kertoi Palon Perttu sulle, vaikk' olet huovi marski Flemingin?

MAUNO: Niin olen vielä kaksi köyhää kuuta, mut mieleltäni nyt jo kansan mies, sen tietää Perttu.

KIRSTI:

Minä myös sen tiedän.

Mut isä vain ei luota sinuun, Maunu.

MAUNO: Ei luota vielä, mutta kerran luottaa; ma teossa näytän sen, kun tarvis vaatii, vain teko miehen luoton voittaa voi.

KIRSTI: Mies sanastansa. Mutta ruhtinaalta on viestit tulleet: mitä tahtoo hän?

MAUNO: Sit' en mä tiedä; varmaan Flemingiltä hän mielellänsä nokeis naamankin. Kai isäs tiedot tuopi tullessaan, ja kohta hirtuu kai jo orhi tiellä ja näkyy sinilakki Jaakko Ilkan?

KIRSTI (kurkistaa ulos): Ei vielä näy! — Vaan katsos, katsos, Maunu, kuin puissa päivän läike liekehtii — vai mit' on tuo?

MAUNO (vilkaisee ulos ja huudahtaa hampaiden välistä);
Voi, noita perkeleitä?

KIRSTI (kummastuen):

Sä mitä kiroilet?

(Katsoo tarkemmin ulos).

Ah, tosiaan —

nuo säteet peitsen kärjistäkö välkkyy?

Se lienee huovijoukko — tiekin tuolla
niin sauhuaa kuin raivois tuulispää.

Ne minne kiitänee?

MAUNO (yhä hampaittensa välistä): Ja eikös sentään nuo konnat uskalla! Nyt perii hukka.

KIRSTI (ahdistuneena):

Sä pelkää, että tänne...

MAUNO: Tänne juuri he aikovat, niin uhkasivat yöllä, kun knaapin luona joivat mässäten: on täynnä Ilkan jyvääitait vielä ja uusi ruis jo hällä heiliää, niin sanoivat!

KIRSTI (oikaisekse): On leiri maksettu ja Jaakko Ilkka vääryyttä ei kärsi!

MAUNO: Ei tohtiskaan he tulla, jollei tietäis, ett' on hän poissa! Mitä voin ma yksin?

KATRI (hyökkää sisään): Voi Kiesus auta! Täällä vetelykset taas kuhertaa kuin teiret soitimessa ja kujalla jo huovit hoilottaa!

MAUNO:

Sen juuri näin.

KATRI: Sen näit, sä konna, siis kai tunsit tuuman myös?

Maunu: Sen kuulin kyllä, vaan että tohtis he, sit' en mä luullut.

KATRI:

Siis tiesit, vaan et kettu meille hiisku.

Hyi, suden ruoka, korjaatko sä luusi,
eläkä avaa enää usta tuota!

MAUNO (riipeästi): Ma lähdenkin ja tiedän, mitä teen — lie tamma pilttuussaan ja rantaviertä kai päässee Kaupin kautta kirkkotielle!

(Syöksee ulos).

KATRI (sylkää perään):

Se ruoja menköön!

(Avaa permantoluukun).

KIRSTI (on heti rientänyt ikkunaan): Tuossa on jo ratsu — kuin noita suitsitta hän lentää pois!

KATRI: Ann' olla kuherrus ja auta ehkä, ett' alas saan tuon olvi-tyynnörin!

KIRSTI (auttaessaan):
Miks kalleint' olvi juuri sinust' on?

KATRI (alhaalta): Näät selvän kanssa aina selviää, mut humalaist' ei hilli Herrakaan!

KIRSTI (äidille): Voi, äiti, äiti, nouse, pian pois, jo helkkää raudat —

ENS. HUOVI (astuu täysissä tamineissaan sisään): Terve talohon! Selin kissat, selin koirat, päin isännät, päin emännät, muu kansa kupeelle käydä!

KATRI (kämpii ylös): Ja terve tervehyttäjälle myös, kun tullet aikehessa oikeassa!

(Lyö luukun kiinni).

ENS. HUOVI (astuu peremmä): Ma leiriverot läksin kantamahan — ja vaivan nähnyt, maantien tomun syönyt kai saanee olta pienen haarikan?

KATRI (lujasti): On maksettuna Ilkkalasta leiri ja olvi omiin suihin tarvitaan.

ENS. HUOVI: Mi lienee maksettu, se kuitataan; mut marskin käsky uus on tämmöinen: se maksaa huoveille, ken maksaa jaksaa. On vanhaa viljaa täällä aitat täynnä ja olta lienee vieraillekin pantu.

KATRI: Sun marskis hurtta vieköön Huittisiin! On vapaa leirist' ollut Pohjanmaa, niin sääsi aikoinaan jo Juhana ja jos on sentään teille jotain suotu, se tehtiin vapaasti, ei marskin vuoksi.

ENS. HUOVI (kiivaasti): Vapaasti taikka marskin käskyn vuoksi, on sama meille, kunhan saan, mit' tahdon: kuukauden kolmen muonan nyt ma vaadin ja ellen sanoin saa, on kädet mulla.

KIRSTI (astuu rohkeasti esille): Ne sulla lie ja kintut ehkä myös, ne voikin kohta olla tarpeeseen, kun isä saapuu.

ENS. HUOVI (on kääntynyt puhujaan): Kas, kuin kaakattaa jo osaa kesän vanhat kananpojat — siis tää on Jaakko Ilkan kaunis Kirsti?

KIRSTI (ylpeästi): Kai lienet Ilkan nimen joskus kuullut, ja ellet tunne, opit tuntemaan — lain täyttää Ilkka, vääräytt' ei hän kärsi.

ENS. HUOVI: Jos kuulis marski tämän rahvaan kieltä, ei kauvan laulaiskaan se kantimissaan! Niin suutaan soittaa tuokin letukka kuin joku Stenbock taikka Fleming ois — kai liekin narttu suurten äpäroitä!

KIRSTI: Ei huovin herjat meikäläisiin pysty — on Ilkka isäni, sen puhe näyttää.

(Huovien melua ulkoa).

ENS. HUOVI: Ken liekin tekijäs, on yhtäkaikki, mut kieltä nöyrempää saat vasta käyttää. — Täss' olen akkain kanssa kinaillut kuin akka oisin! — Mutta nyt on loppu! (Lyö oven auki). Hei, miehet, kaksi teistä menköön aittaan ja säkit täyttäköön, yks tiellä vartioikoon ja merkin antakoon, kun tarvis on. Muut tänne kohta!

(Kolme hoipertelevaa huovia astuu sisään).

TOINEN HUOVI (sammaltaen):
Mi-miss' on tulijaiset?
Eiks ole olta enää Ilkkalassa?

(Katri on tällä välin hiivittänyt ovelle).

KATRI (Kirstille): Sä hurttain töitä, Kirsti, täällä katso, ma riennän jälkeen jyvárosvojen!

(Livahtaa ulos).

ENS. HUOVI (yrittää ovelle): Hoi, kiinni akka! (Kääntyy takaisin). taikka menköön vain, kai kaksi miestä tukkii eukon suun!

KOLMAS HUOVI (hoipertelee Kirstiä kohti): Voi, saakeli, kuin tuoss' on nätti likka, kun katson sirkkua, niin sormet syhyy!

KIRSTI (uhkaavasti):
Käy tänne vain, mä niistä syyhyn otan!

KOLMAS HUOVI:
Ohoh, on korpin ääni sirkullani!

ENS. HUOVI (nauraen): Siin' onkin korppi, joka silmät nokkis, jos kynnet vahvat ois kuin sisu inha.

TOINEN HUOVI (on nuokkunut pöydän ääressä): Eiks ollakaan me sitten Ilkkalassa, vai miksei olta saada vaivoistaan?

ENS. HUOVI: Niin oikein, olttahan ma vaivastansa kai sille lupasin, ken mukaan lähtee, kun käydään vieraisilla Ilkan luona! Siis, kaunis Kirsti, miss' on olvet teillä?

KIRSTI:
Voi olvettakin kuokkavieraat olla!

ENS. HUOVI:
En aio kanain kanssa kaakatella,
en lähde kilpaan kanssa vasikkain!
Tuo olta, tyttö!

KIRSTI (lujasti): En ole orjas minä, — ja sit' en tee.

KOLMAS HUOVI: Kas, mikä metsäkissa on sisuksiltaan, vaikk' on päältä kaunis.

ENS. HUOVI: Sa kuulit sen, ma tahdon olta ja mun on tapa tahtoni myös täyttää.

KIRSTI:
Niin minunkin.

ENS. HUOVI (kiivastuen): Tuon lemmon letkun ma niskat nujerran!

(Aikoo Kirstin kimppuun).

KOLMAS HUOVI: Seis, hurja mies! et osaa naisten kanssa mielitellä; se kuuluu mulle!

(Lähentelee Kirstiä).

ENS. HUOVI: Pidä saakkus sitten; — nyt muistan eukon elkeet äskettäin! (Avaava lattialuukun). Hei, Matti, koht' on meillä Oulun kestit, näät täällä on tynnyrit!

(Laskeutuu alas).

TOINEN HUOVI:
Jaa, tulijaiset?

KIRSTI (aikoo pudottaa luukun oven kiinni):
Kas tuoss' on tulijaiset mokomalle!

KOLMAS HUOVI (sieppaa hänet syliinsä):
No, no, ei miestä saada niinkuin hiirtä!

(Kirstin reutoellessa nousee ens. huovi tynnyrin kanssa).

ENS. HUOVI: Kas nyt on olta, tuolla haarikoita, nyt juomme Jaakko Ilkan muistomaljat!

TOINEN HUOVI (ottaa pöydältä haarikan ja tuo sen): Kas tässä lippu, anna lähteen juosta, on rikkahalla juottaa rotatkin! (juo).

ENS. HUOVI: Sä juot kuin päivän juossut sotaratsu, et tiedä lopettaa! ai, sääli vatsaas!

TOINEN HUOVI (osoittaa hyllylle): Ot' itse haarikkas ja etees katso — kun Matti maistaa, silloin pohja paistaa! (juo).

(Ens. huovi antaa olven juosta, käy haarikan, juo).

KOLMAS HUOVI (Kirstiä sylissä pidellen): So, so, mun kultasirkku, pikku-hiljaa, nääs pahat lapset vitsa opettaa!

KIRSTI (riuhtaisekse irti):
Sun sirkkunasi metsän peto olkoon!

TOINEN HUOVI (on täyttänyt haarikkansa ja juo):
Jo lensi pyy!

ENS. HUOVI (antaa haarikan kolmannelle):

Ja olkoon aloillaan!

juo Ilkan malja, mies, tai —

(Kuulun naisen huutoa ulkoa).

Kuka huutaa? (Katsoo ulos, nauraa) Voi, perhana, kun poi'at telmää siellä: he juottovaskan tuovat karsinasta — mut sehän rönkyy — noin, kas puukko kurkkuun! niin saavat kurjat kerran verta nähdä. (Nauraa yhä makeammin). Ja eukon kelmit telkes navettaan!

KOLMAS HUOVI:

Ai, hemmetissä!

(Kuuluu torven ääni kauvempaa ja sitten likempää).

ENS. HUOVI:

Siin on lähdön merkki!

ÄÄNI ULKOA:

Nyt pian matkaan, Ilkan lakki näkyy!

ENS. HUOVI (ravistaa nukkuvaa toveria):

Hoi, kumppali, jo tulee Jaakko Ilkka!

TOINEN HUOVI (hypähtää ylös kuin unessa ja töytää ovea kohti):

Se mies on kamala, kun raivostuu!

(Juoksee pois).

ENS. HUOVI:

Siis ratsun selkään heti joka mies!

KOLMAS HUOVI (syleilee äkkiä Kirstiä):

En hyvästittä heitä sirkkuani!

(Pois).

KIRSTI (sylkää): Hyi, ryökäle, sun jälkiesi ryönää, kuin mustilaiset vain he elämöi! (Naurahtaa pilkallisesti). Mut pelkureita, raukkoja on kaikki, jo Ilkan lakki heist' on sotajoukko — ma isäst' ylpeilen, näät hän on mies.

(Jaakko Ilkka pyhävaatteissa, sininen lakki päässä, hänen jäljessään Pentti, sitten Pouttu, Yrjö Kontsas ja Tommola tulevat sisään).

KONTSAS:

Jumalan rauha sekä terve taloon!

(Toiset vieraat toistavat samat sanat).

KIRSTI:

Ja sama teille tervehyttäjille!

Mut rauha ain' ei niinkuin toivottais.

ILKKA: Nyt käykää peremmäs, te Kyrön miehet, ja Martit Lapuan ja Laihian! (Kääntyen Kirstiin). Vihurin lailla saapui ratsain Maunu ja kertoi kirkolla, ett' ovat huovit jo meille rohjenneet, ja tullessani näin Knaappilaan mä parven pölyvän kuin oisi piru heillä peräss' ollut. Tääll' onhan tupa olta tulvillansa miks verta piha tuolla punertaa? Miss' on sun äitis, Kirsti, missä muut?

KIRSTI: Kun ryövärit he täällä elämöivät ja juottovaskan tuolla teurastivat. —

ILKKA:

Siis siitä veri,

(Kiivaammin).

Mutta miss' on äitis?

KIRSTI: Kai ois he hengen vieneet hältäkin, ja ellei Maunu —

ILKKA (ärjästen):

Ma kysyn äitiäs?

KIRSTI:

He hänet telkesivät navettaan!

ILKKA:

Käy, Pentti, äitis laitaa katsomaan!

PENTTI: Jos tässä ois, ken äitiäni solvas, ei toiste keihästään hän kohottais!

(Menee).

ILKKA (Pouttuun kääntyen): Hän puhuu jo kuin oisi kruunan joutsu, vaikk' on hän tuskin kirkon joutsimies!

POUTTU: Isääsi, Jaakko, poikas tullut on, ei tynnin mielin sortoa hän kantais!

ILKKA: Sit' en tee minäkään. Mut riitaa nosta en esivaltaa vastaan tikun tähden. On laki korkeampi kuningastai — ja Ruotsissa on herrallakin herra. Mut sinä, Kirsti, vieraat unhotat, on tulomaljat vielä tarjoomatta! — kai tähtehiä kuokkavieraat jätti?

KIRSTI: Tuon tynnyrin he melkein maahan kaasi ja tullessaan jo otranjyvää ontui.

(Avaa permantoluukun ja nostaa Tommolan avulla sieltä uuden tynnyrin, josta haarikat huuhdottuaan täyttää. Miehet puhelevat sillä aikaa).

KONTSAS: Niin, Jumala on meidän kaikkein turva, mut unhottanut lie hän Pohjanmaan.

POUTTU: En syytä Jumalaa, en kuningasta ja työläs kaikk' on tietää ruhtinaankin, mut kurjuutemme marski vain on syyppää, hän rikkoo lait ja polkee oikeutemme.

ILKKA (nousee ylös): Niin tekee Fleming, siin' oot oikeassa; vaan lain jos rikoksesta toista soimaat, niin ällös itse silloin samoin tehkö: ken miekkaan tarttuu, hän myös miekkaan hukkuu. — Mut nyt on haarikkamme olta täynnä, mä teidät terveiks' sanon Ilkkalahan, juon onneks kuninkaan ja ruhtinaan!

(Juo, antaa haarikan kulkea miehestä mieheen).

POUTTU (juo):

Sen maljan mielellänsä kukin juo!

KONTSAS (samoin):

Jumala taivaan heitä siunatkoon!

TOMMOLA (samoin):

Niin, onni heille, tuho Flemingille!

(Katri, Pentin taluttamana tulee puoli pyörryksissä ja verinaarmu otsassa),

KIRSTI (hypähtää ylös ja juoksee äitiänsä kohden):

Voi, äidillä on haava ohimossa!

ILKKA (hampaitensa välistä puoliääneen): Ne saatanat on käsin naiseen käyneet ja Ilkan vaimoon kyntens' iskeneet — jos tietäisin, sen kokon höyhentäisin, sen kynnet naisehen ei vasta pystyis! (Menee vaimonsa luo). Kuin on sun laitas, Katri?

KATRI (heikosti): Kiitos Luojan, ett'eivät henkeäni rosvonneet — mut aitan tyhjensivät —

ILKKA: Liehän siksi, ett' uutisviljaan päästään, jättäneet.

KATRI:

Ja juottovasikan he tappoi, vei —

ILKKA:

Mut kekrin tienoossa jo poikii hieho.

KATRI: Kai vieneet tammankin ois ryökäleet, jos Maunu ei ois —

ILKKA (ynseästi): Taaskin Maunu! Maunu! Sen oon jo kuullut, siitä hälle kiitos! Sa kaipaat rauhaa — vieraita on meillä, nää miehet emäkirkolt' asti ovat tulleet, ne terveiks lausu, sitten ullakkoon voit lepoon käydä, Kirsti sua hoitaa!

KATRI (ottaa haarikan): Niin aivan, Pouttu, Kontsas, Martti, Tommola, ma teidät tervetullehiksi

lausun! (juo).

VIERAAT (yht'aikaa):
Jumalan rauha myöskin Ilkkalaan!

ILKKA: Sä, Kirsti, äitis saata ullakkohon, käy kellarista hälle Saksan juomaa, jot' tuonoin voudin kestiin tuotettiin!

(Katri ja Kirsti pois).

POUTTU: Jo monta kertaa multa viljat vietiin ja huovit säkkineen sai kynnykselle, ja monta kertaa parhaat lypsylehmät vei konnat koirillensa läävästäni; vaan vaimooni ei vielä kenkään käynyt, sen verran kunnioitti rosvot naista. Ja sen ma vannonkin: jos Poutun vaimon ken runtelis, hän koht' ois korpin ruoka!

TOMMOLA: Niin minäkin. Ja pohjolainen ollut ei varmaankaan se mies, vaan Suomen hylky — näät naista säästää pohjolainen aina.

KONTSAS: Niin tehty on, ja pirkkalaisten Kurki hän säästi naiset myöskin lappalaisten.

POUTTU: Ja vaimostaan on pohjolainen arka, mut Ilkka ei.

ILKKA (synkästi ja ikäänkuin itsekseen): Niin kumman outo otus mun kurkkuani kuristella alkaa ja on kuin Lapin noidan karmas juoma nyt suoniani myöten vitkaan soutais; sen tunnen maksassani sydän-alla, sen tunnen kurkussa ja rintaluissa, nyt kiertää lemmon liemi jäntereissä ja sormenpäitä kihelmöimään käypi (Nousee ylös ja lyö nyrkkinsä pöytään, että haarikka hyppää) jos nyt ois tuossa Ruotsin kynsihaukat, ja vaikk' ois rautaa heillä myöskin luut, niin luineen lihoineen ne möyheltäisin!

POUTTU: Nyt tunnen miehen: laille kuuliainen, vaan oikeudestaan arka, niin on Ilkka.

TOMMOLA: On Ilkka niinkuin kaikki pohjolaiset: ei kärsi vääryyttä he vertaisiltaan, ei aatelilta eikä kuninkaalta — mut nylkeä ja ryöstää saa vain Klaus.

KONTSAS:
Niin, häll' on valta!

ILKKA (joka on istahtanut jälleen, ärjäisten):
Mutta meillä oikeus!

KONTSAS: Sen kukin meistä kyllä tietää mahtaa, vaan sodan oikeus aina voima on!

ILKKA:
Mut Täyssinässä teki ryssät rauhan.

KONTSAS:
Niin, ryssät kyllä!

ILKKA: Sekä Sigismund tai hänen puolestansa ruhtinas!

POUTTU: Mut Suiiasta sotaa jatketaan — ei lyödä ryssää, syödään talonpoiat.

TOMMOLA: On meillä leirivapaus Juhanalta ja suojakirjeet Kaarlon, Sigismundin — ne verellämme oomme ostaneet ja milloin ryssä vaatii uuden hinnan, se maksetaan, jos onni kääntyy niin. Siis armolahjoja me emme syö ja sontaryyttäreit' ei täällä tarvis.

POUTTU: Jos sota ois, jos sotia he vois! Vaan hylkyrengit, lantakuorman kaakit nyt syövät viljaa meidän vainoilta. Kun silkka pettu meill' on pöydällämme ja haarikassa sinerväinen sintu, niin rehkiä huovit voilla, rukihilla ja räyhää olvimaljat nenän alla.

ILKKA (synkkänä kumarruksissaan):
Tuo kaikk' on totta!

POUTTU: Niin, sen Luoja tietää, sen ovat tienneet muut jo kuusi vuotta, nyt tiedät itse!

ILKKA (oikaisekse):
Siitä tulkoon loppu!

POUTTU (riemuiten):
No, vihdoinkin nuo sanat kuulen sulta,
joit' olen vuottanut kuin päivän silmää.
Sa sanoit, Ilkka: siitä tulkoon loppu!

TOMMOLA: Niin sanoi Ilkka ja kun sanoo hän, ma luotan siihen niinkuin kallioon.

KONTSAS: Niin minä myös, ja koko Ilmajoki on mukanamme varmaan meillä nyt.

POUTTU: Ja Kyröön, Laihiaan ja Lapuaan kun yhtyy Ilmajoki, nousee muutkin!

TOMMOLA: Ja silloin huovit ynnä jalkamiehet me sinne lyömme, mistä tulivatkin!

ILKKA (vakaasti): Sa mietit, Martti, ilmikapinaa — sen kieltää Luojan sekä Ruotsin laki.

TOMMOLA: Sen kieltää kyllä vastaan esivaltaa, vaan esivaltahan on kuningas ja sijaisensa Kaarlo herttua — mut marski Suitian on käskyläinen.

ILKKA: Vaan Suomenmaassa häll' on herran valta! sen vallan saanut on hän kuninkaalta.

POUTTU: Sen vallan otti marski itse täällä, niin sanoi kirkon luona Kaarlon viesti.

KONTSAS: On marski kansan sekä kirkon syöjä, hän uhkaa meitä paavin elkehillä.

ILKKA: En puutu uskonriitoihinne minä, ne selvän järjen aina sotkee pois!

POUTTU:

Mut äsken lausuit: tästä tulkoon loppu!

ILKKA:

Sen täytyy tulla!

POUTTU:

Mutta millä lailla?

ILKKA:

En tiedä sitä vielä itsekään.

(Kirkon kellot kuuluvat kaukaa. Pitempi äänettömyys).

KONTSAS: Nyt soitetaan jo pois... Sä näitkö, Ilkka, ett' oli kirkossa myös Hannu herra!

ILKKA (vilkastuu):

Fordellko liikkuu taaskin matkoillansa?

KONTSAS:

Niin, herra Pännäisten, hän aikoi tänne!

ILKKA (sydämmellisesti):

Ja tervetullut on tuo kunnan mies. (Pentti tulee).

Mut kuink' on äitis laita, Pentti?

PENTTI: On äitiparka yhä säikyksissään ja verissä on silmänterä hällä, kun vain ei raukka saisi sokeaksi!

ILKKA:

Vai sokeaksi! — Voi, sen perkeleitä!

POUTTU:

Ja kuitenkin et yhdy kapinaan?

ILKKA:

En.

POUTTU:

Et nyt, et milloinkaan?

ILKKA: En vielä. Mut jos ma marskin suusta omin korvin saan kuulla, ettei kohta pääty rutto ja ruhtinas jos auttaa meit' ei voi, vaan jättää niinkuin kulkukoirat tielle —

POUTTU:

Niin sitten yhdyt? Sitten muutkin nostat?

ILKKA:

Niin sitten Herran nimeen tapellaan.

(Kirsti tulee).

ILKKA:

Miks et sä äitis luona pysynyt?

KIRSTI: Näin juuri ikkunasta ullakon, ett' tulee meille kansaa kujatiellä, ja jollei silmät mulla valehdelle, niin Pännäisten on herra ensimmäissä, voi-ostoillaanko lie?

ILKKA (menee ikkunan luo ja katselee ulos): Niin on kuin sanot, tuo onhan Hannu herra Kokkolasta ja miest' on viisi hällä mukanansa —

POUTTU (katselee ulos hänkin): Nuo miehet taannoin istui kirkon luona ja kaikkein suusta kuului sama virsi: nyt huovivallast' täytyy loppu tulla! (Iikalle): Siis arvannet jo heidän asiansa?

ILKKA: On Ilkkalahan vieras tervetullut — ja eellä muita aina Hannu herra.

KIRSTI:

Ma riennän äidin luo! (yrittää mennä).

Ilkka: Et vielä — sä ensin täytä olvihaarikka, Fordellin kunniaksi juoda tahdon. (Kirsti täyttää haarikan ja menee). Sä, Pentti, solaveräjälle riennä ja saata vieraan hepo tanhuaan! (Pentti menee), (muille): Jos herrat meillä ois kuin Pännäisten, ei juopa suur' ois silloin välillämme.

POUTTU:

Niin, hän on kansan mies ja ruhtinaan.

KONTSAS: Mut Herran päivää pyhitä hän ei, kun käypi kauppaa kirkonmenon aikaan.

ILKKA: Hän siitä pappein kanssa sopikoon — mut kunnia on käyntinsäkin mulle.

(Hannu Fordell, Martti Vilpunpoika, Pentti Piri,
Palon Perttu y.m. astuvat sisään).

HANNU FORDELL (ja muut):

Jumalan rauha tänne Ilkkalaan!

ILKKA: Ja ollos tervetullut, Hannu herra, mun tupa käyntiäs jo kauvan vartoi — (Juo ja tarjoa haarikan Fordellille, joka juotuaan antaa sen takaisin). ja tervetulleet olkaa kaikki muut! (Maistaa uudelleen ja antaa haarikan toisten kesken kiertää). (Fordellille): Et kotvaan käynyt ole näillä mailla?

FORDELL: Näin kauvas kodistani harvoin lähden, ja Tukholmasta äsken koteusin; mut Kyröt, Laihiat ja Lapuat jo sentään kiertää olen ehtinyssä.

ILKKA:

Liet ostoksilla vai on veronkanto?

FORDELL (hymyillen):

Ei tällä kertaa ollut kumpaakaan.
Mä tervehdykset Kaarlo ruhtinaalta
oon heille vienyt; tuon ne sullekin.

ILKKA:

Ja jalo jaarli, mitä käskee hän?

FORDELL:

Mies rahvahan on Kaarlo ruhtinas.

ILKKA:

Sen tiedän.

POUTTU:

Kansa siksi luottaa häneen.

FORDELL:

Ja Pohjanmaata varsinkin hän hellii.

MARTTI VILPUNPOIKA:

Sen kuulin itse siellä käydessäni.

ILKKA: Hän oikeuden on mies, siis kansankin — vaan mitkä terveiset hän laittoi meille?

FORDELL: Hän suojakirjeet pitäjittäin antoi ja ellei marski huovejansa nouda, niin noutaa herttua ne itse pois. Niin lausui ruhtinas.

ILKKA: Vai niin hän lausui tuo jaarli!

MARTTI VILPUNPOIKA:

Onhan lupa kaunis!

Mut saman kolme vuotta sitten kuulin
ma hänen suustaan, vaan ei kuulu häntä.

TOMMOLA: Ja pitäjittäin vapauttaa hän meitä, kun leiriveron kolmas Juhana jo koko Pohjanmaalta tyyten poisti.

POUTTU: Ma tiedän myös, hän parastamme tahtoo, vaan marski mahtava on hällekin; ei voi hän, mitä tahtoo.

PENTTI PIRI (rohkeasti); Siksi juuri on ruhtinasta autettava meidän!

PALON PERTTU:

Mä myöskin jousen kohta jännittäisin.

PENTTI ILKKA (muiden takaa):

Ja mull' on vallan uusi teräsjousi!

ILKKA (tiuskasten): Sä, nallikka, saat pitää kiinni suus, kun miehet haastaa, että ymmärrät!

PENTTI ILKKA (mutisten):

Ma olen kirkonjoutsu minäkin!

ILKKA:

On haukikoukku ase kirkonjoutsen. —
(Kääntyen Fordelliin): Siis aikoo itse tulla ruhtinas
ja marskin eljet tuomittavaks ottaa?

FORDELL: Se juuri onkin jalon jaarlin hanke, jos marski totella ei ai'o häntä.

PALON PERTTU:

Sit' ei hän tee, se nokinenä, koskaan!

POUTTU: Näät vanha tervashonka ennen kaatuu kuin taipuu tuulta myöten huojumaan.

ILKKA:

Niin pelkään minäkin. Siis mitä tehdä?

PENTTI PIRI: Ma sanoin: kova kovaa vastaan pannaan; kai kirves, jousi sekä karhukeihäs lie kullakin,
ja sitten vieköön lempo, jos hurtat eivät kaikkoo näiltä mailta!

PALON PERTTU (ja muutamat muut):

Niin aivan, Pirin Pentti oikein haastaa!

PENTTI POUTTU:

Jo aikaa sitten noin ma aattelin!

ILKKA:

Ja mitä sanoo herra Pätinäisten?

FORDELL: Ma luulen myös, ett' ellei jouset soi ja kirveet laula, laulaa meidän loppu. Kai siihen viittas
myöskin ruhtinas, kun marskia hän vastustamaan käski ja tahtoi apuhunsa luottamaan.

USEITA ÄÄNIÄ:

Siis sontaryyttärit me karkoitamme!

TOISIA:

Ja huovit lyödään täältä Suitiaan!

FORDELL:

Vaan mitä itse mietit, Jaakko Ilkka?

ILKKA: Kun kuulen teidän, jonka kuningas lain noudatust' on valvomahan pannut, kun kuulen teidän
suusta sodan kieltä, ja että ruhtinas on samaa mieltä —

KONTSAS:

Ja sitä mieltä myös on kirkkoherra!

ILKKA:
Hän siitä Herran eessä vastatkoon!
Vaan tätä kuullessani paisuu sappi
jo minunkin —

KAIKKI:
Siis Ilkka suostuu!

ILKKA: Mun taloain on huovit vieroneet, lie konnat isäntääkin peljänneet, mut tänään vartiatta talo jäi, niin rosmot lehmän vei ja aitat ryösti —

FORDELL:
Sä näät, ei kulkukoirat ketään säästä.

ILKKA: Ja vaimoni, jo ennestänsä sairaan, he piiskoillansa pyörryksihin ruoski ja telkes navettaan —

FORDELL:
Nuo hirtehiset!

ILKKA: Nyt makaa hän ja maatessansa hourii ja silmistään kai näkö myös on mennyt —

FORDELL: En kummeksis, jos kohta karhukeihään sä oisit konnan lyönyt kylkiluihin!

ILKKA: Mit' oisin tehnyt, sit'en tiedäkään — mut kurja raukka kynsistäni pääsi.

POUTTU: Mit' et sä tehnyt, voit sä vielä tehdä, kun kaikki noustaan niinkuin yksi mies!

KAIKKI:
Siis käymme keihäisiin ja tapparoihin!

ILKKA (varmasti): En esivaltaa vastaan nouse minä, niin kauvan kuin on toivo oikeudesta!

POUTTU:
Hän peräytyy!

PENTTI PIRI (halveksien):
Voi kurjaa pelkuruutta!

ILKKA (kääntyen kiivaasti Piriin päin): Ken pelkuriks mun huutaa uskaltaa, ei tunne ilmajoen Ilkkain töitä!

FORDELL:
En sua ymmärrä. Sä miksi emmit?

ILKKA: Siks, että rinnassani ääni soi, mi koston Herran käsiin jättää käskee, siks, että Ruotsilla on kuningas, lain kautta kruunattu ja häll' on valta myös jakaa oikeutta jokaiselle; mut häll' on käskynhaltijana marski.

PENTTI PIRI (toisiin kääntyen):
Mut mitä perhanaa hän tahtoo siis?

ILKKA: Ma tahdon kuulla itse marskin suusta, jos on jo oikeus kuollut Pohjanmaalla ja haudattuna Ruotsin vanha laki.

FORDELL (muille selittäen):
Hän tahtoo lähetystön marskin luo.

POUTTU (tehdessä halveksivan kädenliikkeen): Ma kengät kuudet olen rikki käynyt ja kuudet hangat halki soutanut, ja suojakirjat mull' on kuninkaalta ja luvat kauniit Kaarlo herttualta — mut marski kirjoistani huolii viis ja hylkyhuovit rosvoon niinkuin ennen!

ILKKA: Niin olet sinä tehnyt; siksi sun on helppo huutaa: sotaa Flemingille! Ma tahdon kerran häntä haastattaa, sen jälkeen selvä myöskin mun on tie.

FORDELL:
Mut ensin käydä aiot marskin luona?

ILKKA:
Sen teen mä yksin, ellen muita saa.

FORDELL: Luo marskin on jo monia täältä mennyt, mut harva tullut sielt' on takaisin. On lujat

Turunlinnan vankityrmät ja varma hautas "kuoppatorni" on.

ILKKA: Ja vaikk' ois marski itse Belzebub ja perkeleitä koko Turku täynnä, ma siellä käyn, — Ken lähtee kumppaliksi?

(Pitkä äänettömyys).

PENTTI ILKKA (astuu rohkeasti isänsä luo):
Ma lähden kanssas, isä, marskin luo!

ILKKA (silittää poikansa päätä): Sä kunnan poika, kohta täysi mies, jo varhaiseenpa Ilkkain mieltä näytät! Mut äitis täällä sua tarvitsee, jos Jaakko Ilkkaa palaavaks ei näy, (Maunu tulee huomaamatta sisään talonpojan vaatteissa). Mut eikö täällä joukossamme miestä, ken kerallani Turkuun uskaltais? (äänettömyys). Ken täällä suurin äänin, rehennellen huus äsken pelkuriksi Jaakko Ilkkaa? Kai lähtee hän mun seurakumppaliksi?

PENTTI PIRI (taampaa mutisten): En lähde syötiks marskin huoviloille, kun Tukholmaan on yhtä pitkä tie.

ILKKA (ivallisesti):
Ja kun ei sulla hengenvaaraa siellä!

MAUNO (tulee esille): Ma tulin juuri, kysymykses kuulin ja mukaas lähden, jos sä sallit sen.

ILKKA (hämmästyen):
Kas, Maunu täällä, ilman haarniskaa?
Sä mitä kummaa, poika, ilveilet?

MAUNO: Mä haarniskan ja kypäräni heitin, nyt olen vapaa mies kuin muutkin täällä; se virka koiran on, sen tiedän nyt, ja vaikka kohtaa mua marskin kosto, ma mukaas lähden, jos sen tehdä suot.

ILKKA (liikutettuna): Oon sua epäillyt, sen tunnustan — ken marskin huoveja ei epäilis? — Nyt sinut mieheks nään. Kas tuossa käsi! (Kättelevät). Vaan surman suuhun lienet liian nuori, ja sua kaippaa myöskin toiset täällä — (hiljempaa) on ullakossa Kirsti äidin luona.

(Maunu vetäytyy syrjemmäs).

FORDELL: Ma luulen, Ilkka, että kumppalitta sun täytyy marski käydä kuulemassa.

ILKKA:
Niin, siltä näyttää. Käynkin yksin siis.

KONTSAS (joka istualtaan on kuunnellut Ilkan puhetta, nousee äkkiä ylös): On vaimo, lapset mulla niinkuin sulla, vaan Herra suomansa kai suojelee; ja kosk' ei lähde muut, ma lähden kanssas.

ILKKA (iloisesti Kontsaalle kättä lyöden): Se oikein puhuttu, sä Kyrön pappi, meit' on siis vielä kaksi tosi miestä — ja meiltä marski kuulukoon totuuden!

KONTSAS: Ma hälle uskonmiehen virren veisaan, kun paavin eljillä hän kansaa uhkaa.

ILKKA (yllä iloisemmin): Niin, anna lemmolle sä moinen läksy, ett' tärjääpi Turunlinnan seinät; ma myöskin laulan hälle oudon laulun ja omaatuntoansa kutkuttelen.

FORDELL; Se siis on selvä: Ilkka sekä Kontsas käy ensin Turkuun, rautamarskin luo. Mut marski hän on vanha pyydysmies: ken Turkuun lähtee, hän käy hiirenloukkuun.

ILKKA:
Ma tahdon tutkistella loukun tuon.

FORDELL: Sa tee kuin tahdot; varoittanut olen, mies olet itse töistäs vastaamaan. Ma kauppahaahdellani Ruotsiin lähden kai pian taas. Ken yhtyy seurahan?

TOMMOLA:
Ma lähden kanssas.

PENTTI PIRI:
Valmiit oomme kaikki!

POUTTU: Niin usein turhaan tuon oon vaivan nähnyt, kai nyt mä kotimieheks tänne jään.

FORDELL:

Ma kaikki saatan, mutta Pouttu mukaan!

MUUT:

Niin, Pouttu mukaan!

POUTTU: Kaikki niin jos tahtoo, ma lähden ilman eriseuraisuutta.

FORDELL:

Me lähdemme jo syksyn loppupuolla.

Ja milloin Ilkka sekä Yrjö Kontsas?

ILKKA: Ma oisin valmis Pertun päivän jälkeen, mut vuottaa tahdon, kunnes Katri kostuu.

FORDELL: Siis täksi kertaa päättyi työmme täällä — ja nyt se, Luojan kiitos, onnistui: näät Ilkka, jos hän palaa, meihin yhtyy ja jos hän surman saapi Flemingiltä, niin Ilmajoella nousee koko kansa — ei ruumis kostamatta päätään heitä. (Ilkka tekee liikkeen kädellään). Niin, niin, ma tiedän valtas täällä, Ilkka, kuin valaan sanaas uskon minäkin.

ILKKA:

Kai miehen sana yhtä on kuin vala.

FORDELL:

Niin sun on sanas, siksi iloitsen,

(Tarttuu pöydällä olevaan haarikkaan).

ja muiden kanssa onneksesi juon!

(Juo ja antaa haarikan kulkea).

KAIKKI:

Niin onneks Ilkan, onneks Pohjanmaan!

FORDELL (astuu Ilkan luo ja kättelee häntä): Nyt jätän jäähyvästit Ilkkalalle, mun täytyy tyttäreni Barbron luo — sä tiedät, vävy mull' on Kruunupyssä!

ILKKA:

Ma tunnen Martti herran pappilan.

FORDELL:

Niin, mull' on veronkanto siellä kesken —

(Iskee silmää)

ja Monikkalan herra myös on siellä.

ILKKA: Ma ymmärrän ja matkaan lasken teidät, vaikk' oiskin viivykkinne kunniaksi. Sä, Pentti, tanhuasta hepo tuo ja Hannu herra veräjälle saata!

(Pentti pois).

FORDELL (muihin kääntyen):

Te mukaan lähdette? Siis rauha taloon!

KAIKKI (lähdössä):

Jumalan rauha tänne Ilkkalaan!

(Kättelevät ja menevät).

KONTSAS (menee viimeisenä ovelle, mutta kääntyy takaisin Ilkan luo): Siis päätetty: me lähtään marskin luo ja meiltä kuulla saa hän kansan äänen?

ILKKA:

Ma hälle pohjolaisen kiellä haastan.

KONTSAS: Ja minä Herran soitan pasunaa, vaikk' ammuttais hän hengen kankahalle; "tie helvettiin käy jesuiittain kautta", niin sanon hälle, vaikkei kieltä oiskaan.

ILKKA: "Ken rikkoo lait ja oikeutta polkee on valapatto eessä Jumalan", sen hälle huudan, vaikka hirsipuusta!

KONTSAS: Niin tehdä vannomme ja ken jos väistyy, sen korpit nokkikoon ja madot syököön kuin koiran raadon haisevalta suolta. Sen sielu älköön koskaan rauhaa saako, vaan lailla Hornan hengen kummitelkoon ja kyttyräissä, hampaat irvellänsä hän ontuvana menköön helvettiin!

ILKKA ja KONTSAS (käsi ylhäällä):
Sen vannon kautta sielun autuuden!

KONTSAS:
Siis rauha taloon!

ILKKA:
Onni lähtijälle! (Kontsas pois).

(Ilkka menee ovelle hänen jälkeensä, palaa takaisin
ja jää seisomaan mietteihinsä),

He rauhaa toivottivat, nyt kun juuri ma oman rauhan uhraan oikeudelle. Mit' onkaan tapahtunut? Tänään kai ma aamukirkkoon läksin niinkuin ennen? Ja nyt on ryöstettynä isäin talo, on rammaks ruhjottuna vaimo multa ja muiden mielestä jo kangastaa vain tyrmä mulle sekä hirsipuu! Ja sentään tuntuu täällä rinnassani kuin siell' ois rauhan suuri sunnuntai ja sielussani koittais kirkas päivä ja kirkon kellot kaukaa kumajais. (Hetken äänettömyys). Niin on, ma tiedän sen, ma tunnen sen, ma astun varmaa tietä oikeuden — ja oikeutemme marskin täytyy myöntää. Hän onhan laamannina Pohjanmaan ja vallanhaltijana kuninkaan — ei väärää sallia voi kuningas. Vaan jos mä sentään surman suuhun käyn Mut eestä oikeuden sen teen mä silloin — niin monta kuollut on jo eestä sen, miks sit'ei tehdä voisi Jaakko Ilkka?

(Esirippu alas).

TOINEN NÄYTÖS.

Ensimmäinen kuvaelma.

Juliana-herttuan holvikatolla ja seinäpilastereilla varustettu sali Turun linnassa. Perällä suurempi ovi, jonka yläpuolella herttuakunnan vaakuna; sivuilla ovet molemmin puolin, oikealla Flemingin, vasemmalla Stenbockin vaakunat. Seinillä uhkeat seinäverhot ja Kustaa Vaasan, Erik XIV:n, Juhana III:n ja Sigismundin kuvat, kruunuilla varustetuissa puitteissa. Oikealla kaksi ikkunaa, niiden välissä tukeva kirjoituspöytä, kirjoitusneuvoinen sekä tammen värinen kirjoitustuoli; vasemmalla (etualalla) korkeaselkäinen, nahkalla päällystetty nojatuoli, sen vieressä uuni, jossa takkavalkea palaa. Uunin edessä kabden-istuttava rahi.

Pari Flemingin väreihin puettua palvelijaa; peräoven molemmilla puolen pari hilporeilla varusteltua huovia, jäykkänä ja juhllisina. Nuori vänrikki Pietari Paavalinpoika Juusten istuu uunin edessä olevalla rahilla tuijotellen äänetönnä valkeaan.

Aika: päivällisen tienoissa.

ENS. PALVELIJA (puoliääneen): No, mitä luulet Hornin hyötyvän sä tästä matkastansa, veikko?

TOINEN PALVELIJA (samoin): Hm, lie rauta kovempaa kuin sarviluu. —

ENS. PALVELIJA (samoin): Mut tuiki uljas mies on Kankaan herra, niin ylväs katse ja niin hieno käytös!

TOINEN PALVELIJA (samoin): Niin, totta kyllä; mutta liian hienot on hällä sarvet marskin rautakouriin; sen äsken oivalsin, kun hanhensulkaa sain Ribbingille teroitella.

ENS. PALVELIJA (samoin): Hm, niin luulen minä myös; — mut lempo soi, ois toista sentään moista ylimystä kai palvella kuin meidän karhuamme. Vai kuinka luulet?

TOINEN PALVELIJA (vilkaisten arasti Juusteniin):

Hiljaa helkkarissa!

Vois sulle kalliiks käydä moiset mietteet:
ei sovi palkkaorjan arvostella.

PIETARI JUUSTEN (havahtuen):

Sä mitä supatat kuin juoruämmä?

Kuin kauvan luulet, että kokous kestää?

TOINEN PALVELIJA: On kohta ruoka-aika, jalo herra, ja siksi päättynee kai istunto.

PIETARI JUUSTEN:

Ja kuinka näyttää käyvän lähetystön?
Min näköinen on herra Kankaisten?

TOINEN PALVELIJA: Viel' äsken tyynnä istui hän ja kuuli, kun puhui Laukon Kurki.

PIETARI JUUSTEN:

Entäs muut?

Kai Kurjen lauluun yhtyi Teijon herra?

TOINEN PALVELIJA:

Hän äänetönnä niinkuin muutkin istui.

PIETARI JUUSTEN:

Ja marski itse?

TOINEN PALVELIJA: Niinkuin ukkospilvi, hän pöydän päässä punoi viiksiänsä.

PIETARI JUUSTEN: Vai punoi viiksiään, siis jyrähtää myös kohta ukkonen, siit' olkaa varmat. (Kovaa ääntä kuuluu perältä). Kas, nyt mä marskin äänen selvään tunnen, se soi kuin tykkein jymy kaukainen ja sanat kuulia on kanuunain. Ei kestä niitä Louhisaaren linnat, ei kuulu Kurjen kukerrukset silloin ja sarvet nilelleen käy Horninkin, (kuuntelee). Kas niin, nyt: "ulos!" huutaa marski — "pois käsken linnasta ma kuninkaan nyt teidät Kaarlo herra Kankaisten!" Voi saakeli! (kuuntelee) Ei kuulu hiiskahdusta! Ei kenkään tohdi häntä puolustaa — nyt herttua sai kerran sarven täyteen — Ahaa, jo kuulen jonkun askeleita.

(Tulee etualalle, asettuu suoraksi).

HOVIPOIKA (lyö oven seljälleen, niin että näkyy sali, jossa Suonien aatelista istuu pitkin penkkejä; huutaa):
Jalosukuisen Kankaisten vapaaherran ratsu on satuloitava!

(Odottaa siksi, kunnes hänen jäljessään rientävä Kaarlo Horn on tullut näyttämölle, jonka jälkeen ovi suljetaan. Yksi palvelijoista rientää heti ulos ja pihalta kuuluu huuto:
Jalosukuisen Kankaisten vapaaherran ratsu tuokaa!)

KAARLO HORN (tulee kalpeana ja kiihkoisana nopein askelin):
Mun hansikkaat ja kypäräni tänne!

PIETARI JUUSTEN (viittaa palvelijoille, jotka heti rientävät oikealle): Te poisko linnasta jo matkustatte siis, jalo herra?

KAARLO HORN (istahtaen uuni-rahille, selin Juusteniin): Niin, mun täytyy rientää — kai avovettäkään ei kauvan kestä.

PIETARI JUUSTEN (ivallisella kohteliaisuudella): Sven Maununpoian sekä Ribbingin kai ratsut satuloida myöskin saa?

KAARLO HORN (jyrkästi):
Ei, ei he toistaiseksi linnaan jäävät.

(Palvelija tuo kypärän ja hansikkaat. Horn panee kypärän päähänsä ja alkaa, jalkojansa uunin edessä lämmitellessään, vetää hansikkaita käsiinsä; itseksseen).

Kuin viekas kettu on tuo Suomen karhu — hän ensin ärsyttäin mun kiivastutti ja hyödyksensä käytti hedelmät. Ja mikä häväistys! Mä olen varma: nuo herrat tuolla meidän kuninkaasta on kaikki samaa mieltä niinkuin minä. Ja Fleming myös hän kyllä tyysti tietää, ei sovi meille heikko Sigismund, Vaan hän on viekas; hänen oma valta näät nousee, laskee kanssa kuninkaan ja siksi vastustaa hän meitä aina. (Heristää kädellään ovelle päin), "Nur abzuwarten", sanoo Erik Sparre — sa makaa talvi, karhu, pesässä, mut kevään tullen ehkä katsotaan, ken täältä lähtee, kuka linnaan jää! (Nousee ylös). Te, vänrikki, kai voitte näyttää tien luo Ebba rouvan?

PIETARI JUUSTEN (ivallisen kohteliaasti): Kyllä, jalo herra — tien palvelija tietää lyhimmän!

KAARLO HORN (katsoo tuimasti Juusteniin):
Id verum: *qvalis rex, talis grex*.
Siis, vänrikki, ma sulkeun suosioonne!

(Menee palvelijan opastamana).

PIETARI JUUSTEN (kumartaa ensin syvään, remahtaa sitten nauramaan): Hah hahhahaa! Ja Ruotsiin terveiset myös vänrikiltä viekää — herttualle! Voi peijakkahan marski! — kilpaveljen hän ajoi linnastaan kuin kulkukoiran ja toisten jäädä antoi. Nöyryytystä siin' oli kyllin tuolle sarvipäälle. (Lähestyy ovea). Ahaa, nyt istunto jo vihdoon päättyy, siis kohta haarikan myös minä saan.

(Erik Ribbing, Sven Maununpoika. Knut Kurki ja Pentti Söyringinpoika Juusten tulevat perältä puhellen keskenänsä. Oven avautuessa nähdään herrojen nousevan istuimiltaan, toisten keskustelevan ryhmittäin, toisten rientävän pois eri tahoille).

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Siis kaukovieraat Turku menettää näin heti kohta; meidän halvat ruo'at ja kehnot juomat armoa kai löydä ei myöskään edessänne, jalot herrat?

ERIK RIBBING: On marskin kyökki sekä vanhat viinit jo kuulut Ruotsissai; mut tällä kertaa ei salli aika meidän viivähtää. Me kiitämme — ja ratsut tahtoisimme!

(PENTTI SÖYRINGINPOIKA viittaa nuorelle Juusteniille, joka heti poistuu).

KNUT KURKI (joka tällä välin on puhellut Sven Maununpojan kanssa, kääntyy Ribbingiin) Te näitte itse, jalo Ribbing, nyt, millainen valta tääll' on Flemingillä; hän persoonallaan kaikki hallitsevi ja suojanaan on aina knninkuus. Se liekin meidän kaikkein varmin turva.

ERIK RIBBING (hermostuneesti): Niin, kuningas on aina kuningas, se tuttu meille on kuin teillekin. Mut kuningas on poissa, herttualle on säädyt vallan hoidon uskoneet. Ken vastaan kapinoi, on luopio ja isänmaansa turmioksi toimii, niin kuuluu päätös Ruotsin säätyjen.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (tullen väliin): Sen tiedämme, vaan parhaintahan lie, jos tästä päättää itse Sigismund.

EERIK RIBBING (kohottaen olkapäitään): Sen viestin Suomesta ma vienkin nyt, te sanoistanne itse vastatkaatte, kun kerran tiliin vaatii herttua. — Ja ratsut?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:
Valmiina on pihamaalla.

ERIK RIBBING:
Siis Herran haltuun, jalot Suomen herrat!

(Erik Ribbing ja Sven Maununpoika menevät).

KNUT KURKI (seisoo hetken ääneti):
Tää käynti ennustavi pahaa meille —

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Päin vastoin. Nythän täällä yhtä mieltä taas oltiin ylhäiset ja alhaiset. Jos aateli ois aina tällainen, ei hätää meillä?

KNUT KURKI (surullisesti):
Entäs kansa?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (matkien ylenkatseellisesti): Kansa! Sen täytyy kestää, minkä kestää muut. Niin laita meillä on kuin muuallakin: käy sotaa aateli ja hoitaa valtion, mut talonpoika, hän saa viulut maksaa. Siis onni sen, ken aateliin on päässyt!

KNUT KURKI (katsoo halveksien Pentti-herraan; itsekseen): Tuon vaari itse vielä maansa kynti ja nyt hän nylkis vaari-vanhankin!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (leikillisesti):
Ka, surkoon rahvaan eestä kuningas,
mut meitä vartoo marskin kestit nyt.
Siis arialle!

KNUT KURKI (surumielisesti):
Täällä mässätään,
kun kansalla on tuskin pettuleipää —
Jumala synnyinmaata siunatkoon! (menevät).

(Anne Juusten ja Kaarina Fleming tulevat vasemmalta).

KAARINA (värستن): Huu, kuin kylmä siellä onkin jo, mut täällä on lämmin — tuohon istukaamme!

(Juoksee iloisesti uunin luo, panee puita pesään ja istahtaa näppärästi rahille).

AUNE:

Niin, täällä vartomaan mun isä käsä,
(Itsekseen).
ja tästä tulla täytyy hänenkin.
(Istuu rahille hänkin).

KAARINA (vilkkaasti); Ah, kuin lämmin sentään virkistää — nyt tahtoisin mä kanssas karkeloida.

AUNE (hajamielisesti);
On linna täynnä Suomen ritareita!

KAARINA: Niin, noita kaljupäitä! Mutta sentään on siellä yks, niin uljas, norja poika.

AUNE (kuten äsken):
Ja ken se ois?

KAARINA (veikeästi): Sit' en ma sano, mutta täällä vain jos nyt hän ois, niin sulle näyttäisin, Sa kuuleppas; kun tänään huovin kanssa mun tuli ratsastaa taas Auran rantaa ja juuri kun me tultiin sillankorvaan, niin kulki ohi kumma "katu-juoksu" — voi, mikä näytös! Tuota katsomaan ma unohduin ja syrjään hyppäs ratsu — kuin oisi käynytään, sit' tuskin tiedän, jos poikki sillan ei ois syössyt hän kuin tuulispää ja ratsun käännänyt — Nyt on hän täällä — hällä on sinisilmät.

AUNE (omiaan ajatellen): Niin sinisilmät ja niin lämmin katse kuin sydän silmissään ois aina hällä.

KAARINA: Ja uljuus povessaan, se totta on; mut Aune, siis sä tunnet ritarin?

AUNE (kuten ennen): Jos hänet tunnen? (havahtuen) Ah niin, en häntä, sun ritarias tunne en.

KAARINA:
Sen luulen,
Mut sull' on omas. Kerros, ken hän on?
Hän nuori lie?

AUNE: Niin, nuori on hän ja hellä mieleltään kuin kanteloinen, ja kun hän laulaa —

KAARINA:
Sotaretkistänsä?

AUNE: Ei, vaan lemmestänsä lämpimästä, niin vierii poskilleni kyyneleet, niin vienon suloiset —

KAARINA:
Niin kummaa!
Kai on hän ylhäinen ja käskeväinen?

AUNE: Kuin suvituulen henki suloinen, niin on hän, lempeä ja miettiväinen.

KAARINA: Millaiset sanat sinä löydätkin! Mut minun mieleeni hän vain ei ois. Sen täytyy korskan, jalon urhon olla ja suvultansa ylhäisen ja suuren, ken voittaa tahtoo Kaarin Flemingin!

AUNE (katsoo häneen kuin peljästyen):
Vai niinkö?

KAARINA: Niin on mieli äidin myös ja isän kerran kuulin lausuvan; "ken tahtoo sukuun marski Flemingin, hällä olkoon vaakuna jo ruosteen syömä". — Mut nythän ruoskitaan taas linnan luona kaks hämäläistä talonpoikaishurttaa, ma riennän sinne; Aune, joudu kanssa!

(Menossa).

AUNE:
Hyi, moista piinaa en mä nähdä tahdo.

KAARINA:
Mut sehän hauskaa on, ma riennän jo! (pois).

AUNE (yksin): Niin, hän on tytär kuulun rautamarskin, se näkyy selvään! mutta marskin poika on Gottschalk myös — vaan kuinka toisellainen! Hällä onkin äiti halpa kansan lapsi, ei jalo Ebba rouva;

toista verta kai lienee ylhäiset kuin alhaiset, niin kylmän kylmää, että paleltaa.

GOTTSCHALK FLEMING (tulee vasemmalta kirja kädessä ja luuttu kainalossa; yrittää mennä läpi huoneen, vaan huomaa Aunen): Te täällä, jalo neiti, ja niin yksin?

AUNE (huomattavalla mielihyvällä): Mun isä vartoamaan täällä käski ja Kaarin-neiti seuraa piti mulle, mut juuri läks; nyt istuin yksinäni ja haaveksin kuin mikä linnan neito.

GOTTSCHALK FLEMING (tulee lähemmäs):
Ja minne liiti haaveet Aune neidin?

AUNE: Sit' en ma tiedä. Niinkuin kaikki muut en minä lie; ma viihdyn unelmissa ja kaukoulapoilla soudellessa mun aatos yhtä tietä aina kiertää? Ma tuolla liidän, sentään tässä istun, ma mietin, enkä sentään mitään mieti, ma kuulen, enkä muista ääntä kuule ja umpisilmin nään mä selvimmin; ja vaikken kuulis jylhää tykkitulta, niin sisässäni kumman kuulen soiton kuin laulu maaliskuulla taivas-alla tai suvi-aamun virsi Juhannussa — se on niin kummaa, mutta surunhauskaa!

GOTTSCHALK FLEMING (istuu nojatuoliin): Ma ymmärrän. Ken kehtokeijuiltansa sai synnyinlahjaks kaihon kanteleen, se valtaan joutunut on keijujen ja saalistaan ei metsän väki päästä. On kumma maa tää Suomi, synnyinmaani; sen jylhä hiljaisuus se soi, se soi kuin yhtyis laulu laineiden ja honkain ja meissä maininkina humajaisi ja kiehtois kielellänsä utuisilla niin lemmen liittoon kera synnyinmaan. Kun kuljin Wittenbergin lehtoloissa tai Reinin rantamaita ihailin, kun istuin kirjat eessä Oxfordissa tai sitran soittajia kuuntelin, niin muistin aina Suomen hongikoita ja Auran aaltoloiden loiskinaa tai Suomen suvi-illan vienoutta ja kaihon kanteletta kotimaan. Tääll' on kuin sävel syntyis itsestään ja laulu kumpuis suoraan sydämeistä.

AUNE (joka ihastuksissaan ja ikäänkuin uskonnollisella hartaudella on kuunnellut Gottschalkia, huudahtaa):
Kuin ihanaa on teiltä tuota kuulla!
Siis toki yksi sydän sykkii vielä.

GOTTSCHALK FLEMING:
Te epäilitte?

AUNE: En, en teistä koskaan. (Äänettömyys), Lie hauska varmaankin se juhlatunne, kun kerran sydän tapaa sydämen. Tuo laulu kulkevasta laulajasta, oi, jalo herra, laulakaa se mulle!

GOTTSCHALK FLEMING (päättävästi): Niin nyt sen tehdä tahdon tosiaan, mit' olen ammoin, ammoin aikonut.

(Laulaa luutun säestyksellä),

Ritari nuori oli Paul la Cour ja köyhä kullalta, ei sydämeltä hän laulunlahjat sai jo syntyissään, ja ensi lemmen linnan impyeltä.

Mut linnan herra, uljas ruhtinas,
mi vaakunassaan leijonata kantoi
ei laulunkieltä ymmärtänyt koskaan,
pois linnast' ajaa laulajan hän antoi.

Ja maailmalle lähti Paul la Cour,
ei muuta mukanaan kuin kitaransa,
hän kulki, kulki, lauloi lemmestänsä,
ja ihmetellen kuuli häntä kansa.

Mut linnasta kun poistui Paul la Cour, niin näytti päivänkin hän vieneen sieltä, ja impi kuihtui, kuihtui kammiossaan, ja suru painoi linnan herran mieltä.

(Laulu lakkaa).

En jatkaa voi mä, jalo Aune neiti!

(Äänettömyys).

JUHANA FLEMING (tulee toisten huomaamatta oikealta): Kas niin, taas on hän Aunen täältä nuuskinut, kun hänet itseäni varten hankin ja ukko Pentille jo lunnaat annoin. Noin luutu polvellaan siin' istuu trubaduuri! Mut tämän maljan tahdon itse juoda. (Ääneen). Ma pyydän anteeks, kaunis Aune neiti, ett' täytyy ritarinne riistää teiltä; Knut herra pyrkii linnan arkistoon!

GOTTSCHALK FLEMING (on heti Juhanan äänen kuultuaan säpsähtänyt ja hypähtänyt ylös): Kas

tässä kirja, jota, jalo neiti, te multa pyysitte. Ma riennän jo!

(Kumartaa, poistuu vasemmalle),

AUNE (yrittää oikealle):

Ma isää vartosin, mut hänt' ei kuulu —

JUHANA FLEMING (viitaten Aunea istumaan jälleen): Kai tulee hän, jos hetken odotatte, ja joll'ei häiri teitä minun seura.

AUNE (väkinäisellä kohteliaisuudella): Ei suinkaan, jalo ritari; se liikaa vain mulle halvalle on kunniaa.

(Istuu arasti).

JUHANA FLEMING: On hyveen verho vaatimattomuus, mut kauneuteen se yhtyy yksin teissä. Ei kummaa siis, jos linnan ritarit jo vihdoin huomaa ruusun katvehessa. Ma tietä suoraa käyn kuin Flemingit ja tunnustan: jo ensi näkemästä ma teitä jumaloin kuin sulotarta.

AUNE (nousee poistuaakseen): Tuo puhe, ritari, on liikaa pilkkaa, mun nimi Juusten, teidän Fleming on ja isänne on Ruotsin riikin marski — se yksin selvittää jo asemamme, (Hiljempaa.) jos syitä muitakaan ei ois.

JUHANA FLEMING (lähestyen): On totta, ett' isäni on rautamarski Fleming ja ylpeydestä syyttää häntä kansa; mut Flemingeill' on aina oma tahto ja se on mulla myös kuin isälläkin. Jos sydämenne toinen on jo vinyt, niin kättä ei; ja kautta kunniani ma vannon sen: vain hiukan aikaa suokaa mun näyttää teille, kuinka lemmin teitä, niin ehkä valloitan myös sydämenne.

AUNE (hätäisesti): On mahdotonta, jalo ritari, ja puhe enempi ois vaan turhaa vaivaa.

JUHANA FLEMING (innolla): Mull' onhan miekkani ja kunniani, jos isä kieltäiskin tään lemmin multa; ja sanaa ritarin jos uskotten, viel' ennen kuin ees lumi kahden talven on sulanut, ma tällä säilälläni oon luonut aseman, min teidän kauneus ja hempeys nuoruuden jo vaatii teille. Ma viel' en valhetellut ijässäni, siis sit' en nytkään tee, kun (kankeaa toiselle polveilen) teiltä itse, en kautta vanhempaini, pyydän kättä.

AUNE (enemmän hätäytyen): Ma uskon teitä, nouskaa, jalo herra, vois ehkä marski tänne itse tulla, ja silloin teidät myöskin perii hukka.

JUHANA FLEMING (kuten ennen):

Siis toivon kipinän te mulle suotte?

AUNE (kuten äsken): En, en ma tiedä, ei, ma sit' en voi, mut nouskaa, nooskaa —

JUHANA FLEMING (kuten äsken): Sua, kaunis Aune, ei luonut Luoja laakson kukkaseksi; tuo sulo kuuluu vuorten huipuillen kuin edelweiss; ma sinne nostan sen ja Pohjan tähtenä sa loistaa voit, (nousee ylös) jos tätä vartta vasten nojautut. (Ebba Fleming on tullut viimeisen säkeen aikana). Haa, äitini, mut kuulkoon hänkin sen!

EBBA FLEMING (jyrkästi): Tää ilvenäytös, mitä merkitsee? sen kohta selvittää saat, Juhana!

JUHANA FLEMING (rientää äitiänsä vastaan): Sen, äiti armas, sulle sanonkin: ma kauniin Aune neidin kättä pyysin.

EBBA FLEMING (ankarasti): On hullutusta nuoren huimapään tää ilveily, sen tietää Aune kyllä ja sinä myös. Mut sentään säädytöntä on polvistua jalon Flemingin — tai voi hän esineensä valikoida.

JUHANA FLEMING:

Ma pyydän, äiti —

EBBA FLEMING (kuten ennen): Sinä, Aune, riennä jo isäs luo, hän varmaan etsii sua —

AUNE (niiaten):

Ma muut' en pyydäkään, oi jalo rouva! (Pois)

JUHANA FLEMING (rohkeasti): Jos Aune neidin noin sä käsket pois ja minun läsnäollen loukkaat häntä, niin silloin minä myös —

EBBA FLEMING (lempeämmin): Sä vaikene, ja salli äitis tehdä kuin hän tahtoo; tään seikan punnitsee hän paremmin.

JUHANA FLEMING:

Mun sydän sentään puhuu varmemmin.

EBBA FLEMING: Sä olet nuori — nuoren sydän pettää — mut sulta järjen kieltä nimes vaatii; ken viimeinen on Svidjan Flemingeistä ja suvun juuret Roomast' asti johtaa, sen pitää tietää: nimi velvoittaa! Ja isäs marski tämmöistä jos kuulis hän pojastansa — (ulkoa kuuluu jyrävä ääni) nyt hän saapuukin, voit itse saada hältä vastauksen.

KLAUS FLEMINGIN ÄÄNI (kuuluu jylisevän lähempää kun äsken):

Ken linnan päivystäjä tänään on?

PIETARI JUUSTEN (kuuluu vastaavan):

Ma jalo marski!

KLAUS FLEMING (jolle paashi on oven näyttämölle avannut, vaan joka edelleen puhuu esille tulematta): Siispä katso, mies, ett' taukoaa tuo lemmon hoilotus, mi halki koko linnan pihan raikaa. Ja ken se on tuo paholaisen pappi?

PIETARI JUUSTEN (ulkona): Se hämäläinen, jota huovimiehet juur äsken linnan vallin luona ruoski.

KLAUS FLEMING (samoin); Siis ruoskikoot he häntä uudelleen tai tukkikoot sen suuta muulla lailla. Vie hirteen mies, jos veisustaan ei lakkaa! (Tulee sisään, jonka jälkeen ovet suljetaan: ystävällisemmin). Kas täällähän sä ootkin, Ebba rouva, ma sua juuri tässä etsinkin. Kuin muut ma nukuin päivällistä äsken, mut roiston hoilaus multa levon riisti ja unen kumman sieluhuni toi — en kamalampaa unta koskaan nähnyt.

EBBA FLEMING (lempeästi):

Ei unet inhat aina pahaa tiedä.

KLAUS FLEMING: En turhan arka liene minäkään, mut moinen näky miestä pöyristyttää.

EBBA FLEMING: Vaan nythän kaikki kääntyy hyvinpäin. kun lyöty Horn on ja aatelisto kuin yksi mies sun seisoo takanas.

KLAUS FLEMING: Niin, tällä kertaa toki pulman keksin; se naula veti, mut ei kauvan pidä — ei vapaasti, vaan pakosta vain myöntyi niin Kurjet, Boijet kuin myös orpanamme. Tuo herra Kaskisten on vanha kettu ja omatunto häll' on kielellänsä kuin ois hän piispa taikka Herran tulkki. Ja nyt se pölhö taas on päähän saanut, ett' omantunnon turvaa herttua, tää vaikka liian hyvin oivaltaa: vain voima suojaa Ruotsin valtakunnan, ei omattunnot arkain akkojen.

EBBA FLEMING: Mut Hornin mahti nyt on loppunut kai Suomessa?

KLAUS FLEMING: Niin on, ma toivon sitä vaan Ruotsissa hän yhä kieltään soittaa — nyt enemmän kuin koskaan uhkaa vaara.

EBBA FLEMING:

Sä pelkää sotaa, marski?

KLAUS FLEMING: Sanaa pelko ei vielä koskaan Fleming tuntenut, kun vaati sotaan maa ja kuningas. Voi sota tulla ja sen täytyy tulla, jos vehkeistään ei neuvoskunta lakkaa, ja Ruotsin kruunuun Kaarlo kurkottaa. Mä sit' en pelkää, en; mut toisahalta mun niskaan tuhatpäinen lohikäärme voi käydä tuiman lumivyöryn lailla — ja silloin täytyy tuhat päätä poikki, jos miel' on kruunupäinen pelastaa.

JUHANA FLEMING: Siis ryssät rauhankohan rikkoisivat, kun antamatta viel' on Käkisalmi?

KLAUS FLEMING: En pelkää heitäkään; vaan omat koirat jos kimppuun isäntänsä kimmahtaisi, niin kuinkas silloin tehtäis, Juhana?

JUHANA FLEMING: Ei haukku haavaa tee ja kinttuhun jos koirat uskaltaa, niin kaula poikki.

KLAUS FLEMING: Sä olet poika marski Flemingin, sen sanas uljaat kyllin selvään näyttää.

EBBA FLEMING: Siis talonpoikainko sä kapinaan nyt luulet uskaltavan nousta?

KLAUS FLEMING: Niin — ei yksinään ja itsestään he nouse, sen verran tunnen jo ma Suomen kansaa. Mut Pohjan rahvas onpi röyhkeää ja uppiniskaista ja rauhatonta kuin Ruotsin taalalaiset Kustaan aikaan — ja Kaarlon käytyreitä kaikkialla on siellä liikkehellä, tiedetään, vaikk' kiinni saada heit' on mahdoton, kun rahvas junkkareita piilottaapi ja papit, perkeleet, on yhtä juonta, (synkästi) Mut niin jos käy ja minun Kustaan lailla jos täytyis Suomenmaata hävittää, kun synnyinmaalle parhainta ma tahdon, (nousee ylös) niin eessä kuninkaan ja Jumalan, myös tuosta vastatkohon herttua!

EBBA FLEMING: Tuo mielikuvitusta lienee vain, sen ällös rauhaas viedä anna!

KLAUS FLEMING: Voi olla, mutta rauhaan en ma pääse, jos unelleni selvityst' en saa — (kääntyen Juhanaan) kai vielä Korpolaisten vuoren alla tuo noita-akka asuu Pohjanmaalta?

JUHANA FLEMING: Siell' oli eilen hän, kun huovein kanssa ma siitä ratsastin — ja aatelkaas, ei kenkään heistä tohdi mökkiin mennä.

KLAUS FLEMING:
Ja sinä itse?

JUHANA FLEMING: Koska Flemingit ois itse perkelettä peljänneet?

KLAUS FLEMING: Siis sinne ratsasta, hän tänne kutsu ja sano: marski häntä luokseen käskee.

EBBA FLEMING:
Mut ota mukaan veljes Olavi
ja pari kolme skottilaista miestä,
(Juhana pois).
Tuo poika alkaa meille huolta tuottaa.

KLAUS FLEMING (kummastuen): Kuin niin? Päinvastoin, nuori, uljas mies hän kohta on — ja häll' on isän luonto.

EBBA FLEMING: Niin onkin, mutta ikä juur' on hällä, kun lemmenhoureet päähän nousta alkaa.

KLAUS FLEMING: No sepä hauskaa, se on miehen merkki, ja kernaasti hän hiukan hurjastelkoon; ma pappeja ja munkkeja en kärsi, en munkki itsekään ma nuorra ollut.

EBBA FLEMING: Se näkyy kyllä, mutta mulle tuota on turhaa uudistaa —

KLAUS FLEMING: Noo, Ebba rouva, ma sanon suoraan aina asian — (nauraa leveästi) ja miestä riittänyt on sullekin vai kuinka, Ebba?

EBBA FLEMING: Ole vaiti, Klaus! ma puhun vakavasti tällä kertaa: näät Pentti-herran Auneen Juhana on kiintynyt jo enemmän kuin luulet.

KLAUS FLEMING (tekee epäävän liikkeen kädellään).

EBBA FLEMING: Senlaista ennenkin jo huomasin ja äidin silmä harvoin erehtyy; mut tänään polvillansa Aunen eessä ma hänet tapasin ja kunniansa kautta hän vannoi omaks ottaa Aune neidin.

KLAUS FLEMING (hyvillään):
Vai on hän semmoinen jo huimapää —

EBBA FLEMING:
Mut huomaa "kautta kunnian", hän vannoi.

KLAUS FLEMING: Kun himot haastaa, lupaa kaikki mies, mut jälkeempäin ei tarvis tuota muistaa.

EBBA FLEMING: On sekin oppi; mutta Pentti-herra nyt aateloitu on ja tuiki arka myös arvostaan ja perheen mainehesta.

KLAUS FLEMING: Niin, lempo soi, ei tuota vanhaa saitaa ees marski Fleming tohdi suututtaa — ma tarvitsen nyt kaikkein kannatuksen, kuu taisto Kaarlon kanssa alkaa kohta.

EBBA FLEMING: Mit' arvelet, jos luokse kuninkaan hän Puolaan laitettais? Ei liioin haittais, jos hovin tapoihin hän tutustuisi?

KLAUS FLEMING: Hyi, saakeli! Nuo metkut hovin herrain ne miehen parhaimman vie helvettiin!

EBBA FLEMING: Mut täällä vertaistensa naisten seuraa ei löydy hälle; siell' on Bielket, Sparret ja kaikki ylhäis-aateliset neidit — ja kerran täytyy naida hänenkin.

KLAUS FLEMING:
On aikaa vielä.

EBBA FLEMING:

Varmat ollaksemme, ett'ei hän säädystänsä horjahtais — sä muista veljeäsi, jalo marski — vois Aunen naittaa ehkä Gottschalkille?

KLAUS FLEMING (katsoo ihmetellen Ebbaan): Sä olet viisas, Ebba, sangen viisas; jos housut päällä ois, niin valtaneuvos sa varmaan ammoiden oisit ollutkin! Sep' oiva tuuma! Silloin Pentti-herra ois arvollensa vallan sopivasti myös sukuun liitetty ja vaara poissa. No, lempo soikoon, vielä tänään tahdon ma jutun alkuun.

EBBA FLEMING:

Turhaa liika kiire.

Jos näät ei Gottschalk häntä rakastais?

KLAUS FLEMING:

On yhtäkaikki — poikanulkin täytyy;
ei rakkautta tunne kirjatoukat.
Se olkoon päätetty; ja Juhana?

No, ehk' on hovi hälle hyvä koulu.

(Torven ääni kuuluu).

Ken torvin tulostansa ilmoittaa
kuin ois hän ruhtinas tai sota-airut?

EBBA FLEMING:

Siis jompikumpi varmaankin hän lie
ja arvon mukaan vastaanotto olkoon.
Ma tulta tuon, mut vartijat sä kutsu! (Pois).

HOVIPOIKA (tulee): On Puolast' tullut viesti kuninkaalta, hän kysyi kohta teidän ylhäisyyttä.

KLAUS FLEMING:

Ken on hän? Missä merkki kuninkaani?

HOVIPOIKA: On Lindorm Bonde nimensä ja tässä (antaa sormuksen) hän merkin lähettää.

KLAUS FLEMING:

Vai Lindorm Bonde —
häll' linnahan on pääsy aina vapaa.
(Hovipoika pois, Fleming menee ovelle).
Hoi, Pekka Juusten!

PIETARI JUUSTEN (astun heti sisään):

Tässä, jalo marski!

KLAUS FLEMING (komentavasti, lyhyesti): On arvon mukaan vastaanotto viestin, hän saapuu asioissa kuninkaan.

(Pietari Juusten. Palvelijat valaisevat huoneen upeilla haarakynttilöillä. Fleming istahtaa nojatuoliin. Torven ääni ja rumputus kuuluu pihalta. Kohta avautuu ovi, kaksi hovipoikaa sisään ilmoittaen: Lähettiläs kuninkaalta, jalosukuinen herra Lindorm Kaarlenpnika Bonde; hovipojat asettuvat molemmin puolin Flemingin nojatuolia; kohta heidän perässään Pietari Juusten, paljastettu säilä kädessä ja neljä huovia, jotka seisautuvat molemmin puolin ovea muodostaen kujan, jota myöten rientää):

LINDORM BONDE (komeassa ratsuväen puvussa ja nahkainen kotelo vyöllä): Ma Majesteetin tervehdykset teille tuon Warsovasta; käskyt kuninkaan tää salkku sisältää. (Antaa salkun).

KLAUS FLEMING (on Bonden tullessa noussut ylös): Siis tervetulleeks ma teidät Turkuun lausun, jalo herra! (Viittaa istumaan). Kai vieraaksemme linnahan te jäätte, on matka Warsovasta tänne pitkä!

LINDORM BONDE: Mun tänään vielä täytyy Tukholmaan, myös herttualle kirjeitä on mulla. Vaan anteheks jos suotte, jalo marski, ma ehkä tunnin verran levähtäisin.

(Ebba Fleming tulee).

KLAUS FLEMING (esittää):

Mun puolisoni Ebba! Lindorm Bonde!

EBBA FLEMING (jonka kättä Lindorm Bonde rientää suutelemaan): Ma toivomuksenne jo kuulla ehdin, mun teille tietä näyttää suvaitkaa.

(Ebba Fleming ja Lindorm Bonde pois perälle; Fleming viittaa Juustenia poistumaan, samoin hovipoikia, jotka kaikki menevät).

KLAUS FLEMING (yksin; menee kirjoituspöydän ääreen ja avaa salkun, lukee kirjeen tarkasti ja väliin hyväksyvästi hymähdellen):

Ahappas nyt, te viekkaat neuvokset, ja sinä kruununahnas herttuani — tässä onkin purra teille karvas tatti! Nyt valtakirja mull' on Suomenmaahan kuin herttualla Ruotsin ohjaksiin — ja molemmilla yks on kuningas. Mut valtaa kuninkaan jos uhataan, niin väkivaltaa käsketään mun käyttää, Mua Turunlinnaan pääsemästä estää sa käske vielä nuoren herra Klaun — ja Kurjen käsiin siirtää sotavoimat sä koita toiste, "moukkain kuningas!" Nyt voit sa tulla kohta itsekin ja vaikk: ois henkivahtis helvetistä, niin korvennan ma heidät sittenkin. (Lukee jälleen, miettii). Hm, lisäys tuossa on kuin puussa pahka — sen täytyy pois, jos rungon suoraks tahtoo, Mun sotavalmiin' olla käsketään ja sentään huotaa kuormaa talonpoikain Se ei käy laatuun; heidän täytyy kestää, nyt juuri *täytyy*, vaikka kynsillään ois jyvät maasta heidän pengottava. Luo herttuan ei saisi heitä päästää — no, sen vaivan heiltä kyllä koitan säästää. Vaan merkkillistä, aina vain mun mieleen tuo unen kauhu myrkyn lailla kiertää; se mitä tiennee? missä viipyy noita?

HOVIPOIKA (tulee oikealta):
Täällä lähetystö taas on talonpoikain.

KLAUS FLEMING (äkisti kääntyen):
Keit' ovat he ja mistä kaukaa tulleet?

HOVIPOIKA: On Ilkka toisen nimi, Kontsas toisen, he Ilmajoelta hiihtäen on tulleet.

KLAUS FLEMING:
Siis Pohjanmaalta. Miltä näyttää miehet?

HOVIPOIKA: On puku moukan, mutta katse ylväs kuin sen, jok' käskemään on tottunut.

KLAUS FLEMING:
No, no, se nähdään, kuka käskää täällä.
Tuo sisään miehet!
(Hovipoika pois).
Hm, ma pidän siitä,
ett'ei he laukkaa luona herttuan.

(Jaakko Ilkka ja Yrjö Kontsas, talonpoikaistamineissaan tulevat, lakit kädessä; ovensuuhun he pysähtyvät kumartaen marskille, joka on noussut ylös ja istahtanut uunin edessä olevalle rahille).

JAAKKO ILKKA:
Jumalan rauha teille, riikin marski!

KLAUS FLEMING (selin tulijoihin): Myös terve teille, kunnan pohjolaiset! Kai sato parempi on nyt siellä saatu kuin viime vuonna? Sitä tarvis onkin, kun talvi siellä täytyy huovein viettää — ja kuka tietää, ehkä lisää saatte.

JAAKKO ILKKA: On kato tullut yli Pohjanmaan, me silkkaa pettua jo syödä saamme ja tietköön Luoja, kuinka talvi päästään.

KLAUS FLEMING: Tuon vanhan virren ennestänsä tunnen mut anna tulla, virtes loppuun laula!

JAAKKO ILKKA: Nyt jalkamies jo kolmen talonpoian ja huovi kuuden miehen niskoill' on. Ei säily omaisuus, ei ihmishenki, kun Kurjen joukkoon kotihuovitkin on liittyneet ja uusi knaappivalta jo elämöi kuin Suomen aatelisto ja maata ryöstää virkamiesten kanssa.

KLAUS FLEMING: Sa jätä rauhaan Suomen aatelisto — mut mitä tahdotte te multa?

JAAKKO ILKKA: Te, armollinen herra, hallitsette nyt Suomenmaata; myöskin Pohjanmaalla on teillä tuomarina ylin valta — siks tultiin etsimähän turvaa teiltä; jos helpoitusta ei, niin oikeutta ja vapautusta ryöstövallan alta.

KLAUS FLEMING (ivallisesti): On kieles liukas niinkuin joutuämmän ja lailla rasvan virtaa voivotukset; tuo onko kieltä aimo pohjolaisten, joit' ylistetty miehiksi on mulle kuin sotasankareita kaikki ois. Min kestää Suomen miehet nurkumatta, sit' eivät kestä pohjolaiset — ämmät!

JAAKKO ILKKA (ylpeästi): Min sallii oikeus taikka käskää laki, sen kestänyt on aina Pohjan mies, Mut vääryyttä ei pohjolainen kärsi ja vapaus kalliimp' on kuin henki hälle.

KLAUS FLEMING (vihastuneena ylös hypähtäen): Sä käytät kieltä, mies, ja suutas soitat kuin oisit

aatelissa opin käynyt — sä olet moukka, paina mielees se, tai kalliin vapautes voi pahoin käydä.

JAAKKO ILKKA: Niin, pelkkä moukka vain ja talonpoika, mut orja en, en edes kuninkaan, kun Ruotsin lait ma kerran noudatan.

KLAUS FLEMING (polkaisten jalkaa): Suus kiinni, mies! Näät sinun lakikirjas on käsky kuninkaan ja minun, marskin! Kun käsken minä, tahto kuninkaan on siinä teille. Turva valtakunnan ja Ruotsin hallitsijaa voidellun on kalliimpi kuin teidän leipäkyrsät ja kymmenkunnan ruikuttajan henki. Mut vapaus palkka vain on aatelin, ei talonpoian; tää on vapaa silloin, kun täyttää käskyt, jotka herra antaa — ja herra tässä maassa olen minä.

JAAKKO ILKKA:
Siis teidän luvallanne ryöstää huovit?

KLAUS FLEMING:
Sä kutsut ryöstöks, mitä veroks minä.

JAAKKO ILKKA:
Ja tätä ryöstöaikaa kestää vielä?

KLAUS FLEMING:
Niin vaatii turva isänmaan ja kruunun.

JAAKKO ILKKA: Ei kuormaa raskaampata kestä kansa, ja muualta siis etsii oikeuttansa —

KLAUS FLEMING (sävähtäen):
Vai niin, ja mistä sitten?

JAAKKO ILKKA (tynesti): Herttualta, jos suoraan haastaa saan.

KLAUS FLEMING (uhkaavana):
Niin, anna tulla!

JAAKKO ILKKA:
Häll' onkin toinen mieli rahvahasta —

KLAUS FLEMING (yhä uhkaavammin):
Vai on. Ja sitten?

Jaakko ILKKA: Hän on kansan mies ja noudattaa hän tahtoo Ruotsin lain ja oikeuden. —

KLAUS FLEMING (kiivaasti): Sä tiedät kyllä, mies, voi moinen puhe sulle henkes maksaa, ja sentään uskallat! Siis takanas on varmaan voima sua mahtavampi —

JAAKKO ILKKA:
Niin on.

KLAUS FLEMING (vilkkaasti): Ahaa, siis tunnustuksen vihdoon saan, herttua, sun vehkeistäsi. — Puhu, jos henkes kallis on. Siis teitä tänne on yllyttänyt kuka?

JAAKKO ILKKA (lujasti): Tieto varma, ett' onpi puolellamme lait ja oikeus.

KLAUS FLEMING (raivostuu) Sä lieruhäntä kettu luikerrat ja ilmitotuuttakin peittää aiot, kun selvään tiedän juonet saatanan, joill' onkii teitä Kaarlo verkkoihinsa, Mut siitä leikistä mä lopun teen ja kautta perkeleen, sun tunnusteille ma kohta saada voin — (ottaa askeleen): Hoi, Juusten, tänne!

PIETARI JUUSTEN (ilmestyy heti ovelle):
Täss' olen, marski!

(Ebba rouva on myös kiiruhtanut sisään perältä).

KLAUS FLEMING (kuohuksissaan): Tuota talonpoikaa kuin koiraa ruoskia sa huovein anna, hän kunnes tunnustaa. Jos se ei auta, niin vaatteet paitaan hältä riisukaa ja sitten tornikuoppaan, mars!

(Juusten empii).

KLAUS FLEMING:
Sä etkö kuullut? miksi töllistelet?

PIETARI JUUSTEN (hämillään): On lunta maassa, kylmä ulkoisalla ja kuopan täyttää vielä ruumislöyhkä?

KLAUS FLEMING (Ilkkaan kääntyen);
Sa kuulet itse. Miksi tollotat
kuin mykkä nyt, vaikk' äsken kieles lauloi?
Siis teitä käski —?

JAAKKO ILKKA (Lujasti):
Usko oikeuteemme.

KLAUS FLEMING (ärjästen):
Vie ruoskittavaks mies ja tornikuoppaan —
ois hälle liika armo hirsipuu!
Sa kuulit käskyn?

PIETARI JUUSTEN (viittaa kaksi huovia eteisestä):
Sitokaa tuo mies!

JAAKKO ILKKA (on sisällisessä kuohustilassa, vaikka ulkonaisesti tyynenä seisonut eteensä tuijottaen;
nyt oikaisekse hän suoraksi, panee sinisen lakin päähänsä ja lausuu Flemingiin tuijottaen):

Voi Ilkka kuolla oikeuden tautta, (Osoittaa sormellaan marskia). mut Herra kostaa sulle kansan
kautta!

(Huovit vievät Ilkan. Juuston jää katselemaan Kontsasta, joka koko ajan on äänetönnä
sivummalla seisonut).

KLAUS FLEMING (sävähtäen Ilkan sanoista ja poispäin kääntyen; itseksensä): Nuo laihat kasvot ...
niin, ja sinilakki ja katse kamala kuin haudan alta... ne olen ennen nähnyt. Missä? missä? Haa, uni
kauhea ne näytti mulle! (Huomaa Ebba rouvan). Mut miss' on Juhana ja missä noita?

EBBA FLEMING: Käy myrsky ulkona, ei kuulu heitä — ma huoviparven etsimään jo laitoin.

KLAUS FLEMING (tyynempänä):
Se hyvä On.
(Huomaa Juustenin jääneen)
Sa mitä varrot vielä,
kun kerran käskyn sait?

PIETARI JUUSTEN (viittaa Kontsaaseen): Tuo mieskö myöskin saa saman kohtalon kuin kumppalinsa?

KLAUS FLEMING (kummissaan): Ken on hän! (Kontsahalle) Mitä tahdot täältä sinä, kun suut' et auki
saa? Sä ootko mykkä tai mielipuoli? Mutta asias jos sama on kuin hurjan kumppalisi, niin tiedät
tuomios! Ma käsken, puhu!

YRJÖ KONTSAS (astuu totisena ja lujana esille): Niin, kumppalina hälle (Viittaa ovelle, josta Ilkka
vietiin). tänne läksin, kun muut ei Turkuun tulla tohtineet —

KLAUS FLEMING (naurahtaen):
Vai eivät tohtineet? Siis pelkäsivät?

YRJÖ KONTSAS:
Ja turhaks sanoivat he reissun tänne.

KLAUS FLEMING:
Se onkin turha.

Yrjö KONTSAS: Sen nyt mä näin ja uskoin ennenkin. En niillä teillä kuin Ilkka käy.

KLAUS FLEMING:
Vaan mitä tahdot sinä?

YRJÖ KONTSAS:
Ma Herran teillä käyn.

KLAUS FLEMING (ivallisesti): Vai pappi siis, vaikk onkin puku halvan talonpoian? Jo täysi vastus
tääll' on entisistä enk' ole uskonriitaisella päällä; siis kotiin käy ja hoida Jumalas kuin katsot parhaaks,
sit' en kiellä sulta.

YRJÖ KONTSAS:
En ole pappi —

KLAUS FLEMING (paremmalla tuulella): Etkä pippi, hyvä; siis pappein elkehistä valitat! Sä puhu vain! Ne lemmon mustahännät kai tahtoo vanhat kirkonmenot muuttaa?

YRJÖ KONTSAS:

Niin, kirkonmenot toisiks tahdotaan —

KLAUS FLEMING (hyvillään); Ahaa, ma arvasin! Kas siksi juuri on teihin suuttunut myös taivaan Herra ja näljän kauhuilla nyt rankaisee. Mut syy on pappein, piispan, arkkipiispan!

YRJÖ KONTSAS (kummissaan):

Ei meillä mitään muuttaa papit tahdo.

KLAUS FLEMING (myöskin kummastuneena):

Mut kukas piru siellä räiskää sitten?

Vai oisko miehet viekkaan herttuan
jo senkin aseeksensa vainunneet?

YRJÖ KONTSAS (rohkeasti): Niin oikein, piru häll' on mielessänsä, jos kyllä joskus kieli mettä keittää.

KLAUS FLEMING (uteliaana): Kas niin! Ken on hän? Kyllä marski Fleming sen konnan keittää, usko pois se, mies!

YRJÖ KONTSAS (iloissaan): Siis siinä turhaan teitä pelkää kansa; sep' oivaa, silloin loppuu käskyvalta myös vouti Abram Melkiorinpoian!

KLAUS FLEMING (nolona hämmästyksestä):

Häh, mitä hourit?

YRJÖ KONTSAS: Se on uusi vouti, jonk' kesä kiusaksemme meille toi; hän kehui suosiosta Sigismundon ja marski Flemingin; mut valehdellut se onkin, konna! Viekas jesuiitta ja kansan syöpä, nyt hän kiikkiin joutuu.

KLAUS FLEMING (vakavana, käskevänä): On tässä erehdys; tuo uusi vouti on tullut sinne kautta kuninkaan ja minun myöskin. Hän on kelpo mies ja kirjat häll' on itse kuninkaalta.

YRJÖ KONTSAS (ihan hämmästyksissään):

Se on siis totta sittenkin —

KLAUS FLEMING (kuten äsken): Niin on. Ja nyt kun tahdon tiedät kuninkaan ja minun, tiennet kai sä itses käyttää ja muita ojentaa, jos tarvis vaatii. Kuin niille käypi, jotka uhkailee, sä äsken näit, se kerro kotonas. Ja nyt saat mennä!

YRJÖ KONTSAS (hämmennyksissään): Kiitos armostanne, mut vielä tahtoisin —

KLAUS FLEMING (kiivaammin): Ma sanoin: mene! ei uskonriitohis mull' ole aikaa!

YRJÖ KONTSAS (menee Juustenin lykkäämänä, mutta ovella hän kääntyy ja huudahtaa): Sen sanon, minkä sanoakin vannoin: "tie helvettiin käy jesuiittain kautta!"

PIETARI JUUSTEN (hänet ulos lykäten):

Mars! sanon minä. (Menevät).

KLAUS FLEMING: (nauraa): Hahhahhaa, tuo raukka on tuhma pässi, siksi saa hän mennä!

EBBA FLEMING (lempeästi): Hän talonpoik' on yksinkertainen, mut uskostaan on arka tuhmakin; ma siitä iloitsen, kun raukan päästit.

(Tulee lähemmäs, laskee kätensä nojatuolissa
istuvan marskin olkapäälle).

Vaan toinen raukka, laske hänkin pois, näät onhan vaimo, lapset hälläkin.

KLAUS FLEMING (jäykästi): Sä ällös sekautuko näihin, Ebba; ma tiedän, miksi häntä rankaisen: näät hän on toista maata, luja luonne ja mieleltänsä röyhkeä ja uljas kuin kaikki pohjalaiset nuijapäät. Hän varmaan yllyttäjä kansan on tai lienee suoraan Kaarlön kätyreitä. On viisain se, ken vaaran vangitseepi.

EBBA FLEMING (ylpeästi): Niin kauvasko on todellakin tultu, ett' yhtä moukkaa pelkää marski Fleming?

KLAUS FLEMING: Ei yhtä sataakaan, mut kansakuntaa, ei kansaa myöskään, mutta ruhtinasta.

EBBA FLEMING (vieikkaasti):
Ja miehet tärkeimmätkö tänne Turkuun
hän lähettäis, kun marski Klaun hän tuntee?
Niin tuhma ei hän liene, Kustaan poika!

KLAUS FLEMING (epäillen): Hm, totta kyllä; mutta säilyttää ma hänet tahdon, kunnes noita-akka on mulle selvityksen antanut.

EBBA FLEMING (iloisemmin): Mut kuoppatorniin hänt' ei tarvis heittää, se tieto unen veisi multakin — kai muukin tyrnä raukalle jo riittää?

KLAUS FLEMING (leppoisemmin):
No, olkoon menneeks, sinun tähtes, Ebba!
Hoi, Juusten!
(Juusten ilmestyy ovelle).
Tuo lurjus äskeinen,
voi tällä kertaa helpommalla päästä.
Sä ymmärrät?

PIETARI JUUSTEN (iloisesti):
Oi kyllä, jalo marski! (Pois).

KLAUS FLEMING:
Ja kuink' on viestin laita? Nukkuu vielä?

EBBA FLEMING:
Hän pyys jo äsken päästä hyvästille.

KLAUS FLEMING:
Ei varrottaa saa sanaa kuninkaan. (Ebba-rouva pois).
Hoi, Juusten! (Juusten ilmestyy).
Lindorm Bonde lähtee,
siis ratsu hälle — sekä kunniaa!

(Juusten viittaa huoveille, jotka asettuvat samaan asemaan kuin tuonottain. Hovipojat niinikään marskin nojatuolin taa; Lindorm Bonde tulee perältä Ebba rouvan saattamana).

EBBA FLEMING:
Ma jalon vieraan tuon; mut häll' on kiire!

KLAUS FLEMING (juhlallisesti): Te anteeks suokaa mulle, jalo herra, jos teitä viivyttiin; niin mielellänsä tää linna kauvan teitä kestitsis, sen kunnian jos meille sallisitte.

LINDORM BONDE: Mä kiitän tarjouksesta, marski Fleming, mut viestit kuninkaan on pääskyn laiset.

KLAUS FLEMING: Ma huomaan, ett' on oikein Majesteetti taas miehen valinnut.

LINDORM BONDE: Siis kiitokset ja hyvästit ma lausun. Aika rientää ja mua vartoo Kaarlo herttua. (Hyvästelee).

KLAUS FLEMING (puoli-ivallisesti):
Mun nöyrät terveiseni herttualle!

(Lindorm Bonde poistuu huovien kunniaa tehdessä. Mutta ennenkuin nämä ovat ehtineet pois, tulee Juhana lykäten vahtikujaa myöten edessänsä takkutukkaista, harvahampaista, repaleista ja pelonalaista noita-akkaa, jonka tieltä sotamiehet säikähtäen väistyvät syrjään).

JUHANA FLEMING (iloisesti): Kas tässä noita saapuu kunnialla kuin ruhtinas tai viesti kuninkaan!

KLAUS FLEMING (antaa huoveille ja hovipojille merkin poistua).

JUHANA FLEMING: Mut lujass' oli akka; väkisellä mun täytyi tuoda hänet; huoviraukat, nuo jotka tuleen syöksyis lampahina, ei tohdi eukkopahaan kiinni käydä. Ma ruojan yksin toin ja siksi viivysin.

KLAUS FLEMING: Ma sua kiitän. Pojaks Flemingin tää mielen uljuus sinut taaskin näyttää.

NOITA: Niin, Fleming on hän, raaka, rautakoura kuin isävainasikin, kansan peikko ja kiusa rahvaan, ahnas Eerik herra.

KLAUS FLEMING (ärjästen): Sä kitas kiinni pidä, herjauksistas saat muuten roviolle käydä, noita! (tyynemmin) Mut tällä kertaa taitos tarvitsen, jos voinet selvittää sä unennäyt.

NOITA (nauraa ilkeästi): Hahaa, vai noitaan turvaa rautamarski — sit' ei sun isäs tehdä tarvinnut.

KLAUS FLEMING: On sama mulle. Koittaa nyt ma tahdon, jos Pohjanmaalta lappalaisten taidon sa omistat kuin kaikki kansa väittää. Sä voitko selvitellä unennäyt?

NOITA (vieikkaasti): Jos unes hyväks on, ei taito riitä, ma voimat pimeyden vain hallitsen.

KLAUS FLEMING (synkästi):
Lie hyväks taikka pahaks, sit' en tiedä.
Mut kauheaa se oli; hapsset pystyyn
mun nousee vieläkin, kun muistelen.

NOITA: Sen kuulla tahdon, mutta kahden kesken ja pimeämpi täällä olla täytyy, jos mieli unten hengen sikiöineen mun käytettäväks säilöistänsä tulla.

JUHANA FLEMING (isällensä): Tuon noidan juoniin, lempo soi, en luottais; hän vihaa meitä, tahtoo turmaa meille.

KLAUS FLEMING:
Ken rakastaa, hän valhetella voi,
vain vihamiehet lausuu totuuden.
Ma tahdon totuutta, en mairitusta —
ja munan neuvoja ei kanan tarvis.
Te poistukaa ja (huutaa) Juusten!
(Juusten ilmestyy).
Valot pois, yks tuohus riittää!

(Ebba Fleming ja Juhana menevät, palvelijat vievät kynttilät, paitse yhden, joka jää uunin reunalle. Fleming ja noita jäävät kahden kesken, edellinen istuen nojatuolissa, niin että hän on varjossa, noita oikealla, matalalla rahilla, jotta hänen vilkkaat kasvonsa tulevat selvästi näkyviin).

KLAUS FLEMING:
Ma nukuin —

NOITA (keskeyttäen):
Yölläkö?

KLAUS FLEMING: Ei, päivällistä. Sen aikaa, minkä sotaratsu juo, kun janoissansa palaa taistelusta, ma lienen nukkunut; ja unissani ma vastaan vihollista ratsastin ja huovijoukot riensi jäljessäni. —

NOITA:
Ken oli vainolainen?

KLAUS FLEMING; Sit' en tiedä ja tiedon siitä juuri tahdonkin, Mut loppuun kuule! — Yöksi leirit teimme ja kaikki nukkui, paitse vahtimiehet. Ma kuulen huutoja — ja kalvakaana mun Aksel Kurjen huovi herättää ja sanoo tulleen viime tuomiomme, kun taivas palaa, kuolleet ruumiit veisaa ja tulten liekit koko ilman täyttää. Ma syöksen ulos, miekka huotrasta ja valmiin' itse perkelettä vastaan. Se totta oli: Herran taivaat lieskas ja puiden latvat pohti, lumi puunti ja tahmas hurme lanttopaikat täytti; mut kinoksista tuhat silmää kiilsi, kuin kissansilmät kiiluu pimeässä ja tuhat laihaa kättä, suonikasta sielt' ojensivat luiset sormipiinsä kuin kotkan kynnet koukkuiset ja käyrät. Mut yli muiden, lumikummun päältä näin laihan miehen, päässä sinilakki, ja silmät kauhun lieskaa syytäväiset — ja suunsa musta veisas Herran virttä ja noista silmistänsä myrkkynuolen hän ampui rintaani, mun voimat petti ja lailla akkain vaivuin tainnuksiin. Mut tainnuksissa virren äänen kuulin, se paisui, paisui Herran pasuunaksi — ja kylmään hikeeni ma heräsin.

(Äänettömyys).

NOITA:
Tuon unen taivaan Herra itse laittoi!

KLAUS FLEMING (äskeisissä mietteissään): Niin merkillistä: siitä herätessä ma tosiaankin virren veisuun kuulin.

NOITA (vilikkaasti):
Se mistä tuli?

KLAUS FLEMING: Hämäläinen moukka vain vankityrmässänsä lukkaroi!

(Äänettömyys).

NOITA (joka hetken on istunut silmät kiinni ja laihat kädet suorina polvien välissä riippuen, ikäänkuin itseksensä):

Se nuoli sisäpuolelt' ammuttiin ja omantunnon myrkkyykärjen kantoi!

KLAUS FLEMING:

Sa mitä höpöttelet, vanha noita?
Jos kielt' et selvempää sä osanne,
niin tarpeeton on moinen koru sulla!

NOITA: Siis tahdot tietää, mitä henget haastaa ja salavoimat korvan kalvoon kuiskii?

KLAUS FLEMING: Ma tahdon totuuden; jos sen sa tiennet, se kerro, vaikka karvas ois se mulle!

NOITA: Siis syytä itseäs, sä marski Fleming: kun sinun tähtes verta syyttömäin jo hanget hohtaa, purot purppuroi, kun aidanseipäät kasvaa ihmispäitä ja vesi maljassasi hurmeeks muuttuu, kun ratsus ruumiisiin kompastuupi ja maa kuin kuollut lepää jalkais alla, kas, silloin mainees oot sa kukkulalla — mut suistut nuolesta, min itse ammut!

(Noidan puheen aikana on valo vähennyt, niin että huoneessa on melkoisen pimeä).

KLAUS FLEMING (ylös kavahtaen): Suus kiinni, hurja, harvahammas noita, sun kielel ilman saastuttaa kuin myrkky, se nostaa sielussani mustat voimat ja kynnet kasvattaa kuin tiikerille, (Vetää miekkansa). Sun tapan ensiks, niinkuin kuppa lutkan, sa rovioltai ilman myrkyttäisit!

(Yrittää noitaa kohti, joka parkaisten
pakenee nurkkaan ja huutaa sieltä)

NOITA:

Jos tapat mun, et totuutta voi tappa!

KLAUS FLEMING (yhä säilä pystyssä):
Sun kurkkuus kuitenkin sen telkeän!

(Samassa syöksee sisään Ebba-rouva,
Juhana ja Juusten tuohusten kanssa).

EBBA FLEMING:

Et naisen vereen säilääs saastuttane!

KLAUS FLEMING (ärjästen); En naisen, en, vaan epäsikiön, mi perkeleelt' on helvetistä päässyt, ma tahdoin herrallensa palauttaa. Mut jääköön tekemättä; roviolle sun piispan rengit kyllä toimittaa ja sanas syöt kuin koira silloin, lutka!

NOITA:

Ei pala totuus rovionkaan päällä!

KLAUS FLEMING: Mut toki itse palat, koiran ruoka — Vaan piispallekin oisit liika riemu! ja siks sun säästän! Mutta ilman korpit sun riettaat silmäs nokkii elävältä; ja kielel leikkautan kuin varvaskänsän, jos siitä hiiskahdat, mit' olet kuullut. (Juustenille). Vie pois tuo saatana mun silmäin eestä tai ruoskin rutkaleelta itse hengen!

(Juusten viittaa huoveille, jotka vievät noidan pois, itse seuraa hän jäljessä).

JUHANA FLEMING: Ma sanoin äsken, isä: varo noitaa — hän meitä vihaa, sen hän itse myönsi.

KLAUS FLEMING: Sun neuvojas en tarvitse, en kysy — sa laita kapinees, sun Puolaan täytyy.

JUHANA FLEMING (hämmästyen):

Mun Puolaan? Nytkö?

KLAUS FLEMING (lujasti):

Nyt tai kohta, niin.

EBBA FLEMING (hämmästyen hänkin):

Mut mitä kummaa kertonut on noita?

KLAUS FLEMING:

Ma tiedän sen ja sentään yksi liikaa
jo siitä tietää.

(Juhanalle).

Käske Gottschalk tänne!

(Juhana yrittää sanomaan jotakin, vaan tyrehtyy
marskin katseesta, kumartaa ja menee).

EBBA FLEMING: Et ennen salannut sä mitään, Klaus, kun kysyi Ebba. Mutta nyt? —

KLAUS FLEMING (tylysti):

Sen teen —

ei naisten tarvis ole kaikki tietää.

Lien kertonut jo liiaksikin sulle.

EBBA FLEMING (ylpeästi):

Tuot' en ma uskois, jollen itse kuulis.

Ma oonko koskaan marskin pettänyt?

KLAUS FLEMING:

En puhu siitä nyt.

EBBA FLEMING: Vaan minä puhun; ma tahdon tietää, miksi juuri nyt sa laittaa Puolaan aiot Juhanan?
Tuo lemmejuuttu, sekö mieltäs painaa?

KLAUS FLEMING: Ma hänen lempijutuistansa viis, mut hän on vesa suvun viimeinen ja turvaan
parempaan ma hänet tahdon.

EBBA FLEMING:

Siis pelkääät sotaa taikka onnettuutta?

KLAUS FLEMING: Sa elä kysy, mit' en itse tiedä; mut paha enne vaivaa sieluani.

(Gottschalk tulee).

GOTTSCHALK FLEMING:

Sa mua kutsuit, isä!

KLAUS FLEMING:

Niin ma tein —

sun mieltäs, tietojas ma tarvitsen.

(Ebballe).

Sa jätä meidät kahden kesken, Ebba!

EBBA FLEMING:

Kuin arvoitus on mulle marski Fleming! (menee).

KLAUS FLEMING (viitaten Gottschalkia istumaan):

Sa tunnet Aunen, Pentti herran tytön?

GOTTSCHALK FLEMING (säikähtäen):

Siis tiedät senkin, isä!

KLAUS FLEMING:

Mitä tiedän?

Ma tunnen Aunen, hän on kaunis tyttö —

GOTTSCHALK FLEMING:

Niin onkin.

KLAUS FLEMING:

Kaunis, hyväluontoinen —

GOTTSCHALK FLEMING:

Ja lämmin niinkuin päivä sydämeltään.

KLAUS FLEMING: Ahaa, vai niin, sa tunnet sydämenkin, siis häntä rakastat?

GOTTSCHALK FLEMING:

Ma luulen niin.

KLAUS FLEMING:

Ja Aune, tietääkö hän tunteistasi?

GOTTSCHALK FLEMING:

Ne juuri tänään hänelle ilmaisain.

KLAUS FLEMING:

Ja hän?

GOTTSCHALK FLEMING:

Mua lempii niinkuin minä häntä.

KLAUS FLEMING (naurahtaen mielihyvystä, itsekseen): Kas, lempo vie, kuin hyvin kaikki käypi! (ääneen) Ken rakastaa, se haluaa naimisiin, sa ennen kevättä saat häitä viettää.

GOTTSCHALK FLEMING (iloisesti):

Kuin voisin kiittää sua, isä rakas!

KLAUS FLEMING: Ei kiittämistä, (mietteissään) Onni on se mulle, jos edes jonkun onnelliseksi tehnen.

GOTTSCHALK FLEMING:

Mut Pentti herra?

KLAUS FLEMING:

Suostuu, takaan minä.

GOTTSCHALK FLEMING (yrittää nousta).

KLAUS FLEMING: Ei vielä. Yhtä seikkaa kysyn sulta, (Lyhyt äänettömyys). Sa seuraat sydäntäs, ma järkeäni, sa elät tunteissas, ma elämässä, mut elämässä sentään joskus tuntuu kuin pettäis pohja. Harvoin marski Fleming on vielä empinyt. Min käski tunne, sen järki myönsi; minkä järki käski, sen myönsi tunne. Neljää kuningasta tää käsi, sydän, nyt jo harmaa pää on aina kunnialla palvellut. Ma olen suora mies, en hoviherra, min häntä heiluu ruo'an antajalle. Ken kerran voideltu on kuninkaaksi ja kelle kuuluu valtakunnan kruunu, sit' olen seurannut kuin varjo miestä. Mut vallan ahnas, vaikka ylhäinenkin jos kurkkii kruunuun, sen ma maahan lyön. Se onko oikein, Gottschalk?

GOTTSCHALK FLEMING (kummastellen):

Varmaan, isä!

KLAUS FLEMING: Niin uskon itsekin. Mut riita syntyy mun tunteen välillä ja kylmän järjen, jos täytyy kansaa oman synnyinmaani mun lyödä maahan niinkuin sutten laumaa, kun hätää ruikuttain he niskuroi ja uhkaa minua ja kuningasta. Sa Gottschalk, kuinka tästä selviäisit?

GOTTSCHALK FLEMING:

On synnyinmaa ja kansa rakas mulle.

KLAUS FLEMING: Se onko rakkaampi kuin kuningas ja kuninkaalle tehty hengenvala?

GOTTSCHALK FLEMING: Sit' en ma tiedä. Mutta synnyinmaalle mies antaa valansa jo syntyessä. Voi maata sortaa julmat tirannit tai heikkopäiset, silloin nousee kansa ja suistaa tirannit kuin Kustaa Vaasa.

KLAUS FLEMING: Mut vanha Kustaa alta vieraan vallan hän maansa vapautti, se onkin toista.

GOTTSCHALK FLEMING: Vaan Englannissa Henrik kahdeksannen löi talonpoiat; samoin Ranskan, Saksan on kansa tiranneitaan vastaan noussut tai uskonvapauttansa puolustaissa on kera pappein käynyt voittoisesti; on kansan oikeus puoltaa vapauttansa.

KLAUS FLEMING: Ei ymmärtää voi rahvas vapautta, sen tuntee yksin vapaa aateli, mut rahvaan oikeus kuninkaan on käsky. — (Kävelee edes takaisin). Sa olet nuori, äitis kansanlapsi ja siksi harhaan vie sun haavehes. Ken tarttuu miekkaan vastaan esivaltaa, hän miekkaan hukkuu. Kurja mies on se, ken rahvaan luottaa suosioon: se on kuin ruoko, tuulten häilyttämä, tai niinkuin puu, min juuret maast' on irti.

GOTTSCHALK FLEMING: Mut maa on kansa; miehen luopion voi kansa hartioiltaan luoda pois.

KLAUS FLEMING: Niin luo, jos voi; mut jos on rautaa mies, niin ratsumieheen aina ratsu tottuu; ei olot miestä luo, vaan mies ne luopi. Ma tahdon siitä olla esimerkki.

PIETARI JUUSTEN (hätäntyneenä sisään syösten):

Voi, jalo marski! —

KLAUS FLEMING:

Mik' on hätä sulla?

PIETARI JUUSTEN (kuten äsken hätäillen): Tuo vanki, Ilkka, — viekas pohjolainen on meidän käsistämme karannut!

KLAUS FLEMING (ärjästen):

Te lemmon sikiöt! Ken hänet päästi?

PIETARI JUUSTEN: Ma käskyn jälkeen hänet tyrmään vietin, en kuoppatorniin; nyt kun illallista ois vanha linnanvahti tuonut hälle, niin oli lintu päässyt häkistänsä.

KLAUS FLEMING:

On mahdotonta!

PIETARI JUUSTEN: Tyrmän ikkunasta hän vaattehistaan tehdyn riepuköyden on laskenut ja siitä muurin seinää on maahan lipunut.

KLAUS FLEMING: Tuo viekas kettu ei muiden kaltaiselta näyttänyt; hän viisas on ja rohkea, se näkyy, ja hän on siemen, josta myrkky kasvaa. Hän viel' ei kauvas, konna, ehtinyt — sa huovit kohta käske satuloihin ja itse mukaan käy. Hän tänne saata, jos elävält' et voi, niin kuollehena; ma hänt' en kynsistäni päästä pois!

(Juuston pois).

GOTTSCHALK FLEMING:

Ja minkä tehnyt on hän rikoksen?

KLAUS FLEMING: Hän noit' on rahvaan yllyttelijöitä, joit' tahtoo käytyreikseen herttuamme ja aikoo kimppuhumme sitä tietä. Se otus kallis on, jos oikein näin, (Synkästi itsekseen). ja noita vakuutti mun mieltä siitä.

GOTTSCHALK FLEMING (seisoo hetken epäröiden, sitten päättävästi):

Siis lähden jäljillensä minä myös!

KLAUS FLEMING:

Niin, riennä vain sä kanssa Juhanan.

(Kohta kuuluu melua ja aseiden kalsketta pihalta. Torvet törähtelevät ja rumpu käy. Hetken perästä komennetaan "mars, täyttä laukkaa!" ja vähitellen palautuu hiljaisuus. Fleming on metelin aikana mennyt ikkunan luo katsellakseen lähtöä, mutta palaa sen vaiettua takaisin keskelle permantoa, seisoo hetkisen mietteissään ja lausuu sitten):

Vapautta rahvahalle! tahtoi hän — ja sehän onkin ajan sotahuuto, min nosti Wittenbergin hurja munkki. Tää myrkky uhkaa koko Eurooppaa, se saartaa Saksaa, ruhjoo Ranskanmaata ja yksin Espanjankin rautavalta jo järkkyy saumoistansa Hollannissa. Sen Kustaa Ruotsiin toi; ma ammoin jo näin myrkyksiemenen ja turman taimen. Nää't valtakunnan laivaa rahvasko vois ajan aallokoissa ohjaella? Ei, lempo soi, se koht' ois haaksirikko kuin laiva, jolta puuttuu ruorimies. Sen oon ma itse nähnyt. Moukkain valtaan ei valtakuntaa koskaan usko mies. Ken niskuroi ja kun ei neuvot auta, niin niskat poikki, se on selvä sääntö. Se oikein ollut on, sen täytyy oikein olla, ja siis on mulla oikeus. Muut jos empii, niin toimistaan ei emmi marski Fleming!

(Esirippu alas).

TOINEN KÄYTÖS.

Toinen kuvaelma.

Jylhä metsäinen seutu Korpolaivuoren alla, joka kohoo etäämpänä mustalta ammottavine louhi-onteloineen. Maa on hienon lumen peitossa, yö muuten pimeä, paitse että kuu silloin tällöin vilahtelee pilvien lomista. Hiljaisuutta häiritsee vinkuva tuuli. Taampana kahden vuoren onkalon keskellä pieni,

matala mökki, jonne oikealta tuleva ja etualalle päin mutkautuva polku johtaa. Näyttämö on hetkisen vallan tyhjä. Sitten tulee vasemmalta:

YRJÖ KONTSAS (kontti seljässä, puukko vyöllä ja sukset olalla): Niin oudot mulle on nää Suomen maat ja vanhan Turunlinnan jyhlät seudut; en löydä tuonoista ma latuani tai lie sen tuiskuttanut umpeen pyry. (Panee sukset oikealle, puuta vasten). Kas tuohon lasken lylyt, sivakkani, kun jalat raukaisee jo taivallus ja näköäkin haittaa hiuka, nälkä. — Ei sanast' yksin elä ihminen, vaan syödä täytyy itse piispankin. Mut onpas eväät mulla! Ulvilasta sain toki rieskaleipää tullessani. (Ottaa kontin seljästään ja istahtaa kivelle). Kas täss' on ruo'at niinkuin ruhtinaalla ja nyt jos olta vain ois särpimeksi, niin jaksais lylyään taas lykkäellä. (Syö, katselee ympärilleen). Mut mikä on tää paholaisen paikka, jonk' olen kiertänyt jo kahteen kertaan kuin jänis koirain eessä kykkiväinen? Tää liekin noidan notko, velhon vuori, kun tuolla ylhäälläkin vinkuu tuuli kuin luutavarsillansa noidat kiitäis! — Ma olen kristitty ja aamuin, illoin myös Herran huomaan itseni mä heitän; mut taikaa vastaan auttaneeko Kiesus? — Kai sentään vastataika varmin oisi? (Nousee ylös, katselee ympärilleen ja huomaa mökin). Mut, Kiesus auta, tuoss' on ihmismaja! Jos lienee asuttu, niin kysyn tietä ja kukaties sais siellä yötä olla; on matkanteko haus Kemp' päivän aikaan.

(Jättää konttinsa kivelle, menee mökille päin, tarttuu oven ripaan ja kurkistaa pimeään pirttiin, mutta lyö heti oven kiinni ja tulee juosten etualalle).

Hyi, kelvottoman velhon pahnapaikkaa — sen siksi haistoinkin jo loitommalta, kun polku jalkopohjaa kihelmöitsi. Pääkallo ikkunassa — selvä merkki! ja oven kahva kyisen käärmeeen raato — (sylkäisee) ptui rietas, saastojasi! Karsinasta näin silmät kiiluvaiset niinkuin ahman ja lerppakieli tippui ihmisverta! En tässä kauvan viipyä mä tahdo — pois lähden, vieköön vaikka Hornaan tie. (Ottaa konttinsa, jota sovittelee selkäänsä). Niin, tyhjään raukes matka marskin luo — sen muut jo ennusti ja itse uskoin, mut Ilkan kumppaliksi sentään läksin. Hm, Jaakko rukka linnan vankilassa ja raipoitettu mies, hän, Jaakko Ilkka! voi surkeutta synnin maailman! Mut tapas, lempo soikoon, miehen marski — sai nokinenä kerran sanat kuulla! Vai muka kunnan mies on meidän vouti, kun Viron sutten joutais syötäväksi! Mut uskoamme muuttaa ei hän tahdo, niin sanoi marski. (Risujen rasahdusta kuuluu). Mutta! metsä elää — nyt lähden lipettiin, kai saapuu velho!

(Rientää suksilleen ja aikoo poistua, kun näyttämölle oikealta läähättäen kahmaisee):

JAAKKO ILKKA (avopäin ja päällä ainoastaan punainen pusero ja siniset alushousut): Hoi, mies! Ken lienetkään, nuo sukses mulle saat antaa nyt tai maksas höyryää!

(Hyökkää Kontsaan niskaan).

YRJÖ KONTSAS (hämmästyneenä suksensa hellittäen): Häh? Siunaa Luoja, yönkö kummitukset tääll' liikkuu velhon luona vaiko oikein mun kuuli korvat: ootkos Ilkan Jaakko?

JAAKKO ILKKA (hämmästyen): Sa nimen oudon lausuit. Ken liet itse? (Katsoo tarkemmin). Niin totta koin ma elän, Kontsas veikko! Siis olet vapaa sa ja (Hypistelee Kontsaan vaatteita). vaate päällä, — mun leu'at vilusta jo lokattaa ja liian ohkainen on marraskuulla tää pukimeni.

YRJÖ KONTSAS (ottaa kontin selästään ja riisuu turkkinsa):

Kas tässä turkin saat!

(Katselee kuun valossa tarkemmin kumppaliansa).

Mut lempo vie,

on housut sulta unhottuneet, veikko!

JAAKKO ILKKA (naurahtaan): Ja lakki myös; näät marski Suitian hän meidän puolen päähineihin mieltä.

YRJÖ KONTSAS: Voi sua veitikkaa! Vai avopäin sa heitit hyvästis; mut leikki sikseen: sa kuinka atimosta pääsit, kerro!

JAAKKO ILKKA: En tiedä liekö aikaa kertomuksiin, voi marskin huovit kintuilla jo olla. (Vilkasten ympärilleen). Kun sinut heitin, huovein valtaan jäin ja kuljin niinkuin kuoloon tie ois käynyt, näät ruoskittaahan tahtoi mua marski ja sitten kuoppatornin hautaan heittää, mist' ei lie monta vielä palannut.

YRJÖ KONTSAS:

Niin käski hän, sen kuulin; mutta kuinka —

JAAKKO ILKKA: Ma täällä oon? Niin, siinä onkin pulma, jok' ei oo selvä mulle itsellenkään. Mun huovit linnan vallin luokse vei — näät siin' on heillä vanha piinapaikka — ja mua suimittiin kuin kulkukoira!

YRJÖ KONTSAS:

Voi ettet lyönyt heitä suuta vasten!

JAAKKO ILKKA: Lyö itse, jos sa voit, kuin sua piestään. Mut sit' ei kauvan kestänyt, näät pappi tai mikä ollut lie, hän hätään riensi ja huovit karkoitti. Ma vietiin torniin, niin tuli käsky: ei, vaan tyrmään viekää. Ma sinne jouduin taakse telkimen; mut ikkunan kun muurissa ma näin, niin mietin kohta: vielä elää toivo! Ja heti ryhdyinkin jo tutkimuksiin: mies hoikka siitä mahtui; köysi vain, niin vapaana on jälleen Jaakko Ilkka!

YRJÖ KONTSAS: Mut sit' ei ollut ja jos oiskin ollut, niin entäs vahdit?

JAAKKO ILKKA: Täällä etelässä on illat pimeät; ma riisuin vaatteet ja niistä köyden tein ja alas luisuin.

YRJÖ KONTSAS:

Mut entäs vahdit, vallit, vallihaudat?

JAAKKO ILKKA: Sen tietköön Luoja, kuinka lienkin tullut — en tiedä itsekään, min ihmeen kautta — ma uin ja juoksin, juoksin, tässä olen!

YRJÖ KONTSAS:

Saat kiittää onnestasi taivaan Herraa.

JAAKKO ILKKA:

Niin, miestä neuvokasta Hänkin auttaa.

Sa pääsit nähtävästi helpommalla?

YRJÖ KONTSAS:

Niin tein. Ma ulos kohta heitettiin.

JAAKKO ILKKA: Ja niin nyt ollaan täällä; mutta peijakas, on varmaan huovit mulla kintereillä ja Tukholmaan mun täytyy, vaikka täynnä ois perkeleitä Ahvena ja manner. Nyt, Kontsas, suoraan luokse herttuan, niin meill' on takanamme tuima reissu. Sa paikat tunnet, koska yksin läksit?

YRJÖ KONTSAS: En opasta ma marskiltakaan saanut — ja tie on pystyyn noussut, noiduttu on varmaan kierroksille nämä tienoot. Kas tuoss' on pesä velhon, poppaäjän!

(Kuuluu ääntä oikealta).

JAAKKO ILKKA:

Ken tulee? Huovit jos, niin perii hukka.

YRJÖ KONTSAS (on katsellut sinnepäin): Ei, vanha akka sieltä yksin puittaa, ja ähkii, tuhkaa tullessaan kuin hullu — hoi, piiloon Ilkka, siin' on velho itse!

JAAKKO ILKKA (vetäytyen Kontsaan kanssa vasemmalla olevan kuusen varjoon): Ma pelkään huoveja, mut muita en — ja olkoon akka vaikka pirun äiti, niin kysyn tietä hältä Tukholmaan.

YRJÖ KONTSAS (puun takaa):

St! Hiljaa! anna esiin velhon tulla!

NOITA (tulee ähkien ja itseksensä uhuen): Taivaat lieskaa ja valtameret kiehuu ... ja tässä kiehuvassa kattilassa hän vielä keitetään ja paistetaan... Vanha piru itse seisoo sarvipäineen ja kaviojalkoineen vartaan varressa ... kaikki pienet punapäät tanssivat luurankojen kanssa kilpaa sen rovion ympärillä ja tulta kohentelevat ... hännät heill' on kohennuskeppinä, ne kun eivät tulessakaan pala ... ja syttyinä on toisia verimatoja ja pyöveleitä, jotka rautaisen haarniskansa sisässä korventuvat ja kärventyvät karvoineen korvineen kuin paistinpannussa ... (yrittää mökillensä, huomaa jälkiä lumessa, haistelee oven kahvaa, nuuskii ilmaa).

YRJÖ KONTSAS (hiljaa Ilkalle): On kamalat tuon riettaan miettehet — pois lähtään täältä, muuten pahoin käypi!

JAAKKO ILKKA (samoin Kontsaalle):

Mut kelle toivottaa hän moisen kuolon?

Kun ruoja vain ei söis, niin kysyis tietä! —

NOITA (vaanien); Täällä haisee ihmisen veri ja näkyy tasajalkaisen jälkiä... Ne ovat kaukalaisia, kulkuroistoja, oma väki tänne ei uskalla tulla ja pappihurtat ei pääse, sillä niitä varten olen taikani tehnyt... Onko hirtehisen puolakat tännekin kuononsa pistäneet?... Mutta kyllä minä silloin heidän sieramensa kutkuttelen... Parasta katsoa tupahan... Mutta jos likellä ovat mokomatkin mongertajat, niin säikytän ne loitommaksi näiltä mailta ... (päpähtää kamalaan nauruun ja huutaa):

Huus karja laitumelle, kyys käärme kinosta myöten, sissis, sissis sisilisko, myys myyrä, myrkky myyrä, korpolaisten raato korpit, kaikki karja kalman eukon, vihoväki mannun eukon, huus, huus kaikkialle, näkymättä, nukkumatta, puhtaaks pankaa laitumeni, pistos sinne, pistos tänne, kannan alle, kynnen alle musta veri, myrkkyveri, kunnes maa on minun taasen, velhon valta, vuoren valta!

(Menee tupaan).

YRJÖ KONTSAS: Voi, Kiesus auta oman ristic kautta — jo tunnen jalkopohjat pöhöttyvän!

JAAKKO ILKKA: Niin pakkasesta, vaan ei taikatöistä. (its.) On sentään kauhun paikka seutu tää, mut rohkea on aina rokan syönyt, (ääneen) En pelkää velhoa, ma tietä kysyn hän minkä voi, kun teen ma ristin merkin.

(Tekee ristin merkin rintaansa ja mökille päin).

YRJÖ KONTSAS: En marskia ma tuonoin peljännyt, mut tuota vapisen kuin haavan lehti!

JAAKKO ILKKA:

Ei purematta nielle noitakaan!

(Menee mökille, hätkähtää nähdessään kamalat kuvat, mutta tehtyään ovelta vielä ristinmerkin, tarttuu hän kahvaan ja avaa oven sanoen):

Nimehen Isän, Pojan, Pyhän hengen!

NOITA (sisästä):

Käy sisään vaan, sa Ilkka Ilmajoelta.

JAAKKO ILKKA (säpsähtäen kuin salaman iskusta):

Häh! Taivaan Jumalat! Ken ... kuka Ilkka?

(Tointuen ja miehevästi).

No niin, sen nimen isältäni saanut olen,
mut mistä helvetistä tunnet mun?

NOITA (tulee ovelle): Ma tunnen kaikki, tiedän myöskin kaikki; sa eilen saavuit hiihtäin marskin luo, ja hätää pohjolaisten valittelit; sun marski ruoskitutti, vangitutti, sa karkasit ja oot nyt henkipatto! Ken sinut kiinni saa, hän palkitaan, mut ken sun pelastaa, hän ruoskitaan.

JAAKKO ILKKA (masentaneena):

Sa olet noita, kaikki on kuin sanot,

(Tempasten puukkonsa).

Mut kieles juorut kurkkuus kuivukoot!

NOITA (nauraa): Vai luulet velhoon asees pystyvän? — Mies, puukkos tuppeen! Pahaa en ma tahdo, näät sama kosto, sama vihan liekki kuin sinulla on mulla.

JAAKKO ILKKA: Kosta en, jos oikeutta teenkin Flemingille.

NOITA:

Nyt aiot Tukholmaan, mut tiet' et tunne.

JAAKKO ILKKA:

Vai senkin tiedät! Siispä näytä tie.

NOITA (osoittaa): Ja tuolla kuusen alla kyykyllänsä on sulla kumppalisi, Yrjö Kontsas?

YRJÖ KONTSAS (tulee puun takaa tehden ristin merkin):

Jos piru tuo ei ois, niin Luojaks luulis!

JAAKKO ILKKA:

Käy tänne, Kontsas, velhon veikkoseksi!

(Kontsas lähenee).

NOITA (Kontsaalle): Sa oisit teiniks tehty, papiks pantu, jos isäs suomalainen ollut ois.

JAAKKO ILKKA (its.): Kun piru papin kanssa liittoon käy, niin sitt' on kumma, jollei onni suosi!

NOITA: Sa nostit puukkos. — Jos sa vannot mulle, vain marskin kylkeen että käytät sitä, niin tai'on

puukkos kärkeen käärmemyrkyn, mi hiipaisten jo hengen hältä vie.

JAAKKO ILKKA:

En ole murhan mies, vaan oikeuden.

NOITA:

Ja vapauden, ma tiedän; mutta vapaus ja marski Fleming eivät kaksin viihdy.

(Kuuntelee).

Ma kuulen ääntä, ratsun hirnuntaa —

JAAKKO ILKKA (säikähtäen); Ne huovit on ja Ilkkaa hirteen etsii... (Vetää puukkonsa). mut käyköön kuinka käy, ma taistelen; en eestä itseni, vaan tuhanten! Mun täytyy Tukholmaan ja, kautta taivaan, vaikk' kävis tieni läpi sydänten, ma tällä puukollani raivaan sen.

YRJÖ KONTSAS: Sa ota sukset multa, lakki myös, voit ehkä päästä heiltä. Jäljessä mä sinne saavun.

(Metsästä kuuluu komento: "alas ratsuiltanne! Ne puihin sitokaa ja eespäin, mars". Toinen huuto: "Tänne johtaa jäljet!")

NOITA: On turhat aikees, huovit saartaa paikan; nyt jouduit hiirenloukkuun, Jaakko Ilkka!

JAAKKO ILKKA: Sa, lemmon noita, surmaaniko ilkut, mut nähdä saat, kuin iskee pohjalainen!

YRJÖ KONTSAS:

Voi, pakoon riennä!

JAAKKO ILKKA: En, en askeletta! Nyt tulkoon koirat kerran joukollansa, ma heille näytän, mitä taitaa mies, kun taistelee hän epätoivossaan.

NOITA: On taitos turha, yksi pyssyn laukaus sun kuolettais! Vaan mulle vannoo, että sa Flemingistä, kansan pyövelistä, teet lopun tuolia (viittaa puukkoon), niin sun pelastan!

JAAKKO ILKKA: Ma eestä oikeuden ja Pohjanmaan jo vannoin taistellaksein hautaan asti! Ja silmät sammukoon ja liha kuoloon ja korpit raadon syököön elävältä, jos sit' en tee! Siis kuolo Flemingille, kun oikeus kuollut on ja ruoska säättää, vaikk' onkin selvä valtakunnan laki. Ma muut' en lupaa, enkä toisin vannoo!

NOITA: Se vala riittää. Joutuun tuonne menkää ja alla lauteen siellä vartokaa: on varmempi kuin linna noidan mökki!

JAAKKO ILKKA:

Siis nimeen Herran vaikka velhon pesään!

(Ilkka ja Kontsas syöksevät tupaan, noita perässä. Heti senjälkeen ilmestyvät Juhana Fleming ja kymmenkunta soihduilla varustettua huovia. Vasta myöhemmin Gottschalk Fleming).

JUHANA FLEMING: Kas tänne jäljet johtaa pakolaisen! Tuo metsä tutkikaa ja luolat kaikki, hän tuotava on linnaan takaisin, jos muuten ei, niin ruumiina, on käsky, (Muutamia huoveja katoaa vasemmalle). Te toiset vartokaa, ma itse paholaisen nyt huudan päivän valoon pesästänsä. Hoi, akka, noita, velho, poppa-ämmä, tee pirunkonstis nyt, mut ukset auki tai lyön sen kahtia kuin munan kuoren.

NOITA (raottaa ikkunan lautaa, niin että hänen kasvonsa soihtujen valossa näkyvät): Ken siellä kirkuu, räiskää keskiyöllä? Jos lienet Belzebub ja noitain herra, niin miks'et kattotietä nyt sä käytä?

JUHANA FLEMING: Nimessä neitseen pyhän Maarian, en perkeleen, ma sulta kysyn nyt, jos olet karkulaista nähnyt täällä?

NOITA (ikkunasta): Nyt juur' on keskiyö, se mun aika ja omat nyt on mulla toimitukset. Ken silloin häirii, hänet korpiks loihdin kuin sen, ken äsken kysyi tietä täältä. Nyt Korpolaisten korppina hän ronkkuu!

JUHANA FLEMING: Sun elkeitäs en pelkää, vanha noita! Et avaa siis! Hei, tänne miestä nyt tulkoon neljä, pirtti tutkikaa ja karkulainen siellä jos hän piilee, hän tänne raastakaa! Mars, eteenpäin! (Ei kukaan liikahda). No onko lempo teidät lamaan lyönyt, vai pelko kuuroks tehnyt hölmöjoukon? Ken pelkää akkaa, hän on itse akka ja muita pettää huovin housuillansa! Ma käskin: edespäin! te kuulitte ja, kautta Maarian, ma hirtän sen, ken vastaan päällikköä niskuroi!

ENS. HUOVI: Ehk' on hän muita teitä karkuun päässyt, vie tästä jäljet myöskin tänne päin!

(Pari huovia tulee vasemmalta).

TOINEN HUOVI: Ne tänne tuovat nekin ... kuusen alla on täällä sukset, työltä pohjolaiset.

JUHANA FLEMING: Hän on siis tuolla vanhan noidan luona — ja marskin käskyn kuulitte te taannoin! Mars edespäin, tai kautta miekan tään, sen kallon halkaisen, ken niskuroi!

KOLMAS HUOVI: Jos tuleen käskette, ma menen, herra, jos veteen vaaditte, ma uin, jos jaksan, mut ennen halkaiskaa mun halpa pää, kuin lähden taistoon velhoeukon kanssa.

NOITA (nauraa, huutaa): Kas, korpit tuolla kaipaa kumppaleita... sa saat, sa saat! Hoi, tulkaa Hornan henget!

(Höpöttelee itsekseen ja tekee taikojaan).

ENS. HUOVI (peräytyen edemmäs samoin kuin muutkin huovit): Hyi, kalman ruoka, sielus itse möit ja nyt sa muilta veisit autuutensa!

JUHANA FLEMING: Vie helvettiin sa autuutesi, raukka, kun pelkäätkä akkaa niinkuin sutta lapsi.

TOINEN HUOVI: En pelkää kahden jalan kulkevaista, en sutta, ahmaa enkä kontiota; mut sarvipääll' on omat aseet hällä, ja velholla on ventovieras voima.

ENS. HUOVI: Jos oli ihminen se, joka karkas, niin tuonne itsekään ei uskaltanut!

KOLMAS HUOVI: Lie ollut sarvipäisen seuraa hänkin, kun linnan muurit eivät kestäneet.

ENS. HUOVI: Ei siitä vankilasta ihmiset tok' ennen päässeet...

TOINEN HUOVI: Totta, Kiesus auta, hän oli noita hänkin — Pohjanmaalta!

JUHANA FLEMING: Te kurjat raukat, lemmon jänishousut, nyt noita teist' on joka vanha akka ja poppamies, ken vain on pohjolainen! Ma teille näytän, mik' on voimakkaampi: tuon velhon taika vaiko Ruotsin rauta; kun muut ei tohdi, tohtii Fleming aina!

(Vetää miekkansa ja aikoo rynnätä ovelle, mutta samassa rientää esille):

GOTTSCHALK FLEMING: Sa olet nuori, suvun viimeinen, ja Pohjan puukolla on varma kärki; siis salli mun se tehdä, Juhana, mun elämälläni on vähemp' arvo!

(Syöksee miekka kädessä tupaan).

JUHANA FLEMING (mutisten): Hän etsii kuolemaa, siis Aune Juusten on minun sentään. Hyljätty on hän!

(Huovit ovat peitsinensä väistyneet molemmin puolin kujanteeksi ja seisovat kalpeina jännityksestä. Pitempi äänettömyys. Korpit ronkkuvat vuorella. Muutamat tulisoihdut ovat sammuneet, niin että yö on aika pimeä. Juhana Fleming seisoo vasemmalla, paljastettu miekka kädessä. Vähän ajan perästä palaa Gottschalk Fleming kalpeana mökistä).

KAIKKI:

No?

GOTTSCHALK FLEMING: Kauhun paikka! Ken jos mennä tahtoo, hän sinne menköön, min' en toiste mene!

ENS. HUOVI:

En minä myöskään!

KOLMAS HUOVI:

Enkä minä, en.

TOINEN HUOVI:

Mut kumma vain, kun hengen velho säästi!

GOTTSCHALK FLEMING: Hyi, elkiänsä! Käärmeet maassa ryömi ja lautehilla lemmon lonkareita!

(Kaikki huovit katselevat toisiansa ja muutamat alkavat jo hiipiä pois),

JUHANA FLEMING (joka epäillen on velipuoltansa katsellut, itseksensä): Ma häntä epäilen; niin kumma ilme on silmissänsä — tai lie pelko lyönyt ja naaman vääntänyt kuin valhe vääntää.

HUOVIT:
Pois täältä, pois!

JUHANA FLEMING: On rumaa epäilyä, kun hän on veljeni ja Fleming myöskin. Ei sentään valhetella Fleming vois! (ääneen) No, olkoon siis: me vuoren kierrätämme ja jollei löydy hän, niin palajamme!

(Huovit ja Juhana Fleming menevät).

GOTTSCHALK FLEMING (poistuessaan verkalleen toisaalle);
Jos valhettelee se, ken toden salaa,
niin nyt mä kurja olen valhetellut.
Suo anteeks, Herra, siis tää ensi valhe!
Se olkoon viimeiseni; muut' en voinut.
Ja nytkin tein sen rakkaudesta kansaan! (Pois),

(Vähän aikaa sen jälkeen avautuu mökin ikkuna
ja noita pistää ulos pänsä).

NOITA: Haa, Fleming, surmas pelastin ma sulle ja teräkseen nyt tai'on myrkkyykärjen, mi pystyy panssarinkin raudan alle!

JAAKKO ILKKA (tulee Kontsaan seuraamana, ympärillensä vilkuellen ja paljastettu puukko kädessä)

Ei ketään ... kaikki poissa ... pelastettu! Siis itse Jumala on puolellani ja oikeaks mun asiani katsoo!

YRJÖ KONTSAS:
Mut ken lie ollutkin tuo kalvas mies?
Hän meidät huomasi, vaan ei ilmi tuonut.

JAAKKO ILKKA: On suojahenkeni hän tuntematon ja pelasti mun tänään toisen kerran; näät hän se huovit kielsi ruoskimasta, (Ovelle ilmestyvälle noita-akalle). Ken oli kalvas, mutta uljas herra?

NOITA: Hän lienee marskiriettaan äpäroitä, jok' äsken ulkomailt' on palannut.

JAAKKO ILKKA: Siis marskin poika meidän puolellamme; sit' tuskin uskois, jollei nähnyt ois!

YRJÖ KONTSAS: Niin, marskin poika! Suuri taivaan Herra, niin ihmeelliset totta on sun ties!

NOITA:
Näin poika tietämättään isän surmaa!
(Nauraa ilkeästi ja hillittömästi).
Se tosiaan on pirun hauska juttu! (nauraa).

JAAKKO ILKKA:
Suus kiinni, noita!

NOITA:
Muista valas mulle!

JAAKKO ILKKA:
Sen valan ennen tein jo itselleni.
(Kontsaalle).
Nyt, veikko, tielle tästä joutukaamme,
kai Tukholmassa vartovat jo toiset!
Hyvästi, noita!

NOITA:
Löydät kai sä tien?

(Ilkka nyökäyttää päätänsä, Kontsas ottaa suksensa; menevät,
nauraen ja itsekseen toistellen):

JAAKKO ILKKA:
Se tosiaan on pirun hauska juttu!

(Käänntyy tavallensa).

(Esirippu alas).

KOLMAS NÄYTÖS.

Ensimmäinen kuvaelma.

(Herttua Kaarlon odotussali Tukholman linnassa. Takainen osa suorakaiteen muotoisesta salista on kapeampi kuin etuosa; ovia on perällä ja molemmilla puolen; katsojasta oikealla komea uuni, Vaasasuvun vaakuna uunin pellissä, samalla puolen pöytä ja tuoliryhmä. Vasemmalla taas isompi kattotuoli ja penkkejä; kapeammassa osassa vain penkit pitkin seiniä. — Aksel Lejonhufvud istuu pöydän edessä kirjoittaen).

LEJONHUFVUD: Kas niin, tää kirje näyttää kuninkaalle, kuin tääll' on asiat; hän päättäköön, jos tahtoo tulla taikka ei. Mut siitä voi riippua, ken Ruotsin kruunun kantaa: hän vaiko herttua. Jo kaksi vuotta on selvä ollut mulle ai'e Kaarlon; hän tahtoo kruunun Kustaa Aadolfille. Ken tietää, eikö meidän, aatelisten, ois valta loppunut, jos moinen mies, niin luja, tarmokas ja itsepäinen sais vallan täällä? Meille varmempaa on heikon Sigismundin höllät ohjat, näät hän on Puolassa ja huomispäivä on hänen nykyisyys, — hm, "*rex crastinus!*" Vaan herttua jos voittais? Silloin mennyt on se, ken niskoitteli. Varmint' on siis katsastaa, ken täällä vallan riistää ja tasan puolta pitää molempain. Nyt mull' on Kaarlon luotto, anteheksi on suotu juttu Länsigöötinmaalla — ja kuninkaan ma kirjeilläni voitan.

PALVELIJA (ilmoittaa): On jalo herra Horn palannut ja pyytää päästä luokse herttuan!

LEJONHUFVUD: Ei vielä päästä voi, mut sisään tulkoon! (Palvelija pois). Hm, Horn, hän on liian suora mies; tuo suoruus suomalaisten tyhmyytt' on, ei viisautta viekkaan diplomaatin. Hän sanoo aina, mitä aattelee ja pitää sanansa, vaikk' antanut sen oisi moukalle, uh, kuinka raakaa!

PALVELIJA (ilmoittaa):
Jalosukuinen Kaarlo Horn, Kankaisten herra!

HORN (rientäen avomielisesti kreiviä kohden): Ma Suomest' tulen suoraan, herra kreivi, ja tiedot tuoreet herttualle tuon.

LEJONHUFVUD:
Sen kohta tehdä voitte; hetken päästä
kai saapuu kävelyltään herttua!
No, millä uhkaa meitä Suomen karhu?

HORN: Ei karhu enää, mutta viekas kettu on Fleming nyt; hän tahtoo aikaa voittaa ja sotaa valmistaa, siit' olen varma.

LEJONHUFVUD: Ahaa, vai karhukin jo sivistyy! Kas, sepä oiva juttu; silloinhan voi sodast' tulla hauska karhun tanssi, kun Ruotsin leijonakin valveutuu!

HORN: Te kaikki leikiks lyötte, jalo kreivi; mut karhulla on kovat rautakourat.

LEJONHUFVUD: Niin, vahvemmat kuin monen sonnin — sarvet, vaan eivät kyllin kovat leijonalle!

HORN: Mut päätä leijonankin tukistella voi sentään Suomen karhu aimolailla.

LEJONHUFVUD:
Ja Maununpoika sekä Erik Ribbing?

HORN: On tulleet myöskin. Suomen aatelisto ei meihin yhdy; viekastellen vastaa ja jättää kaikki tuloon kuninkaan. Tään keinon keksinyt on marski Fleming.

LEJONHUFVUD (naputellen pöytään sormillansa):
Ei hullummasti! Fleming viisastuu.
Ja teidän äänt' ei enää kenkään kuullut?

HORN (lyhyesti):
Ei, nyt Fleming yksin siellä vallitsee.

LEJONHUFVUD:
Mut Raaseporin sentään hoidan minä!

HORN (hymyillen):
Ja minä verot kannan Kankaisista!

PALVELIJA (ilmoittaen):

Kuninkaalliset valtaneuvokset, jalot ja vapaasukuiset herrat
Erik Brahe, Arvid Stenbock ja Hogenskild Bielke!

(Tulevat puhellen keskenänsä).

BRAHE (tullessaan Bielkelle): On ajat levottomat, jalo Bielke, ja kaduillamme pahan ilman linnut, nuo suomalaiset mellastaa ja räyhää!

BIELKE: Me tänään myrskyn saamme, veli Brahe, niin oli synkät kasvot herttualla.

STENBOCK: Hän itse kansan mieltä yllättää ja suosii suomalaisten ruikutusta; mut Flemingiä kaikesta hän syyttää.

LEJONHUFVUD (tervehtien heitä ja kääntyen Stenbockin puoleen):
Ja teistä, Stenbock, syytön kai on marski?
Mut kuulkaa Hornin tuomat tuoreet viestit!

BRAHE:
Kas, Horn!

BIELKE:
Mitä uutta?

STENBOCK:
Terveheksi!

HORN:
Ei taivu karhu. Kaikki työ on turhaa.
Ja mun hän ajoi linnastaan kuin koiran.

BRAHE:
Te mitä tarkoitate, jalo Horn?
Ei neuvoskunnan kunniaa hän lie
niin häväissyt?

STENBOCK: Jos niin on tehnyt Fleming, voi olla teissä syy — ma puhun suoraan.

HORN (kylmästi):
On veri sakeampi aina vettä.
Sain muuten tuodakseni tervehdykset
myös Ebba siskoltanne teille, Stenbock.

(Horn, Stenbock ja Brahe puhelevat keskenään).

LEJONHUFVUD: No, vanha Hogenskild, jos tänään meidän on vastattava suoraan herttualle, niin mitä puolustatte: sotaa vaiko rauhaa!

BIELKE:
Ma olen rauhan mies ja vihaan sotaa —

LEJONHUFVUD:
Mut kukistua täytyy jommankumman.

BIELKE: Me varrotkaamme, kunnes itsestänsä tuo liika valta halkeaa kuin konna, jos härän kanssa kilpasille lähtee.

BRAHE:
No, karhun kieltä tässä kuunnelkaamme!
(Kääntyen Lejonhufvudiin ja Bielkeen).
On Horn kirjeen tuonut Flemingiltä,
hän siinä vastaa valtaneuvoksille.

MUUTAMAT:
Siis kuunnelkaamme!

TOISET:
Horn lukekoon!

HORN (ottaa uunin reunalta pergamentin, jonka hän tullessaan on siihen laskenut ja asettuu päin katsojiin; toiset istuvat):

No, siis ma luen! (Silmäilee). Vanha, tuttu nuotti!

(Lukee) Ruotsin valtakunnan neuvoksille!

Olen saanut teidän kirjoituksenne, jossa pyydätte minua tulemaan Ruotsiin pitämään valtakunnan asioista neuvoa teidän kanssanne, vaan en tiedä muuta teille vastaukseksi kirjoittaa kuin sen, että tahdon kyllä muutoin olla neuvossanne, mutta en siinä neuvossa, että teidän käskyenne ovat enemmän arvossa pidettävät kuin Hänen Kunink. Majesteettinsa.

BIELKE:

Tuo keppihepo ain' on Flemingillä!

LEJONHUFVUD:

Hän sillä nolaa itse herttuankin!

BRAHE:

Mut jatka, Horn, kuullaan loru loppuun!

HORN (jatkaa): Jos minulla ei olisikaan se Kunink. Majesteetin käsky, joka minulla on, niin ei minun kumminkaan sopisi täältä pois lähteä, minun kun on talot ja kartanot täällä Suomessa, tässä maassa olen elinaikani sotaväen parissa ollut ja suomalaisiksi kasvanut. Te kyllä tahtoisitte minulta riistää sen vallan, jonka kuningas minulle uskonut on, niinkuin tuonoinkin Aksel Kurjen aioitte sijalleni panna. Mutta minulle on tämän toimen kuningas uskonut, ettekä sitä minulta voi te eikä teidän kaltaisenne ottaa. En ole minä velkapää tottelemaan teitä enemmän kuin te minua; en ole teidän kyytimiehenne enkä aio välittää hölyn pölyä kaikesta siitä, mitä te minulle kirjoitate vastoin Kunink. Majesteetin käskyä, sillä te olette minun vertaisiani ja jos tulevat mun vertaiseni ja jotakin käskevät, niin lyön heitä päähän —

LEJONHUFVUD (hypähtäen ylös): Tuo, lempo vie, on liikaa röyhkeyttä ja nöyryytystä vaatii moinen mies!

HORN: Niin, ennen kivenkin voi sentään siirtää kuin marskin järkisyillä taivuttaa, sen itse näätte nyt.

STENBOCK: Hän yksin meistä noin tehdä voi ja tehdä uskaltaa, vaikk' antoi meille samoin Sigismundus maakunnat hallita kuin Flemingille. Me kaikki hältä tässä kadehdimme, mit' oli kullakin, mut mistä kaikki me luovuttiin kuin heikot, veltot raukat. Klaus Suitian on meitä voimakkaampi, ken moittii häntä, moittii itseänsä.

LEJONHUFVUD: Mut tässä loukkaa marski neuvoskuntaa ja käyttää humalaisen huovin kieltä; ken häntä puoltaa, laittaa kuningasta, näät neuvoskunta kuninkaan on laitos.

STENBOCK (tiuskasten):

On valta marskillakin kuninkaalta.

LEJONHUFVUD:

On käskyvalta, vaan ei koiran virkaa!

STENBOCK (kiihkoissaan ärjästen): Sä hilli kielles, Raaseporin kreivi, ei ole koira hän, mut mies hän on!

BIELKE (joka on puhellut Brahen kanssa, sillä aikaa kuin Horn on tutkinut paperiansa):
No, jalot herrat, moista kiihoitusta ei linnassansa salli herttua!

HORN (katsellen kirjettä): Jos sallii jalot herrat, luen loppuun, on yhtä ylväs allekirjoituskin:

(Lukee)

Annettu Turun linnassa sinä 20 p:nä lokakuuta Armon vuonna 1596.

Klaus Fleming, Eerikinpoika.

Wiikin vapaaherra, Suitian, Kuitian ja Yläneen herra ja ritari, Valtaneuvos, Valtakunnan marski, Yliamiraali ja Kenraalisotaeversti, Maaherra ja käskynhaltija koko Suomen Suuriruhtinaskunnassa, mies, jolla nyt on monta hallitsijaa, jotka kaikki säätää tahtovat, vaikka en minä muita ketään tottele kuin yhtä ainoata, jonka nimi on kuningas Sigismundus, sillä hän on kuningas ja pysyy kuninkaana.

STENBOCK (riemuiten):

Kas, se on selvää kieltä, lempo soikoon!

Eläköön Sigismund ja marski Fleming!

BRAHE: Jos oiskin yhtä selvä meidän ohje! Vaan meidän tehtävä on tarkastaa ett' yhteys säilyy Ruotsin valtakunnan; mut marski Suomen aikoo eroittaa, sen huomaa kaikki.

STENBOCK:

Kuinka eroittaa?

Hän mies on kuninkaan, mut suomalainen.

Siis huudan uhallakin kerran vielä:

eläköön Sigismund ja marski Fleming!

PAASHI (ilmoittaa):

Hänen ruhtinaallinen armonsa Sörmlannin herttua!

(Kaksi paashia avaa oven ja asettuvat sitten sen molemmille puolille).

HERTTUA (tulee lakki päässä ja ratsupuvussa tuimasti sisään): Ken täällä karjui: Fleming eläköön, kun Ruotsin säädyt kaikk' on yhtä mieltä, ett' on hän nostattaja kapinan ja vihollinen maan ja valtakunnan?

STENBOCK:

Sen minä tein, mut tarkoitus ei ollut —

HERTTUA (viskaten lakin ja ruoskansa tuolille): Jo riittää, Stenbock! Moiset sanat sulle voi maksaa pääsi. Ilmivihollista en salli suosittavan täällä minä, niin kauvan kuin on mulla sananvalta. Sa kuudit sen!

STENBOCK (Bielkelle): Hän täällä komentaa kuin hän ois kuningas, ei Sigismund!

HERTTUA (huomaa Hornin): No, Horn, Suomen säädyt mitä vastas ja mitä aateli ja Noki-Klaus? Kai nenä käy jo liian pitkäksi hällä, jos niistä aikoo hän sen hiansuulla?

HORN: On huono onni Teidän armollanne kai miestä valitessa: enemmän kuin koskaan nyt yhtä mielt' on Suomen aatelisto; se maa on kohta irti meistä, pelkään, ja marski Fleming hallitsee sen yksin.

HERTTUA (lyöden nyrkkinsä pöytään): Se, surma vieköön, ennen pitkää nähdään, ken siellä hallitsee! Niin, Suomen herrat, he jännittävät jousen liian tiukkaan — ja kun se katkeaa, niin, kautta taivaan, on syvään iskeväkin koston miekka! Jos Flemingillä onkin aatelisto, niin mun on kansa, Suomen talonpoiat.

HORN (ojentaa toisen pergamentin herttualle): Täss' onpi vastaus Suomen aatelin, niin laadittu kuin tahtoi marski itse.

HERTTUA (silmäten kirjettä): Niin, kaiken päättäköhön kuningas — tuon virren kyllä vanhastansa tunnen. Nyt sentään riittää turhat kinastukset; kun uhka auta ei, niin puhuu miekka! Siis sotajoukon kanssa Yrjö Posse saa niskat niskurilta nujertaa.

BIELKE: Mut tästä Teidän armollanne yksin ei liene päätösvaltaa; neuvoskunta sen ratkaisee, on selvä sääntö laissa.

HERTTUA (tuimasti Bielkeen kääntyen):

Ei laissa, Bielke, se on Sparren sääntö.

BIELKE: Mut Sparren sääntöön myöntyi kuningas ja julistettu laiksi on se maassa.

HERTTUA: Vaan säätymyönnytystä puuttuu siltä — ja minä, herttua, en suostu siihen.

BRAHE: On Ruotsissa vain yksi kuningas, ja se on Sigismund. Ja neuvoskuntaan jos yhtyy hän, niin sääntö laiksi muuttuu.

HERTTUA (häneen kiukkuisesti käännähtäen); Te, kreivi Brahe, suoraan vastatkaa: ma oonko lapsi, jota neuvotaan, kun puheina on valtakunnan tieto?

BRAHE: Ei opettaa, vaan huomauttaa mun täytyy, jos Teidän armo poikkeaa Ruotsin laista. Ja veljessota nälkävuonna moissa, kun kurjuuttansa koko kansa näantyy, ois kauhun isku koko valtiolle. Ei yksin oikeus, mutta velvoitus mun näihin sanoihini pakottaa. Ma ainakaan en veljessotaan suostu!

MUUT:

Niin, siihen neuvoskunta suostu ei!

HERTTUA (ärjästen jylysevällä äänellä): Siis viekoon lempo koko neuvoskunnan ja valtiomme! Vielä tänään vaadin ma teillä vastuun: myötä taikka vastaan; ja jos te vastustatte, vannon teille: jo huomenna ma ohjat teille heitän. Siis tyysti miettikää, mun päätös seisoo!

(Menee vihoissaan vasemmalle; oven suussa seisoheet paashit seuraavat. Valtaneuvokset katselevat nolostuneina toisiaan hetken aikaa, kunnes Stenbock heittäytyy hajalla säärin eräälle tuolille ja purskahtaa täyttä kurkkua nauramaan. Toiset katsovat ällistyneinä häneen).

STENBOCK (naurunsa lomasta):
Hahhaa, on tääkin lemmon lysti juttu!

(Nauraa).

HORN (vakavasti):
No, mikä nauruntauhi tuohon tarttui?

STENBOCK (nauraa yhä): Hän, herttu Kaarle, meitä sillä uhkaa, jot' oomme kaikki juuri toivoneet! (nauraa).

(Muutamit naurahtavat ääneen, toiset hymyilevät viekkaasti).

BIELKE (tekeytyen vakavaksi):
On Ruotsin laki meille aina pyhä
ja rauhan ystäviä kaikki oomme.
Siis tässä myöskin ollaan yhtä mieltä?

(Kaikki huutavat hyväksymystään).

STENBOCK:
Ja huomiseesta siis on meillä valta?

BIELKE (ei ole kuulevinaan Stenbockin sanoja, vaan jatkaa samalla vakavuudella): Ma neuvoskunnan vanhimpana katson siis yhteispäätökseksi meidän kaikkein, ett' olkoon seuraus mikä olkohonkin, niin sotavaatimuksiin herttuan ei tällä kertaa neuvoskunta suostu.

STENBOCK:
Ei tällä kertaa eikä vasta myöskään!

BIELKE: Mut tapa vaatii kirjallisen vastuun, ja kaikki painavammat näkökohdat on siinä mainittavat. Kreivi Brahe kai ottaa vaivakseen sen kirjoittaa?

BRAHE:
Jos jalot herrat uskovat sen mulle?

(Menee pöydän luo ja hommautuu istumaan toisten ryhmittyyessä Bielken ympärille keskustelemaan. Silloin alkaa kuulua etäistä melua ja hälinää, joka nopeasti lähenee. Valtaneuvokset katselevat uteliaina toisiaan).

HORN (mennen ikkunan luo): Ma kuulen hälinää kuin kansan joukko ois tänne saapumassa!

LEJONHUFVUD: Hiisi viekoon, nyt kapinaa ei meidän tarvis oisi, ei kansa herrain hyväks kapinoi!

BIELKE: Kai telmää talonpojat taaskin siellä, ja muita äänekkäämmin suomalaiset.

HORN: Niin, Tukholma on heitä tulvillansa — se kaikk' on työtä marski Flemingin!

BIELKE: "*Dominus admirabilis*" on härkä!

LEJONHUFVUD:
Mut moukat ylpistyikin meidän aikaan
ja täällä heill' on oma johtajansa:
Fordell on suomalainen, pohjolainen.

(Melu kiihtyy).

BIELKE: Tuo melu kiihtyy, täällä mahdotonta on meidän työskennellä; rauhallista ois ehkä linnanpihan kammioissa?

LEJONHUFVUD:
Siis tänne käykää, jalot valtaherrat!
Ma tahdon räyhääjistä selvän ottaa!

(Valtaneuvokset menevät oikealle. Lejonhufvud aikoo mennä perälle, mutta samassa tulee):

PALVELIJA (ilmoittaen): Taas lähetystö Suomen talonpoikain on täällä pyytäin luokse herttuan.

LEJONHUFVUD: On parast'aikaa neuvoskunta koolla — (Palvelija yrittää mennä). Mut varroppas — (itseksensä) jos Raaseporin moukat taas kantais herttualle veroistansa? (ääneen) Sa kuules, mistä pitäjäst' on miehet?

PALVELIJA: On johtajina miehet Pohjanmaan, mut yli Suomen muit' on joukossansa; he uhkaa —

LEJONHUFVUD (hätäisesti):
Uhkaa? Millä uhkaa moukat?

PALVELIJA: Ma kuulin huudon: joll'ei Ruotsi auta, niin auttajaksi kutsuisivat — ryssän!

LEJONHUFVUD: Häh? Ryssän, sanoit! Mutta mainittiinko kuin marski Fleming heidän nylkijöinä?

PALVELIJA:
En muita kuullut!

LEJONHUFVUD: Tahdon kuulla heitä, siis laske sisään!

PALVELIJA:
Kyllä, jalo kreivi! (Pois).

LEJONHUFVUD: Ei oisi huonommin he tulla voineet kuin nyt, nuo lurjukset. Jos herttu Kaarlo saa kuulla uhkaukset roistojoukon, niin hän ei luovu. Silloin syyt' on hällä näät ulkonaisten vaarojenkin vuoksi taas ohjiin valtakunnan tarttua. Siis nyt on pakko kissaa silitellä; ei tarvis pitää, mitä noille lupaa!

PALVELIJA (ilmoittaen);
Suomen talonpoikain lähetystö!

(Kaksitoista miestä astuu sisään, Ilkka, Pouttu ja Kontsas etunenässä, näitä paitse Tommola, Martti Vilpunpoika, Piri, y.m. Heillä on hyvät talonpoikaisvaatteet yllänsä ja lakit kädessä).

LEJONHUFVUD (mennen taka-alalle jääneitä talonpoikia vastaan): Vai ootte taaskin täällä, Suomen miehet! kai teitä Ruotsi varsin miellyttää ja puolellensa vetää Tukholmamme? Mut hiljemminkin hauskutella vois kuin teette te — näät itse neuvoskuntaa te äsken häiritsitte toimissansa, ja neuvoskunta kaikkein hyvää tahtoo kuin herttuakin. Mutta mistä kaukaa on miehet tulleet? Vainko Pohjanmaalta lie kaikki nää? en tunne monta teistä. Mut tuoss' on tuttu mies! No päivää, Pouttu! (Kättelee Pouttua). Ja mitäs uutta kuuluu Pohjanmaalle?

POUTTU: Vai tuntee Aksel kreivi vanhan Poutun; no tosiaan, niin usein täytynytkin on täällä käydä, että hävettää — vaan pakko lampaan uimaan opettaa. Ei kuulu parempaa, mut kehnommin käy asiat kuin ennen Pohjanmaalla ja sama virsi täyttää muunkin Suomen.

LEJONHUFVUD: Niin, huono vuosi, kato kaikkialla — sen tuntee ylhäiset, jos alhaisetkin; mut kärsimystä, kärsimystä vaatii nyt majesteetti meillä niinkuin teiltä. Kas nyt on vihdoin rauha ryssän kanssa ja kaikki kääntyy, jahka aika ehtii; ooh, meille tuttu kyll' on tila teidän ja verot ankarat ja linnaleiri, mi teidät taloistanne syöstä uhkaa — niin, eikö totta, kuulettehan itse, ett' tilastanne meill' on tarkka tieto?

POUTTU: Niin kuuluu olevan; mut kuitenkin ei meitä auta herrat, joill' on valta.

LEJONHUFVUD: On aika asialla kullakin; ja ehkä kevään tullen neuvoskunta jo voipi auttaa.

POUTTU: Emme neuvoskuntaa me täältä etsi, mutta herttuaa; kun yks on kuningas ja hän on poissa, niin yksin hän lie herra valtakunnan — ja herttu Kaarle hän on kansan mies.

KAIKKI:
Niin, herttu Kaarle hän on kansan mies!

LEJONHUFVUD (levottomasti): Niin, niin, hän suosii teitä; kaikki muutkin me kansan parhaint' aina harrastamme, siit' olkaa varmat. Heidän puolestansa ma teille lupaan leirivapauden jo keväällä, ehkä ennen jo.

POUTTU: Mut entä jospa kuolee kurki ennen kuin sulaa suo! Ja Ruotsi jollei auta, niin apu etsitäänkin

toisahalta.

LEJONHUFVUD:

Ja mistä sitten?

POUTTU: Vaikka Ryssän maalta, on tsaari marskiakin mahtavampi!

KAIKKI:

Niin, Ryssä auttaa, jollei Ruotsi auta!

LEJONHUFVUD (kiivastuen): Vaan tuo on kavallusta valtakunnan ja rikos vastaan maata, kuningasta! Hyi, hävetkää jo, miehet! Sigismund tai herttua jos kuulis uhkauksen, hän teidät toisin rankaisis kuin Fleming, Mut neuvoskunta heit' on laupiaampi, ja vielä tänään harkittavaks ottaa kai teidän valitukset. Miss' on kirjat?

POUTTU: On kirjat kyllä meillä muassamme, mut ne on herttualle, muille ei!

LEJONHUFVUD: Vai herttualle, vaan ei neuvostolle! Mut huomisest' on valta neuvoston, ei herttuan: hän luopuu ohjaksista ja jättää vallan sekä Tukholman.

(Murinaa syntyy miesjoukossa. Kuuluu huudahduksia:

"Se hyvä herttuamme!?" "Ken meitä sitten suojaa?"

"Ei, sitä hän ei saa!")

ILKKA (astuu esille): Vai niin, nyt herttuankin herrat veisi, kun viety meiltä jo on kuningas! Ja kehen sitten kääntyy talonpoika, kun häntä riistetään ja raastetaan kuin koiraa, juhtaa, luontokappaletta?

LEJONHUFVUD:

Ka, neuvoskuntaan!

(Pouttuun kääntyen):

— Kuka on tuo mies?

ILKKA (rohkeasti): Ma olen Jaakko Ilkka Ilmajoelta, mies, jolta huovit marski Flemingin on talon ryöstäneet ja vaimon pisseet ja joka täältä etsii oikeutta!

LEJONHUFVUD:

Kai sitä saatkin, vaan et tuolla lailla.

Sä kieleles nöyremmäksi malttaa voit!

ILKKA: Ken pyytää armoa, hän olkoon nöyrä, ken vaatii oikeutta, suora on; ma pyydän oikeutt', en armoa.

LEJONHUFVUD: Sun oikeutes on armo kuninkaalta; sen riistää voi se, ken sen antoi sulle.

ILKKA: Mut sit' en saanut marski Flemingiltä, ma häntä syytän, vaan en kuningasta. Hän nyt on laamannina Pohjanmaan, mut oikeuttaan ken etsii hältä, ruoskaa ja tyrmää saapi niinkuin murhamies ja niinkuin äsken olen itse saanut. Nyt häntä vastaan haen ma oikeutta: (huutaa) jos täältä' en saa, niin sen ma itse hankin!

MUUT:

Jos muut ei auta, auttaa Ryssän tsaari!

(Melua ja hälinää. Sillä aikaa on toisten huomaamatta ovi vasemmalta avautunut, paashi asettuu oven viereen ja kiivain askelin tulee sisään):

HERTTUA (jonka ilmestyessä kaikki melu äkkiä lakkaa, Lejonhufvud vetäytyy syrjemmä ja talonpojat kumartavat syvään. Herttua seisoo hetken ääneti ja katselee joukkoa):

Ken räyhinällä täyttää suojat linnan,
jok' onpi rauhoitettu kuninkaalle?

(Lejonhufvudille).

Keit' ovat miehet nää? He mitä tahtoo?

(Miehille).

Ken melun nostaa täällä uskaltaa?

LEJONHUFVUD: Nää suomalaiset, jotka syksyst' asti on täällä räyhänneet, he nyt jo uhkaa: jos heit' ei Ruotsi auta, turvaksensa he kutsuu —

HERTTUA:

Perkeleenkö?

LEJONHUFVUD:

Ei, vaan Ryssän.

HERTTUA (seisoo hetken äänetönnä katsellen talonpoikia, jotka vakavina ja uhkaavina tuijottavat takaisin):

Vai niin on kauvas tultu! Epätoivo nuo raukat vihollisen helmaan viepi! sen turviin, jonka lyömät arvet heillä on vielä kasvoissaan! — Sun vallas, Fleming. on valta pyövelin ja verikoiran, — ja siitä täytyy kerran loppu tulla. (Kääntyen talonpoikiin). Mist' olette? Kai taaskin Pohjanmaalta? Sin' oot kai Kyrön Pouttu, vanha tuttu!

POUTTU (syvään kumartaen):

Niin olen, armollinen ruhtinas!

HERTTUA: Ja Martti Vilpunpoika Lapualta; sun aikaan Juhanan jo täällä näin.

MARTTI VILPUNPOIKA:

Täm' onkin kuudes kerta, ruhtinas.

HERTTUA:

Mut tätä pientä, vankkaa miest' en tunne?

KONTSAS: Ma olen Kyrön kirkon Kontsahia ja ensi kertaa e'essä kuninkaan.

HERTTUA:

Et kuninkaan, vaan hänen sijaisensa.

LEJONHUFVUD (itseksensä):

Mut hiton mielellään hän kruunun kantais!

HERTTUA (kääntyen Lejonhufvudiin):

Sa mitä murahtelet siellä, serkku?

LEJONHUFVUD (kumartaen):

Ma sanoin: kuningasta tuskin onkaan!

HERTTUA (lyhyesti): Niin, totta tosiaankin, Puolan herrat vei meiltä kuninkaan.

ILKKA: Se totta onko — nyt kysyn armoltansa itseltään — jos meiltä ruhtinaankin turvan viedä jo aikoo Ruotsin herrat?

HERTTUA (äkisti): Totta on, en kanssa neuvottoman neuvoskunnan voi jatkaa Kustaa kuninkaamme työtä, min herrat aateliset syöstä tahtoo — ja auttajakseen ottaisivat mun! Mut siitä toimesta en huoli minä. (Kävelee edestakaisin ja pysähtyy Ilkan eteen). Ken olet sinä, laihan synkkä mies, jonk' kasvot kärsimystä ilmoittaa ja silmät sielun tulta salamoivat?

ILKKA:

Ma olen Ilkka —

HERTTUA:

Pentti?

ILKKA: En, vaan Jaakko, mut Pentinpoika.

HERTTUA: Isäs Pentin tunsin, hän urhoks mainittiin ja Vienan ryssät kai muistaa iskut Pentin tapparasta. Ja isäs surmaajatko nyt on turvas?

ILKKA: Ei ole, armollinen ruhtinas, jos vanhan Kustaan poikaa palveltaisiin — hän köyhää auttoi suurten hampahista. Te ootte poika Kustaa kuninkaan — jos totta on se, pohjolaiset kaikki ja heidän kanssaan Häme, Savonmaa ne teitä puoltaa viime pisaraan, sen vannon minä, vannoo kaikki muut!

MUUT: Niin kauvan kuin on veri lämmin meissä, me kaikki ruhtinasta puolustamme!

HERTTUA (liikutettuna): Ma tunnen pohjolaiset, Suomen miehet, ja teidän valaanne ma myöskin luotan, vaikk' isä-vainaa toista oli mieltä.

(Ovi oikealta avautuu ja valtaneuvokset, Hogenskikd, Bielke etunenässä, tulevat juhlallisen vakavina. Bielkellä on paperi kädesssänsä. He aikovat mennä vasemmalle vievää ovea kohti, mutta huomaavat Herttuan y.m, ja pysähtyvät syrjemmä etualalle).

HERTTUA (hieman ivallisesti): Kas, tuossa neuvottomin neuvoskunta! (Neuvoksille). No, ylväät herrat, mik' on vastauksenne: en valtaa marskin kärsi kauvempaa, tuhatta kahdeksan ma vaadin miestä ja Yrjö Possen verikoiraa vastaan; jos näit' en saa, ma ohjat teille heitän!

BIELKE (vakavasti ja juhlallisesti): On neuvoskunta tyystin harkinnut nyt teidän vaatimusta, ruhtinas, ja koska lain ja asetusten jälkeen on meidän huolenamme isänmaa —

HERTTUA (tiuskasten):

Vai yksin teidän? Eikö minun myös?

On mulla lähin oikeus siihen huoleen.

BIELKE (kuten äsken): Ja koska veljessota valtakunnan, jo ennen nääntyneen, vois maahan suistaa —

HERTTUA (samoin kuin yllä): Se suistaa vääryyden ja väkivallan, mut kansan oikeuden se kohottaa!

BIELKE (kuten ennen):

Ja koska Ruotsissa on kuningas —

HERTTUA (yhä vihaisemmin):

Mut hällä sijaisena herttua!

BIELKE (entisellä tyyneydellä): — ja kuninkaalla ain' on päätösvalta, niin täytyy neuvoskunnan —

HERTTUA (ärjäisten):

Jaa tai ei?

BIELKE (tyynesti ja äänensä korottaen): — niin täytyy yksimielin neuvoskunnan nyt kieltää vaatimukset herttuan!

(Ojentaa paperin herttualle).

HERTTUA (hypähtää ylös vihan vimmassa ja heittää paperin pöydälle): Siis vieköön neuvoskunnan Hornan hiisi ja Ruotsi ryssän suuhun kelpaa kyllä. Te epäkelvot, viekkaat junkkarit mun omin hampain maahan repimään sen tahtoisitte, minkä alkoi Kustaa; te juonillanne kädet sitoisitte kai multa myös kuin teitte Juhanalle; kun aikaa vapaampaa ma koitan luoda ja saada kansalleni oikeutta, te herrain mielivaltaa puolustatte; ja jos vain teill' ois valta rauniolla, niin kautta taivaan, oisittekin valmiit te myymään eduistanne isänmaan!

(Herttua kävelee kiivaasti edes takaisin lattialla. Talonpojat seisovat synkkinä taampana, neuvoskunnan herroissa syntyy murinaa).

BIELKE:

Tää syytös loukkaa koko —

HERTTUA (jalkaa polkien): Vaiti, herrat! Nyt puhun minä, Ruotsin ruhtinas ja syntymältäin poika kuninkaan! Teit' olen palvellut jo liian kauvan ja oman rinnan ääntä hillinnyt, jok' eestä kansan sekä Jumalan mun kutsui teitä vastaan taistohon! Ken täällä kuningasta hännystääpi ja hälle myrkyneuvojansa syöttää, ken paavin perskat tahtoo jälleen tuoda ja auttaa munkkihaljun hapatusta, vaikk' on jo suuri Kustaa kuningas niin puhtaan, selvän uskon meille suonut ja vaikka Ruotsin kaikki yhteissädyt sen uskoks ottaneet on valtakunnan? Ma tuoss' en auttaa teitä aio, en, en omaa elintyötä kaataa tahdo, jos punoisitte juonianne kuinka, te Ruotsin neuvottomat neuvosherrat! En tahdo käydä paavin kätyriksi, en leikkipalloks marski Flemingin — mun kutsui Luoja täällä itse luomaan, ei jutkojuhduks korskan narrijoukon!

STENBOCK (Hornille):

Kas, tuoll' on Vaasain verta suonissansa!

HERTTUA: Nyt saatte mennä, ylväät valtaherrat! en kiitost' anna kiittämättömille! Mut eessä Jumalan ja Ruotsin kansan te myöskin vallastanne vastatkaa, kun ensi helmikuussa Arbogaan ma kutsun säädetyt meidän tuomareiksi. Kun tointani en ole teiltä saanut, vaan kansalta, niin sille myös sen jätän. Ma pesen käteni, ja edesvastuu nyt lepää teidän hartioilla! Menkää!

STENBOCK (mennessänsä sivulliselleen):

No, Luojan kiitos, nyt on meillä valta!

(Valtaneuvokset marssivat kaikki äänettöminä ja tyyninä ulos peräovesta kujannetta, jonka talonpojat muodostavat. Herttua astelee kiivaasti edes takaisin lattialla).

HERTTUA (pysähtyy paashin eteen): Sä, paashi, ratsu käske satuloida, ma Gripsholmaani kohta

ratsastan! (Paashi pois). (Herttua huomaa jälleen talonpojat). Te mitä varrotte, kun itse kuulleet nyt ootte tuomionne herrain suusta?

POUTTU: Niin, korvat meilläkin on auki olleet; vaan sentään, armollisin ruhtinas, me teitä rukoilemme — — —

KAIKKI MUUT (paitsi Ilkka, joka seisoo oikealla erillänsä ylpeänä ja jäykkänä): Niin, kaikki rukoilemme — - —

HERTTUA: Turha vaiva, on multa valta, teiltä apu viety!

POUTTU: Mut vaimojamme, lapsiamme roistot ei säästä enempää kuin omaisuutta —

ILKKA (rohkeasti): Jos Ruotsin sotilaita tuhatkaan ois meillä turvanamme, ruhtinas, niin muut' ei tarvittais —

HERTTUA: Ja kuinka monta on teitä vastaan yhtä jalkamiestä?

ILKKA:
Kai yksi kolmen miehen niskoill' on.

HERTTUA:
Ja entäs huovit marski Flemingin?

ILKKA:
Yks kuuden ruokittav' on talonpojan.

HERTTUA: Niin kehnoiks onko käyneet pohjolaiset, ett' täytyy kolmen muilta apu saada, kun yks on jalkamies? Ja kuusi teistä ei jaksa huovihurttaa kurittaa? Jos jälkeläiset vanhain pirkkalaisten ja asemiehet Juho Vesaisen on raukoiks sortuneet ja pelkureiksi, niin teitä lempo silloin surkutelkoon!

ILKKA (rohkeasti ja vilkkaasti):
Siis täänkö neuvon antaa ruhtinas?

HERTTUA (seisahtuen äkkiä ja nyrkkiänsä ilmaan kohottaen): En muuta neuvoa ma teille tiedä kuin rauha hankkikaatte itse, miehet; kai teit' on talonpoikaa siksi monta, te että roistot saatte torjutuksi, jos muuten ei, niin nuijin, aidanseipäin!

PAASHI (ilmoittaa):
Teidän ruhtinaallisen armonne ratsu on satuloitu!

HERTTUA (paashille):
Ma tulen kohta! (miehille) Menkää, miehet, menkää!
Te maata varjelkaa, ma suojaan merta!

(Ottaa lakin, hansikkaat ja ruoskan, jotka paashi hänelle rientää antamaan).

ILKKA: Siis esivallan käsky aseisiin on meillä vastaan Klauta Suitian?

HERTTUA (nyökkää myönnötyksen merkiksi, panee kypärän päähänsä ja puhuu kuin itsekseen): Niin, marski Fleming, suureen vatsahas sä sika sian syöt kuin kananpojan! nyt syytä itseäsi, verikoira ja valapatto valtakunnan syöpä, jos nielläkses saat pedon tuhatpäisen!

ILKKA:
Mut taisteluun jos itse marski saapuu?

HERTTUA (ärjästen):
Kun muuten kuitenkin ei paha pääty,
(Lyö ruoskallaan ilmaan).
niin emä poikinensa maahan lyökää!

(Herttua kiiruhtaa nopein askelin vasemmalle vievän taka-alan oven kautta. Talonpojat seisovat hetken äänettöminä ja katselevat poistuneen herttuan jälkeen. Vihdoin katkaisee äänettömyyden):

POUTTU (kääntyen Ilkkaan): No, Ilkka, lupa itse ruhtinaalta on meillä vihdoin nousta aseisiin!

ILKKA: Niin, nyt se on ja, kautta taivaan Herran, ei vaimoani huovit toiste pieksä!

TOMMOLA: Sä omaa kostoasko mietit vain, kun meitä vartoo koko Pohjanmaa!

HÄMÄLÄINEN: Te Pohjan miehet meidät unhotatte, vaikk' onkin kurjin laita Hämeessä!

PALO:

Mut meill' on leirivapaus, teillä ei!

SAVON MIES: Ka olkoon vaan, mut kurjuus yhtäläinen on meillä Savossai, sen Herra tietää!

POUTTU: Niin, sama kurjuus meill' on kaikkialla — ja yhtä Suomen kansaa kai me oomme!

PALO: Te kaikki kuulitte, kun ruhtinas hän kanan poikinensa lyödä käski!

TOMMOLA: Niin käski ruhtinas, ja kana kai on marski itse?

MARTTI VILPUNPOIKA: Niin, ja poikaset on voudit, herrat, kaikki sortajamme!

POUTTU (Ilkalle): Sä mitä seisot siellä aatoksissa? nyt aik' on rientää Hannu herran luokse!

ILKKA (joka toisten puhellessa on seisonut äänetönnä mietteissään, astuu Poutun ja Kontsaan luo): Sun sanas, Pouttu, lankes sydämmeeni. Kai, Kontsas, kuulit myöskin sanat nuo, ett' yhtä Suomen kansaa kaikki oomme! Niin, siin' on aatos, jota tarvitsin: on Pohjanmaa ja Savo, Häme kaikki vain yhtä Suomea ja Suomen kansaa, jok' orjuudessa herrain alla huokaa. Tuo aatos sielussani suurra väikky, se kotkan siivet mulle kasvattaa ja kauvas, korkealle katse lentää. Siis emme nousekkaan me koston vuoksi, on määränämme vapaus koko Suomen, kun lienemme me yhtä kansaa kaikki ja sama orjuus meillä myöskin lie!

POUTTU: Yks kansa, niin, ja samat sortajat — on herrat kaikkialla samanlaiset!

KONTSAS: Jumala myös on yksi; Häntä tahdon ma palvella kuin isä-vainajamme — mut marski Fleming tahtoo paavin valtaa.

ILKKA;

Sä vuoksi uskonnon, me kansan vuoksi!

KONTSAS: Niin, Jumalaani marskit taikka mirskit ei, surma vieköön, multa viedä saa!

(Hovipojat tulevat sisään vasemmalta.
Talonpojat poistuvat perältä).

Toinen kuvaelma.

Isonkyrön kirkonkylä. Vasemmalla nimitysmies Lassi Gregorin pojan talo, rappuset ja kaksi ikkunaa näyttämölle päin; oikealla Yrjö Kontsahan rakennus kuistiovinensa. Talojen päätyjen ohi menee yleinen maantie, joka vasemmalle mutkautuen nousee taka-alan ylängöllä näkyvään Isonkyrön kirkkoon. —

On marraskuun 25:s päivä eli pyhän Kaarinan päivä, jota vanhan tavan mukaan pyhänä vietettiin. Ihmisiä vaeltaa kirkkoon.

Kontsahan talosta tulee muudan talonpoika, jonka eräs maantiellä vaeltava kirkkomies huomaa ja kääntyy pihaan.

ENS. TALONPOIKA:

Kas Laurolaista, hyvää päivää, Matti!

TOINEN TALONPOIKA:

Sen Jumal' antakohon, Ikolainen! (kättelevät).

ENS. TALONPOIKA:

Vai kirkkoon läksit, Herran huonehesen?

TOINEN TALONPOIKA: Mun täytyi tietäjähän, vaimo kun ei kostu lapsenvuotehesta.

ENS. TALONPOIKA: Hm, et pelkää siis sä pyhää Kaarinaa?

TOINEN TALONPOIKA:

Nääs taika tepsii juuri pyhäpäivin.

ENS. TALONPOIKA: Vaan kirkkoherra Simo Nurkka jos sen tietää sais, ett' taikoja sä käytät —

TOINEN TALONPOIKA:

Ka, eihän auttaa voi hän itsekään!

Kai mahtoi tullakin jo virran poikki?

ENS. TALONPOIKA: Ei vielä tullut. Tuurolaisen luokse hän sakramenttineen lie kiirehtinyt, kun Lassin huovit vanhan isännän he kuoliaaksi vartahilla kolhit.

TOINEN TALONPOIKA: Voi aikaa surkeata syntein tähden! Ei lait, ei asetukset mitään mahda ja suojakirjat itse ruhtinaan ei turvaa anna rosvojoukkiolta. Jo itkisinkin, jos vaan ilkeäisin!

ENS. TALONPOIKA: Mut suurin konna Kumpsilan on Pekka, hän etsii uhriksensa köyhimmät.

TOINEN TALONPOIKA: Ja entäs Lassi sitten, naapurimme? kuin vainiolta mettä kimalainen hän kasaa aittahansa hopeoita. (Vasemmalta melua). Nyt siellä taaskin juodaan, mässättään!

ENS. TALONPOIKA:
Niin, ryyttärit ja huovit ystävyksin!

TOINEN TALONPOIKA:
He juovat viikot, juovat sunnuntait.

ENS. TALONPOIKA: Ja kekrinä he lystiksensä poltit jo Ilkkalankin Ilmajoella — tiennet.

TOINEN TALONPOIKA: Niin kulki juttu, uuden rakennuksen he ilkes polttaa, riettaat hurjimukset! Mut liekös totta, että linnun tietä ois Jaakko päässyt luota noki-Klaun?

ENS. TALONPOIKA: Niin, "keulass' onni, ruotelissa Herra" on hällä aina ollut, miekkoisella.

TOINEN TALONPOIKA: Nyt veljen luokse vaimo lapsineen on tänne Kyröön muuttanut ja vuottaa, ett' Tukholmasta palais jälleen Ilkka; (Kääntyen ens. talonpoikaan). hän tulla aikoo kotiin Kaarinaksi ja silloin tyttärensä näyttää tahtoo, vaikk' oisikin tiellä tuhat puolakkata.

ENS. TALONPOIKA: Niin, uusi vouti hän on puolalainen ja puolakoill' on omat eljet heillä!

TOINEN TALONPOIKA:
Niin, heill' on messut jälkeen syntein heillä —
saa siitä Kontsas vettä myllyyn taas.
(Kuuluu melua vasemmalta).
Vaan kuinka ruojat taaskin elämöivät!

ENS. TALONPOIKA: Ja kirkon-aikaan; mutta kirkkoa he karttaa niinkuin pirut pyhää paikkaa.

(Paussi, jonka aikana iloista humua ja soittoa alkaa kuulua oikealta).

Mut mikäs hiiden melu tuoll' on sitten?

TOINEN TALONPOIKA:
On tänään Ilkan Kirstin naittajaiset.

ENS. TALONPOIKA:
Mut ilman naittajaako?

TOINEN TALONPOIKA: Eno Kirstin kai toimii naittajana, Jaakko kun ei voine täyttää tulolupaustansa. Kas, siin' on riemujoukko soittoinensa!

(Iloinen ja meluava saattue tulee oikealta, pari kolme soittajaa etunenässä. Silloin tällöin kuuluu laukauksia. Nuorisoa käsikädessä, useilla miehillä joku ase mukanansa, jousi tai pyssy olalla, toisilla puukot vyöllä. Heti soittajain jälkeen kaksi paria, sitten Kirsti Ilkka ja Maunu Matinpoika juhlapuvuissa; heidän jäljessänsä taas neljä paria, sitten sokea Katri Ilkka ja Pentti, joiden perässä vaarivanhukset y.m. väkeä. Saattueen lähestyessä on Kontsahan talolta juossut kuistille naisia ja lapsia; nimismiehen talon akkunat avautuvat ja päihtyneen näköisiä huoveja kurkistelee sieltä haarikat kädessä).

ENS. TALONPOIKA (huutaa ohimenijöille): Onni uudelle parille, lapsenlykky lattialle!

ENS. HUOVI (ikkunasta):
Paha onni petturille,
Ilkan nartun naittajalle!

JOKU SAATTUEESTA:
Ole vaiti, huovi-koira,
koirille on kalikoita!

(Saattue katoaa vasemmalle; eräs talonpoika erkanee siitä yhtyen pihalla oleviin. Soitto ja melu lakkaa vähitellen. Talonpojat ryhmittyvät kaivon ympärille).

ENS. TALONPOIKA:

Sa ootko kutsuttu vai kuokkimassa?

KOLMAS TALONPOIKA: En ole kumpaakaan; vain muuten tuolta ma yhdyin joukkoon uutta kuullakseni.

ENS. TALONPOIKA: On vanha surkeus: kurjat köyhän päivät, kun yhden elää, niin jo toisen kuolee.

TOINEN TALONPOIKA:

Niin on, niin on!

KOLMAS TALONPOIKA: Mut tottakohan lie, ett' aikoo maahan tulla kuningas ja että marski kanssa kuninkaan myös tahtois vangiks ottaa herttu Kaarlen?

ENS. TALONPOIKA (hämmästyen):

Siit' en ma kuullut ole sanaakaan!

TOINEN TALONPOIKA: Niin käy kuin aattelin; tääll' itse täytyy kai kunkin puoltaa omaa tavaraansa; mun aitat eivät ole noita varten!

(Heristää nimitysmieheen päin; samalla kuuluu loilotusta oikealta).

Ja tuolla ulvoo hurtat Kumpsilan!

(Neljä humalaista huovia tulee täysissä aseissa kaulatusten; yhdellä heistä on oluthaarikka kädessä; kääntyessään Lassi Gregorinpojan talolle töytäävät edelliset heistä kaivon luona seisovia talonpoikia selkään).

ENS. HUOVI (heilauttaen toisella kädellään talonpojan sivulle):

Pois tieltä, moukka, herrain saapuessa!

TOINEN TALONPOIKA:

Vai mokomainkin herrain tiellä tässä?

ENS. TALONPOIKA: Tuo onhan Kontsaan vanha muonarenki, jok' on nyt noussut sontaryyttäriksi. Mut kuules, poika, marskin huovi jos sa liet, niin herrasi on herttu Kaarle.

TOINEN HUOVI: Mun herra marski on; ken häntä käskee, ei kuulu mulle, herttu vaiko kerttu?

KOLMAS TALONPOIKA: Mut herttu sentään yli marskin on — kas tässä (kaivaa taskustaan paperin) suojakirja hält' on mulla, jos kuka tyrkkii taikka liikaa tahtoo.

ENS. HUOVI (ottaa paperin):

Kas, kirja!

(Katsoo kumppaleihin).

Suojakirja, lempo soikoon,
mut sille aimo mies hän tekee näin!

(pistää paperin oluttuoppiin ja lyö sillä
talonpoikaa suuta vasten).

Nyt istu rauhassa kuin riikin "fursti"!

KOLMAS TALONPOIKA: Kas, tuota perkelettä, suojakirjan sa lempo turmelit!

ENS. HUOVI: Sen kalkkinaaan saa ennen Mikonpäivää Kaarle syödä ja kohta, tietkää, kengiss' Eerikin saa käydä herttuanne!

KOLMAS TALONPOIKA: Varo, mies, ettei sun sappes kiehu kankahalle!

TOINEN HUOVI (tyrkäten kuten edellinen):

Vai ois se sappi sitten särjelläkin!

KOLMAS TALONPOIKA:

Niin, särjellä se juuri sappi on —

TOINEN HUOVI:

Vai sillä on — ja silmät punaiset!

(Huovit menevät nauraen nimismiehen talolle;
kuistilla kääntyy taaksensa):

ENS. HUOVI: Mut herra Suomessa on marski Fleming ja herroja on marskin huovitkin! (kiljasee) Juh-
hei, nyt olta täyteen tuoppi, veikot, ja sitten (lyö polveensa) tyttö tuohon polven päälle!

KOLMAS TALONPOIKA (heidän jälkeensä):
Vai tyttö sulle vielä polven päälle!
Liet löyttykin sa saunan lauteen alta
ja vaille vanhempia jäänyt, ruoja!
Voi, hyvä isä sentään elkiänne!

TOINEN HUOVI:
Niin, isä meidän, istu siellä puussa...

ENS. HUOVI:
Vaan pysy pappilan veräjän suussa!

(Menevät nauraen tupaan).

TOINEN TALONPOIKA:
Nyt juodaan siellä meidän siemenviljat!

KOLMAS TALONPOIKA: Tuon hoikan kiiskenpojan suomustaisin niin lemmon mielelläni; hiisi vie, ois
lämmin leppä hältä ruiskahtanut, jos (Näyttäen pitkää puukkoansa). tuo ois luiden lomaan sattunut!

TOINEN TALONPOIKA:
Siis pääset haukasta, kun höyhennät!

ENS. TALONPOIKA: Mut eihän selvät miehet kirkon-aikaan voi käydä tappeluun, jos sietäisikin.

(Oikealta kuuluu huutoja: nyt ne tulevat, nyt ne tulevat!
huudot ja melu lähenee, talonpojat hypähtävät höröstellen
peremmäs).

TOINEN TALONPOIKA (rientää taka-alalle):
No mitä huutaa? Ketkä tulee siellä?

KOLMAS TALONPOIKA:
Jos itse vouti vieraaksemme saisi?

ENS. TALONPOIKA:
Tai oisko huovit ratsain liikkehellä?

ERÄS POIKA (jonka jäljessä naisia ja lapsia juoksee läähättäen oikealta ja huutaen): Hoi! nyt ne tulee,
nyt ne tulee sieltä!

ENS. TALONPOIKA (ravistaen poikaa hartioista):
Sa ootko huilu, ketkä tulee sieltä?

POIKA:
Ne, joit' on varrottuna Tukholmasta!

KAIKKI:
Siis Kaarinaksi saapuu ilkkalaiset!

TOINEN TALONPOIKA:
Ja onkos Pouttu myötä?

POIKA ja NAISSET:
Kaikki, kaikki!

(Juoksevat toisten edellä vasemmalle, talonpojat
seuraavat, Kontsahan tuvasta ryntää ulos):

KONNTSAHAN VAIMO (kasvava tyttö kintereillä):
Kun kaikk' on tulleet, niin on Kontsas myös!
Hei, joudu, Annikki, on isäs tullut!

(Katoavat vasemmalle, Samassa avautuu nimismiehen talon

ikkuna ja humalainen huovi pistää päänsä ulos).

ENS. HUOVI:

Kuka perhana sieltä sitten tulee, kun koko kylä on mullin, mallin?

TOINEN HUOVI (tullen kuistille):

Ja mihin hittoon täältä kaikki ihmiset ovat kadonneet?

KOLMAS HUOVI (tullen oluthaarikka kädessä ja kuistin penkille lysähtäen):

Jos se on Lasse luutnantti, niin enpä pa-paljo välitä, mutta uutta vo-voutia minä pe-pelkään!

TOINEN HUOVI (matkii): Vo-vo-voutia! hän on marskin miehiä; — — ja milloinka marski on juomasta kieltänyt, häh?

KOLMAS HUOVI: Eipä ky-kylläkään. Hyvä mieshän se marski on ja hänen ku-kunniaksensa mi-minä aina juon. (Juo) Mut ei se sillä hyvä ole, että minä juon — juo sinä kanss', Pekka! — Juo, kun saat (tarjoaa haarikkaa).

TOINEN HUOVI (lykkää sen luotaan):

Enkä huoli! Päätä jo porottaa, että vanteet on katketa.

KOLMAS HUOVI (tarjoaa yhä):

Ykspää kesänsä talvensa! — Juo, sen vietävän vasikka, tai — —

TOINEN HUOVI:

Kun minä sanon, ett'en juo! Oletko kuuro, mies?

KOLMAS HUOVI:

Vai pe-petturimiehiä kuin Ilkan Ki-Kirstin Maunu! Mutta sen miehen myötäjäiset ne on menneet tästä ku-kurimosta! (nauraen) Semmoinen Kullervon kaima se minä olen, saakut — — —!

TOINEN HUOVI:

Ja minä se olen semmoinen mies, että minä annan "saakut" takaisin. Luuletko sinä saakeli minua kuopiolaiseksi? — Heh!

(Lyö kumppaniansa korvalle, niin että tältä oluthaarikka vierähtää maahan).

KOLMAS HUOVI (vetäisten miekkansa esille): Ku-kuules! sinähän kaasit olveni maahan, — Jumalan viljan maahan kaasit, sinä nallikka! Mutta en sitä vielä minäkään ole "kupittaalte kulkijoita" — enkä kaikkien opetuksen alaisia! — — Miekkas esille, po-poika!

(Miekkailvat. Kirkosta soitetaan pois. Ensimmäinen huovi, joka on torkkunut ikkunassa, herää kellojen soitosta, huomaa miekkailijat).

ENS. HUOVI (huutaen pihalle):

Soh, pojat, miekat pois, kun kellot soi!

KOLMAS HUOVI (tappelun keskestä): Pidä suusi, sinä kutkatautinen te-teirenpoika! Meidän kanssa sinulla ei ole mitään te-tekeniistä —, — ei mitään!

ENS. HUOVI (ikkunassa):

Vai teirenpoika!

(Katoaa ja tulee oven kautta pihalle tappelijoita erottamaan).

Kun minä sanon, että miekat pois, kun kellot soi, niin sen pitää myöskin tapahtuman!

(Lyö miekat heidän käsistään).

KOLMAS HUOVI:

Mitäs hän mun olveni maahan kaasi?

ENS. HUOVI:

Olvesi? no, saadahan uutta!

KOLMAS HUOVI:

Uutta ja kellä sitten?

ENS. HUOVI:

Ka, kysytään ... ja katsotaan!

NELJÄS HUOVI:

Ei ole talossa tippaakaan ... viimeisen nopan tiristin haarikkaan.

KOLMAS HUOVI: Siinä sen nyt kuulet. Ja sinä vietävän sonni, Herran lahjan maahan kaasit!

TOINEN HUOVI:

Minäkö sonni? ... mutta varrohan, kun lauantaina...

ENS. HUOVI:

Älähän hätäile! Kontsahassa on ... ei siitä tapella tarvitse...

Tules apuun, Paavo!

(Juoksee erään toverin kanssa Kontsahan taloon,
toiset katselevat ällistyneinä hänen peräänsä).

TOINEN HUOVI:

Ja ettäkö uskaltaa ihan nimismiehen naapurista?

KOLMAS HUOVI;

Ei ne ka-kaikki toki jäniksiä ole!

(Kuuluu melua Kontsahan tuvasta, mistä kohta molemmat
huovit palaavat raahaten mukanaan oluttynnyriä.)

ENS. HUOVI (huutaa): Suus kiinni, paitaressu, siellä!... Tämä juoma on liian hyvää niille murjaaneille!

(Huovit kantavat tynnyrin nimismiehen puolelle, jonne toisetkin katoavat. Kellojen soitto on lakannut, mutta sen sijaan kuuluu vasemmalta iloista melua ja pian tulevat esille Pouttu, Kontsas, Tommola, Piri y.m. Viimeisinä Ilkka sokean vaimonsa, tyttärensä ja vävynsä kanssa; Pentti on saanut tuliaisiksi uuden jousen, jota hän tutkistelee isänsä perässä käydessään).

POUTTU (tullen etualalle):

No, kiitos Luojan, ett' on matka tehty!

KONTSAS:

Ja mont' on mutkaa ollut matkallamme. —

POUTTU:

Ja monta Mattiakin vastaan tullut!

KONTSAS (katselee ympärilleen): Mut tuoss' on vanha koti ennallansa ja tuolla Herran huone; Häntä kiitän!

ILKKA (istahtaen oikealle): Niin, "silmät merellä ja korvat metsässä" on olleet retkellämme meilläkin, sen varmaan uskot, rakas Katri parka!

KATRI (kyynelten välistä): Niin, sen ma uskon. Mutta, kiitos Herran, ett' ootte jälleen meidän turvanamme, näät —

ENS. TALONPOIKA (ehättäen väliin): — huonot viestit ehtii aina kuulla; — Tääll' onhan tänään naittajaiset Kirstin, sun tyttäres, ja Maunu huovin tässä; niin ollut on sun oma tahtos, Jaakko!

ILKKA (Kirstiä ja Maunua kätellen): Niin oikein, lähtiessä lausuin kai, ett' oisi naittajaiset näihin aikoin; ma usein matkallani muistin sen — siis tänään ... (jatkavat puhetta).

KONTSAS:

Mutta kuules, eukkoseni,
et tulomaljaakaan sa meille tarjoo?
Kai lienee oltta vielä Kontsahassa?

KONTSAHAN VAIMO: On äsken pantua; mut lailla muiden ma varron sanaa rakkaan ruhtinaamme.

POUTTU (lyhyesti):

Se kuuluu miehille, ei akkaväelle.

KONTSAS: Niin kylläkin ... sen ehdit vasta kuulla: nyt maljat reilaan riennä laittamaan! (Vaimo menee). On kaksi tupaa meillä muhkeata: siis alle orren käykää, kumppanit ja arvon isännät! Näät

maljain ääress' on asioista haastaa mieluisampi — ja niinhän vaatii vanha tapa myös.

(Kontsas lähtee muutamain kanssa tupaan, toisia hajautuu maantielle).

PALO: No, juodaan sitten matkan päättäjäiset, niin polttaakin jo kurkkuani taas!

TOMMOLA:

Ka, kyllä sietää kieli kostuketta...

PIRI (ilkeästi naurahtaen):

Ja marski maksaa vielä nääkin kestit!

KOLMAS HUOVI (joka on ikkunaan ilmestynyt):

Vai marski maksaa? Kuulkaas päälle, veikot!

PIRI (kivakasti):

Sun kuulijoistas viitt' en huoli minä.

KOLMAS HUOVI: Vai et sa tiedä, mitä marski antaa, jos kuka herttualle kieltä kantaa? (katoaa).

PIRI: Jos antaa rauhaa taikka kylmää rautaa, on yks ja kaikki, senkin koukkuhuovi!

TOINEN HUOVI (katsoo vuorostaan ikkunasta):

Kas, johan haukkuu siellä Pirin piski! (katoaa).

POUTTU (Pirille):

Kun vilja kyps' on, tehdään vasta touko!

PIRI:

Mut kuumat vereni ei kärsi pilkkaa.

POUTTU:

Ne täytyy hillitä, (huutaa) Nyt tupaan kaikki!

Sa maljaa halveksutko, Jaakko Ilkka?

ILKKA:

Ei sovi halveksua matkan jälkeen,

mut kotiuutiset ma kuulla tahdon.

Siis sisään käykää, kohta seuraan teitä!

(Kaikki poistuvat pihalta tupaan, paitse Ilkka, Katri, Kirsti, Maunu ja Pentti, jotka ryhmittyvät kaivon ympärille).

Kas niin, nyt ootte kaikki rakkahani taas mun ympärillä; sinä, Katri raukka, tok' olet henkes säilyttänyt! Kirsti ja Mauno naimisissa, oikein tehty! Ma tulla Kaarinaksi naittajaisiin kai lupasin ja niinkuin näätte lapset, ma pidin lupaukseni; (naurahtaen) mun ei syy, jos hieman myöhästyin, sen arvannette. Mut katsos Penttiä, hän lihoo vaan ja kasvaa mieheks varsin muhkeaksi — kai kohta jousen jännittää sä voit?

PENTTI: Sun poissa ollessas ma jousellasi oon harjoitellut. (Kohottaa uutta joustaan). Jos sä nähdä tahdot, niin ammun tuolta sulle tuomen lehden, tai taivahalta lentäväisen linnun.

ILKKA (naurahtaen):

Vai niin sa tarkka-silmä kyttä oot!

Mut toistaiseksi säästää saat sa taitos,

voi muihin tarkoituksiin tarvis tulla.

MAUNU (vilkkaasti): Vai herttualta semmoisetko viestit on teillä eväinänne? Rauhaa ei siis voinut taata meille herttukaan?

KIRSTI: Nuo kulkurit he toimii niinkuin tahtoo, ja vaikk' on marski heillä kilpenänsä, he tuskin kuunnellevat häntäkään.

KATRI: Niin, SuiTIASS' on hän ja matka pitkä on SuiTIASTA tänne saakka.

KIRSTI: Äiti, ei isä tiedä heidän ilkitöitään?

ILKKA (vaimoonsa kääntyen):

Häh, mitä tarkoittaa hän ilkitöitä —?

KATRI:

Niin, Jaakko, parast' on kai suora olla...

ILKKA (sävähtäen): Niin, niin, te kaikki täällä... Kyrön kirkolla... mun sielun täyttää outo aavistus!

KATRI (nyyhkien): Niin, Jaakko, perhees on nyt mieron tiellä ja muilta suojaa harmaan pääni päälle ma olen kerjännyt ja lapses sun on vailla kotiansa, kontuansa. Näät talos huovit poltti, raunioina on siellä pirttis, kaikki, kaikki, kaikki!...

ILKKA:

Häh, raunioina Ilkkalako, sanoit?

MAUNU:

Mun poissa ollessa he työnsä teit.

KATRI:

Ja karja teurastettu, aitat tyhjät!

PENTTI: Ja orhillasi renkis entinen nyt ylpeänä ratsastaapi, taatto.

ILKKA: Sa totta haastat ... huolten juovat nuo ei valhettele... Taivas varjeltoon, nyt maailma mun silmissäni pyörii ja päättä polttaa kumma kuume-hehku ja suokoon Herra, että malttaisin ma itseäni; miksi juuri minä? (Sävähtäen). Vai oisko viittaus tää sallimuksen, ett' tehtävänsä mun se juuri tahtoo, kun senkin langan on se katkaissut, mi vielä liitti mua synnyinseutuun?

KATRI: On outo kaiku, isä, äänessäsi ja kolkot tuumas; muista meitä sentään!

ILKKA (puhuu kuin itsekseen): Jo Tukholmassa luona herttuan se mulle selvis Poutun lausuessa, ett' oltaisiin me yhtä kansaa kaikki.

KATRI: Niin, yhtä kansaa kai, mut ihmisiä me kaikki ollaan, tietää taivaan Herra!

MAUNU (innoissaan): Niin, kansaa yhtä, jolle johtajiksi on varmaan kutsuttuna pohjalaiset!

ILKKA: Sa lausut sen, mit' itse aattelin — kas, pohjolaiset, toisiin verrattaissa, on lujat tarmoltaan ja taitavimmat, kun aika suureen vaatii toimeen, jossa voi olla kokonaisen kansan onni.

KATRI:

Mut onni rauhan töissä yksin on!

ILKKA:

Hm, rauhan kyllä, laissa turvatun.

KATRI: On ohje ylimmäisin ihmisyyys ja onnetonten auttavainen viisus — mut voima suojaks suotiin heikompain.

ILKKA (katsoo pitkään häneen): Niin, voima suojaks heikompaisa, niin — (kovasti) ma olen voima, heikon suojaks luotu.

KATRI:

Mut katso silloin, ett'et itse sorra!

ILKKA (miettii): Sen täytyy oikein olla, rinnassani niin käsky kuuluu ... (nousee) nyt on tieni selvä.

(Kontsas tulee tuvasta hieman liikutettuna, oluttuoppi kädessä).

KONTSAS: No, ilkkalaiset, yhä kuivin suin? (Ilkka seisoo äänetönnä) Tok' oisi olvi oiva virkistäjä näin pitkän matkan jälkeen. Veikko, hoi, käy sisään nyt ... me siellä haastellaan ja tuumitellaan, miehet keskenämme.

ILKKA:

On miesten tuumat täällä meilläkin.

KONTSAS: Mut siell' ois tarvis sua ... sisään käykää ja saakaa haarikanne ... tupaan nyt!

KONTSAHAN VAIMO (tulee tuvasta): Niin, tupaan käskisin ma myöskin teidät, mut (Viittaa vasemmalle). roistot, rosvot nuo ja hurjimukset on käyneet taaskin täällä varkaisilla.

KONTSAS:

No, mitä nyt?

KONTSAHAN VAIMO: Vain hetkeks väistyin pois, kun juoksin vastahanne, sillä aikaa jo konnat veivät

olvitynnörin.

TOMMOLA (tulee): Hoi, iikka, miksis viivyttelet, mies, kun tääll' ois tuumat retkestämme meillä?

ILKKA: Ne kaikk; on pohdittavat aikanaan, mut mulla sappi kiehuu (heristää) noille tuolla!

KONSAHAN VAIMO:

Nuo rosvot juovat siellä ryöstöolta!

(Piri ja Palo tulevat).

PIRI: Hoi, emäntä, se onkos sitten totta, ett' on jo juomat kaikki Kongsahasta?

PALO (haarikka kädessä):

Mun kurkkuan kumma tuska polttaa. —

PIRI:

Tuon Palon kurkkua sit' aina polttaa!

KONTSAS:

Näin matkan jälkeen —

KONSAHAN VAIMO (Palolle): Talon tyhjäksi panneet on huovit tuolla ... pyydä heiltä, pyydä!

PALO:

Häh, huovikoiriltako käsket pyytää!

ENS. HUOVI (ikkunassa):

Mut pyydä koreasti, kiiskenpoika!

PALO (kiivaasti):

Vai koreasti teiltä, varkahilta?

PIRI:

No, Kongsas, otettaisko omat pois?

ENS. HUOVI:

Niin ottakaa, kun ottaa rohjennette!

PIRI (heristäen ikkunaan): Tuo vietävä se juuri viljat vei mun riihelläni! (Menee lähemmäs). Kuules, lemmon kurppa, käy tänne näkyviin, niin sulkapyrstös ma hieman lyhennän.

ENS. HUOVI: Kas sappikissaa, sa ota Ilkan Jaakko kuvakses: näät hän on tyyni (nauraa), vaikk' on haarikatta!

ILKKA:

Niin on, ja juuri siksi viel' on tyyni!

(Pouttu ja Martti Vilpunpoika tulevat tuvasta).

POUTTU: Taas kinastusta! (tovereille) Mielet hillitkää, on ensin harkittava, sitten toimeen!

ENS. HUOVI (yhä ikkunassa): Tuo Ilkkalaton Jaakko täällä reuhaa kuin oisin hältä minä olven juonut!

ILKKA (tiuskaisten): Vuoks' sinun lienenkin ma mierolainen, sa pirun käskyläinen!

TOMMOLA (hilliten):

Malta, veikko!

ILKKA:

En taida hillitä ma kauvempaa — —

POUTTU (tarttuen Ilkkaa käsivarteeseen):

Sa meidät turmioon saattaa voit!

MARTTI VILPUNPOIKA (samoin):

Niin, hiili mieles!

ILKKA (riuhatakse irti):

En ja tuhat kertaa en!

PIRI:

Niin, anna tulla, minkä tulla täytyy!

ILKKA: Siis kuulkaa kaikki, mit! on tehty mulle, sill' aikaa kun me matkallamme oltiin.

(Miehiä tulee lisää Kontsaan tuvasta kuistille).

ENS. HUOVI (tovereilleen):

Nyt korvat auki, veikot, kuunnellaan!

ILKKA: Jo tuonoin ryöstivät he aitat, läävät ja vaimon löivät rammaks, sokeaksi; nyt taas on polttaneet he pirtin uuden, on karja teurastettu, kaikki viety, ett' olen konnuton ja kerjäläinen — ei turvaa itselle, (Viittaa omaisiinsa). ei näille tässä!

KONTSAS: Häh, Jaakko, talos poltettuko, sanot, ja kaikki viety ... tottako sa haastat?

PIRI:

Sen saavat maksaa rosvot nuo ja marski!

PALO (kumppaneilleen): No, siispä liekkiin tuli leimutkoon, nyt onkin Ilkka valmis johtajaksi!

(Huovit nauravat).

TOMMOLA: Ja vieköön lempo, joll'ei höyhennetty nuo kukonpoi'at ole Kumpsilan!

(Huovit lyövät ovet auki ja istuvat ikkunoille ja kuistille).

PIRI (Ilkalle): Nyt, Ilkka, ottaa itse piru sun, jos et sa kerro rahvahalle tälle, mik' oli käsky valtakunnan jaarlin.

ILKKA:

Sen tehköön Pouttu!

POUTTU (estellen) Mull' on hidas kieli — siis Ilkka haastakoon, me todistamme. Näin ehkä uhkauksilla herttuan jo saamme huovit tuolla tuppisuiksi!

KATRI:

Voi isä, muista toki meitä myös!

KIRSTI (äitiänsä pidättäen):

Sa anna taatto toimii puolestamme.

(Katri huokaa).

ILKKA (puoleksi itsekseen): Kun katson sokkovaimoani tuossa ja lapsiani ... heitä juuri muistan! (Katrille) Mut voima heikommuutta suojatkoon, niin sanoit äsken sa — ja niin se on!

(Hyppää kaivon luona olevalle kivelle, kansaa kokoontuu hänen ympärilleen ja puheen kestäessä tulee väkeä maantieltä ja Kontsaan tuvasta).

Hoi, ystävät ja Pohjanmiehet, kuulkaa! Siit' on nyt vierryt kuuta kaksi vain, kun jälkeen Pertun päivän marskin luo me kanssa Kontsaan täältä samottiin.

KONTSAS:

Niin, kaksi kuuta siit' on täsmälleen!

ILKKA (jatkaa); Me marski tavattiin ja kerrottiin, mik' ahdistaapi kurjuus meitä täällä, kun huovikoirat puhtaaks kaikki syö ja polkee oikeuden ja Ruotsin lain ja kurkkuhunsa siemen-viljat juo.

ENS. HUOVI (haarikkaa heiluttaen):

Hei, veikot, terveydeksi Flemingin!

(Huovit nauravat ja juovat).

ILKKA (jatkaa): Me kaikki kerrottiin ja oikeutta vain hältä pyydettiin, mut palkaks siitä, kun järjestystä esivallan puolsin, hän minut ruoskitutti huoveillansa —

ENS. HUOVI: Kas, siinä sait, sa vanha juorukello, kai polttaa pakaroitas, munaskuita! (nauravat).

TOMMOLA (heristää nyrkkiä huoveille):

Niin, naurakaa, mut vielä itkettekin!

ILKKA (jatkaa):

Hän minut ruoskitutti mustelmille —

ÄÄNI KANSASTA;

Ne nahkahansa itse saa hän kerran!

ILKKA (jatkaa): Ja sitten viskattiin ma kuoppatorniin, mist' oli ruumis juuri korjattuna ja missä haisi vielä kalman löyhkä —

KATRI:

Vai kalman löyhkä, Herra siunatkoon!

ILKKA (jatkaen):

Ma sinne pantiin taakse lukkojen —

TOINEN HUOVI:

Niin, kukko lukon taa, on marskin käsky!

MAUNU:

Sa sentään pelastuit!

ILKKA (jatkaen): Niin, nuoran kautta, min vaatteistani tein, ma ikkunasta taas alas pääsin... Kontsas veikon löysin...

KONTSAS:

Mun ulos suoraan ajoi hän kuin koiran!

ILKKA (jatkaen): Ja vanha noita, pohjalainen velho, mun loihdullansa kysist' etsijäin sai suojatuksi!... Sitten kaksin me ylitse Pohjanlahden hiihdettiin ja toiset Tukholmassa saavutettiin.

POUTTU: Se oli ilon hetki kumppaneille — nous kyynel silmään Hannu herrankin!

KONTSAS: Mut marski Klaulle huusin sentään sen, mink' olin vannonutkin lähtiessä: "tie helvettiin käy jesuiittain kautta!"

ENS. HUOVI (nauraa):

Mut helvetistä auttaa enkelit!

(Huovit nauravat).

TOINEN HUOVI:

Sun ajoi marski sieltä ruoskan kanssa?

KONTSAS:

Niin ajoi, niin, mutta ruoskimatta sentään!

ENS. HUOVI (samoin): No, siis ei marski piru lienekään, kun toki nahkas säästi, vanha sonni.

(Huovit nauravat).

ILKKA (yrittää jatkaa):

Mut minä kaikki olen kärsinyt —

PIRI:

Ja kaikkeen syyvät ovat huovikoirat!

ENS. HUOVI:

Ei haukku haavaa tee, sä Pirin piski!

ILKKA (jatkaa):

Mut käynti herttuassa kuulkaa myös!

MAUNU y, m,;

Niin, mik' on käsky meille jalon jaarlin?

ILKKA (jatkaa): Meit' ensin juttelutti Aksel kreivi, se Raaseporin nylkijä ja kettu, jok' oisi lupauksin ja lörpötyksin kai meitä maanitellut jälleen pois —

USEITA:

Niin, sen he osaa kyllä Ruotsin herrat.

ILKKA (jatkaa): Vaan mepä mellakka jo nostettiin ja semmoinen, ett' itse linna kaikui, ja huudettiin:

"jos muut ei auta meitä, niin ryssäin tsaari auttaa, lempo soi!"

(Huminaa kansassa).

ENS. HUOVI:

Nyt tuki suus ja alas orreltas
käy kohta kukkumasta, käenpoika!
Vai maasi möisit ryssille, sä konna!

PALO: Voit itse konna olla, koukkuhuovi; tai oisko teidän kuiviin kurkkuihinne kai meidän uhrattava maat ja mannut?

TOINEN HUOVI (toverilleen): Niin, anna kukkuu ensin käenpoika, niin kukkuu päänsä poikki. Varrotaan!

ENS. HUOVI:

Kun tarvitaan, niin otetaan, ei muuta!

PIRI (vetäisten puukkonsa):

Tuon koiran tuosta isken alas kohta!

(Huovit joutuvat liikkeeseen, heittävät
haarikkansa ja asettuvat ryhmään kuistille).

ENS. HUOVI (hiljaa toiselle): Sa malta, veikko, moukat alkakoon, niin käski luutnantti, hän tietää, hän!

MAUNU:

Siis herttu Kaarlen tapasitte, vai —?

ILKKA (jatkaa):

Niin, jalo ruhtinas me tavattiin.

ENS. TALONPOIKA:

Ja hän on kansan mies ja ystävämme?

ILKKA (jatkaa): Mies rahvahan ja meidän ystävämme on herttu Kaarle; mutta herrat siellä ne häntä vastustavat kynsin, hampain, se kuultiin kyllä, omin korvin kuultiin, kun herttualta pois he vallan riistäis ja itse valtakunnan ohjat ottais!

ÄÄNIÄ KANSASTA:

Sen varsin uskomme, ne syöpäläiset!

ILKKA (jatkaen):

Mut silloin saapui siihen herttuamme.

MAUNU:

Ja mitä lausui teille jalo jaarli?

ILKKA (jatkaa): Hän mustaks synkistyi kuin ukkospilvi ja kaikki tiedusteli ... herrat siihen jo juoninensa väliin ehältäys; mut silloin suuttui hän ja herrat haukkui, ja uhkas vallan tyyten heille heittää — ja avosuiksi meidät kaikki jätti.

ENS. TALONPOIKA:

Niin jättikö, ja suojelust' ei suonut?

ILKKA (jatkaa): Niin jätti ... mennessään vain ruoskallansa hän ilmaan löi ja kiukuissansa lausui: "jos muu ei auta, oikeus hankkikaatte te itse nuijin taikka aidanseipäin".

USEITA (yhteen ääneen):

Vai nuijin taikka aidanseipäin, lausui?

ILKKA:

Niin, nuijin, aidanseipäin, lausui hän...

ENS. HUOVI (eräälle toverille):

Nyt on jo aika ... sana Kumpsilaan
sa voudille ja luutnantille vie!
On ratsu tuolla alla ikkunan!

PIRI: Mut lähtiessä ärjäs vielä herttu: "te emä poikinensa maahan lyökää!"

USEAT:

Ja sen me teemme!

(Kohottelevat nyrkkejään huoveille).

ENS. HUOVI (tovereille): Kaikki valmiit olkaa! (kansalle) Tää loukkausta majesteetin on, ja mull' on käsky marski Flemingiltä se kohta vangita, ken uhkakieltä vain käyttää vastaan esivaltaa. Siis: nimessä marskin sekä kuninkaan ma sinut vangitsen nyt, Jaakko Ilkka — sun ensiksi ja toiset kohta seuraa! (huoveille) Hoi, käännös oikeaan ja eespäin, mars!

(Huovit tottelevat komentoa ja ryntäävät talonpoikain parveen.
Meteli syntyy, jonka kestäessä huovit ympäröivät Ilkan ja Poutun tarttuen kiinni heihin. Silloin tempaa puukkonsa ja syöksee erästä huovia kohti)

PIRI (ärjästen):

On täällä vielä puukkomiehiäkin!

Heit' irti Ilkka!

ENS. HUOVI (tyrkkää hänet luotaan): Seis, sa hurja mies, jok' esivallan käskyläistä uhkaat!

PIRI (kuten äsken): Heit' irti Ilkka, taikka, piru vie, on henkes kankahalla, kuuletkos!

(Rymyä kansa joukossa, huovit tyrkkivät takaisin talonpoikia, jotka kertyvät päämiestensä ympärille).

ILKKA: Näin kärsittekö konnain töitä te ja vangiks' ottaa suotte kumppalinne?

PALO:

Sit' eivät kärsi toki pohjalaiset!

Heit' irti Ilkka nyt!

KANSA (meluten):

Pois huovikoirat!

ENS. HUOVI (tarttuu Ilkkaan, toiset Piriin ja Paloon käsiksi): Pois tieltä, moukat, tyrmään yllyttäjät, nimessä marskin, e'espäin miehet, mars!

(Huovit yrittävät lähteä vankinensa),

KIRSTI:

Te kurjat raukat, miss' on puukot teillä!

POUTTU:

Tok: onneks hukkui ne!

PIRI (iskee puukolla yhtä huovia):

Mut eipäs multa!

HUOVI:

Kas, pirun Piriläistä, rintaan sattui! (horjuu).

PALO (riuhtaisekse irti):

Sa palkkas sait ... nyt saakoot toisetkin!

(Ankara temmellys alkaa, naiset ja lapset juoksevat kirkuen etualalle, talonpoikain otellessa taka-alalla pelastaakseen Ilkkaa, joka vielä on heidän keskellään).

POUTTU (koettaa hillitä):

Hoi, miehet, taivaan tähden malttakaa!

ILKKA (vimmatusti riuhtoen):

On kuusi niskoillani ... tänne, Perttu!

(Kähäkkää jatkuu, huovit vetäytyvät maantielle ja — raahaten Ilkkaa sekä haavoittunutta toveriaan — peräytyvät vasemmalle, jonne talonpojat heitä ahdistavat. Naisia ja lapsia yrittää miesten jälkeen maantielle, mutta siitä estää heitä):

POUTTU (häätäen heidät takaisin): Pois pihaan lapset sekä vaimot täältä, täm' on jo totta eikä leikkisotaa! (Pentti Ilkka yrittää vielä jälkeen). Pois, sanon minä, taakse aidan tuonne — ja portti jäljessänne sulkekaa!

(Katoaa vasemmalle. Melu loittonee. Naiset palaavat jälleen pihaan — Kirsti viimeisenä sulkee veräjän — ja ryhmittyvät pihamaalle sekä Kontsahan kuistille; Pentti hyppää aidalle).

PENTTI: Voi sitä mellakkaa! En nähdä voi, jos isä viel' on heidän vankinansa?

KIRSTI (ottaa yltään morsiuskoristeita, jotka laskee kaivolle): On nääkin kauniit naittajaiset, äiti, — ties Luoja, kuinka päätyneekin kaikki!

KATRI (on hapuillut kaivon luo ja koskettaa Kirstin morsiusesineitä): Kas, harso kruunuinensa kaivon luona; sä kruunus pudotitko, lapsukainen?

KIRSTI: En, muuten siihen ne ma laskin vain, kun toistaiseks ei hempuja lie tarvis.

KONTSAHAN VAIMO (tukee Katria): Nää sallit kai mun tuonne tupaan viedä? ma lasken säilyyn kaikki kirstuhuni, niin sieltä löytyvät, kun kaivataan.

(Katri nyökäyttää myöntymykseksi).

KIRSTI: Ne uudet on, näät äidin harsot, kruunut ne paloi Ilkkalassa!

KATRI (huo'aten):
Paloi kaikki!

KONTSAHAN VAIMO (ottaa kruunun ja harsot): Mut Luojan kiitos, että säilyi pää, jok' kerran häissä hempeleitä kantoi! (Kansalle). Te kylän emännät ja nuode-kaasot, myös tupaan käykää... Viel' on katto yllä, jos olven joivatkin nuo huovikoirat!

(Kontsahan vaimo ja joukko naisia tupaan).

PENTTI (yhä aidalla): Tienhaaraan Kumpsilan he kääntyy jo — ja isä vankina! Jää hyväst', äiti, kai vielä taattoni ma pelastan!

(Hyppää aidan yli ja katoaa vasemmalle).

KATRI (hätäisesti):
Ei, Pentti, ei, sen kielsi vanha Pouttu!

KIRSTI (nousee aidan luona olevalle kivelle): Se varoitus on turha, tuolla jo hän kiittää tiellä niinkuin nuori varsa!

(Palaa etualalle).

KATRI: Niin, tää on totta, eikä leikkisotaa, niin sanoi Pouttu — ja hän tietää, hän!

KIRSTI (huokaisten): Jumala ties, jos leskeksi mä jään jo ennen kuin ma vaimoks ehdin tulla.

KATRI: Niin, sellaista on ennen kyllä nähty, kun vainolainen häihin vieraaks saapui, ja toisen kaatoi, toisen leskeks jätti — mut eihän Herra sitä salli suinkaan!

ERÄS VAIMO (tulee väliin): Ei huolta siitä, reipas mies on Mauno ja päänsä puolustaa, sen taata voin; jo keväällä sä poikaa hälle kannat!

KIRSTI (naurahtaen): Sa niinkö luulet?... Pojan tahtoisin ma hälle synnyttää ... tää suureks kasvais ja taaton kolhut kostais ilkiöille!

KATRI: Voi, sua lapsiparkaa, kostotöiile sa syntymättömän jo uhroaisit! Niin, suokoon Herra, että äidiks saisit, mut poikas rauhantöihin synnyttäisit — (huokaa) on Ilkkalassa työtä hälle kyllä!

KIRSTI:
On liiaksikin!

ERÄS VAIMO: Mauno ennen pitkää taas aivan uuden veistää, pellot kyntää, kun rauhan töille jälkeen mellakan hän joutaa!

KIRSTI: Joutaa, milloin joutaa, niin, kun koirat suuhun syö, mink' antaa pellot! (Nousee kivelle ja katselee tielle). Hoi, äiti, hoi, jo kaukaa metsän taitse ma joukon tänne palaavaksi nään!

KATRI (nousten): Näät palaavaksi ... mutta isäs onko ja miehes myöskin?... Entäs huovijoukko!

(Vaimot lähestyvät).

KIRSTI (kurkotellen): On isä sinilakkinensa, on, ja Mauno kupeellansa Poutun kanssa, — ei seuraa huovit, meidän miehet vain!

KONTSAHAN VAIMO (ikkunasta):
Ja Kontsas onko?

KIRSTI:
Häntä en mä nää!

(Vaimot yrittävät veräjälle, mutta sokko-Katri pidättää heitä).

KATRI: Ei tielle ketään, vanha Pouttu kielsi; ken elää, tulee sieltä ilman teitä!

KONTSAHAN VAIMO (juosten pihalle): Mut jos on Kontsahan he vanginneet tai jos ois iskun tapparasta saanut!

KATRI:
Ken kuollut on, ei palaa jällehen —

KIRSTI (riemuiten): Nyt tuoss' on miehet ... isä, Mauno, Kontsas ja kaikki muutkin... Pentti jousinensa!

KATRI (huokaisten):
Se poika kiellosta ei huoli enää!

KIRSTI:
Hän Ilkan poika on ja veli mun!

(Miesjoukko saapuu suurella melulla. Piri ja Palo ensimmäisinä avaavat veräjän tuoden riemusaatossa Ilkkaa, joka Poutun, Kontsaan, Maunun ja Pentin seurassa saapuu; muutamilla on vaatteet repaleina).

PIRI:
Hei, täältä tullaan, vapaana on Ilkka!

TOMMOLA:
Ja koirat karkoitettiin Kumpsilaan!

PALO: Tienvarteen allikkoon ma heitin kaks, ja poikkijalkoja tai kättä vaille kai lie he jääneet, kosk'ei nousseet sieltä!

MARTTI VILPUNPOIKA:
Mut viinapäissään lie he sentään olleet!

KONTSAS: Niin, viinapäissään, muuten piru tietää, ett' taajat niskassamme koht' on joukot, kun luutnantti ja vouti viestin saa; — — kas, silloin miehet, auttakohon Herra!

POUTTU: Ma sanoin äsken, ett' on tosi eessä, ei enää leikinteko ... tuohon paikkaan kaas yhden huovin Pirin puukko jo.

PIRI:
Kas vain, kun sentään korjasivat raadon!

POUTTU: Niin, mukanaan he kumppalinsa vei, se juuri esti heitä tappelussa. Mut tappo tapahtui ja siin' on kylläks. Ma vielä mieluust' oisin varronnut, ett' tyysti kaikki ensin harkittaisiin ja sitten toimeen käytäis yhtä-aikaa; mut nyt on alku tehty, tosi alkaa, ja neuvot yhtä tarpehen kuin nuijat.

ILKKA: Niin, nostettavat kaikk' on otteluun ja siit' on neuvot tehtävät — ja kohta!

KATRI (hätäytyen): Vai kaikki julkiseenko kapinaan siis vastaan esivaltaa, kuningasta?

ILKKA:
Ei kuningasta, mutta marskin valtaa!

KATRI:
Mut vastaan käskyläistä kuninkaan!

Meit' auttakohon silloin Jeesus Kristus
ja Herra taivaan!

ERÄS VAIMO:

Hän on laupias
ja naiset syyttömät hän armahtaa,
mut sortaa syylliset,
(Katsoo naisparveen).
ja niit' on kyllä!

(Muutamat naiset vetäytyvät syrjään,
toiset huokaavat "niin, niin!")

ILKKA: Ma huolin viisi Herrast' taivahan, jok' Ilkkalani salli poroks polttaa, mut mitä sanoo veli Kontsas nyt?

KONTSAS: On piru Herraa ollut voimakkaampi siis tällä kertaa... Pouttu, puhu sinä!

PIRI: Te menkää helvettiin Herroinne! on voima tuomarimme ... puhu, Pouttu!

KATRI:

Ei voima, ei, — se heikon turvaks suotiin!

PALO:

Hm! puhu Pouttu, sull' on vanhan järki!

POUTTU: Ma puhuu kyllä; tuuma mull' on selvä: se tehtiin Tukholmassa; Hannu herra ja Hämehe ja Savon miehet yhtyi. Mut naiset kuulla toiste ehtii sen ja lapset tääll' on tiellä, vouti jos ja huovit yllättäisi meidät tässä. Sa, Ilkka, turvaan vietä omaises ja Kontsas vaimos, tuonne Kyrön poikki — kai joku lautalla voi saattaa heitä?

KIRSTI: Taas naiset pois ja pois ja aina pois — mut minä tietää tahdon, kuinka miesten ja Maunon käy; näät hän on minun nyt!

ILKKA: Siis omas ota, sopiikin se niin, ett' teidät Mauno saattaa; (Maunulle) mutta kuules, jos sanan saat, sull' onko jousi valmis?

MAUNO:

On jousi jäntevä ja (näyttäen puukkoansa) puukko myös.

PIRI (naurahtaen): Vai puukko myös? se iske tuppehen! kun sota alkaa, nuija tarvitaan.

ILKKA (häätäen vaimoan ja naisia perälle); Sä, Kirsti, auta sokko-äitiäs ja Pentti myöskin teitä seuratkoon!

PENTTI (ynseästi):

Taas minut akkain kanssa käsketään!

ILKKA (nykäisten Penttiä käsipuolesta):

No, tokko kuulit käskyn, mars!

PENTTI (ääneen):

Ma kuulin;

(Itsekseen).

mut taistelusta pois en siltä jää.

KONTSAS (vaimolleen): No, Anni, seuraa heitä sinä myös, ja ota tyttö sinne kerallasi, — ma ovet telkeän ja ikkunat!

POUTTU:

Siis naiset lautalle ja Herran haltuun!

NAISET:

Vaan lapsia ja meitä muistakaa!

PALO:

Pois hameet tieltä nyt, kun tosi alkaa.

(Naiset menevät oikealle, lapset mukanaan, Mauno ja Pentti seuraavat heitä, Kontsas käy talollensa, telkeää ovet ja ikkunat).

POUTTU (nostaa kaivon luona olevan pienen rahin etualalle sillä aikaa, kun toiset istuvat ympärille, mitkä kaivolle, mitkä kuistille):

Te kaikki tiedätte, mik' uhkaa meitä, jos marski ryöstöänsä jatkaa saapi?

ILKKA: Sen tiedän minä, Ilkka, parhaiten, ett' eessä kaikilla on mieron tie.

KAIKKI:

Niin, mieron tie ja kerjäläisen loppu!

POUTTU (jatkaa): On kaikki tehty, mikä tehdä voitiin, on käyty lait ja voutiin valitettu ja hengen uhkain itse marskitkin.

ILKKA: Sen olen tehnyt, raipat sain ja valmis jo olin kuolemaan kuin koira, (sylkääsee) ptui!

PALO:

Ei koira koiran häntää polje, ei!

POUTTU (jatkaa): Kas, siinä totta puhuit, Palo; koirat he hammastaa, mut ovat yhtä mieltä, kun tavarasta, talonpoikain työstä on kysymys. Niin, elää kaikki koittaa, — se huoli yhtä herroillekin on —

KONTSAS: Jos eläis vain kuin parhain ymmärtää ja ymmärtäis ja tietäis, kuinka elää!

POUTTU (jatkaa): Niin kyllä, Kontsas, totta on se, totta; mut millä elää, sit' ei mieli vauras, jok' elää toisten työstä, millä elää, kas, siinä kysymysten kaikkein loppu, jos rikkaaltakin rikkaus riistetään.

PIRI: Ja sen me teemme, silloin itse nähkööt, mi tärkehint' on tässä maailmassa.

PALO:

Ja syödä täytynee kai toisessakin!

(Muutamat nauravat).

KONTSAS:

Ei pilkkaa uskonnosta, miehet, ei!

ILKKA:

Niin, hiiteen uskonriidat, jatka Pouttu!

POUTTU (jatkaa): Jos tyytyis siihen he, min laki säätää, ois hyvä meille, vaikka mielivalloin he lainkin turvin meidät puhdistaa.

ILKKA (joka on puhellut erään kyläläisen kanssa): Niin, lainkin turvin; uus on käsky marskin, uus käsky tullut uuteen veronkanton.

PALO:

Mut sitä veroa en maksa minä!

PIRI:

En minä myöskään, tässä (kohottaa kätensä) vannon sen!

USEAT (huutaen ja kätensä nostaen):

No, kun ei Pirikään, ei kukaan meistä!

ILKKA:

Ei, miehet, ei! Vaan sota alkakoon!

POUTTU (jatkaa): Niin, nyt sen täytyy alkaa; herttualta, jok' onpi sijaisena Sigismundon, on meillä käsky siihen. Marskin huovit me rajan tuolle puolen karkoitamme!

ILKKA: Mut siihen yksistään en tyydy minä, jok' olen tehty mieron kulkijaksi — vaan käyköön tiemme kohden Turunlinnaa!

PIRI ja PALO y.m. (lakkiansa kohottaen):

Niin, kohti Turunlinnaa tiemme käyköön!

ILKKA: Ja marski itse mulle maksakoon, mit' on hän velkaa, taikka hirsipuussa hän henkeänsä meiltä kerjätköön!

POUTTU: Ei liikaa kiivastusta, miehet, ei, vaan tyystin harkitkaamme ensin kaikki — ja sitten nähdään, kuinka toimitaan.

MAUNU (tulee juosten vasemmalta ja ojentaa pergamenttikäärön Poutulle):
Täss' onpi kirje herttualta meille!

POUTTU:
Häh, herttualta?

ILKKA;
Meille onko kirja!

MAUNO:
"Te Pohjan miehet", alkaa kirje tässä!
Se lue, Pouttu!

POUTTU: Vanhan kansan mies ma olen, Mauno, lukea en taida; mut mitä tahtoo meistä jalo jaarli?

MAUNU (silmäilee kirjettä): On hertun viesti, herra mahtava, jo Turkuun saapunut ja valtakirja on hällä salainen, ett' Turun linna on saatettava haltuun herttuan ja portit aukaistavat silloin, kun on meidän joukko muurit ympäröinyt.

ILKKA:
Siis kohti Turkua on hertun käsky!

POUTTU: Vai sellainen on meille kirja tullut? Se näytäs tänne! (Mauno antaa kirjeen, Pouttu tutkistelee sitä). Niin, en tiedä, hm, kun lukutaitoa en saanut, mutta — — — ken takaa, ett' on herttuan tää kirja?

ILKKA: Sen takaa omat sanat herttu Kaarlen, joill' otti jäähyväiset meiltä hän.

POUTTU:
Hän puolustukseen käski, muuhun ei!

PIRI:
Mut emän poikineen hän lyödä käski.

USEAT:
Niin sanoi herttua, se kuultiin kaikki!

PALO:
Ja kaiken pahan emä se on marski!

ILKKA:
Niin, Noki-Klaus ja hänen huovikoirat!

POUTTU: (hetken mietittyään ja kirjettä kädessään pidellen): Jos totta puhun, niinhän minäkin nuo hänen merkkisanat ymmärsin, vaikk' en sit' tahtonut ois ilmituoda; niin oivalsi ne Hannu herra myös, kun hälle kerroin käynnin herttuassa. Me silloin tuumittin jo valmiiks retki: ett' alkais Pohjan miehet, nostais muut ja kaikki yhtä aikaa Turkuun marssis ja marski linnassansa vangittaisiin.

PIRI:
Ei, hirteen marski, taikka kuoppatorniin!

ILKKA:
Ett' itse tuntis kerran kalman löyhkän!

POUTTU (jatkaen); Niin tuumittiin, mut tullessamme jo ma seurausta tuuman kauhistuin.

KONTSAS (pudistaen päätänsä): Niin, kautta taivaan, suur' on tuuma tuo, mut siten suistuis myöskin paavin valta ja valta jesuiittain; marskin pappi on jesuiitta, sen ma kuulla sain, ja uusi vouti samaan kuuluu uskoon!

ILKKA:
Kas, jopas keksi Kontsas myöskin syyn!
Se oikein, veikko! Mutta noihin en
ma puutu, hautaan vain on yksi tie.

POUTTU:
Ma uskonnost' en myöskään riitaa nosta.

KONTSAS:
Mut minä nostan vastaan paavin valtaa!

POUTTU (tiukasti): Vaan maan ja leivän, omaisuuden tautta ma taistelen kuin luusta ärty koira ja vapaudestani ma pidän myös; en salli humalaisten huovien ma ryöstää taloani; salli en, ett' isä ruoskitaan ja vaimo piestään!

ILKKA:

No, nyt me ollaan yhtämieltä, Pouttu!

POUTTU: Nyt olet sinäkin, sen kyllä uskon ja kaikki muutkin; niinpä kuulkaa nyt mun tuumani ja Hannu herran tahto, jot' tämä hertun kirje kannattaa. (Kaikki keräytyvät Poutun ympärille). Siis jako kolmeen joukkoon tapahtuis: yks joukko samois Rautalammen kautta ja sieltä kulkis kohti Kuopiota.

MUUTAMAT:

Vai Kuopioon?

POUTTU (jatkaen):

Ja sieltä Tampereelle.

Useita ääniä:

Niin, Tampereelle!

POUTTU: Tampereelle, niin! Mut Kurikan ja Ylöjärven kautta pääjoukko meidän marssis suoraan sinne ja matkallansa aateliset löis; mut Nokialla joukot molemmat taas yhdistyisi, huovit karkuun lyötäis ja sitten tiemme kääntyis Turkuun, jonne sais kolmas parvi kautta Anolan, miss' asuu Aksel Kurki, hertun mies; tää sodanpäämies siitä suosiolla tai väkivoimin mukaan temmattais ja hänpä nuijajoukon yhtyneen taas kohti Turunlinnaa johdattaisi.

TOMMOLA:

On viisahasti kaikki harkittuna!

POUTTU: Ja nyt tää kirje, jos se totta on, ois jatko tuumallemme; herttua hän linnan portit meille aukaisuttaa — ja kenpä tietää, vaikka silloin ois hän laivoin saaristossa Ahvenan!

PIRI: Ja raunioille Turun kuoppatornin myös marski Suitian hän hirtettäis!

ILKKA (riemuiten): Ja taas ois vapaa Pohjanmaa ja Suomi ja aikakirjat tietäis haastaa siitä, ett' orjuutensa, sortajansa kaikki löi itse niskoiltansa pohjolaiset!

PIRI (intoutuen): Niin, pohjalaiset, miehet Lapuan ja Kyrön, Ilmajoen merkin antoi — ja heitä sotaan johti Jaakko Ilkka!

USEAT:

Niin, johtajamme olkoon Jaakko Ilkka!

TOMMOLA (arastellen): Jos sentään Pouttu ottais ylijohdon; on hänen tuumakin ja hän on vanhin ja näyttää tyysti kaikki harkinneen.

PIRI: Mut Ilkka kaikki meidät innostaisi ja kostamista ensin hällä on, jonk' ovat kerjäläiseks huovit tehneet ja vaimon lyöneet umpisokeaksi; ken syistä tuollaisista taistelee, hän johtaa voittoon aina joukkuensa.

KONTSAS: Ma myönnän, että Pouttu tuuman suuren on kypsytännyt Hannu herran kanssa ja tyystin kaikki "puntit" harkinnut. Mut taivaan Herra tietää, vahva usko voi vuoret siirtää, miehen säilyttää, jos aseeksensa jonkun vain hän ottaa. Sen on hän tehnyt; turva Korkehimman on Ilkan säilyttänyt matkallaan, ei muuten seisoi hän nyt tässä, ei; hän ase Herran on, hän johtakoon ja Pouttu neuvoin häntä ohjatkoon.

USEAT: Niin Ilkka johtakoon, on päätös kaikkein, ja Pouttu neuvot tarpeelliset antaa!

POUTTU (vähän yrmeissään): No, niinkuin tahdotaan, ma kyllä väistyn, tää tuuma liian kallis mulle on, ett' toran siitä nostaa sallisin!

ILKKA: Ja mulle myöskin. Mutta tahto kaikkein on tahto mun, en eriseuraa suosi. Vaan oikein kuullut jos ma äsken lien, ol' aie jakautua kolmeen joukkoon?

POUTTU:

Niin, kolmeen joukkoon!

ILKKA: Kolme johtajaa siis myös on tarvis.

POUTTU: Täältä Tampereelle pääjoukon johtaa sentään Jaakko Ilkka.

ILKKA: Ja tässä tärkeässä tehtävässä mun auttajani olkoon Yrjö Kontsas, tää vahvan uskon mies ja kirkon pylväs — jos siihen suostuu hän ja suostuu muut!

KONTSAS (lyöden kättä);
Ma suostun, veikko, siitä kättä päälle!

USEAT:
Niin, heidät yhteen liitti kohtalo!

POUTTU: No, olkoon niin. Ma itse valitsen taas retken suoran kautta Korsholman ja pitkin rantaa Anolaan ja Turkuun — se olkoon minun joukon ristiretki! Jos "melkkiläiset" Korsholmassa on, ["Melkkiläiset" — Abraham Melkerssonin, Pohjanmaan voudin huovit; vouti asui Korsholman linnassa.] niin voudin vangiksemme näpistämme. Mun joukkohoni miestä kolmesataa ois kokoon kutsuttava kapulalla, mies talosta — ja toiseks johtajaksi ma tahdon sinut, Martti Tommola — jos siihen suostut ja jos suostuu muut.

TOMMOLA (tullen esille):
Niin minäkö? Jos kautta Korsholman ja Anolan käy Turkuun ties, ma suostun. Sen tien ma tunnen.

USEAT:
Päätös olkoon se!

ILKKA: Mut viel' on kolmas joukko johtajatta; ken Kuopion ja Rautalammen miehet sais aseisiin ja meihin yhdistäisi?

KONTSAS: Niin, kenpä tietäis meistä Savon tien — niin harvoin pohjalaiset sitä käyttää!

POUTTU: Hm, myöskin sitä harkinnut ma oon — näät miehet Lapuan ja Lappajärven käy joskus sielläkin. Siis heille kuuluis tää Savon tie; häh, Martti Vilpunpoika, sa tietänet kai Kuopioon tien?

MARTTI VILPUNPOIKA:
Niin Kuopioonko Rautalammen tien?

POUTTU;
Niin, kautta Rautalammen kai se käy!

MARTTI VILPUNPOIKA (verkalleen ja ikäänkuin estellen):
Siell' olen kerran käynyt, vaan en tiedä —

POUTTU: Yks kerta riittää, oppaita on kyllä; — siis Martti Vilpunpoika johtaa sinne kuuskymmenkuntaa Lappajärven miestä.

USEAT:
Se olkoon päätöksemme!

POUTTU: Miehet Lapuan sa nostatat ja heistä vastaat, Martti!

MARTTI VILPUNPOIKA:
Kun merkin annan, nousee joka mies!

ILKKA:
Ja miehet Ilmajoella nostan minä!

KAIKKI:
Niin, Jaakko Ilkan käsky kaikki nostaa.

POUTTU: Ja Kyröstä ja Kyrön naapureista ma itse vastaan — vaikka hengelläni.

MAUNU: Ja sata huovia, mun liittolaista, on mulla varmaa miestä; aseineen he yhtyy johdollani Ilkan joukkoon.

ILKKA: Kas, sepä oiva juttu, tuohon käteen, sa kunnan vävymies; vai vaimos nuoren siis hennot jättää, henkes voi se maksaa.

MAUNU:
Niin voi, mut vaaran tullen minä yksin, ma sotilasko syrjään hiipisin!
Sit' en ma voi, ja sit' ei sallis Kirsti.

ILKKA (lyöden häntä olkapäälle): Siin' olet, lempo viekoon, oikeassa — niin, sit' ei sallis Ilkan Jaakon tyttö.

MAUNU (Ilkalle): Sun poissa ollessas ma heille kerroin, mit' oli tehneet marskin miehet nuo — ja silloin kumppalit jo kauhistuivat ja valan käsin nostetuin he vannoi, ett' tietäs seuraavat he kuoloon asti!

POUTTU: No, sen jos vannoivat he kumppalille, ma siihen luotan. Mutta rantaseudut ken nostattaa, ma heistä huoli en.

ILKKA: En minä myöskään, ranta-Ruotsin miehet on eriseuraa, marski säästää heitä.

KONTSAS (rykäisten): Ja toinen ääni heill' on kellossansa — ma heidät tunnen, rantaruotsikot.

POUTTU:

Siis rantaruotsalaiset jääkööt pois!

KAIKKI: Pois!

POUTTU: Heill' on ehkä toiset käskyt, niin — (intoutuen) Mut kun on talvi tullut, kierä jää ja suksi luistaa siljan hangen selkää, kas, silloin kaikki Turun linnaa kohti me joukoin taajoin yli Suomenmaan siis lennämme kuin tuntureilta vyöry.

ILKKA (innolla lakkiansa hoilauttaen): Niin lennetään kuin tuima raivomyrsky, jok' kaikki tieltään maahan ruhjoaa ja yli Suomen kaikuu yksi huuto: pois alta aateli ja kansan syöpä! Mut eellä muiden Pohjan miehet käy ja Turun portit auki lyö ja maassa he marskin hirmuvallan kukistaa, — ja yli Ruotsin, yli Ryssän maan voi meistä haastaa vuosituhannet!

(Samassa hyökkää näyttämölle läähättäen ja edestänsä miehet syrjään singahuttaen):

PENTTI:

Hoi, vouti saapuu huovijoukon kanssa!

POUTTU:

Häh? Uusi vouti huovijoukon kanssa?

ILKKA: Nyt perii perkele, jos yllättää hän meidät tässä ... silloin vangit oomme. Siis joelle kaikki, minkä kengät kestää, ja siitä lautan kanssa tuolle puolen!

(Ankara meteli syntyy, miehet tempaavat aseensa, toiset hyökkäävät vasemmalle).

POUTTU:

Mut lauttahan on tuolla puolen joen!

ILKKA:

Voi, saatana, en sitä muistanutkaan!
Siis yli uikoon, joka uida voi!

PENTTI:

On lautta rannassa, ma toin sen itse.

(Miesjoukko lähtee juosten vasemmalle; jäljelle jää vain Ilkka, Kontsas ja Pentti).

ILKKA (katsoen pitkään poikaansa): Sa Herran siunaama siis pelastit nyt isäs sekä kaikki; kenpä ties, vaikk' oisit kohtalonsa ratkaissut!

KONTSAS:

Niin, tutkimattomat on Herran tiet!

(Ilkka tempaa Pentin mukaansa ja lähtee juosten toiston jälkeen, Kontsas perässä. Heidän mentyä tulee vasemmalta vanha noita-akka ontuen ja polveansa pitäen).

NOITA (sylkäisten): Ptui jälkees hammastauti, kuppatauti, sa hurja ruoja, joka vanhatkin noin tyrkit rammaks, katkot polviluut! (Tulee etualalle). Ma tulen Laihialta, jossa synnyin: ei mua muistettu, ma muistin kaikki, ei mua tunnettu, ma tunsin kaikki. Ma tiedän tuumat heidän, johdan heitä ja kehrään langat omaks kankahaksi. Niin, Ilkan poika toi mun yli joen — tuo oli Ilkka itse ynnä Kontsas; he kaikk' on palanneet ja hertun viestit ma kuulin akkaväeltä. Valhekirjan (nauraa) sen minä itse tullessani toin!

(Kuuluu lähenevää melua oikealta). Mut nyt on vouti täällä huovinsa, siis tupaan tuonne ... uksi telkimeen, niin laitan heille vielä oivat lystit.

(Katoaa Kontsaan tupaan. Pian sen jälkeen saapuu huovijoukon kanssa Pohjanmaan vouti).

ABRAHAM MELKIORINPOIKA (täydessä virka-asussa ja aseissa; ensimmäiselle huoville); Sa sanoithan, ett' täällä Kontsahassa nyt jälkeen kapinan ja murhatyön he istuis oltta juoden, mässäten ja hankkis sotaa vastaan esivaltaa — mut yhtä sielua en täällä huomaa.

ENS. HUOVI: Mut vankineen he palas tänne päin ja että tääll' on mässätty, se näkyy: (Viittaa kumoon viskattuja raheja, tuoppeja y.m.). voi huovit todistaa, ett' aie heillä on nostaa nuijasotaan koko maa.

HUOVIT:

Sen kuulimme ... ja kaikki todistamme!

ABR. MELKIORINPOIKA (mieltien): Hm, kaikk' on mahdollista; herttua hän käyttää heitä omiin aikeihinsa — mut senpä taidon taidamme me myös. (ääneen) On karkuun lähtenyt siis nuijajoukko; mut minne päin, kun tietäisimme sen?

TOINEN HUOVI (joka on veräjän luona):

Miesjoukon nään ma Kyrön tuolla puolia.

ENS. HUOVI:

Ja lautan tietten veivät mennessään.

ABR. MELKIORINPOIKA: On virta matala ja ratsuillansa voi huovit yli päästä: jälkeen siis! (Ens. huovi antaa lähtömerkin miehillensä). (Tullen etualalle). Tai seis! Nuo tuvat ensin tässä tutkikaa, jos aseit' ois he jättäneet tai muuta, mik' aikehista heidän todistais; lain nimessä ne kaikki korjataan. Tää talo tässä (Viittaa nimismiehen taloa). näyttää autiolta, on auki ikkunat ja uksi myös; Mut tupa tuo?

ENS. HUOVI:

On tupa Yrjö Kontsaan.

ABR. MELKIORINPOIKA:

Sen teljetty on ikkunat ja ukset — kenties on siellä naiset piilossansa, niin saamme heiltä tiedot nuijapäistä.

(Lähestyy ovea ja huutaa).

Lain nimessä te uksi aukaiskaa, jos keitä lie?

(Äänettömyys, huutaa uudelleen).

Ma uksen murratan

ja talon poltatan, jos niskuroitte?

(Äänettömyys. Huoveille).

Siis ovi murtakaatte auki te!

ENS. HUOVI (tempaa pihalta rahin, jolla lyö oven sisään; ens. huovi katsoo tupaan): On tupa tyhjä!

ABR. MELKIORINPOIKA (tulee myöskin katsomaan):

Eipäs! Uunin päältä

ma näen kaksi silmää tuijottavan!

Hoi, akka siellä, alas uuniltas!

ENS. HUOVI (menee tupaan ja raahaa tullessaan esille noita-akan):

Kas, tuon ma löysin sieltä tosiaankin!

NOITA (tekeytyen vähäkuuloiseksi): Häh? Uksen rikoitko ja ma kun luulin, ett' aikoja on uksi auki ollut!

(Huovit naurahtavat).

ABR. MELKIORINPOIKA:

Sa vastaa, miss' on miehet, nuijalaiset!

NOITA (kuten äsken): Niin, multa loppui kellaristakin ja uuni lieskasi kuin helvetissä.

ENS. HUOVI:

Hän hourii vanhuuttaan...

ABR. MELKIORINPOIKA: Niin, mielipuoli hän varmaan on tai kuuro, (huutaa) Akka, hoi, miss' ovat

miehet täältä, tiedätkö?

NOITA (käsi kotvan takana): Häh? Puukko Ilkall' on, ja tuolla, tuolla on Kyrön kirkko ... vouti kyllä tietää.

ABR. MELKIORINPOIKA:

Suus kiinni, hullu! Jääköön houkka rauhaan!

(Kääntyen pois päin).

Ma saavuin tällä kertaa —

NOITA (ilkeästi):

Liian myöhään!

ABR. MELKIORINPOIKA (ärjästen):

Vie akka tupaan, telki uksen päälle!

ENS. HUOVI (työntäen akan tupaan):

Mars, akka, uunillesi uudelleen!

NOITA (ovelta):

Mut nyt on auki heitettävä uksi!

ENS. HUOVI (naurahtaen): Kas siinä, lempo vie, hän puhui totta; ma uksen rikki löin ja telkimen.

(Huovit nauravat).

ABR. MELKIORINPOIKA (vakavana): Hän jääköön uunillensa, mielipuoli! Meit' tärkeämmät kutsuu tehtävät: te nuijajoukon jälkeen joutukaa ja vangitkaa, jos keitä kiinni saatte. Ma oitis marskin luokse matkustan ja sanan saatan, että kansa täällä on noussut yksimielin kapinaan ja uhkaa Turkuun tulla tuokiossa.

(Vouti huovijoukon kanssa häviää oikealle. Heidän poistuttua tulee tuvasta, varovasti hiipien noita-akka, kurkistellen ja katsellen tielle päin).

NOITA: Nyt ovat kaikki poissa ... (nauraa ilkeästi) tuolle puolen pääs nuijalaiset ... vouti huovineen taas palaa Kumpsilaan ja sieltä Turkuun vie sanan tästä marski riettahalle. Ma kaikki kuulin ... kuuro en ma ole, en kuuro, en, en sokko, enkä hullu, vaan langat kankahaksi kehräilen. Ma huovit Ilkkalan sain polttamaan, ett' ois hän irti synnyinseudustansa ja vapaa toimehensa määrättyyn! Niin, sen ma tein; mut Ilkan pelastin jo toisen kerran: mua saattaessa toi Pentti lautan yli Kyröjoen! Jos isä kaatuu, poika tehköön työn — mut yhtä rintaa kerran muistelkoon Klaus Flemingin ja Ilkan töitä kansa! (Säikähtää ja kuuntelee). Ei tule ketään, ei, ma hiivin pois, nyt tehtäväni toisahalle kutsuu — mut kautta myrkyin, noidannuolen, loihdun ma tässä taivas-alla vannon, että on verta hohtava se ruumisvaippa, johonka marski Fleming lasketaan — ma tahdon sen ja — perkele sen täyttää!

(Esirippu alas).

NELJÄS NÄYTÖS.

Ensimmäinen kuvaelma.

Suuri "Kuninkaan sali" Turun linnassa, varustettu ikkunoilla ja holvikatolla. Seinillä gobeliiniverhot, Kustaa Vaasan, Eerikin, Sigismundon muotokuvat, teräsvarustuksia sekä sen aikuisten ruotsalaisten ja suomalaisten aatelissukujen kilpiä ja vaakunoita. [Kilvet edustavat m.m. seuraavia sukuja, nim.: Fleming, Sparre, Stenbock, Stålar, Creutz, Horn, Kurki, Stiernkors, Boije, Fincke, Björnram j.n.e.] Ovia molemmille sivuille ja perälle, missä kaksois-oven avartuessa näkyy rappuset "Kuningattaren saliin". Vasemmalla valtaistuimen tapainen loistavine katoksineen ja koroituksella, sen molemmin puolin, tammenvärisiä nojatuoleja; oikealla penkkejä, joita ulottuu muutamia rivejä yli näyttämön.

Esiripun noustessa kuuluu hiljaista soittoa ja tanssin humua. Näyttämö on hetken aikaa tyhjä, kunnes vasemmalta tulevat käsitysten Aune Juusten ja Gottschalk Fleming.

GOTTSCHALK FLEMING: Huh, kuinka helpottaa mun rintaani, kun tuolta tomust' tanssisalin pääsin! Kas, täällä on vilpoisaa ja rauhallista ja hauskaa uinaella haaveitamme mun armas, kallis morsioni Aune!

AUNE:

Niin, kyllä Gottschalk, tääll' on rauhallista!

GOTTSCHALK FLEMING: Kas, näissä vanhan linnan kammioissa ma hyvin viihdyn, täällä talvi-illat ma tutkin kirjoja ja soitin, lauloin mun rakkaan kumppalini luutun kanssa, kun tornin ikkunoissa ulvoi myrsky ja huovit räyhäs olvikammiossa. Mut joskus iltaisin, kun vingahtain nous nostosilta linnan ja kun ratsain sai kaupungista huovijoukon kanssa mun veljein Olavi, ma havahduin ja varroin siksi, kunnes touhu tyyntyi.

AUNE:

Ja sitten kirjoihis sa vaivuit taas?

GOTTSCHALK FLEMING: Niin, kirjoihin tai luuttuhuni tartuin ja sulle lauloin, vaikka itsekseni.

AUNE:

Sa mua tokko lienet muistanutkaan?

GOTTSCHALK FLEMING: Mun aattehissa vuotta monta jo sa olet yksin ollut — tiedät kyllä.

AUNE (heittäytyen hänen kaulaansa): Niin, sen ma tiedän ... mutta sentään pelkään... en tiedä miks, vaan tääll' en enää viihdy...

GOTTSCHALK FLEMING (kummastuen):

Et viihdy täällä näissä suojissamme?

AUNE: En, rakas Gottschalk, en, ... nää linnan suojat on kylmät, raskahat ja päivää vailla...

GOTTSCHALK FLEMING:

Ma aavistan —

AUNE: Niin, häitten jälkeen ma tahdon maalle täällä ... Suitiaan tai enon luokse ... taikka minne vain, kun pääsen vapauteen ja luonnonhelmaan, miss' siintää taivas yllä korkeudessa ja paistaa päivä, metsä huminoo ja linnut laulaa, purot pulputtaa ja silmä vihriäisen ruohon kohtaa — niin, maalle, maalle tahtoisin ma, Gottschalk, ja viethän sa mun sinne häitten jälkeen.

GOTTSCHALK FLEMING (hyväillen): Niin, häitten jälkeen, meidän häitten jälkeen me sinne muutamme ja kahden, kahden me siellä uinailemme, haaveksimme ja kesä-illoin laulan siellä sulle: ja lehto raikaa, vuoret laulun kai'un ne yli lahden kauvas kannattaa.

AUNE (Gottschalkin rinnalla):

Niin juuri, Gottschalk, niin sen tahtoisin!

GOTTSCHALK FLEMING: Niin, häitten jälkeen, Aune, kesät maalla — mut talvis-aikaan tääll' on suojaisampi ja turvallista olla; tänne kutsuu myös toimi mun: näät linnan arkiston mun halttuhun on isä uskonut.

AUNE (hieman ynseästi): Sa luona kirjojes kai paremmin myös viihtynet kuin seurassani mun?

GOTTSCHALK FLEMING (hyväillen): Sun seuras korvaa kyllä kaikki, kaikki, mun oma Aune kulta; tointani en sentään laiminlyödä saata, armas; ja kuules, täällä jos ma menestyn, niin tiedätkös ... (Taluttaa Aunea valtaistuimelle). niin, käyhän tänne ja nouse istuimelle korkealle...

AUNE (kääntyen pois päin):

Sa valtaa, kunniaako tahdot siis?

Mut niin en minä tahdo, vapauteen

ja maalle luonnonhelmaan halaan vain.

GOTTSCHALK FLEMING (naurahtaen) En pyri valtaan minä myöskään, en — ma valtaistuint' tarkoitin vain lemmen; mut isäni on marski Fleming, näätkös, ja hän se kohtalomme päättää, Aune.

AUNE (huokaisten):

Ma tiedän sen ... ei mulla siihen valtaa.

GOTTSCHALK FLEMING:

Ei mulla myöskään ... köyhä olen ma —

AUNE (ilahtuen): Sen vuoksko vain? Mun huomenlahjallain jo voimme maalle muuttaa ... talon ostaa, jos muit' ei syitä lie?

GOTTSCHALK FLEMING: On muitakin: mun täytyy kuulla mieltä isän, marskin, jok' on mun

kasvattanut, mieheks tehnyt ja hän se tahtoo —

AUNE (vilkkaasti):

Minne tahtoo hän?

GOTTSCHALK FLEMING;

Hän meidät tahtois ajaks Tukholmaan.

AUNE (hämmästyen): Oo, Tukholmaanko meidät? Marski ei, vaan Ebba rouva, hän se meidät täältä kai karkoittaisi pois ... ma tiedän kyllä, hän silmin karsain katsoo liittoamme, kun näät sen Fleming yhtyy Juusteniin!

GOTTSCHALK FLEMING:

Mun äitin' oli halpa kansanlapsi...

AUNE: Mut isäs Fleming ... sinä Fleming myös ja poikanansa pitää marski sua; (nyyhkien) mut Ebba rouva isääs yllyttää ja tahtoo kauvaks halvan sukulaisen.

GOTTSCHALK FLEMING (viihdyttäen): No, kaikkea sa keksit?... Ebba rouva hän tahtoo parastamme, muuta ei, ma hänet tunnen...

AUNE: Häntä uskot siis sa enemmän kuin mua... Ebba rouvaa, jok' ylväs on ja ... kuulinhan ma itse, mit' aattelee hän minust' ... (empien) tuonoin, kun...

GOTTSCHALK FLEMING:

Kun kättäs pyysi Johan, veljeni!

AUNE (säikähtäen):

Sa tiedät siis?

GOTTSCHALK FLEMING (tyynesti): Ma tiedän kaikki tyyni — mut unhottanut on hän sun ja lempii jo toista nuorta naista Warsovassa.

AUNE: Niin ... sen ma arvaan; (lempeästi) sydämmessä mulla on yksin sulle sijaa ollutkin.

GOTTSCHALK FLEMING:

Ma siihen luotan, mutta —

AUNE: Ebba Stenbock ei meitä kärsi ... mua halveksii ja tahtois tieltään meidät Tukholmaan!

GOTTSCHALK FLEMING: Mut ajaks vain mun sinne isä laittais; kai voisni sieltä hälle hyödyks olla...

AUNE (ikäänkuin olisi hän juonen keksinyt): Nyt selviää jo kaikki mulle ... siellä on Stenbockit ja Lejonhufvud, Sparret, nää mahtavat ja suuret valtaherrat — ja heiltä tiedot sais hän sinun kauttas.

GOTTSCHALK FLEMING (luonnollisesti): Niin, ehkä on hän siten harkinnut ja jos ma sillä...

AUNE (innolla): Noiden ylhäisten ja suurten naisten seurahanko me, me kaksi jouduttais? Sa luuttuinesi ja minä maalaistyttö?... Eipäs, Ebba, ma teidän juonihinne suostu en!

GOTTSCHALK FLEMING:

Sa näet aaveit', Aune...

AUNE (kiihtyen): Tiedän kyllä, mit' olen puhunut ja mitä tahdon: he multa tällä lailla ryöstäis sun ja käyttäis juonihinsa omiin meitä. Mut sit'en salli minä, en, en vaikka — ja nyt on voimaa mulla. Ebba rouva, ma olen onnestani valmis taistoon!

(Kävelee kiihkoissaan. Samassa tulee äkkiä oikealta):

PIETARI JUUSTEN: Ma pyydän anteeks, että häiritsen — mut maisteria kysyy mester Staben.

AUNE (seisahtuen ja kiihkeästi):

Häh! Kuka kysyy?

PIETARI JUUSTEN (ivallisesti):

Staben ... tohtori.

GOTTSCHALK FLEMING:

Ja mitä kysymist' on heillä multa?

AUNE (kuten äsken):

Hän vartokoon ... sa meitä häiritset.

GOTTSCHALK FLEMING:

Mut jos hän tahtoo jotain kirjastosta?

AUNE:

Vai kirjastosta ... nyt? kun tääll' on kutsut...
ja mester *Staben*?

(Niskaansa heittäen).

Tuhma en ma ole.

PIETARI JUUSTEN: Ja sua, Aune, nuori Stiernkors on kauvan etsinyt...

AUNE: Vai Stiernkors?... hän varrotkoon!

PIETARI JUUSTEN: Niin, juhlan soihtutanssi on kohta tanssittava täällä teidän, niin käskee Ebba rouva.

AUNE (ynseästi):

Ebba rouva?!

PIETARI JUUSTEN: Niin ... ja marski. Vanhan tavan jälkeen se tässä suojass' aina tanssitaan — on siksi tilaa täällä raivattava mun kanssa lakeijain; siis anteeks, serkku, mut semmoinen on mulla päiväkäskey.

AUNE (kuten äsken)?

Vai tilaa raivattava? ... toimi siis,
ma väistyn täältä (niiaten) vallan mielelläni!
Siis lähdemme (tarttuu häntä käsivarteen)...

GOTTSCHALK FLEMING (naivisti):

Mut min' en ymmärrä...

AUNE (varmasti):

Mut minä ymmärrän ... ja siin' on kylläks,
(Menessään).
ja Tukholmaan he meitä eivät saa!

(Poistuvat vasemmalle).

PIETARI JUUSTEN (nauraen): Kas, orpanaa kuin on hän tuittupäinen ja kuohuksissaan! No, näin häitten e'ellä on naisten mieli aina kummallinen. On päiväkäskey täyttävä mun, ei auta ajatella sotamiehen. Siis toimeen, Juusten, tilaa tulokkaille ja ylhäisille soihtutanssijoille! (ovella) Hoi, lakeijat, teill' onko korvat auki? Tääll' oisi raivattava tilaa meidän. (Neljä palvelijaa tulee vasemmalta). Nuo penkit seinäin viereen siirtäkää ja tuolit siistiks tehkää ylhäisille. (Joku palvelijoista naurahtaa). Häh? Mitä naurat siellä? Nojatuoli on itse marskin ... toiset vanhimpain on aatelisten ... mutta verhopenkit saa istuakseen ... hm, tai nukkuakseen taas nuoremmat ja vasta-aateloidut.

(Palvelijat ryhtyvät hymyillen työhön. Juusten istahtaa rappusille ja jatkaa leikillisesti).

Tuo pitkä penkki on kai setää varten, nyt hänkin näätte kuuluu aateliin! Mut minä tyytyä saan puuhun kuivaan ja istun rappusille ... tähän näin. Näin meitä luokitetaan arvon jälkeen ja milloin nostetaan ... tai lasketaan. (Palvelijat tirsкуvat). Se naurattaa, mut niin se on ... ma tässä vain varron koroitusta luutnantiksi! Mut piru tietää, kuinka senkin käy, kun yhä rauhaa kestää? Papit vain, nuo mustahännät täällä mellastavat ja pastorista piispaks nousta voivat, kun täällä hallitsee Ericus piispa ja omat lampahansa suojelee. Mut tässä muistan ... eilen torven kuulin ja julistajan ratsahin ma näin, jok' kansan kutsui kirkon sakaristoon. Siell' on siis kokous ollut tänään, häh?

ENS. PALVELIJA:

On, vänrikki, ja kokous myrskyinen.

PIETARI JUUSTEN:

Kas, sen ma uskon; kun sen marski johtaa,
niin on se aina hauska myrskynpuuska.
Se päättyi kai jo keskipäivän aikaan?

ENS. PALVELIJA:

Me silloin marskin kanssa palattiin.

PIETARI JUUSTEN:

Ja läsnä oli itse piispa myöskin?

ENS. PALVELIJA: Niin oli, piispa, papit, aateli ja huone täysi Turun porvareita ja kansaa kaikenlaista pakaten.

PIETARI JUUSTEN (ojentaikse mukavaan asentoon):

Kun pappeja lie ollut, silloin marski

on aina kuulijoita naurattanut.

No, niitä tahtoo meistä majesteetti?

ENS. PALVELIJA: Sai nuhteet piispa ensin marskiltamme, kun Turun tuomiokirkon vanhat taulut Ol' irti ottanut .. ja pyhät ristit pois heittänyt rengeillään...

PIETARI JUUSTEN: Ohoh, vai ristinkin? Mut risti, lempo soi, ja taulut myös ... ne kuulunee kai kirkkoon?

ENS. PALVELIJA: Ja kellonsoitot, kirkon kynttilät on ajaks messun lakkauttanut piispa ja poistattanut pappein valkokaaput — nää kaikki jälleen tahtoo kuningas.

PIETARI JUUSTEN:

Niin, hän on hurskas meidän Sigismund

ja marski Fleming noutaa hänen mieltä.

Mut entäs rahvas?

ENS. PALVELIJA: Rahvas yhtyi marskiin ja vaati kaikki vanhan tavan jälkeen.

PIETARI JUUSTEN (nauraen): Kai lie se vanha tapa paras sentään — mut piispa parka kiikkiin joutui siis?

ENS. PALVELIJA: Niin näytti joutuvan, mut tointui kohta, kun Sigismundin kirjeen vääräks väitti se nuori Fleming, Louhisaaren herra.

PIETARI JUUSTEN:

Vai vääräks väitti ... marskin käännöksen?

ENS. PALVELIJA:

Niin väitti, niin, ja pyys sen kopioida...

PIETARI JUUSTEN:

Kas, heikkouskoista ... vai kopioida?

ENS. PALVELIJA: Niin, mutta siihen suostunut ei marski, vaan tyynnä taskuun pisti kirjoituksen.

PIETARI JUUSTEN:

Vai taskuun kirjoituksen ... entäs sitten?

ENS. PALVELIJA: No, sitten naurettiin ... mut tuiman kiistan sai hausimmaksi herra Kaskisten, jok' käytöksestä marskin yltyi vain ja vaati siitä häntä vastuusehen, ett' yli kirkon muurin linnan huovit kaks pappia ol' eilen heittäneet.

PIETARI JUUSTEN (nauruun purskahtaen):

Vai papit muurin yli heitettiin!

ENS. PALVELIJA:

Niin, yli kirkonmuurin ... tielle sinne!

PIETARI JUUSTEN:

Kas, huoviroistoja ... ne ottaa hiisi!

ENS. PALVELIJA: Niin luullut ois ... mut marski nauroi vain, ja huusi naurun sekaan: "viskatkoot siis heidät jälleen sinne muurin taa — mut voimakkaammin, että luissa tuntuu!"

(Juusten ja palvelijat purskahtavat nauruun kaikki).

PIETARI JUUSTEN (naurun seasta): Vai pihaan jälleen, "että luissa tuntuu!" se lemmon marski! ... mitäs rahvas siihen?

ENS. PALVELIJA: Ka, kaikki nauroi sille kuollakseen — mut silloin poistui herra Kaskisten.

PIETARI JUUSTEN (yhä nauraen): Vai "että luissa tuntuu?" ... semmoinen on tapa marskillamme

opettaa!

(Ovi aukeaa samassa perällä ja ovelle ilmestyy marski Fleming. Palvelijat, jotka aikoja jo ovat työnsä lopettaneet, huomaavat sen, kumartavat ja joku heistä rykäisee merkiksi Juustenille, joka yhä istuu rappusilla).

KLAUS FLEMING:

Hoi, Juusten, päiväkäskey kuinka kuuluu?

PIETARI JUUSTEN (hyppää säikähtäen ylös; syrjään): No, vie sun helvetti! (Ääneen) Mun päiväkäskey on tilaa raivata ja soihdut syttää ja hevoisista huolta pitää!

KLAUS FLEMING (tullen etualalle): Niin, mut senpä sijaan virkaillet sa täällä ja linnan lakeijoja naurattelet. (Juusten on vaiti. Palvelijat poistuvat. Fleming katsoo tuimasti Juusteniin). Ja ties sen, kelle täällä naurettiin? (Juusten on vaiti). Ei sovi heitä haastatella sun, vaan kärkeä — se vasta mielees paina, ja mene, herra vänrikki. (Juusten kumartaa ja poistuu. Marski kävelee edestakaisin). Kas niin — ma kuulin juttunsa ... (naurahtaa) hm, ajallansa on pappein kanssa hauska leikitellä; mut lempo tietää, kuinka selvetään, jos yhtyvät he nuoreen herttuaamme, jonk' into toimeen ajaa suurehen, kun kannuksensa voittaa hänkin tahtoo? Ja piispa myös hän vetää yhtä köyttä — mut tänään sormilleen sai hurskas pater ja sen hän ansaitsi, se niskuri!

EBBA FLEMING (tulee vasemmalta):

Vai tänne karkasit sa vierailtas?

KLAUS FLEMING: Tuo touhu tuolla vanhaa hermostuttaa näin jälkeen aamullisen istuntonne.

EBBA FLEMING:

Sa siellä suututit kai monta taas?

KLAUS FLEMING: Vain pappeja ma hieman höyhentelin, — sai piispa hyväksensä kansan pilkan.

EBBA FLEMING: Siks olivatkin tänään tyhjäät tuolla niin tuolit piispan kuin myös Flemingein?

KLAUS FLEMING: Niin, kutsuas ei noudattanut piispa ja Kaskisten ja Louhisaaren herrat jäi kemuistamme pois... No, yhtäkaikki, kun tarvis vaatii etsii meitä piispa ja — suvust' aina suurin harmi on!

EBBA FLEMING (nauraa): Niin, semmoinen on sinun mieles, Klaus, sa musta Noki-Klaus ja "mustain" pää — mut mull' on toinen mieli: suvun kautta voi paljo aikaansaada, marski Fleming.

KLAUS FLEMING:

Sa niinkö luulet?

EBBA FLEMING: Tukholmassa meillä on Brahet, Stenbockit ja Leijonhufvud — ja heill' on herttuankin avaimet.

KLAUS FLEMING (epäillen):

Ah, joutavia?

EBBA FLEMING (ilkamoiden): Mutta Tukholmaan sa toiste menne et?

KLAUS FLEMING: En, lempo vie, ma enää lähde heidän lystiksensä! Jos meistä jotain Ruotsin herrat tahtoo, niin tulkoot tänne... Tukholmasta Turkuun on yhtä pitkältä kuin täältä sinne.

EBBA FLEMING: Mut kerran sentään edessä herttuan sa katuvaisna pääsi paljastit?

KLAUS FLEMING:

Niin, kerran tein sen, mutta miksi tein sen?...

sen tiedät varsin hyvin...

(Vie kätensä pääläelle ja pyyhkäisee sillä yli pään).

Ymmärrätkö?

EBBA FLEMING: Sa koitat väistää, mutta myönnä pois, ett' täytyi silloin sun!

KLAUS FLEMING (naurahtaa):

No, täytyi sitten!

EBBA FLEMING: Niin, joskus täytyy. Mutta tiedätkös, miks illan kesttit olen toimittanut?

KLAUS FLEMING: Nää illan kesttit? (nauraen) Ka, kun täytyi, täytyi sun nuorten vuoksi ... niin on tapa

vanha.

EBBA FLEMING: Ei kaipais näitä Gottschalk eikä Aune, sen kyllin selvästi he osoittaa, kun pois he hiipii, milloin silmä välttää. Mut mull' on toiset mietteet: arvatkoon sen marski Fleming, valtakunnan neuvos!

KLAUS FLEMING: Siis, Ebba rouva, suvun kunniaa ja mainetta sa mietit, eikö totta?

EBBA FLEMING: Sep' oiva kunnia on Flemingille, kun yhtyy Juusteniin!... En, siksi en ma tätä vaivaa oisi nähnyt suinkaan; mut marski Fleming vuoksi herttuan hän kaiken kannatuksen tarvitsee.

KLAUS FLEMING: Kas siinä, hiisi vie, sa puhuit totta — ja siksi siis...

EBBA FLEMING:

No, ymmärrätkös nyt?

KLAUS FLEMING:

Sa olet viisas, Ebba.

EBBA FLEMING: Nuorten kanssa on harvoin seuraa meillä ... tänään on.

KLAUS FLEMING:

En huoli seurasta ma nulikkain.

EBBA FLEMING: Mut heidän kannatus on tarpeen, marski, jos tahdot jotain toimeen, innostusta on yksin heillä.

KLAUS FLEMING: Mutta sillä yksin ei aikeissansa kauvas pääse Fleming.

EBBA FLEMING: Ja liitto nuoren Juusten suvun kanssa tuo mukansa pikku-aatelin, kun näkee se, ett' täällä linnassa ei halveksita nousukkaitakaan.

KLAUS FLEMING: Ja kaiken tään sa olet harkinnut? (Nousee kävelemään). Kun mietin tarkempaan ... hm, lempo soikoon, ei hullummasti, ei ... niin, valtakunta on sulle paljo, Ebba, velkapää. Näät kannatusta kaiken aatelin niin Suomen ylhäisten kuin alhaisten ja porvarein ja moukkainkin on tarvis, se kaikk' on totta. Nuoretkin on tarpeen.

EBBA FLEMING:

Ja tansseja ja loistoa he vaatii.

KLAUS FLEMING: Niin — mutta meille nuori herttuamme ei tätä sallis, liian kallihiksi hän väittää linnanhoidon soimatena, ett' uida loistossa ma tahdon vain ja täällä ruhtinaana kuninkaan kuin kantaisin ma riikin valtikkata.

EBBA FLEMING: Hän soimatkoon, mut niin ei tuhma lie tok' Kustaan poika, ett'ei oivaltais, miks sen me teemme. Arvo vaatii sen.

KLAUS FLEMING (sävähtäen): Niin oikein, Ebba, arvo miehen, jolla on koko Suomi hallussaan ... nääs, kansan sen tahdon siihen näin ma kasvattaa, ett' ylpeillä se osaa kunniaa, kun on sen nähtävissä korkealla mies oman kansan, heidän keskuudesta, mies, joka hengen uhkain uskaltaa sen nostaa kunniaan ja toisten arvoon.

EBBA FLEMING:

Kas, nyt ma jälleen tunnen Flemingin!

KLAUS FLEMING: Mut sitäköös nuo moukat ymmärtäis? He mua vastustaa ja niskuroivat ja kenpä tietää, kuinka kääntyy kaikki, kun pääs hän tuonoin täältä Tukholmaan se kansan yllyttäjä Jaakko Ilkka, jok' oli heistä uljahin ja viisain. Hän tieteen kieltä kantoi herttualle — ja valtaherrat, Banérit ja Bielket ei meitä myöskään kärsi ... jälkeen naimisemme (nauraa) Kai heitä harmittaa se kepponen, kun sain ma langoks itse Kustaa Vaasan!

EBBA FLEMING (vakavasti): Niin, kenpä tietää, vaikka syytäkin he vielä harmihinsa saada vois, jos sota syttyy... Itse kaikki he kun ruokoina jo nöyryty Kaarlen e'essä, niin nöyryyttäis he myöskin voimakkaimman.

KLAUS FLEMING:

Niin, hyväks herttuan he luopuivat.

EBBA FLEMING:

Mut sit' ei tehne marski Fleming toki?

KLAUS FLEMING:

Vain pakon tieltä väistyy marski Fleming.

EBBA FLEMING:

Ja sitä pakkoa ei tullekkaan?

KLAUS FLEMING: Ken tietää sen?... Mut aikeet herttuan me hyvin tunnemme ja varustaumme.

EBBA FLEMING:

Hän kruunuun kurkottaa, sen kaikki huomaa.

KLAUS FLEMING:

Niin, sen hän ottais...

EBBA FLEMING: Mutta Ruotsiin ei hän tyydy, myöskin Suomen tahtois voittoa.

KLAUS FLEMING (kävellessä): No, se on vanha juttu! Tahtoo, tahtoo, mut tät' ei saa; kas, siitä vastaan minä, ett' täällä hallitsepi Sigismund niin kauvan kuin on Flemingiliä valta.

EBBA FLEMING: Mut jos hän auttajaksi tsaarin ostaa ja uhraa palkkioksi Karjalan?

KLAUS FLEMING:

Niin suurta uhrausta ei hän tehne.

EBBA FLEMING: Ken takaa sen? Sa mielees johda, marski. ett'ei hän itseään vain enää mieti, kun tuonoin syntyi hänle poikakin: näät herttua tai prinssi Kustaa Aadolf voi kantaa kruunut kolmen valtakunnan, jos lankeaa se Sigismundon päästä.

KLAUS FLEMING:

Hm, nyt on herttualla poika, niin!

EBBA FLEMING (hiljan):

Mut meillä myöskin, marski Fleming!

KLAUS FLEMING (sävähtäen):

Häh?

Sa mitä tarkoitat?

(Ebba on vaiti)

Ei, Ebba, Ebba,

sa hilli ylpeydes ja kerkäs kieleesi

Ma toivon, ett'en sua ymmärtänyt.

EBBA FLEMING (kohottautuen): Ja miks' en lausuis kerran julki sitä, mit' öisin usein olen miettinyt, Mun sisar Kaarina sai Ruotsin kruunun ja pojalleen hän valtikankin jättää ois voinut, jos ois hällä poika ollut. Mut mull' on poika, nuori Juhana, ja miks' ei poika Ebba Stenbockin vois tulla Suomen suuriruhtinaaksi?

KLAUS FLEMING (tiukasti): Nyt vaikene ja muista: kuningas voi pojallensa valta-kruunun antaa, mut minä — —

EBBA FLEMING (innolla): Sinä, niin, jos arvos tunnet, oot yksin käskynhaltijana maassa, jok' ilman Flemingeitä ryssäin ois tai muiden muukalaisten kulkurein, — ja marskina on sotajoukot sulla ja Ruotsin laivastosta toiset puolet. On ilmaiseksi kruunun harvat saaneet, mut rohkea sen itse ottaa... Suomi on luotu Flemingeilä... Sigismund, tuo heikko raukka, sit' ei riistää voi ja Kaarlen hankkeet valtaistuimelle ei salli liioin näihin puuttumista; jos tahdot vain, on Suomen kruunu sun ja sinä voit sen antaa, kelle tahdot!

KLAUS FLEMING (ärjästen)

Nyt vaiti, Ebba; onkos piru itse sun mieles villinnyt? Vai valapatto ois marski Fleming e'essä kuninkaansa?

EBBA FLEMING: Niin, eessä kuninkaan, jok' itse rikkoi sen valan, jonka säädylle hän antoi —

KLAUS FLEMING:

Sa olet hullu tai —

EBBA FLEMING:

Se onko valhe,

ett' antamansa lupaukset hän rikkoi?

Sa kysy piispaltas, jos epäilet!

KLAUS FLEMING: Mun kysyä ei keltään ole tarvis — ja jos se oiskin totta, entäs sitten? Kuningas maass' on sentään Sigismund ja minä marski...

EBBA FLEMING: Mutta Fleming aina ja Stenbock minä, muista sitä, Klaus! Juhana kolmas niinkuin Kaarle mulle on orpanoita ... nuori Kustaa Aadolf ja poikas Juhana siis serkukset — ja itse äsken juuri ylpeilit sä, ett' oisit lanko itse Kustaa Vaasan, jos eläis vanhus —

KLAUS FLEMING: Sitä hullumpaa ois moiset arvottomat vehkeet meille?

EBBA FLEMING: On Kaarleen valtaherrat suuttuneet; ja Sturet, Brahet, Leijonhufvudit ja Sparret myöskin, meidän omaisemme, ma ehkä puolellemme saada voisin — ja joll'ei veljes Jochum vainaja ois halpasyntyisillä naimisillaan nimeäs tahrannut, niin...

KLAUS FLEMING (polkien jalkaa): Vaiti, Ebba, tai kautta taivaan! ... koht' en itse tiedä, ma mitä teen... Sa herjaat kuningasta ja haudastansa kaivat kuollehetkin, ett' oikein pöyristyttää mieltehes! Niin, Jochum hän nai toisen jalkavaimon — (Ebba tekee halveksivan liikkeen). mut tämän naisen luona kuningas ol' onnen löytänyt ... sä tiedät, Eerik...

EBBA FLEMING (halveksien): Nuo jutut teidän lempivaimoistanne ei mua hauskuta... Ne jätä, Klaus!

KLAUS FLEMING (tyyntyen): No, olkoon sitten, mutta viime kerran: ei sanaa tästä enää, Ebba Stenbock! (kävelee ... muuttaen äänensä). Liet laskenutkin pahaa pilaa mulle?

EBBA FLEMING (pilkallisesti):
Niin, pilaa, niin!

KLAUS FLEMING:
Ja ilman tarkoitusta?

EBBA FLEMING:
Siis en ma mitään tarkoittanut!

KLAUS FLEMING:
Et —

(Pitkä äänettömyys. Ebba on istunut ikkunan luo ja katselee ulos, marski kävelee edestakaisin permannolla, kunnes pysähtyy Ebban eteen).

Sa kerroit äsken, että Warsovasta hän olis karkoitettu — —

EBBA FLEMING (hajamielisesti)
Kuka sitten?

KLAUS FLEMING:
Ka, kukas muu kuin Juhana.

EBBA FLEMING: Vai hän? — niin, viikoks kahdeksaksi karkoitettu hän maalle on ja luokse Radziwillin.

KLAUS FLEMING:
Häh, luokse Radziwillin? Wilnaan siis!

EBBA FLEMING: On mahdollista, varmaan muut' en tiedä, kuin ett' on sukua hän Flemingeille — (Marski puistaa päätänsä). niin, Saksan Flemingeille...

KLAUS FLEMING (nauraa):
Miks' ei Turkin?
(Kuin itsekseen).
siis luokse kuulun "mustan Nikolain" —
Vai elää sekin nokiherra vielä.

EBBA FLEMING:
Sa mitä sanoit?

KLAUS FLEMING:
Miksi karkoitettu?

EBBA FLEMING: Ei kerro siitä Anna Sparren kirje, mut Bondelta ma tiedustella aion.

KLAUS FLEMING: Niin, sen voit tehdä. Hm, hm!... Luultavasti hän jääkin toistaiseksi vieraaksemme?

EBBA FLEMING:

Vain kaksi päivää sanoi viipyvänsä.

KLAUS FLEMING:

Vain kaksi?

EBBA FLEMING: Päivää, niin, mut mielellänsä ois kaksi viikkoakin, vaan ei voi. Hän näyttää viihtyvän ja Kaarinaamme jo katsoo —

KLAUS FLEMING: Vait! Ma kuulen askeleita. Ja muista, Ebba, että seinätkin voi kuulla silloin, kun ei tarvis ois. (Pentti Juustenin ääni kuuluu eteisestä. Marski Ebballe). Tuo kettu puhees äskeisen jos kuuli, voi olla e'essä meillä mestauspölkky.

EBBA FLEMING:

Ei vaaraa hänestä, nyt on hän varma.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (tulee hyvällä tuulella ovelle): Ma etsin teitä, marski ... anteeks, rouva, jos häiritsin ma perhekohtausta — On tänään puuhaa teillä... Kestit tuolla mun täytyi jättää...

EBBA FLEMING:

Tänään ette suinkaan
tok' asioissa linnan tänne tulle?
Ne huomiseksi, tänään tanssitaan.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Mut ain' ei ruusuisilla, armon rouva —

EBBA FLEMING:

Te mitä tarkoitatte, kunnan Juusten?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (tuttavallisesti): Ma kuulin kerrottavan ... hm, ma pyydän anteeks, jos sekaudun ma toisten asioihin, mut nyt, kun (Naurahtaa). tavallaan ma taloon kuulun, niin ehkä sallitaan...

KLAUS FLEMING (syrjään):

Vai niin, sa kettu!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Niin, armon rouva kai sen ymmärtää, ett' turhat juorut teidän pojastanne

— —

KLAUS FLEMING (tylysti):

Teill' onko marskillenne asiaa?

EBBA FLEMING (syrjään):

Klaus hältä kyllä ottaa juorutaudin.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (nolostuen ja äänensä muuttaen); On kyllä, marski, juuri kirjan sain, jonk' Kupittaalla vartijamme sieppas, kun ohi sieltä aikoi viesti Kaarlen.

(Kaivaa esiin kirjeen ja antaa sen marskille).

KLAUS FLEMING (silmäten kirjettä):

Mut tää on voudillemme Viipuriin?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (suutansa maiskauttaen):

Niin, Wiipuriin ... ja siell' on vouti Creutz.

KLAUS FLEMING (tylysti):

On vouti Creutz, ... mut haltijana Kruus.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Kai parast' tietää sentään meidän lie, mit' aikoo herttuamme ... voihan kirjan taas sinne toimittaa, jos tahdotaan.

KLAUS FLEMING (tarkastaen Juustenia): Niin, sen voi kyllä tehdä, Pentti Juusten, jos vain on lukko meillä aitan suulla?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (taas tuttavallisesti);

No, nyt se on ja oikein varma onkin.

KLAUS FLEMING (katsoo pilkallisesti Juusteniin, ottaa sitten kirjeen, jonka avaa): Siis kirjan aukaisemme!

(Katsellessa sitä ensin vakavasti, sitten hymähdellen, Juusten lähentelee kurkistelemaan marskin takaa).

Vanhaa, vanhaa on nuotti herttualla ... poistuvaksi hän meidät tahtoo ... aikeittensa tiellä me täällä ollaan ... vallan tietävästi! Mut toistaiseksi jäämme sentään tänne ja hallitsemme ... hm, ei ole uutta...!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:
Ei ole uutta, ei!

KLAUS FLEMING (äkkiä):
Niin mikä sitten?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:
Ma tarkoitan: on tuttu Kaarlen nuotti!

KLAUS FLEMING (silmänten edelleen):
Djaa ... Aksel Kurki astuis sijallemme...

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (kuten äsken):
Niin, Kurki, niin, se herra Anolan!

EBBA FLEMING:
Vai Kurki Anolan, se vielä puuttui?

KLAUS FLEMING (silmäillen kirjettä):
Ja Lindöön Stålarman tänne kutsutaan —

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:
Vai Stålarman?

KLAUS FLEMING: Tänne kiiruhtamaan meitä, ett' antaisimme ryssäin haltuun sen...

EBBA FLEMING:
Ja minkä sitten?

KLAUS FLEMING:
Rakkaan Käkisalmen.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Niin, kai se nyt jo heille jättää täytyy se meidän vanha, rakas Käkisalme!

KLAUS FLEMING:
Vai niin te arvelette ... täytyy jättää?
Mut sit' en jätä... Stålarman jättäköön, —
(naurahtaa) häll' onkin käsky siihen kuninkaalta!

EBBA FLEMING (iloisesti):
Niin, sit' ei jätetä ... sen tehköön Stålarman!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (maiskauttaen suutaan): Mut oikeudestaan kiinni pitää ryssä ja herttua jos ryssää kannattaa —

KLAUS FLEMING:
Niin meillä valmiit ollaan... Horn on lyöty —

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:
Niin. Horn on lyöty...

KLAUS FLEMING: Kurki Anolan ei tahdottamme uskaltane tulla.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:
Mut entäs Kaarle?

KLAUS FLEMING: Kaarlen lyömme me taas laivastolla ... laivat meillä on.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Niin, laivat on, mut huonoiks huomattiin ne Danzigissa, marski muistaa kai?

KLAUS FLEMING (tiuskasten): Häh? josko muistan? Muistan kyllä, Juusten — mut meill' on uusia ja

uudet kestää.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Niin uudet kyllä, mutta vanhat vuotaa —

KLAUS FLEMING (kutea äsken): Voi vanhat korjata ja, hiisi vie, työ Pikkalassa vilkkahasti käy.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Niin voi, niin voi, mut kaikki maksaa, maksaa...

KLAUS FLEMING: Ma siitä viis... Se huoli teille kuuluu — mun tehtävä on maata puolustaa ja säilyttää se Ruotsin kuninkaalle.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Niin, sen ma tiedän, mutta tehtävänne se liiaks maksaa... Linnan taloudesta ja kulungeista mun on vastattava. Tää maa on köyhä...

KLAUS FLEMING: Turun porvareilta te verot uudet kantaa voitte, Juusten.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (hieman kiivaasti): Vai verot uudet Turun porvareilta, kun entisetkin heill' on maksamatta!

EBBA FLEMING: Se laiminlyönti syyttää yksin teitä — he hopeansa meiltä piiloittavat.

KLAUS FLEMING: Niin, muistanpa kun tuonoin mester Staben löys Härkäpäältä rahat myllyn alta.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (hölmistyen):

Vai myllyn alta? Mester Staben?

KLAUS FLEMING: Niin, — on meidän tohtorilla varma vaisto ja tarkka silmä kätköt keksimään.

EBBA FLEMING: Se pitäis tietää linnan isännän, mut te vain nukutten.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (yrittää kiivastuneena kääntyä Ebban puoleen).

KLAUS FLEMING (keskeyttäen): Hän riittä ensin näät käytti piilonaan, muut tutkittaissa vei lurjus myllyn alle hopeansa.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (yhä nolostuen):

Vai ensin riihen, sitten myllyn alle?

KLAUS FLEMING: Siks talot porvarein on tutkittavat ja joll'et löydä heidän kätköjään, saat panna omistas (syrjään), sa vanha saita!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (taas tuimistuen):

Ma omistako laivavalmistuksiin?

KLAUS FLEMING (samoin): Sa täällä kylläks oot jo hyötynyt — nyt uhrata on vihdoin sunkin vuoros, kun vaatii uhrin maa ja kuningas.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (yhä tuimemmin): Vai minä hyötynyt, kun kaikki tietää mun aikanani linnan hyötyneen!

KLAUS FLEMING (samoin): Mut sinun myös ... ja kenpä takaa mulle, ett'et sa säilyys lailla Härkäpään vain kasaa valtakunnan hopeita?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Ma luulin, että siteet, jotka tuolla (viittaa perälle) nyt kohta suvut meidän yhdistää, tok' oisi tyhjäksi tehneet moiset syytteet...

EBBA FLEMING (itseksseen):

Ja tuokin pöllö hän nyt kilven kantaa!

KLAUS FLEMING (vihaisesti): Ne siteet sikseen ... ne on heidän kesken, mut asioissa maan ja valtakunnan ei tiedä sellaisista marski Fleming.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (yrittää, keskeyttämään):

KLAUS FLEMING (polkien jalkaa jatkaa): Ma linnanpäällikkönä, käskijänä nyt puhun teille. Totta onko se, ett' tykkimiehiltä ja laivaväeltä te palkkaa vähennätte; väitetään, ett' taskuhunne liukuu rahat liiat. Se onko totta, Juusten, vastatkaa!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (loukkautuen):

Ken moista väittää, valhettelee, konna!
Ja mua syytöksin jos mokomin
vain toiste loukataan. —

KLAUS FLEMING: Vai niinkö siis? Te kiellätte ja konnaks teette sen, ken moista väittää. Hyvä, hyvä, hyvä, siis kutsutanko tänne syyttäjät?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Sen voitte tehdä, heille rangaistusta ma vaadin ankarimman säännön jälkeen.

KLAUS FLEMING:
Mut tietkää, Juusten, aateliin he kuuluu!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: On yhtäkaikki ... aateloitu mies ma olen myös. Kai jotkut juoppolallit, joilt' olen lainanpyynnöt kieltänyt, on käyneet kostoksensa syyttämässä?

EBBA FLEMING (itseksseen):
Kas tuosta huomaa kyllä nousukkaan.

KLAUS FLEMING: Vai niin sä luulet, vanha kitsuri, mut jos ma sanon nyt: sun syyttäjäs on nuori Stålarin sekä Eerik Munck, sa heidän e'essä uudistatko kieltos ja väität heidän mulle valhetelleen?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (masentuen):
Vai nuori Stålarin sekä Eerik Munck?
Sit' en ma tiennyt ... enkä uskois myöskään...

KLAUS FLEMING (ärjästen):
Siis valheestako mua syytät vai?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:
En suinkaan, marski Fleming, en...

KLAUS FLEMING (tuimasti): Kas niin, ma kutsutan siis tänne Stålarin ja nuoren Munckin, vastaa heidän kuullen! (Ottaa askeleen perälle). Hoi, vänrikki!

PIETARI JUUSTEN (ilmestyy ovelle):
Ma varron käskyjänne!

EBBA FLEMING:
Nyt meni kettu omaan paulahansa!

KLAUS FLEMING (käskevästi):
Käy, kutsu tänne vieraskammioista...

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: (taistellen itsensä kanssa ja pyhkien hikeä otsaltansa): Mun suokaa muistutella, jalo marski... vain hiukan aikaa ... (Marskille hiljaa). muistaa suvaitkaa: hän on mun veljenpoika...

KLAUS FLEMING: Asioissa en sukusiteitä ma koskaan tunne.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Mut sallikaa tok', että poistuu hän vain hetkeks täältä, että muistuttelen, jos ehkä joskus...

KLAUS FLEMING (itseksseen): Syyllinen! sen tiesin, (Ääneen vänrikille). Voit ilmoittaa sa sakkisoittajille, ett' alkaa täällä soihtutanssi kohta, ja mester Vogelsang hän tulkoon myös!

(Juusten poistuu).

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:
Ma kiitän teitä, marski Fleming, tästä!

KLAUS FLEMING (kuivasti): Ei kestä kiittää. Vuoksi poikani ma tämän tein, en teidän tähden. Mut koska siteitä te muistutatte, ma tahdon tietää, apen minkälaisen saa nuori Gottschalk, sillä muistakaa: nimeä Flemingin hän myöskin kantaa. Mut suoraan, Juusten, ilman koukkuja!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (häpeissään): No, koska suurin tie lie paras sentään, niin tunnustan, ett' ehkä olen joskus ma vähentänyt palkkaa tykkiväeltä.

EBBA FLEMING (syrjään):
Kas, se on kaunis uusi sukulainen!

KLAUS FLEMING: Sa myönnät siis. Mut myöskin laivaväeltä sa olet kavaltanut, kuuluu syytös.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

En laivaväeltä, en!

KLAUS FLEMING (tuimasti): Siis kutsutanko ma tänne syyttäjäs vai?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (yhä masentuen ja hikoillen). Elkää sentään, voi olla mahdollista ... maksupäivin mua usein vaivaa pyörtymys ja silloin voi kyllä erhettyä; ihminen ei ole aina yhtäläinen, marski.

KLAUS FLEMING: Niin, ihminen voi erhettyä kyllä; mut myöskin jalkaväeltä riistäneen sun väittävät he päiväpalkkojansa.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Vaan ketkä lemmit täällä nuuskii kaikki? sit' eivät Munck ja Stålmarm tietää voi!

KLAUS FLEMING (naurahtaen): Sa tokkos huomaat, että omat kasvot ja sanat ilmaisevat ilkeyttä. Siis siitä lähtien, kun on avaimet tään linnan olleet sulle uskottuna, sa ryövää noilta, maansa puoltajilta, joill' onpi palkka kurjan kerjäläisen ja petät meitä sekä kuningasta?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Ei ole huomanneet he itse lainkaan, kun aikaan humalan ma maksoin heille.

KLAUS FLEMING (ärjästen ja sylkästen): Hyi, häpeä jo itseäs ja meitä! vai käytit hyväksesi päihtymystä ja varastit — (Juusten yrittää vastata). niin, juuri varastit, sen teit sa, Juusten, sotilailta mun, joill' onpi rahaa tuskin vaattechiksi, sa, rikas knaappi, joka rahaa kautta vast' olet aateloitu; häpeä ja joudu kirstuillesi, vanha saita.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (kumartaa ja yrittää lähteä):

Ma teen kuin käsketään.

(Kääntyy ovella ja palaa ilkeästi hymyillen).

Mut entäs kirja,

jok' oli Wiipuriin, ken rikkoi sen?

KLAUS FLEMING (vihaisesti ärjästen): Sen rikoin minä, marski Fleming itse, jok' olen valtuutettu kuninkaan ja teen kuin tahdon tässä Suomenmaassa; on mulla oikeus siihen. (Ottaa kirjeen pöydältä). Kirjeet herttuan käy meidän kautta, säätää valtakirja: lain kiertelyyn on syypää herttu Kaarle ja hänen kirjeilleen siis teen ma näin. (Repii rikki kirjeen ja viskaa paperit lattialle). Nyt ymmärrätte kai mun, linnanvouti!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (kumartaa nöyrästi):

Ma teen kuin käskee päällikköni mun!

KLAUS FLEMING:

Siis saavat sotilaani täyden palkan?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

He saavat sen, mun sanani on pantti.

(Tarjoaa kätensä).

EBBA FLEMING (joka on istunut erään ikkunan ääressä ulos katsoen, kääntyy puolittain): Kas sepä pantti, sana moisen miehen!

KLAUS FLEMING (ei ole huomaavinaan Juustenin yritystä): No, siispä tähän jääköön koko juttu, jok' ei lie mieluisinta kummalleenkaan. Nyt menkää vieraittemme joukkoon te, ois harmillista, jos he jotain huomais. (Juusten kumartaa ja lähtee). Mut muista myös: ei yhtä äyriä saa huomenlahjansa tuoda hän, sun tyttäres, ma pidän huolen heistä.

(Juusten kumartaa ja poistuu verkalleen perälle: marski kääntyen Ebbaan).

No, kuinkas suoriutuin ma mielestäs tään uuden sukulaisen kanssa, häh? (Ebba on vaiti). Hän tuli pöyhkeänä, luuli kai jo jokin olevansa, mutta nöyrä ja lauha taas kuin lammas lähtiessään.

EBBA FLEMING: Niin, kylläks nöyryytit sa vanhaa miestä — mut uutta ystävää et nyt sa saanut.

KLAUS FLEMING: Ma häntä käsken, pyytää mun ei tarvis — ja kautta työnsä on hän hallussani, tuo vanha kitsuri; mut lempo soi, ma hänet uhraamahan kyllä saan.

EBBA FLEMING: Mut ei hän suuria lie ottanut, kun muutenkin on väellä palkat pienet. Hän kuuluu sukuun nyt, sit' et voi auttaa, ja siis ei julkiseksi juttu tulle?

KLAUS FLEMING (naurahtain): Sa mitä mietitkään ... ma huomenna jo olen unhottanut kaikki tyyni; on mulla kylläks muuta miettimistä. (kävelee edestakaisin). Hm, samaa väitti hän kuin herttu Kaarle ja siksi kiivastuin ma; totta on, ett' tuhansittain maksavat mun joukot ja paljo kyntää maata rahvas saa ja moni kauppahaaksi purjeet nostaa, jos mieli maksaa heidän muonaväelle. Mut sit' en auttaa voi ma enkä tahdo, kun semmoinen on käsky kuninkaan, mun kuninkaan ja herran Sigismundon; hän hurskaudessaan eessä Jumalansa, siis siitä vastatkoon; sa tiedät, että jo kevääks kaikki valmist' olla täytyy, niin käskee Bonden kautta Sigismund.

EBBA FLEMING (hymyillen): Niin, Lindorm Bonde ... hän on viisas mies ja nuorten kanssa viihtyy, näitkös sa kuink' osaa naurattaa hän naisiakin? (Marski murahtaa jotakin). Hän näyttää miellyttävän Kaarinaa — ei olis hullumpi se naimakauppa!

KLAUS FLEMING (nauraen):
Mun täytyy nauraa sulle, Ebba rouva!

EBBA FLEMING:
Ja miksi nauraa?

KLAUS FLEMING: Lindorm Bonde nääs on sotilas ja miettii koroitusta, ei muuta mitään, Ebba, sen ma arvaan.

EBBA FLEMING: Niin, koroitusta naimaliiton kautta kuin kaikki hovinherrat. Kaarin Fleming on kyllin kaunis...

KLAUS FLEMING (puoleksi ivallisesti):
Peru äidiltänsä!

EBBA FLEMING: Ja tarpeeks arvokas, vaikk; ois hän kreivi, ja kyllin nuori sekä vauras myös.

KLAUS FLEMING: Niin, nuori on hän, liian nuori vielä — sa, Ebba, naittaisit jo lapsetkin; nääs hän on lapsi vielä meidän Kaarin.

(Kaarina ilmestyy samassa avoimeksi jääneelle ovelle).

KAARINA (juosten iloisesti ja läähättäen sisään):
Vai minä lapsi? Näytänkö ma siltä?

KLAUS FLEMING: No, ellet lapsikaan, niin lapsenlainen — mut terve oot sa, terve, reipas tyttö!

EBBA FLEMING;
Siis päättyi Puolan tanssi?

KAARINA; Juuri päättyi, ma tanssin kanssa Lindorm Bonden sen.

EBBA FLEMING (hymyillen):
Hän sua miellyttää?

KAARINA (avomielisesti): Jos puhun totta, hän heistä kaikista on ylvähin ja häll' on herttaisain ja hienoin käytös.

KLAUS FLEMING: Vai niin, vai niin, nuo Puolan kannusherrat ne kohta lumoo meidät maalaistollot!

EBBA FLEMING:
Mut hän on todellakin hauska mies!

KAARINA: Ja taitaa juttuja ... mut onkos totta, mit' tarinot hän mulle tanssiessaan?

EBBA FLEMING:
Kai joku hullu hovijuttu taas?

KLAUS FLEMING:
Niin, ne hän tietnee varmemmin kuin me.

EBBA FLEMING:
Mut tämä koski veli Juhanaa.

KLAUS FLEMING: Ahaa, vai Juhanaa? Noo, ja mitäs ties siis Juhanasta uutta Lindorm Bonde? Ett' on hän Warsovasta karkoitettu, sen tiedämme.

EBBA FLEMING: Ja luona Radziwillin saa viettää viikkokautta kahdeksan, sen myöskin tiedämme.

KAARINA:

Niin, mutta miksi?

KLAUS FLEMING:

No, miksi siis?

KAARINA (nauraen): Voi, kenpä uskois, ett' on hän nyt jo Aunen unhottanut?...

EBBA FLEMING:

Ei sanaa siitä enää, Kaarin Fleming?

KAARINA (nauraa):

Mut nyt hän lempii kahta yhtä aikaa.

EBBA FLEMING:

Sa ootkos mieletön?

KLAUS FLEMING: Vai semmoiset on hällä juorut ... meidän viestillämme!

KAARINA: On toisen nimi Olga Urusovska, jos oikein muistan, nuori hovineiti.

KLAUS FLEMING:

Vai Urusovska?

KAARINA:

Toinen tuttu meille. —

EBBA FLEMING:

KAARINA:

Gunnil Boije.

EBBA FLEMING:

Gunnil Boije?

KLAUS FLEMING: Hm, vai Gunnil Boije? Isän tunnen kyllä, hän käskynhaltija on Räävelissä ja veli Teijon herran, Kurjen lanko.

KAARINA: Tään kaikki tiesivät ja Sigismund lie myöskin Juhanaa hän suosinut.

EBBA FLEMING:

Sen on hän Flemingeille velkapää.

KAARINA: Mut Majesteetti tiedon saatuaan, ett' yhtä aikaa lempikin hän kahta, niin antoi käskyn hänet karkoittaa — ja paashipuvun riisui hältä Sparre.

KLAUS FLEMING (nauraen): Siis paitasillaan marssi maalle poika, se mahtoi kuningasta hauskuttaa!

KAARINA (kummastuen):

Ja isä nauraa tälle häpeälle?

EBBA FLEMING (vakavasti): Ei sovi nauraa tälle ... Juhana on mainehensa siellä turmellut ja sit' ei saisi toki Fleming tehdä.

KLAUS FLEMING (muistaen Kaarinan läsnäolon ja muuttaen äänensä): Niin, tosiaankin, oikeass' on äitis; ei sovi moinen käytös sille, ken (ivallisesti) on pikku serkku Kustaa Aadolfille!

KAARINA (lapsellisesti):

Siis olen minä myöskin prinssin serkku?

KLAUS FLEMING (taputtaen häntä pääläelle):

Ja pian prinsessakin, kukaties!

EBBA FLEMING: No, joll' ei prinsessa, niin kreivitär voi tulla kyllä meidän Kaarinasta!

KAARINA (keikaillen):

Ja niinkö luulet, äiti, ett'en vois ma tulla toimeen vaikka Warsovassa?

Ma osaanhan jo kaikki Puolan tanssit.

EBBA FLEMING: Ne lienet Bondelta sa oppinut — mut kaikki pyhät meitä varjelkoon!

KLAUS FLEMING:
No, mikä nyt?

EBBA FLEMING: Kas, tässä jaarittaissa on aika kulunut ja vieraat tuolla jo varmaan ammoin ovat varronneet —

KLAUS FLEMING: On saaneet käskyn kaikki valmiit olla — siis käymme noutamassa vierahat?

KAARINA.
Mut ken se tanssin johtaa? Bondeko?

KLAUS FLEMING: Häh? Siellä Warsovassa, pelkään ma, ei meidän tanssejamme taidettane.

EBBA FLEMING:
No, joll'ei hän, niin nuori Munck tai Stålmarm?

KAARINA (nauraa): On sotilaita he, ei tanssijoita; mut Jochum Grewe, hän se taitaa kaikki, ja häll' on daaminansa Anna Fincke.

EBBA FLEMING: Mut Daniel Hjort, hän miettii liaksi — ois hänkin mukaan saatava.

KAARINA (yrmeästi): Niin Hjort; hän katsokoon, ma häntä melkein pelkään.

EBBA FLEMING:
No, jääköön pois siis Hjort!

KAARINA:
Niin, jääköön vain!

(Laskee sormillansa).
Mut Stiernkors, Fincke, Prijs ja Bagge, niin
meit' onkin paria jo kahdeksan!

EBBA FLEMING:
Ja tanssin johtakoon siis Jochum Grewe!

KLAUS FLEMING:
No, niinpä lähtekäämme! (ovelle) Juusten, hoi!

PIETARI JUUSTEN (ilmestyy ovelle):
Ma varron, marski!

KLAUS FLEMING: Saata soittajat sa kohta tänne. Kuoropojat myös voi tulla tanssiamme säistämään.

PIETARI JUUSTEN:
He kaikki valmiit on! (katona).

KAARINA:
Ma tietä näytän! (juoksee perälle).

EBBA FLEMING:
Kas, hän on vikkellä kuin vuorikauris!

KLAUS FLEMING (lähtiessään Ebban kanssa käsitysten):
Vai siksi karkoitettiin Juhana?
(Nauraa).
Vain lemmenjuttuja ... ma niistä viis!

EBBA FLEMING (hiljaa):
Mut jos hän kerran Suomen kruunun kantaa?

KLAUS FLEMING (ovella mennessään):
No, silloin lempiköön hän vaikka neljää!

(Menevät nauraen. Heti heidän mentyä avautuu ovi oikealta ja Juusten marssittaa sisään soittajat, joista muutamilla on säkkipillit, toisilla klarinetit tai huilut; yhdellä on rumpu).

PIETARI JUUSTEN: Kas niin, te käykää tuonne vasemmalle — niin, nurkkaan sinne... Taakse rumpari

ja sitten klanetit ja huiluniekat, mut eteen säkkipillit ... tähän näin! No, nyt on kaikki reilassa ... ja kohta on täällä marski kanssa vierahansa — hän itse kyllä merkin teille antaa ja silloin keuhkojanne käyttäkää kuin seppä paljettansa. Muistakaa, se teidän keuhkojanne vahvistaa!

(Katedraalikoululaiset "maisteri" Vogelsangin johdolla tulevat perältä).

Kas, mester Vogelsang, no päivää, maisteri! Ja oikein kaapussa kuin piispan e'essä? ja tahtipuikko silkkaa hopeaa! Niin, se on lahja marskilta vai kuinka? Te lauloittehan marskin häissä jo ja palkkioksi saitte puikon tuon? On sija teillä tuolla oikealla, siis sinne poikajoukko johtakaa!

(Vogelsang asettelee poikajoukon puoliympyrään oikealle puolen peräovea).

Niin, herra Gottschalk nai nyt serkkuni ja Aunen tähden kernaasti ma puuhaan, näät hän on hyvä tyttö, saakeli, jos parempaa hän löytää näiltä mailta, (naurua). Te nauratte, ett' omaista ma kiitän — mut kuka lempo häntä sitten kiittää, jos sit! en minä tee, jok' olen serkku!

MESTER VOGELSANG (nauraen):

On hyvä tuuli teillä, vänrikki!

PIETARI JUUSTEN: Niin täytyy olla meillä sotilailla — ei kärsi unteloita marski Fleming. (Perältä rappukäytävästä kuuluu iloista humua). Mut hiljaa nyt, jo tullaan rappusissa — on tuokiossa täällä linnan seura!

(Pietari Juusten vetäytyy oikeanpuoliselle ovelle. Perältä tulee ensin kaksi paashia; sitten marski Fleming erään ylimysrouvan kanssa, joiden jäljessä Knut Kurki Ebba-rouvan, Gottschalk morsiamensa Aunen, Pentti Söyringinpoika vanhemman aatelistaisen keralla, Lindorm Bonde Kaarina Flemingin ja kahdeksan paashia (nuori Stålar, Eerik Munck, Jochum Grewe, Stjernkors, Prijs ja Bagge), kukin nuoren neitosensa kanssa, sekä mustiin puettu, synkännäköinen Daniel Hjort saaton lopussa. Viimeisinä seuraa palvelijoita kantaen palavia soihtuja. Klaus Fleming astuu reippaasti istuimellensa, jolle Ebba-rouvakin nousee muiden vanhempien vieraiden hajautuessa molemmin puolin heitä).

EBBA FLEMING (istuutuessaan): Kas, tässä on teidän paikka, Laukon Kurki, mun rinnallani tässä; rouva Gennäsin kai pitää seurata marskille ja Juusten voi tulla tälle puolen; jalot herrat ja armon rouvat istukaa, niin kaikki me nuorten karkeloita katselemme!

(Toiston istuutuessa asettuvat tanssijat puoliympyrään keskelle permantoa — naiset eteen ja miehet taakse — niin että oikealla sivulla seisovat Lindorm Bonde ja Kaarina Fleming, vasemmalla Gottschalk ja Aune, mutta keskellä ympyrää Jochum Grewe neitonsa kanssa),

KLAUS FLEMING: Mut ennen tanssia on tapa vanha myös seurattava! Soihtut tänne tuokaa!

(Palvelijat tuovat kullekin miestanssijalle soihtut käteen).

EBBA FLEMING (Bondelle):

Mut osaatteko tanssin, herra Bonde?

LINDORM BONDE (hymyillen ja kohteliaasti kumartaen): Ma toivon oppivani, jalo rouva — jos neiti Kaarin mua auttaa tahto?

KAARINA (nauraen):

Te osaatte jo sen, ma huomaaan kyllä!

EBBA FLEMING: Siis voitte alkaa ... herra Grewe kai sen taitaa johtaa? (Grewe nyökkää). Jälkeen karkelon saa kuoropojat laulaa seurueelle!

(Soittajat alkavat soittonsa, ja koululaiset mester Vogelsangin johdolla laulavat tanssin kestäessä seuraavan laulun):

Tässä saapuu ylpeät neidot, herra Domine, laaksosta vihreästä — cito, cito, citissime, herra Domine! Mitä tahtovat ylpeät neidot, herra Domine, laaksosta vihreästä? cito j.n.e. He tahtovat nähdä piispaa herra Domine, mut piispa hän on nyt poissa, cito j.n.e. Ja missä hän sitten lienee herra Domine, hän kirjoittaapi jo kirjaa, cito j.n.e. Ja kirjassa siinä käsketään, herra Domine, ett' tyttö se pojalle annetaan cito j.n.e.

[Vapaa suomennos R. Hertzbergin kirjasta "Knekt och Bonde".]

(Tanssin ja laulun lopummalla kiihtyessä on ulkoa kuulunut torven ääniä, jolloin Pietari Juusten heti on poistunut. Tanssijat eivät kuitenkaan ole huomanneet mitään, ennenkuin

jälleen perälle äkkiä ilmestyy):

PIETARI JUUSTEN (huutaen kovalla äänellä):

Hänen Majesteettinsa vouti Pohjanmaalla Abraham Melkiorinpoika!

(Soiton, laulun ja tanssin tau'otessa tulee vouti Melkiorinpoika virka-asussaan perältä esille; hänen saapuessaan hajautuvat tanssijat ja häntä tervehtää):

KLAUS FLEMING (juhllisesti):

Te olkaa tervetullut pitoihimme!

EBBA FLEMING (leikillisesti):

Mut näihin saapuu vouti liian myöhään!

ABR. MELKIORINPOIKA (kumartaen): Mull' onkin toisiin kutsut, armon rouva — mut sijass' soihtujen on nuijat heillä mun tanssiväellä...

(Humua seurassa, useat nousevat paikoiltaan).

KLAUS FLEMING (seisoalleen kavahtaen):

Häh? ja keit' on ne?

ABR. MELKIORINPOIKA:

Ma saavun asioissa valtakunnan...

KLAUS FLEMING (kiivaasti):

Siis puhukaa ... ma aavistan jo, että...

ABR. MELKIORINPOIKA:

On viesti marski Flemingille yksin.

KLAUS FLEMING:

Vai niin, siis käymme tänne

(Yrittää vasemmalle).

... tulkaa vouti!

EBBA FLEMING (asettuu tielle, hiljempaa marskille): Sen makuusuojuks jo ma valmistutin, mut kosk' on tanssi päätetty ja koska ei laulua nyt muutkaan kuulla ehtis, voi seura käydä pihakammioihin... (Kääntyen vanhempiin rouviin). kai levonhetki myös on tervetullut? (Nämä nyökkää myöntymystä). Mut nuoret laulua ja leikkejänsä voi herttuannan kammiossa jatkaa, jos heitä haluttaa...

KAARINA:

Niin, siell' on hauskaa!

(Nuoret lähtevät perälle).

EBBA FLEMING: Te mester Vogelsang ja poikajoukko nyt käykää atrialle... (Hovipojalle). Bertil Galle, sa näytä tietä maisterille ... toiset myös häntä seuratkohot, hyvästi!

(Mester Vogelsang kumartaa nöyrästi ja poistuu laulajain ja soittajain kanssa oikealle hovipojan opastamana).

Kas niin, nyt voudin kanssa kahden jäät sa, Klaus, (Voudille). ma saan kai seuraa teistä myöhemmin!

(Nyökkää hyvästiksi ja aikoo poistua toisten vieraiden kanssa perälle).

KLAUS FLEMING: Mut Laukon herra sekä Pentti Juusten, te jäätte tänne ... teit' on tarvis mun.

(Toiset poistuvat perälle; Pietari Juuston, joka on seisonut ovella, sulkee sen heidän jälkeensä ja katoaa oikealle, Saliin jäävät Fleming, Abr. Melkiorinpoika, Kurki ja Pentti Söyringinpoika).

No, vouti, viestinne siis kertokaa — nää herrat kertomuksen kuulla voivat.

ABR. MELKIORINPOIKA: Niin, Pohjanmaalla kaikki pitäjät on nousseet kapinaan...

KLAUS FLEMING:

Vai nyt se laukes!

ABR. MELKIORINPOIKA: On talot aatelin ja virkamiesten jo puhtais ryöstetty tai poroks pantu...

KLAUS FLEMING (kiivaasti): Ja missä helvetissä silloin piili mun huovijoukot?

ABR. MELKIORINPOIKA: Huovit lyöty on... Kyrössä ... Kaarinana ... kirkonmäellä ol' ensimmäinen ottelus ja siitä kuin kulovalkea se levis sitten...

KLAUS FLEMING (kuin itsekseen): Vai nyt siis käydä aikoo kimppuhumme se tuhatpäinen perkele! No hyvä, ma olen valmis... (kovaa) Vouti, jatkakaa!

ABR. MELKIORINPOIKA:
Kun Tukholmasta tuonoin ilkkalaiset...

KLAUS FLEMING (sävähtäen): Häh? ilkkalaiset! Se on siis Ilkka, häh? se taivaan lintu, hiiden poutahaukka, jonk' oisin kuoppatorniin heittää voinut, se on siis hän, ken heitä johdattaa?

ABR. MELKIORINPOIKA:
Hän luvan kapinaan toi herttualta...

KLAUS FLEMING: Se lempo pääs siis herttu Kaarlen luo — ja Kaarle aseenaan nyt häntä käyttää! Mut minä näytän heille, piru vie, kuink' käypi sen, ken vastaan kuningasta tääll' uskaltaapi nousta!

ABR. MELKIORINPOIKA: Parvittain levinnyt nuijapäit' on yli maan ja Hämeessä ja Savon puolellakin he nostaa kansaa julkikapinaan...

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:
Siis koko Suomen kansa kapinaanko?

KLAUS FLEMING (hämmästyen): Hm, se on suuri tuuma tosiaankin! Sit' en ma heistä olis uskonut, (itseksään) Ja Ilkka johtaa .. uni helvetin siis koko kauhussansa toteutuu!

KNUT KURKI: Ja juuri nyt, kun vihdoin ryssäin haltuun ois heitettävä vanha Käkisalmi!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (kuin itsekseen):
Ja kaikki maksaa, maksaa!

KLAUS FLEMING (tiuskasten): Käskyä ma olen noudattanut kuninkaani. Ja kukas perhana se huovit syöttää, jos sit' ei moukat tee?

KNUT KURKI: Hm, totta kyllä, — mut jousi liiaks pingoitettu taittuu.

KLAUS FLEMING: Se taittukoon, mut syytön olen minä; ma seuraan käskyä vain Sigismundin ja teen kuin vaatii hyöty valtakunnan.

KNUT KURKI: Mut kansan kurjuutta ja nälkähän ei tunne kuningas ... se kuuluis teille, jonk' on hän tehnyt käskynhaltijaksi, näist' asioista tiedot hälle antaa.

KLAUS FLEMING: Taas opettaa te meitä tahdotte kuin oisitte te riikin valtaneuvos; mut marskina ma teitä käsken nyt: jo huomenna, kun aamu sarastaa, te olkaa huoveinenne lähtövalmis!

KNUT KURKI (kumartaen): Kun on se käsky mulle marskiltani, ma olen valmis.

KLAUS FLEMING: Hyvä on. (Voudille). Ja missä siis yhtyy nuijajoukko?

ABR. MELKIORINPOIKA: Nokiolla he kaikki yhtyis ... sieltä suoristaan he marssii tänne, kohti Turunlinnaa.

KLAUS FLEMING (naurahtaen):
Vai kohti Turkua siis aikoo moukat!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:
Vai tulla Turkuun, linnan valloittaa?

ABR. MELKIORINPOIKA:
Niin, toiset Kaarle hertun käskyn jälkeen
kun marssii itäänpäin ja Käkisalmen
Venäjän tsaarin haltuun luovuttaa.

KLAUS FLEMING: Häh? Mitä helvettiä nuijapäillä on siellä tekemistä?

ABR. MELKIORINPOIKA: Taivas ties, mut niin on tuuma ... toiset tänne rientää ja marskin vangitsee

ja Turunlinnan näin hertun haltuun saattaa — taikka myös Jerusalemin lailla hävittää.

KLAUS FLEMING (hymähtäen):

Ei kiveä siis kiven päälle jäis!

ABR. MELKIORINPOIKA: Jos muuten ei, niin vaikka kynsin, hampain he työnsä täyttää, semmoinen on uhka.

KLAUS FLEMING (kuten äsken): Vai semmoinen on uhka! (ankarasti) Silloin mun siis heidät lyödä täytyy, että siellä ei laula kukko koko Pohjanmaalla ja muualtakin loppuu kaakatus!

KNUT KURKI: Täm' on jo veljessotaa, marski Fleming, ei toki sotaa tahdo kuningas.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Ja varat meill' ei riitä moiseen retkeen.

KLAUS FLEMING (ärjästen): Vai eivät riitä? Taaskos, vanha saita, sa tahdot suututtaa sun esivaltas?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Tään tiedon antamahan velkapää ma olen linnanhaltijana, marski.

KLAUS FLEMING (kuten äsken): Ja lyömään moukat velkapää ma olen maan käskynhaltijana, kuuletkos? Sa varat hanki vaikka helvetistä, se mulle kuulu ei. Mut lempo soi. jo huomisaamuna mun huovijoukon on valmiin' oltava, (mieltii) Hm, tuhannen ja viisisataa miestä eväinensä, tai annan huovien ma tyhjentää sun omat kirstus, vanha kitsuri!

(Pentti Söyringinpoika yrittää sanoa jotakin, vaan marski polkaissee jalkaa ärjästen).

Ei yhtä ääntä enää, Pentti Juusten, tai vie sun elävältä perkele!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (hetkisen vaitiolon jälkeen): Mut, jalo marski, huomauttaa mun suokaa: on huomispäivä joulun aaton aatto!

KLAUS FLEMING: Hm, kahdeskymmenes ja kolmas, niin — no, se ei estä meitä, hyöty maan ja valtakunnan kun sen kerran vaatii. Siis huomispäiväks kaikki valmihiksi!

(Toisten vaietessa kävelee marski hetken edestakaisin, kunnes seisahtuu vouden eteen).

Te, vouti, jäätte huomispäiväks linnaan ja meille seuraa teette Nokialle, jos ehkä oppahaks ois teitä tarvis.

ABR. MELKIORINPOIKA: Ma kiitän kunniasta, marski Fleming; jos moukat ehkä suostuis sovintoon, vois heiltä pantiks ottaa päälliköt ja linnaleirist' antaa armahdusta?

KNUT KURKI:

Se oiskin parhain päätös retkellemme.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Mut lunnaita he sentään maksaa sais!

KLAUS FLEMING: Niin, jos he pantiks antaa päällikkönsä, ma heidät armahdan. Mut viekasmielin en heidän pettää meitä salli, en. Ma valan kuninkaalle tehnyt olen, ett' on hän hallitseva maassa tässä niin kauvan kuin on valta Flemingillä. Ja vaikka johtais heitä herttu itse, jok' aikonee kai tänne yhtä-aikaa...

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Ei pääse talvella hän laivastollaan.

KLAUS FLEMING: Niin, se on totta, varsin totta, Juusten — (Juuston, joka usein nuuskaa, tarjoaa marskille). mut siks on lyötävät nää nuijapäät nyt heti kohta, juuri siksi, Juusten!

KNUT KURKI: Lie paras mennä kautta Anolan ja mukaan ottaa Aksel huovinensa?

KLAUS FLEMING (katsoen epäilevästi Kurkeen): Niin, Aksel huovinensa, vallan oikein, mut viestin hänle itse viedä saatte. Ma, Laukon herra, kuljen suoraa lietä, en kautta Anolan. Ja nyt, kun kaikki on matkaan järjestetty, toisten luo myös käydä voimme. (Puoli-ääneen). Hm, niin, herttua ei pääse laivastolla talvis-aikaan — sep' on kuin ois se sallimuksen tahto!

KNUT KURKI:

Mut Herra voimakkaankin hallitsee!

KLAUS FLEMING (kääntyen äkkiä Kurjen eteen): Sen saamme nähdä, Kurki! Oikeuden ma olen

luullut aina voittavan.

KNUT KURKI:

Mut oikeutt' on monenlaista, marski.

ABR. MELKIORINPOIKA:

Vaan laissa olla täytyy oikeuden...

KLAUS FLEMING: Hm, oikeus on monenlaista, Kurki; ja laissa? niin, mut ken se säätää lain? Ne, joill' on valta maassa, säätää lait ja laithan ovat muuttuvaiset nekin. Se mikä tänään laissa kielletään, jo huomenn' ehkä laissa käsketään. Vaan hiiteen arvelut, ne veltostuttaa — ma olen sotilas ja käskyt täytän, mut oikeudesta vastaa Sigismund!

(Menevät perälle).

Toinen kuvaelma.

Talonpoikain leiripaikka Nokian kartanossa Emäkosken rannalla. Luonto on talviasussa; taka-alan muodostaa korkeampi metsäinen ylänkö, jolla näkyy leirin merkkejä: vaatteita puihin ripustettuina, tapparoita, keihäitä y.m. sekä lopummalla näytöstä pieniä nuotiovalkeita puitten lomasta. Etualan erottaa taka-alasta Nokian virta, jonka yli on tehty yksinkertainen puusilta. Vasemmalla vanhanaikainen Matti Kruusin omistama talo; oikealla matalampia ulkokuoneita.

Esiripun noustessa ovat sillan korvassa vahteina Pentti Piri ja Perttu Palo istuen kumpikin kivellänsä, tapparat vieressään.

PIRI (haukotellen):

Voi saakeli, kun mua raukaisee!

PALO:

Ja mua janottaa niin vietävästi!

PIRI (nauraen): Vaikk' aina olvelle sa haiset, ruoja, niin se vain janottaa. Kas, tuoss' on koski, juo vettä vaihteheksi janoos kerran.

PALO: Vai vettä? (sylkäisee) Ptui, mut jos ois simamettä, niin köyhä saatana sais humalan.

PIRI: Sa koko matkan olet juonut, mies, ja muutkin juomaan saanut; hiisi vie, jos täss' ois kaikki, mik! on juotu tiellä, niin rikkaat oltaisiin kuin porvarit.

PALO (nauraen): Ma olen juonut, minä; kullakin on omat intohimot, Pentti veikko: ma joutessani juon ja Kontsas syöpi, mut sinä vintiö vain rakastelet.

PIRI (samoin): Kas, naiset huoleen kuolis, miehet heiltä kun viedään vuotehelta, siksi täytyy mun heitä lohdutella.

PALO: Sinun laillas, — hah, kuules, Pentti, tytön vaiko pojan (supattaen) sa tullessamme Mattilassa teit?

PIRI:

Häpeä itseäsi, juopporatti!

PALO: Aa, miehet sotaan, naiset kirkkohon — vai kuinka Pentti?

PIRI:

Pidä suusi, houkka!

Vaikk' on nyt päivä taisteltuna tässä
kuin villit hurtat — — —

PALO:

Mekö taistelleet?

PIRI:

No, joll'ei me, niin toiset kuitenkin —

PALO:

Ma ammuin harakoille sarven tyhjäksi! (nauraa).

PIRI: Sun kerran piru, jok' kieltäs soitat kuin ois se tuulimylly...

PALO: Niin, ma soitan — nääs taistelussa en ma kieltä käytä, vaan myhky-nuijaa ... siksi säästyy kieli näin iltapuhteheksi. Lempo vie, kuin onkin kylmä tänään.

PIRI: Tähti kirkas on kohta taivas ... katsos, yksi putos! (Hyräilee): "Tähti se taivaalla kirkkaana lens, se pyöri kuin pyssyn luoti kedolla, mut surun päiviä viettämään on tämä poika vielä liian nuori".

PALO:
Olethan, Pentti, haavetuulellasi!

PIRI: On tänään vanhan vuoden viime päivä ja huomis-aamu uuden vuoden alkaa — (huokaisee) jos tietäs vain, ken meistä senkin elää?

PALO:
Niin, niin, ei tiedä kukaan täällä kuolemaansa, kuin varas yöllä yllättää se meidät.
Mut toivo, Pentti, nyt kun voiton saimme.

PIRI:
Vai voiton saimme mielestäsi me?

PALO: No, joll'ei voittoa, niin kuitenkin ei toki tappiota: metsän laitaan pääs pakoon jalkaväki, monta heistä jäi järven iljangolle; avantoon ma työnsin huutamasta kymmenkunnan.

PIRI:
Hyi, saakeli, ja juoman meiltä tärväät!

PALO:
Ken näihin aikoihin vettä juo, on hullu!

PIRI:
Mut Ilkka juo ... ei huoli olta Jaakko.

PALO: Se hullu mies ... ja sikspä tuonoin sattui, ett' tuopissaan hän näki ihmisluita.

PIRI: On olleet harhanäkyjä ne vain — mut juttus pöyristyttää ... haukut Ilkkaa kuin hurja koira hyvää isäntäänsä; — hän meistä parhain on ja viisahin.

PALO; Sen lempo tietää, kuka viisain on: tuo Kontsas uskon-villissään hän sentään on lysti haastattaa ja nauraa taitaa, kun hälle hauskaa kertoo... Ilkka taas hän mieltii vain ja yksin käy ja mieltii ja piru tietköön, ei hän kuule e'es, jos kerrot hälle kuinka kummat kaskut.

PIRI: On Ilkka päällikkömmä ... retken onni se häntä painostaa... Jos marski voittaa... niin hältä putoo ensimmäissä pää — ken suurta hautoo, siltä tyrtyy nauru.

PALO: Hm, kai niin se lie ... ja suurethan ne on nää meidän hankkehet: mut hiisi vie, vain mieli iloinen se voiton antaa — siks täytyy juoda, nauraa, laulaa meidän.

PIRI:
No, laula sitten!

PALO (lyö kätensä Pirin olkapäille):
Kahden laulakaamme!

(Laulavat iloisesti):

"Ja Kyröst' oli poikaa kymmenen huraamme pois, huraa, ja silmist' ei vuotanut kynelehet,
sun konsaturiiatu rallalalei!"

PIRI (jatkaa):

"Ja tyttöjä mull' oli polvella kaks, huraamme pois, huraa, ja illalla käytiin me rakkaammaks,
sun konsaturiiatu rallalalei!"

PALO:
Niin, ilohan se miehen sotaan vie!

PIRI (nauraen):
Vai siksi mukaan läksit sinä, Perttu!

PALO: En vallaan siksikään, sen tiedät kyllä; mut eihän itse Herra Kiesuskaan voi meitä enkeleiksi tehdä, eihän?

PIRI (nauraen): Ei enkeleiksi, mutta ihmiseksi hän ehkä tehdä voisi sinutkin! Mut riittää leikinteko...
Jaakko Ilkkaa et saa sa soimata, se muista, mies; nääs sinä itseäsi mietit vain —

PALO:
Ja entäs sinä?

PIRI: Minä ehkä myös — mut Iikka mieltii kaikkia ja kansaa; siks olet rinnallansa halpa sinä ja minä pieni, siks kuolemaankin ma häntä seuraan.

PALO: Sen teen minäkin — (rehevästi) ei petä ystävänsä Palon Perttu.

PIRI: Sen uskon kyllä; mutta tullessamme jo miesten kesken murinaa ma kuulin —

PALO:
Vai kuulit murinaa ja mistä sitten?

PIRI: Niin, miesten kesken Ilkkaa soimattiin, kun ei hän kylläks meidän ryöstää anna ja järjestystä joukoltamme vaatii.

PALO: Vai sillä lailla ... nytkös ollaan siis jo tultu siihen asti! Mutta lempo hän vaatiikin jo liikaa meiltä, Iikka; ken tänään tiedä ei, jos hengetönnä ja koiran ruokana jo huomenn' on, se tahtoo nauttia ja ryöstää sen, mi häntä miellyttää... En, saakeliste, ma lähde sotaan vuoksi vieraiden, jos en ma juoda saa ja hauskutella!

PIRI (itseksseen):
Niin vallan hullua ei haasta hän.

PALO: Ja ryöstämäänhän tänne lähdettiinkin; miss' aatelit ja rikkaat tavattais, ne pakoon lyötäis, talot poltettaisiin ja liiat ryöstettäisiin heiltä pois, ett' itse tuntea he kerran sais, mit' onpi köyhyys, kurjuus, tosi nälkä!

PIRI: Tuo kaikk! on totta, Perttu; mutta Jaakko hän retkeämme toisin silmin katsoo: hän rikkailt' ottais, antais köyhilleen ja omaisuutta maassa tasailis ja Klaun jos lyödyks sais hän meidän kautta, niin koittais meille uusi onnen päivä.

PALO: Niin, semmoinen ol' alkuansa tuuma, mut se on unta, aamupuhteen unta — (Kiukkuisasti). ja miks hän säästi sitten Liuksialan? Se monen mieltä tuiki katkeroitti.

PIRI:
Mut Pouttu lähteissämme sanoi näin:
Kun siellä on leski Eerik kuninkaan,
ja häll' on poika, prinssi Kustaa, niin — — —

PALO:
Ja joka kulkurina maita kiertää? (nauraa).

PIRI:
Mut poika sentään on hän kuninkaan.

PALO:
Mut mitä perhanaa hän meihin kuuluu?

PIRI (hiljaa): Näät prinssi Kustaa rahvaan mieltä on, ja kansaa (rykäsee) opettain hän maita kiertää.

PALO:
Ahaa, vai sillä lailla!

PIRI (kuten äsken): Prinssi mukaan — ja meidän kautta, Perttu, ymmärrätkös?

PALO: Jo hiukan hämärtää; siis meidän kautta vois prinssi nousta ruhtinaaksi maassa.

PIRI: Niin mieltii Iikka ... lempo tietköön, mistä hän kaiken keksii?

PALO: Mutta herttu Kaarle ei suostu siihen ... maan hän itse tahtoo, mut meillä ensin marskin lyöttäis.

PIRI: Hjaa, kas, siinä onkin pulma... Mutta prinssi voi puolellensa arkkipiispan voittoa, joll' onpi marskin suhteen vanhaa kaunaa, ja kenpä tietää vaikka Sigismund myös puoltais prinssiä, jos marski kaatuis.

PALO (lyö otsaansa):

Sa haastathan kuin viisas Salomon —

PIRI: Tää kaikk' on viisautta Ilkan, huomaa, ja näitä miettii hän, kun yksin on.

PALO:

Mut meille ei hän tuumiansa kerro —

PIRI: Ei meille, mutta Kontsahalle kertoo — ja hän sen mulle haastoi. (Lyö Penttiä olalle). Perttu hoi, jos Pouttu Turkuun toisi Aksel Kurjen ja me taas prinssi Kustaan, häh, ois uljasta, jos johtais meitä prinssi!

PALO:

Niin, hän on poika Eerik kuninkaan!

PIRI:

Ja nousis ruhtinaaksi meidän kautta...

PALO (nauraa):

Ja me taas hänen kautta ... niinkö meinaat!

PIRI: Ja mont' on aateloitu moukkaa ennen: on Kirves, Hevonpää ja Karpalainen jo kilven saaneet — miks' ei pohjalaiset siis kelpais heidän rinnallensa, häh?

PALO:

Ja leirivapaus meillä onkin jo —

(Ylvästellen).

ma knaappi-kilven kyllä osaan kantaa.

PIRI:

Kun vain et jois, sä ruoja, tuolla lailla!

PALO: Ka, herrathan ne juuri juovat, Perttu! Mut Herran kuolema, vain röökinöitä kai sinä sitten naurattaisit, häh! (lyö polveensa). Ois hempukkata kullan kiiltävää kai hauska polvellansa kiikutella!

(Maunu tulee rakennuksesta vasemmalla).

PIRI: Suus kiinni, lurjus, tuolla saapuu Mauno — ei sanaa hänelle tästä.

PALO (hiljaa): Näitä siis ei Ilkka keksinyt, vaan sinä.

PIRI:

Vait!

MAUNU (lähestyen): Kas, täällä värjytte te pakkasessa ja riitelette lämpimiksi vai? —

PIRI (äreästi): Tuo Palon Perttuhan se aina alkaa ja nurkuu, kun ei kylläkseen saa juoda — ja sitä juutast' aina janottaa!

PALO (samoin): Mut minkäs lemmon sille minä mahdan — jos en ma juoda saa, niin palaa suolet tai tulen hulluks — kumpaakaan en tahdo.

MAUNU:

Mut katsos Ilkkaa, Perttu, hän ei juo —

PALO: Lie hällä sisälmykset toisellaiset kuin sotilaillaan, siks' ei ymmärtäne enemmän meitä hän kuin häntä me.

MAUNU: Mut juoppoja ja ryöväreit' ei kärsi, ken aikoo huojennusta *kaikille*.

PALO: Ken miettii kaikkia, ei omiansa, on mielest' omiansa hourupäinen.

MAUNU (hämmästyen):

Vai niinkö aattelette myöskin te?

PALO: En juuri minä, mutta kaikki muut; ma tyydyn siihen, jos ma juoda saan, kun janottaa, ja Pirin Pentti tuossa (nauraa) ei muuta tahdo, kun saa rakastella!

PIRI (äreästi):

Sa pidä suusi, vanha juorukello!

PALO (jatkaen vakavasti): Mut toiset herrain tahtoo tavaroita, ei muille suinkaan, ei, vaan itsellensä.

Kun heitä herrat ryösti, omat vain he ottaa jälleen ryöstäessään näitä. Kas, semmoiseksi käyvät ihmiset!

MAUNU:

Mut niin ei tuuma alkuansa ollut!

PALO: Sen piru tiennee, mitä kukin mielti, kun tarttui nuijahansa; useimmat kai mieltivät jo silloin tällä lailla: jos herrat itse köyhiksi tehtäisiin, niin totta huomaisivat, lempo vie, se miltä tuntuu, kun on nälkä e'essä ja aitat, leipäorret tyhjäksi viety. Niin mielti kaikki, myönsi Ilkkakin, kun Kontsahassa retki harkittiin.

MAUNU (syrjään):

Niin, hän on, Herra nähköön, oikeassa!

PALO:

Sa lausu suoraan: näinkö mietittiin?

MAUNU: Kai lienee ollut sellaisetkin tuumat — mut retken määrä oli nostaa kaikki ja kansa Flemingistä vapauttaa ja marski vangiksi ottaa herttualle — niin on sit' tarkoittanut Jaakko Ilkka ja siihen häll' on järkkymätön usko.

PIRI:

Niin, se on Ilkan usko.

PALO: Totta kyllä, on suuret tuumat hällä retken suhteen, kun prinssi Kustaankin hän mukaan tahtois

—

MAUNU (syrjään): Hän tietää senkin! (ääneen) Sillä tahtois Ilkka vain marskin säikähyttää, muuta ei.

PALO: Vai muuta ei, mut se on tuhmaa silloin: jos marski lyödään ja jos löytyy prinssi, hän olkoon ylimmäinen päällikkömmä — näät hän on poika Eerik kuninkaan ja häll' on oikeus Ruotsin kruunuhunkin.

MAUNU: Mut näin me noustais vastaan herttuaa, ja häntä puolustaa me vannottiin!

PALO: Niin vannottiin, vaan meille palkaksemme, jos marskista me vapautamme maan. voi herttu Kaarle antaa oman herran ja meidän mieleisen kuin prinssi Kustaa. Mut siks on ryöstettävät rikkahat ja mahtavat ja aateliset kaikki, kun kansanmiehiä he vastustaa.

MAUNU; Mut ryöstöä ei Ilkka salli, ei, näät prinssi Kustaa pääksi ryöstöjoukon ei tietten suostuis. Häll' on mieli hellä ja ruttona hän kammoo riitaakin.

PALO: Mut jos ei ryöstää saa, niin raukee retki, ja joukot luopuu, jättää päällikkönsä. —

MAUNO: Ma sitä pelkään ... viekas Kettunen se heitä johtaa. Kontsas epäilee, ett' on hän marskin miehiä ja tänne on tullut syttämään vain sekaannusta.

PIRI: Hm, mahdollista, ruotsalaisten kanssa hän paljo ollut on ja kielen taitaa — myös salaa kirjoittaa hän kaikenlaista.

PALO:

Kun vain ei kirjoitelle Flemingille?

(Torven ääni kuuluu perältä. Piri ja Palo hypähtävät ylös).

PIRI:

Ken saapuu siellä! Kuului torven ääni!

(Kuuluu hälinää).

MAUNU: Ja hälinää ... kuin vain ei etuvahdit ois marski yllättänyt...

(Taas torven ääni).

PALO: Merkki tuo on meidän vartijaimme ... kaksi kertaa, se tietää ystäviä...?

PIRI:

Mutta keitä?

(Perältä tulee Martti Tommola kahden talonpojan saattamana).

PALO (huutaen vastaan):

Ken saapuu sieltä?

ENS. TALONPOIKA (huutaa):
Viesti anolaisten!

PIRI (nauraen):
Vai Kupittaalle kulkijoilta viesti?

(Viesti tulee yli sillan; hänen saattajansa kääntyvät takaisin. Vasemmalla olevan talon ovi avautuu ja ulos tulevat Ilkka sekä Kontsas).

ILKKA (tullen keskemälle):
Kaks kertaa merkkihän on ystävään —
Kas, Martti Tommola, no terve, veikko!
Kuink' olet tänne joutunut sa, kerro,
ja kuink' on Poutun laita?

TOMMOLA: Poutun, niin — ma saatan teille murhesanoman...

ILKKA (hätkähtäen):
Häh? Onko surman saanut Pentti Pouttu?

KONTSAS:
Tai lyöty joukko teidän?

ILKKA:
Kerro, Martti!

TOMMOLA:
Viel' elää Pouttu —

KONTSAS:
Kiitos Jumalan!

TOMMOLA:
Mut johtamansa joukko ... se on lyöty —

ILKKA:
Siis teihin suostunut ei Aksel Kurki?

TOMMOLA: Ei suostunut, vaan viestit vangiks otti ja heiltä tiedot meistä saatuaan hän yöllä hyökkäs kimppuun huovinensa ja ennenkuin ma oikein toinnuinkaan ol' lyöty joukko ... itse pelastuin ma hämärissä Sonniniemen metsään.

KONTSAS:
Mut entäs Pouttu?

TOMMOLA: Tiellä kuulla sain, ett' oli Kurjen luona Pouttu nähty.

ILKKA:
Siis Kurki lopultakin Poutun vei!

TOMMOLA:
Vei Anolaan ja sieltä Turkuun tietten.

ILKKA (synkästi):
Ja siellä vartoo häntä hirsipuu.

TOMMOLA:
Mut kuink' on laita rautalampelaisten?

ILKKA: Kai Vilpunpoika kohta palajaa ja tullessansa Hämeen nostattaapi, ja miehet Sysmän, Jämsän, Kuhmoisten taas yhtyy heihin siellä Padasjoella.

TOMMOLA:
Ja heitä johtaa?

ILKKA:
Matti Leinonen.

TOMMOLA:

Siis savolainen, lempo heihin luotti!

ILKKA (naurahtaen vasten tahtoansa): No, hullummin kuin teille nyt on käynyt ei hälle käydä voi ... ja viesti ties, ett' ois jo heillä miestä tuhannen.

MAUNU: On heillä päällikköinä Hulkun Olli ja Hiisimäeltä kuulu Pekka Holsti.

ILKKA: Niin, sekin intoamme lisätköön — ja huomenna se tässä ratkaistaan, jos me tai marski ottaa Turunlinnan.

TOMMOLA:

Ja miss' on leiri mustan noki-Klaun?

ILKKA (viittaa oikealle): Jos katsot tästä poikki Pyhäjärven, näät tulet luikkavaiset pappilasta; kas, siellä on marskin leiri ... kirkonmäellä.

TOMMOLA:

Vai kirkonmäellä ... niin, ma näen kyllä.

ILKKA (miehiin, kääntyen iloisesti): Hei, veikot, murheviesti Tommolan ei meitä painaa saa ... ja muistakaa: on miesten tarpeetonta tietää tästä — sen kuulla ehtivät he myöhemmin.

TOMMOLA:

Mut vartijat jo aavistavan näytti —

ILKKA: Voi helvetti! (kääntyen miehiin) Siis sinne rientäkää ja toisahalle mielet kääntäkää, ei siedä kuulla he nyt tappioista — näät huomispäiväks toivo tarvitaan ja usko oikeuteen.

(Piri, Palo ja Maunu perälle).

TOMMOLA:

Se onko heillä?

ILKKA:

Ma luotan siihen, että on se heillä.

KONTSAS: Mut käyhän tupaan, Martti, levon tarvis on sulla varmaan huomispäivää varten.

ILKKA: Niin, jos sä tapparahan käydä aiot, on voimat tarpeen; käykää sisään te, ma tässä varron, kunnes vahdit saapuu.

TOMMOLA: En pois ma jäädä ai'o ottelusta, vaan paras lienee saada virkistystä!

(Menee tupaan. Ilkka kävelee mietteissään edestakaisin).

ILKKA:

No, huomenna se vihdoin ratkaistaan!

KONTSAS:

Jo onkin aika tulla päätökseen.

ILKKA: Ma järjestystä ylläpitää koitan ja estää juomasta ja ryöstämästä, mut sentään kumpaistakin hurjapäät mun tietämättäni he harjoittavat. En ehdi kaikkialle minäkään.

KONTSAS: Vain Herran silmä näkee kaikkialle, siin' olet oikeassa.

ILKKA: Tutut miehet on toki luonani ja teihin luotan. Jos Pouttu vangittiin, on Vilpunpoika kai joukkoinensa täällä piankin.

KONTSAS:

Vaan huomenna jos voittaa meidät marski?

ILKKA:

Ei hylkää vanha onni Jaakko Ilkkaa.

Mut miss' on vartijat? ... ma etsin heidät ja leirin kerran vielä tarkastan.

KONTSAS:

Niin, joka uskoo, sitä auttaa Herra.

(Kontsas menee tupaan. Ilkka lähtee sillan yli perälle,
mutta samassa tulee vasemmalta huononnäköinen talonpoika).

VINIKKA (huutaen Ilkan jälkeen): Hoi, Jaakko Ilkka, mull' ois kysymistä; — sa voitkos hetken kuulla siukkaa miestä.

ILKKA (kääntyen takaisin): Kas, Vinikka, sun onko ruokaa tarvis, kun noin sa raukealta näytät, häh?

(Palaa etualalle).

VINIKKA: En jaksa enää, Jaakko, rintaa polttaa ja tässä näin on niinkuin tyhjä malja ois sinne upotettu...

ILKKA:

Merkillistä!

Vai tyhjä malja? (naurahtaen) Täytä juutas sitten — ei tyhjä säkki pysy seisallaan.

VINIKKA: Niin, sinä naurat, mutta hiisi vie, myös ruumis mulla on kuin liekiss' oisi, ja selkäpiitä karmii poltinraudat — kai tulee huonot ilmat taaskin, Jaakko?

ILKKA (silmänten taivaalle):

On toistaiseksi kirkas taivas vielä.

VINIKKA: Niin, kirkas on tää kylmä talvi-ilta — mut huomenna voi olla tuisku jo, kun luissa, jäsenissä kuumentaa — ne eivät petä nämä varmat merkit.

ILKKA: Sit' olen tuntenut jo kolme vuotta, mut voihkivan et siltä kuullut mun.

VINIKKA: Sin' olet tahdoltasi luja, Ilkka, ja enhän vaikerois ma myöskään, en, joll'ei mun valtais kumma väsymys — se saattaa kuolemaa mun miettimään.

ILKKA: On kuolo sodass' aina vahtimassa; jos sitä peljännet, niin väisty pois!

VINIKKA: Mut korvissani myöskin siivet huhkaa ja päätä kiertää niinkuin käärmeet ois.

ILKKA:

Kun väsyttää, niin syö ja yösi makaa —

VINIKKA: En jaksa seurata ma teitä enää, vaan kotiin tahdon; lemmon noita tuolla kai lienee velhonut mun jäsenet.

ILKKA:

Vai on hän täällä taas, se mierolainen!
Jos tauti on, niin on se sallimuksen.

VINIKKA:

Niin, kai se lienee sitten sallimusta, —
(Kynsii korvallistaan).
mut mikäs on se sallimuksen tauti?

ILKKA (nauraa): Niin, mikä se on, tietköön piru sen, joll'ei se (raa'asti) vatsa lienee. Syy on sun, kun sisukses sa turmiolle joit!

VINIKKA: Vain silloin tällöin pienen humalan, vain silloin tällöin, Jaakko, sisälmykset jos lienen turmellut, niin taata voin, ett' on se syömisestä; Herra tietää, tok; enemmän ma aina söin kuin join.

ILKKA (naurahtaa): No, niinpä söit sa sitten tuomios; mut itsehän sen teit?

VINIKKA (vihastuen): No, kukas lempo se sitten syömätönnä olla vois?

ILKKA: Niin, vastaa siihen, taivaan Herrankin kun salakähmää syövä kerrotaan.

VINIKKA:

Mut siitä kuolla voi?

ILKKA: Ja kuolee varmaan — vain ajankysymys se olla taitaa.

VINIKKA: Niin kai se lie, mut milloin kuolla täytyy, jos sen vain tietäis?

ILKKA: Kuolinhetkes itse sa tiennet parhaiten ... kun aika täyttyy, niin rukki seisattuu ja kaikki

loppuu.

VINIKKA: Niin, niin se on ja juuri niin, mut sentään tok' kotipirttiin kuolen mielummin; siis laske matkaan minut, kotiin tahdon.

ILKKA: Ka, tee kuin tahdot: toinen tielle kaatuu ja toinen vuoteellensa kylmettyy. (Kaivaa povitaskustaan paperiliuskan). Kas tuoss' on suojakirjas, jonka alla on Kontsahan ja minun puumerkit, se ota huomaas, jatka matkoasi ja vaimolleni, jos hän elää vielä, vie multa tervehdykset; sano vain: viel' elää meissä usko oikeuteemme!

VINIKKA (ottaa lipun ja tarkastelee sitä): Vai tām' on suojakirja? ... kiitos, Jaakko, mut miksi on tää lippu ruotsalainen?

ILKKA:

Se merkitsee, ett' oot sa siukka mies.
Ja nyt on tuossa ties — ja ruokas kerjää
tai koita syömätt' olla — hyvästi!

(Kääntyy pois päin).

VINIKKA: Mut kuules, Jaakko, suo mun varoittaa: ma paljo murinaa oon kuullut täällä, kun käyt sä ankaraksi...

ILKKA: Ryöväreille ma olen ankara ... ja yksin tein se roistojoukko joutais seuraksesi.

VINIKKA: Vois silloin pieneks käydä oma seuras, kun julmaks, ylpeäks ja ankaraksi he sua sallii: "leiriin herrojen jo Ilkka siirtyy, kun ei ryöstää anna, ja sit' ei tehdä anna siksi hän, kun itse herraks kerran nousta tahtoo!"

ILKKA (tuijottaa äänetönnä Vinikkaan, kunnes lausuu): Häh, perkelekö kurjan ramman haahmoss' on tullut kiusaamahan miestä, jonka elämä haudan partahalle saakka vain tähtää oikeutta? Kurjempaa en iva kuullut vielä konsanaan kuin kuulen nyt, kun kuolevainen raukka mun sättii siitä, etten ryöstää anna ja tehdä maailmata kurjemmaksi? Minäkö herraks pyrin, minä, minä, minä, jok' uhrasin jo kaikki päällä maan, ett' omatunto vain ja sielu jäi.

VINIKKA:

Ne omattunnotkin on monenlaiset!

ILKKA: Ne juuri monenlaiset ovatkin ja juuri siks on oikeus pyhä, siksi ei herkin vaaka ole kyllin herkkä. Mut minä uskon, uskon oikeuteen, ja joll'ei päällä häilyis kuolon miekka ja täyttymässä elon mittas ois, niin tuolle paikalles ma herjauksistas sun lävistäisin niinkuin korpikonnan.

VINIKKA:

Niin, kaikki uhrasit, mut henkes säästit!

ILKKA (ärjästen): Pois väisty rietas ruoja silmistäni, vai kadehditkos multa elämääkin? Sen toistaiseksi säästi taivaan Herra, mun halvan kautta joka työnsä täyttää.

VINIKKA (syrjään): Jumalan kiitos, häll' on usko vielä — se minulta jo ammoin mennyt on! (ääneen). Siis kotiin lähden, viestit sulta vien; mut muista, Jaakko, vehkeet ympärillä sun vaanii henkeäs!

ILKKA:

Sa korjaa luus —

VINIKKA: Sen kohta teenkin, mutta joukossas on Savon miehet ynnä hämäläiset jo riitaa tehneet meikäläisten kanssa; jos sun he pettää, mennä henkes voi!

ILKKA:

Jos menee henki, menköön tanterella!

VINIKKA: Kun henkes antanet, on mittas täys — ja silloin uskoo sinuun kansa jälleen.

(Lähenevää laulun loilotusta).

ILKKA:

Taas juomaretkiltänsä palaa roistot?

VINIKKA:

Se pilkkalaulu Jaakko Ilkast' on —

ILKKA:
Minusta pilkkalaulu?

VINIKKA:
Sinusta, niin...
ja vasta tehty täällä Nokialla,
Nyt ollaan Nokialla, Ilkan Jaakko.

(Ilkka, on vaiti. Laulun sanat kuuluvat jo selvään):

"Ilkka ilkeä isäntä, pääkero, sininen lakki, ei konna tapella tainnut eikä sammakko sotia, että joi joka kylässä, joka knaapin kartanossa".

ILKKA (kuin itsekseen):
Ja mua tarkoittaa tuo renkutus?

VINIKKA:
Sinua, Ilkka; semmoinen on joukkos!

ILKKA (ei vastaa mitään, seisoo mietteissään).

VINIKKA:
Huh, kuin on kylmä tämä talvi-ilta —
(Ilkka seisoo yhä tuijottaen eteensä).
Nyt on jo myöhä, hyväst', Ilkan Jaakko!
(Lähtee verkalleen perälle. Seisahtuu sillalle).
Hän onko hullu vaiko vanha kettu?
mut jompikumpi kumminkin hän on.

(Poistuu. Loilotusta. Sitten äänettömyys).

ILKKA (yksin): Niin, hänelle myöhä ... mulle selvä päivä, mut talvi kylmä meille molemmille, "Nyt ollaan Nokialla, Ilkan Jaakko", niin sanoi hän — ja mua pilkkalaulu siis tarkoittaa. Vai korpisammakko ja pelkuri ma heistä olen siis? Mut huomenna he nähdä saavat, ken — Tai ei ... me ollaan Nokialla ... musta seinä, johonka toisten heikkous heijastuu, se olen minä heille ... minä siis myös mustaks maalataan ja juomariksi; ja nää on ystäviä? — Petä ei tok' omat kumppalit? Mut kuitenkin, jos on tää heistä pelkkä ryöstöretki ja ajan hauskutus, kun mulle se on pyhä taisto e'estä oikeuden, niin taivas tietää, kuinka meidän käy? En tahdo päänä olla ryövärein, vaan turvaan oikeuden ma kansan tahdon — siis tietä suoraa käyn mä edelleen ja usko oikeaan mun johtakoon!

(Oikealta melua, joka nopeasti lähenee ja näyttämölle ryntää puolikymmentä humalaista talonpoikaa riidellen keskenään. Yhdellä heistä on kädessä suuri hopeapikari).

No, joko taas on käyty ryöstämässä ja ohran jyvä luomen alle saatu?

ENS. TALONPOIKA (nikotellen):
Vain pistäydettiin tuolla Virpelässä...

ILKKA:
Ja mistä on tuo hopeainen malja!

TOINEN TALONPOIKA: Niin tuoko pikari?... Ka, Virpelästä ma otin hyllyltä sen lähtiessä...

ENS. TALONPOIKA: Ei, se on valhe ... ihan ilmivalhe, minähän kaapista sen tempasin!

KOLMAS TALONPOIKA: Hän valhettelee viinapäissään, Ilkka, tuon maljan minä löysin, vaikka hän sen multa ryösti ... tiellä tullessamme...

ILKKA: Se anna tänne, että nähdä saan (ottaa pikarin), siis kenen on tää hopeainen malja?

ENS. TALONPOIKA:
No, se on minun!

TOINEN TALONPOIKA:
Ei, vaan minun!

KOLMAS TALONPOIKA: Eipäs, kun minä seinän luota löysin sen!

NELJÄS TALONPOIKA:
Siis on se yhteinen ... ja meille kuuluu.

ILKKA: Vait, sinä siellä!... Meille ei se kuulu, kun ryöstön kieltänyt mä jyrkäst' olen — vaan on se saatettava sille jälleen, jolt' oot sen ottanut ... se hänen on.

KOLMAS TALONPOIKA: Mut hän on kuollut taikka pakosalla — se talo vallan oli isännättä.

ILKKA:

Ja kenen luvalla te uskalsitte?

ENS. TALONPOIKA: On sodan oikeus aina väkivalta — ja jok' ei ottaa tohdi, ilman jää.

ILKKA: Vai niin sa mielit, kun me oikeutta on juuri lähdettykin hankkimaan. Siis näät sa nyt: voi joskus niinkin käydä, ett' Ottaja se juuri ilman jää! (menee sillalle päin). Tää malja omaisuutt' on ryöstettyä, siis ei se meille kuulu kellenkään, mut kosk' on kuollut se, jonk' on se oma ja sit' ei hälle toimittaa voi jälleen, niin tuolla huiman kosken kurimosta sen onkikoon, ken teistä ahnain on. (Heittää maljan koskeen, kääntyy miehiin jälleen). Kas, niin käy sille, joka toisen omaan kätensä kurkottaa ... se muistakaa, te, jotka vastoin kovaa kieltoani vain ryövääte ja juotte, mellastatte ja pilkkalaulujanne loilotatte. Nyt menkää, minne haluatte, miehet, ma etsin tänne leirin vartijat.

(Menee sillan yli perälle. Miehet jäävät ällistyneinä paikoilleen, katsellen ensin poistuvaa Ilkkaa, sitten toisiansa).

ENS. TALONPOIKA (kumppaleihinsa kääntyen):

No, mitäs sanotte nyt, kumppalit?

KOLMAS TALONPOIKA: Hän käypi kummaksi ja omituiseksi jo Ilkkaparka; kuka maljan kalliin voi tuolla lailla kosken kuuhuun heittää, on minun mielestäni hourupäinen.

ENS. TALONPOIKA (toiselle talonpojalle): Vaan kukas perhana sun käskikin sen hälle antaa! Se on oma syys.

TOINEN TALONPOIKA (kynsii korvallistaan): Ka, enhän lempoa mä sentään luullut noin tuittupääksi enkä kiukkuseksi!

KETTUNEN (tulee oikealta):

No, mitäs miehet täällä mieltii, häh?

(Miehet ovat nolostuksesta hetken äänettöminä).

ENS. TALONPOIKA: Tuo Ilkka lempohan se kepposet sai meille tehdä...

TOINEN TALONPOIKA: Maljan hopeaisen, jonk' otin saalihiksi Virpelästä, hän viskas tuonne kosken kurimoon.

KETTUNEN:

Ja miksi viskas?

KOLMAS TALONPOIKA: Ryöstää ei hän meidän nyt muka salli enää.

KETTUNEN (nauraa):

Pyhimys!

Ei sallis meidän ryöstää, vaikka toiset on tavaroita koonneet kuormat täyteen!

TOINEN TALONPOIKA:

Ja lisäks haukkui meitä juomareiksi —

KETTUNEN (kuten äsken): Vaikk' omat kumppalinsa juuri juovat — se Palokaan ei selvää päivää nää!

ENS. TALONPOIKA: Niin, se on totta ... omiaan hän puoltaa, vaan meille kohta syytää kiukkuansa kuin oltaisiin me huonommat kuin toiset.

KETTUNEN: Me savolaiset, niin, — on vanha juttu, ett'eivät rinnallensa päästäis meitä ne Pohjan miehet...

KOLMAS TALONPOIKA: Eikä meitä liioin — ja vaikk' on asiamme yhteinen ja Hämeen herroja he ryöstää täällä, niin meille sittenkin vain kopeillaan.

KETTUNEN: En tiedä kopeilleeko täällä muutkin, mut Ilkka sortaa meitä.

ENS. TALONPOIKA: Kontsas myös ja Pirit, Palot, Maunohuovikin, jok' onkin vävy-poika Ilkan, tietenkä heidän asioita.

TOINEN TALONPOIKA: Piru vie, kun ollenkaan me heihin yhdyttiin!

ENS. TALONPOIKA: Ois itsekin me aatelista täällä kai loppu tehty... Hämeen kartanot ois itse puhdistettu...

KETTUNEN: Oikein haastat... ja Pohjan miehetkin jo keskenään on kinaan joutuneet ja Ilkkaa sättii —

ENS. TALONPOIKA:
Vai Pohjan miehetkin? Ja mistä syystä!

KETTUNEN: Sen lempo tietää, kai jo epäilee he retkeensä itsekin ja katu, ett' ollenkaan he rajoiltansa loittos.

ENS. TALONPOIKA:
Vai katuvat jo hekin?...

KETTUNEN: Katuvat — kun vangit kertoi heille äskettäin, ett' tykit huomenna jo Nokialle saa avuks ratsuväelle Noki-Klaus, niin silloin mietteihin jo miehet vaipui.

TOINEN TALONPOIKA: Vai tykitkin saa meitä vastaan marski — mut siihen leikkiin vain en lähde minä.

KETTUNEN: Ken hyötymättä hengenvaaraan käy, on pätkähullu. Itse toimikaamme, niin itse hyödyn saamme, (syrjään) Minä jaan — (Ilkka näkyy perällä Palon, Pirin ja Maunun seurassa). Vait! Tuolla tullaan. Kuules, Kukkonen, mist' otit maljan, jonka koskeen tuonne juur' Ilkka viskas?

TOINEN TALONPOIKA:
Tuolta Virpelästä.

KETTUNEN: Se hyvä, Puhevuoro mulle suokaa — (itseksseen) hän siksi saatava on täältä pois, kun saapuu marskin rauhanairueet.

(Ilkka seuralaisineen tulee etualalle. Kontsas samassa tuvasta).

ILKKA (kumppaneilleen): Kas niin, kun vahtivaihto yöks' on tehty ja etuvartijat on paikoillansa, niin levätkäämme aamunkoittoon asti! Mut humalasta taikka räyhästä ken yöllä tavataan, hän varokoon, ett'ei hän kaulahans' saa hirttonuoraa. (Tyytymättömyyttä miesten kesken). Häh, mitä murisette siellä, miehet? Ett' olen liiaks ankarako teille? Mut huomispäivä hengentärkki on: se juuri ratkaisee, jos ensi vuonna me viljan pelloitamme puida saamme tai Turun kuoppatornin kammioissa kuin kurjet kuollaan nälkäkuolon kautta; se ratkaisee, jos oikeus elää maassa ja talonpoika turvaa nauttii lain tai jos hän onkin luontokappaleita ja leikkikalua kuulun Noki-Klaun.

KETTUNEN (astuen teeskentelevästi esille): Niin, huomispäivä kai sen ratkaisee, jos elää laki taikka ryöstövalta; mut ehkä oikeutta jo tänäänkin sun kauttas saada voisi syyttömät?

ILKKA: Sit' ovat multa aina saaneet he — siis kelle teistä väärin tehty on?

KETTUNEN: Kas, tuolla tullessani vastakkain sai äsken Virpeläinen vaikeroiden, ett' ovat rosvot vieneet maljan hältä, niin, hopeaisen, kalliin maljan.

ILKKA (ymmällä):
Häh?
Ja kuka vaikeroi?

KETTUNEN: Ka, Virpeläinen, se sama, jolt' on malja varastettu.

ILKKA (kääntyen toisiin):
Ei, hän on kuollut!

KETTUNEN:
Kuka?

ILKKA:
Virpeläinen.

KETTUNEN: Ei suinkaan kuollut vaikeroi ja noidu ja tämä kiros, että seinät kaikui.

ILKKA (miehille):
Mut joku teistä hänet kuolleeks väitti?

ENS. TALONPOIKA: Ka, lempo tietköön enää mistään mitään, jos haudastansa noussee kuolleetkin; —

mut renki kertoi niin ja autio ja tyhjä tullessamme oli pirtti ja kun ei nähty, kuultu isäntää, niin...

ILKKA (kiivaasti): — — sinä hengen hältä valhettelit ja tekoon tuonoiseen sait minut sillä! Ma oonkos pääksi pantu ryövärein ja avosuiden, valhekielisten, jotk' erota ei oikeasta väärää? Ja kaltaiseksenneko minutkin te tässä tekisitte? piru vie, näin joudunhan ma ryöväriksi itse! Mut sitä mainetta en tahdo ma, vaan välin suoraks kanssa Virpeläisen viel' ennen aamua ma tahdon laittaa.

KETTUNEN:

Ja miks' ei kohta, että tyyntyy hän.

ILKKA:

Mut jos on matka sinne pitkäkin?

KETTUNEN: Se näkyy tästä ... tuolla vaaran alla — ja Mauno kyllä sinne tietää tien.

ILKKA: Se lienee selvintä ... siis, Kontsas veikko ja sinä Mauno, tulkaa ... pian jälleen me palajamme ... vääräytt' en ma kärsi.

(Ilkka, Kontsas ja Maunu menevät oikealle).

KETTUNEN (hetken vaitiolon jälkeen): No, miehet, tuommoinenko omatunto se sodat johtaa? Tuolla tuittupää hän rientää jo ... ja mua kohta uskoi ja öiseen aikaan läksi leiriltänsä — hän onko mielestänne täysipäinen?

TOINEN TALONPOIKA: Vaan mitä hemmettiä? Kettunen, sinähän valhettelit hälle, kelmi; nääs Virpeläinen sittenkin on kuollut.

KETTUNEN (nauraen): Niin teinkin ... teille tahdoin näyttää vain. ett' on jo aika meidän järkiin tulla ja päättää: käymmekö me kuolemaan tuon houkan jäljessä vai pystyn teemme ja kotipelloillemme palajamme — nääs eihän meille enempi entistään lie kuormaa lisännytkään Noki-Klaus?

ENS. TALONPOIKA: No, onhan sekin totta, mutta näinkös se sitten Ilkka yksin jätettäis?

TOINEN TALONPOIKA (Pirin ja Palon puoleen kääntyen):

Ja mik' on teidän mieli Ilkkaisesta?

PALO:

Hm, hän on kumppali ja päällikköni.

TOINEN TALONPOIKA:

Mut onhan teistäkin hän kummallinen?

PALO:

Ei sotaa tällä lailla ennen käyty.

KETTUNEN:

Ja entäs Piri?

PIRI:

Kumppali on Ilkka.

KETTUNEN:

Niin on, mut päällikkönä minkälainen?

PIRI: Ma sanon niinkuin Palon Perttukin, ei sotaa ennen tällä lailla käyty.

KETTUNEN: Siis tätä sotaa mieluisampi teistä on sovinto, vaikk' ois se laihakin.

(Kimeä vihellys kuuluu).

PALO (hätkähtäen):

Se oli merkki etuvartijoilta!

PIRI:

Ja yksi kerta ... vieraita se tietää.

ENS. TALONPOIKA:

Jos hyökkää salaa niskahamme marski?

KETTUNEN (vieikkaasti): Ss, hiljaa miehet, vangeiltamme tuolla sain tietää, että rauhaa tarjoo marski.

ENS. TALONPOIKA:

Vai tarjoo marski rauhaa meille?

KETTUNEN: Tarjoo — ja airueet kai siellä juuri saapuu; siks pois ma tahdoin Kontsahan ja Ilkan ja valhettelin...

PALO (syrjään): Savon orvaskettu, kun vain et kerran kävis itse ansaan!

PIRI:

Ptui, lempo, juoniasi, repolainen!

(Knut Kurki ja vouti Abraham Melkiorinpoika muutamain talonpoikain saattamana näkyvät tulevan perällä).

KETTUNEN:

Kas tuolla saapuukin jo airueet.

TOINEN TALONPOIKA:

Mut jospa Ilkka tänne itse ehtii?

KETTUNEN: Ei ehdi, ei ... mut jos hän ehtis, silloin hän laihaa nahkoansa varokoon!

(Airueet seuraajinensa tulevat etualalle).

KNUT KURKI (tervehtäen): Jumalan rauhaa teille meidän kautta Klaus Fleming, Suomen käskijä ja marski, nyt toivottaa ja tätä veljessotaa hän tahtois tau'ottaa, kun viel' on aika... ma olen Laukon Kurki...

PIRI:

Teit' en tunne.

ABR. MELKIORINPOIKA:

Mut minut, voutisi kai tunnet, Piri?

PIRI:

Niin, Melkersonin tunnen.

PALO: Minä en, mut nähnyt kyllä olen — kumpaisenkin.

KETTUNEN (kielevästi): Ma, jalot herrat, tunsin kohta teidät; nää täss' on pohjalaiset, Palo, Piri, tää Kukkonen taas Hämeen mies ja minä, min' olen savolainen, Kettunen.

ABR. MELKIORINPOIKA:

Ja miss' on Ilkka sekä Yrjö Kontsas?

KETTUNEN: Niin, nekö? Mitäs heistä ... heille sattui juur' asioita tuonne naapuriin. Mut muuten sota meill' on yhteinen ja rauhastakin neuvotella tässä siis voimme ilman heitä. Meitä paitse ei Ilkka sotaa jatkaa voi ja siksi...

ABR. MELKIORINPOIKA (Kurjelle): He on siis poissa. Sitä paremp' on se meidän asialle. Puhukaa!

KURKI (voudille): Niin, vapaamminhan käypi puhe näin. (Miehille). Siis: marski Fleming tähän veljessotaan on kyllästynyt, rauhaa tarjoo teille ja linnaleiristä ja veroistanne hän teitä armahtaa ... muut riidat kaikki jää ratkaistavaks itse kuninkaan, kun keväämmällä Ruotsiin saapuu hän, jos —

PIRI: Linnaleiristä hän vapauttaa ei meitä voi, kun ennestänsä vapaa on siitä Pohjanmaa.

KURKI: Ja verot uudet hän antaa anteeks teille.

PALO: Laittomat ne ovat olleetkin jo alkuansa.

ABR. MELKIORINPOIKA: Te elkää turhaa ylvästelkö, miehet, vaan harkitkaa ja kotiin kääntykää, kun rauhaa tarjoo teille riikin marski, jonk' onpi sotajoukot valtakunnan ja puolellansa itse Sigismund.

PIRI: Niin, häll' on sotajoukot, meillä kansa, ja kumpi taistelussa vihdoin voittaa, sit' emme vielä tiedä.

KETTUNEN: Turhaa kinaa, kun rauhanehdotkin on kuulematta.

TOISET:

Niin, mitkä ovat sitten marskin ehdot?

KURKI: Vain päällysmiehet Ilkkaisen ja Kontsaan nyt vaatii armoillensa marski Fleming, ett' tehdä heille saa hän kuinka tahtoo.

KETTUNEN:

Vai Ilkkaisen ja Kontsahan, ei muita?

KURKI:

Ei.

PALO:

Mutta jospa marski hirttää heidät?

KURKI: Niin, heidän kohtalosta päättää marski, me emme tiedä.

PIRI:

Kumppali on Ilkka.

ABR. MELKIORINPOIKA: Nyt itse päättäkäätte, sillan luona me tuolla vastaustanne vartoamme.

(Loittonevat kosken luo. Talonpojat jäävät etualalle).

KETTUNEN:

No miehet, rauhaako vai sotaa, häh?

TOINEN TALONPOIKA:

Ka, rauhan miehiä kai minä olen.

PALO:

Mut kunniattomain ois tämä työtä.

KETTUNEN: Se onko työtä kunniattomain, jos säästää kansaa...

PIRI: Mutta pettää sen, jok' uhrais hengen meidän hyväksemme.

PALO:

Niin juuri, Pentti.

KETTUNEN; Uhratkoon siis sen, — nyt juuri siihen onkin tilaisuus — ja silloin vapahtaa hän meidät täällä ja pois me päästäisiin. Ma olen valmis.

ENS. TALONPOIKA:

Ja minä myös.

TOINEN TALONPOIKA:

Ja minä.

KOLMAS TALONPOIKA:

Valmis olen.

KETTUNEN:

Mut kuink' on Pirin sekä Palon laita?

PALO (kynsii korvallistaan): On pirun keksimä tää nahkakauppa: jos oman pelastaa, niin toisen myy.

KETTUNEN: Ka, niinhän ain' on tässä maailmassa — ja ehkä säästää heitä marski Fleming.

PALO:

Mut milläs repolaisen juonin, miehet,
te sitten vangiks ottaisitte heidät?
Ma ainakaan en siinä auta teitä?

PIRI:

En minä myöskään.

KETTUNEN: Siitä vastaan minä, kun vain te itse kaupan hyväksytte.

ABR. MELKIORINPOIKA (kääntyen miehiin): No, miehet, meillä ois jo kiire tielle ja ratsut vuottaa tuolla metsän luona.

KURKI (samoin sillan luona): Näin ajan käänteheissä muistakaa: on talot autiot...

PALO:

Se multa paloi.

KURKI:

Ja lapset, vaimot vartoo teitä siellä.

PIRI:

Jumalan kiitos, viel' on tyttöjäkin!

KURKI: Mut päälliköt jos meille luovutatte, niin ryöstötavaratkin pitää saatte.

KETTUNEN:

Ja sehän tässä tärkeint' onkin, häh?
Me valmiit olemme, mut pohjolaiset...?

PIRI (Palolle):

No, Perttu?

PALO:

Entäs sinä?

PIRI: Lempo ties, mut omituiseks on hän käynyt, Ilkka, ja tämä miestä alkaa kyllästyttää, kun ryöstö kielletään ja juomat loppuu ja alkaa pakkasetkin tammikuun.

PALO:

Siis myönnyt?

PIRI (mietittyänsä):

Olkoon menneheksi!

(Kurki ja Abr. Melkiorinpoika tulevat etualalle).

KETTUNEN: No, nyt me kaikki ollaan yhtä mieltä — ja marskin ehdot hyväksymme siis.

(Oikealla olevan ulkokuoneen päädyn taa ilmestyy samassa noita-akka pysähtyen kuulemaan seuraavaa keskustelua).

KURKI: Ja ennen päivän sarastusta meille te vangittuna päällikkönne tuotte?

KETTUNEN:

Vain Ilkan sekä Kontsahan, ei muita.

KURKI:

Ne kaksi riittää...

ABR. MELKIORINPOIKA: Mutta Ilkkaa jos ei marski saa, niin Kontsast' ei hän huoli — ja silloin raukeaa myös rauhanehdot.

KETTUNEN y.m.:

Me Ilkasta siis kaikki vastoamme!

ABR. MELKIORINPOIKA:

Ja marskin sana käypi meidän kautta.

KURKI:

Siis Herra uudeks vuodeks rauhan suokoon!

KETTUNEN:

Ja rauha teille myöskin, jalot herrat.

(Kurki ja vouti Melkiorinpoika lähtevät, Kettunen yrittää heidän jälkeensä, mutta siitä estää häntä):

KURKI (tehden epäävän liikkeen):

Me löydämme jo oppaikkakin tien!

(Menevät. Miehet seisovat hetken äänettöminä ja noloina).

PIRI:

No, mitäs sanot tästä sinä, Perttu?

PALO:

Mun on kuin itseni ma myönyt oisin.

PIRI: Ja minun on kuin ilki-alastonna ma häpykaakkiin oisin köytettynä — hyi, helvetti, kun suostuin koko kauppaan!

PALO:

Tuo lemmon Kettunen se viekoitteli...

KETTUNEN (nauraen): Ja jospa oiskin ... mua kiittääkää, ett' tulee retkellemme lysti loppu; mut leirillä on oltta vielä, miehet, ja tämä kauppa sietää harjakannut.

PALO:

Jos häpeänsä humalaksi jois?

KETTUNEN:

Ja minä laulan Ilkast' uuden laulun.

PIRI:

Sun laulujasi lempo kuunnelkoon!

KETTUNEN: Ja sitten kerron teille, kuinka me täss' illan tullen Ilkan nipistämme; hei veikot, tästä tulee hauska juttu ja hyvä vanhan vuoden loppupäätös, kun marski uuden vuoden lahjaks saa kaks pulskaa pohjolaista! Oltta, veikot!

PALO:

Jos saiskin janohonsa haarikan!

(Lähtevät perälle. Piri jää mietteihinsä seisomaan. Palo huomaa sen).

Hoi, Piri veikko, heitä hiiteen huolet, vai tyttöjenkö luhdit päässäs pyörii?

PIRI:

Suus kiinni, juopporatti!

PALO:

Naisten narri!

Mut tule pois sa täältä pakkasesta.

(Menevät kaulatusten leirille; Palo laulaa:

"Kyröst' oli poikaa kymmenen" j.n.e.)

Noita (tulee piilostansa varovasti esille): Tuo paksu herra oli Melkerson, se "maitoherra", Puolan puolikkaita, ja toinen Kurki, Laukon herra Knut! Vai ennen uuden päivän sarastusta ois Klaulle saatettava "Iliken" — ne herrat kutsuu häntä niin — ja Kontsas! Mut siitä kirnusta ei tullut voita, sen takaa korpolaisten vanha noita. Huh! paljo näin jo, paljo kuulinkin, mut moista nahkakauppaa viel' en kuullut, kun Nokialla päivää vartoessaan nää roistot kumppaninsa tässä möis, Ptui, oli häpy sentään sillä, ken kuin kaakin-puuhun sanoi joutuneensa. Mut Ilkan Jaakkoa te ette saa, vaikk' kaikki Savon ketut johtais teitä, sen takaa naaras-ilves Laihialta. (Menee tanhualle ja katsahtaa sinne). Niin, siellä rauskuttaapi yksikseen se ylöjärveläinen Ilkan tamma ja sillä juuri karkkuun täytyy Jaakon — hän osaa ratsastaa kuin pohjalainen! Mut joku tulee ... piiloon hetkeks taas.

(Vetäytyy nurkan taakse. Oikealta tulevat

Ilkka, Kontsas ja Maunu).

ILKKA (tulee tuikeana): Se kunniaton konna valhetteli, ett' elää Virpeläinen...

KONTSAS: Piikatytttö ei mitään varmaa tiennyt, isäntänsä vain metsään taikka koskeen menneen luuli.

ILKKA: Se miehen viisaankin saa suunniltaan, kun kaikki ympärillä valhettelee. Ken tietää enää, kuka kuollut on ja kuka elää...

KONTSAS:

Syy on Kettusen.

NOITA (astuen esille): Ja minä elän vielä, se on varma, ja minä mieleiseni varjelen.

ILKKA: Vai täällä hiivit taas, sa vanha noita, ja raajaruhjoiks multa miehet noidut.

NOITA (silmää iskien); Niin, minähän ne noidannuolet ammun — ja minun nuolet sattuu aina kohti.

ILKKA (naurahtaen):

Sun myrkkytaikoihis en usko enää,
kun tuonoin taikomasi puukkokin
Keijärven kievarissa taittui multa.

NOITA (vieikkaasti): Ka, jos et sinä usko, usko muuten — ja (hiljaa) jonkunhan on kannettava syy, kun syyttä kuolema ei tulla saisi.

ILKKA:

Siks saatkin vapahasti tulla, mennä.

KONTSAS: Mut minä pelkään tuota noitaruojaa, hän miehissämme uskon lamauttaapi ja kun on usko mennyt, menee tarmo. Ma hänet karkoittaisin täältä pois.

MAUNU:

Niin, menköön marskin luokse elkinensä.

ILKKA:

Hän raukan roviolla poltattais!

KONTSAS:

Niin, siten on jo tuhansille tehty.

NOITA: Ma olen käynyt luona marskinkin, hän ennen ruoski meitä, nyt hän pelkää.

ILKKA (nauraen):

Siis koita karkkuun häntä säikyttää!

NOITA:

En sitä voi, mut sua auttaa voin.

ILKKA:

Ja millä lailla, sinä viirunaama?

NOITA:

Sun pelastinhan kerran Turun luona?

KONTSAS:

Niin, sen hän teki —

NOITA: Sitten Kontsahassa, kun vouti saapui, tein sen toisen kerran.

ILKKA:

Häh?

NOITA: Mua saattaessaan Kyrön poikki toi poikas lautan, jolla pelastuit.

ILKKA:

Vai niin — ja nytkös tulit palkoillesi?

NOITA: Ma tyydyn siihen, minkä vanhoit silloin ja vielä kerran nahkas pelastan.

ILKKA: Vai vielä kerran? ... mutta muista, akka, tää nahka onkin kalliin otuksen.

NOITA:

Ja kallihista sitä kaupitaankin —

ILKKA:

Vai minun tietämättä kaupat tehdään?

NOITA:

Niin.

ILKKA:

Mik' on hinta vanhan kontion?

NOITA:

Vain tuhat päätä sekä verot maan.

ILKKA:

Tuo kuuluu joltakin... Ja ostaja?

NOITA: On Noki-Klaus — (kuuluu leiriltä pilkkalaulua Ilkasta). ja tuoll' on kauppiaat; mut tästä järvelle jos katsees luot, näät tähtein tuikkeessa ratsujoukon, jok' kohti pappilata kiidättää. —

ILKKA (katsoo sinnepäin):

No niin — ja sitten?

NOITA: Heidän joukossansa on Laukon Kurki sekä Melkerson.

KONTSAS:

Ja täälläkö on käyneet herrat?

NOITA: On — ja lähtiessä luvan veivät, että sais ennen huomispäivää marski teidät.

ILKKA:

Häh, meidät kaikkiko?

NOITA:

Vain sun ja Kontsaan.

KONTSAS:

Siis minutkin!

NOITA: Mut Ilkkaa jos ei saa, niin Kontsahasta yksin ei hän huoli.

ILKKA: Vaan mun jos saa, niin toiset armahtaa ja verot anteeks antaa — (Ottaa eukkoa kalvosesta). semmoinenko se tehtiin kauppakirja?

NOITA:

Semmoinen.

MAUNU: Mut sen on tehneet Savon miehet vain ja hämäläiset, vaan ei pohjalaiset.

KONTSAS:

Niin, tieten Kettunen —

ILKKA: Se oikein, Maunu, sit' eivät pohjolaiset tehdä vois!

NOITA (kiihtyen): Vai eivät voi? mut omin korvin kuulin, kun Palon Perttu sekä Pirin Pentti he siihen suostui...

ILKKA (raivostuen): Vaiti, saatana, tai tämän valheen hengelläs saat maksaa!

KONTSAS (estellen):

Mut jos hän totta haastaa?

NOITA: Totta vain — ja miksi valhettelisin ma teille?

ILKKA:

Se on siis totta?

NOITA:

On.

ILKKA:

Ja juuri he —

mun parhaat ystävät ja kumppalini!

Täm' on jo liian, liian katkeraa —

(Nyyhkii ja pyyhkii hialla silmiänsä).

MAUNU: Ma olen kuullut heidän nurkuvan, kun ryöstövapautta sa kiellät heiltä — mut tätä sentään heist' en uskonut.

NOITA: Jos vangeiks ette joutua te tahdo, niin paetkaa, kun aika vielä on, ja ratsahin jos lähtee, kauvas ehtii jo ennenkuin on meillä aamupuhde.

KONTSAS: En lähde minä, vaan jos sallimus on minut marskin matkaan määrännyt, niin tyynnä kannan minä kohtaloni.

ILKKA (oikaisten itsensä): Äsh, mene Herroinesi hiiteen, mies! Vai vuoksi ryövärein ja pettureinko ma henken' antaisin, ma, Jaakko Ilkka, jok' aina tähtäsin vain oikeutta ja e'estä poljettujen taistelin; ja vuoksi noiden kiittämättömäin ja juomarein ja loilottajain tuolla ma hirsinuoran kaulaan köyttäisinkö? En, siihen en ma suostu uhallakaan, vaan ennen pako kanssa häpeän kuin vankityrmä vuoksi roistojen! Mun nahkani ei vielä kaupan ole.

KONTSAS: Siis kotiin käännyt ... meiltä viesti vie, kai pian toisetkin me tullaan täältä, (hiljempaa) jos tullaan ollenkaan.

ILKKA: Niin, kotiin, sanoit, on sekin katkerata piikkaa vain, kun huovit senkin multa poltti tuonoin.

NOITA (hätäisesti): On sulle veistetty jo pirtti uusi ja siellä asuu vaimos sun ja lapses.

MAUNU:

Siis Kirstikin, vie hälle terveiset —

ILKKA:

Sa jäät siis tänne?

(Perältä ovat leiritulet vähitellen sammuneet.

Lähenevää humua alkaa kuulua).

NOITA (kuunnellen perälle): Nyt on kiire, Ilkka — on tamma tanhuassa ... ratsastain sa vielä vältät vangiks joutumasta; — ja muistahan ei marski huolikaan.

ILKKA: Niin, tuolla saapuukin jo roistojoukko; hyvästi, veljet, kirous pettureille, mun viime sanani on: kirous noille!

(Syöksee kiiruusti oikealle).

KONTSAS:

Jumala tiesi, kuinka päättyy tää?

MAUNU: Ma pahinta jo kauvan aavistin, kun miesten kesken narinaa ma kuulin.

NOITA: Te tupaan käykää ... olkaa huoletonna, ma niskoilleni kaiken otan syyn.

KONTSAS: En tahdo sulle hengenvelkaan jäädä, vaan sieluni ma Herran huomaa heitän, kun tästä maata käyn. Siis tule, Mauno!

MAUNU:

Ma tulen kanssas. Käyköön, kuinka käy.

(Menevät vasemmalla olevaan tupaan, jossa

heti sen jälkeen sytytetään valkea).

NOITA (vilkaisee tanhuaan, nauraen hiljaa): Hän tammoinensa yöhön katos siis ja ratsain karkaavat' ei kiinni saada. Täm' oli kolmas kerta ... tällä kertaa siis itse Kettunenkin peijattiin. Nyt saatte tulla, varron teitä täällä.

(Öinen hämärä. Ainoastaan muutamia leiritulia perällä. Kaksi nuorukaista — nuijat olalla — tulee perältä, molemmat hyvällä tuulella).

ENS. NUIJALAINEN (laulaen):

"Ilkka ilkeä isäntä,
pääkero, sininen lakki"...

TOINEN NUIJALAINEN:

Tähänhän se Kettunen käski meidän jäädä vartioimaan, häh?

ENS. NUIJALAINEN (laulaa edelleen):

"että joi joka kylässä,
joka knaapin kartanossa".

TOINEN NUIJALAINEN:

Niin no, se on niitä kurimonsa kuluttajia se Ilkka...

ENS. NUIJALAINEN:

Eikä niitä "Kupittaalte kulkijoita", niinkuin ne anolaiset, hehehee!

TOINEN NUIJALAINEN:
Jotka Turun tuomiokirkolle aikoivat suoristaan, niin...

ENS. NUIJALAINEN:
Niin, pääsiäiseksi Turkuun, helluntaiksi Helsinkiin, hehehee!...
Saakeli, kun tulisi ne kuopiolaiset...

TOINEN NUIJALAINEN:
Niin, kuopiolaiset! ... ei niistä mitään apua ole!...

(Kettunen tulee miesjoukon kanssa perältä, mutta pysäyttää nämä sillan ta'a ja tulee yksin etualalle päin).

TOINEN NUIJALAINEN: Mutta tuossahan se on Kettunenkin, lempo vieköön! Senhän ne sanovat olevan herraspoikia ... papin poikia...

ENS. NUIJALAINEN:
Niinhän ne sanoo...

TOINEN NUIJALAINEN:
Sittenpä minä siltä kyselen vähän ... niitä Hellun-tellun asioita...
Kettunen, hoi!

KETTUNEN (on tullut sillan yli, jonka molemmilla puolen nuijalaiset ovat): Hiljaa, miehet, ettei otus karkaa... Tähänkös te jätttekin, vaikka minä käskin teitä tuonne tanhuan nurkalle ... siitä se menee, jos mennäkseen...

TOINEN NUIJALAINEN:
Niin, tanhuan nurkallehan se taisi määrä olla ... mutta kuulehan, Kettunen?

KETTUNEN:
No?

TOINEN NUIJALAINEN:
Pappikos se sinun isäsi oli?

KETTUNEN (vieikkaasti):
Ei se pappi alkuaan ollut ... vaan pappihan siitä sitten tuli?...

ENS. NUIJALAINEN:
Niitäkö Rautalammen pappeja? ... hehehee!

TOINEN NUIJALAINEN:
Ja papithan on herroja...

KETTUNEN:
Niinhän ne on ... mutta paikoillesi nyt, mies...

TOINEN NUIJALAINEN (vetää Kettusta syrjemmäs):
Kuulehan!

KETTUNEN:
No?

TOINEN NUIJALAINEN:
Onkos sinua oleteltu?...

KETTUNEN:
Mitä hemmettiä sinä?...

ENS. NUIJALAINEN (vetää Kettusta toisaalle, silmää iskien):
Eihän ne ole sisukset palaneet siltäkään Palolta, häh?

KETTUNEN:
Ei se niitä ole minulle näyttänyt, vaan eihän sitä tiedä...

TOINEN NUIJALAINEN (vetää Kettusta taas puoleensa):
Sinua ei siis ole opetettu sinuakaan? ..

KETTUNEN:

Mihinkä opetettu, sinä mullikka!

TOINEN NUIJALAINEN (hämillään):

Vai niin, no, eipähän paljo mihinkään...

ENS. NUIJALAINEN (kuten äsken):

Onkos sillä Pirillä sitten se?...

KETTUNEN:

Mikä se?

TOINEN NUIJALAINEN (itseksensä tuumien):

Sitä on taidettu sittenkin opettaa tuota Kettusta!

ENS. NUIJALAINEN (rykii):

Sepähän se (kuiskaa jotakin Kettusen korvaan) ... tauti!

KETTUNEN:

Ahaa, vai se! (vieksaasti) no, sillähän se on.

ENS. NUIJALAINEN (iloisesti):

Mutta minull' ei jumaliste ole mitään, ei mitään! hehee!...

KETTUNEN:

Ka, sen parempi sinulle, senkin sonnivasikka!

TOINEN NUIJALAINEN (kuten äsken): Vai niin, no ... hyvä on, (lyö polveensa) mutta tuossahan se on polvi, häh?

KETTUNEN:

Näkyyhän tuo siinäkin yksi olevan...

TOINEN NUIJALAINEN: Sitähän minäkin ... siinä se on ensimmäinen ja sillä polvella se tyttö ensin opetetaan ja (lyö toiseen polveensa) tuossa se on toinen ja sillä se sitten oletetaan, häh?

KETTUNEN (lyöden polviinsa hänkin): Ja tuoss' on kolmas ja neljäs, joilla sinä viimein opetetaan, sinä nokkaviisas vekara...

ENS. NUIJALAINEN (itseksensä):

Hevosta tehtiin, mutta härkäpä taisi tullakin!

KETTUNEN:

Mutta nyt mars paikoillenne!

ENS. NUIJALAINEN:

Sekös se Ilkka sitten on isänsä kieltänyt?

KETTUNEN: Ka, sehän sen on tehnyt ... ja sillähän se nyt on jätettävä rautamarskin kuranssin ja opetuksen alaiseksi...?

ENS. NUIJALAINEN:

No, nythän minä tämän alan ymmärtää...

KETTUNEN: Ja seiskää nyt siinä valmiina, että niin pian kuin se yrittää tästä tuonne tanhuaan tamman selkään, niin... Mutta tunnettekos te sen?

TOINEN NUIJALAINEN:

Vaikka tervapimeässä!

KETTUNEN: Minä käsken nyt nuo miehet tänne, että yksissä voimin sitten ajetaan piilostaan se maankulkija, ja kun se sitten ryntää ulos, niin...

ENS. ja TOINEN NUIJALAINEN (yht'aikaa):

Niin silloin me kuin koirat kimppuun, hehehee!

KETTUNEN:

Niin juuri — ja sitten ei muuta kuin mies kiinni ja marskin haltuun!

ENS. ja TOINEN NUIJALAINEN:

Hyvä on!

KETTUNEN (sillalta viittoen miehiä tulemaan): Hoi, miehet, tänne joutukaa, mut hiljaa, ett'emme säikyttäisi otustamme, ja yli metsän tuolta aamupäivä kun alkaa häämöittää, kas silloin, miehet, me Ilkka sekä Kontsas Klaulle viedään ja itse tavarain ja kuormain kanssa taas kotiin palajamme ... rauhan soppeen... ja koko retki koht' on unta vain. (Tulee miesten kanssa etualalle). Mut siellä — näyttää — vielä valvotaan.

ENS. TALONPOIKA:

Tai joll'ei palanneetkaan miehet vielä?

TOINEN TALONPOIKA:

Jo aikoja he palas ... sen ma näin...

KETTUNEN: Mut Palon Perttu missä on ja Piri, heit' en ma joukossanne täällä nää?

ENS. TALONPOIKA: Se Palo olikin jo juovuspäissään... jäi varmaan kumpaisetkin nuotiolle.

KETTUNEN (syrjään): Sen arvasin! (ääneen) Vai niin, no olkoot siis, meit' onkin kylläks kahta vastaan ... hiljaa, nyt seurakkaa ja jos hän ulos ryntää, niin Ilkka ensimmäiseks silloin kiinni...

NOITA (astuu esille tanhuan takaa):

Ja ketkä täällä sitten vangittaisiin?

KETTUNEN (syrjään): Tuo ruoja puuttui! (ääneen) Korjaa luusi, velho, tai köysiin kytketän sun laihan raatos ja saatan tuomiolle...

NOITA: Tuomiolle? niin, tuomiolle tullaan kerran kaikki, siit' ole varma sinäkin... Vaan nyt sun aikees tiedän ... ennakolta tiesin sun hankkimasi riettaan kavalluksen, jonk' aiotte te tehdä kumppaneille...

KETTUNEN: Häh, mitä helvettiä sulla täällä on tekemistä!

NOITA: Tekemistä, niinkö? Ma pyydän kettuja ... ja tällä kertaa sain luullakseni ansaan mustahännän... ne ovat harvinaisempia, häh? Vai möit sä Ilkan nahkan Noki-Klaulle ja luulit itsellesi ohjat saavas ja kotiis rikkahana pääseväsi?!... Mut sepäs ilves viel' on ampumatta ja varo, Kettunen, niin, varo, repolainen, ett'et sa itse ketunsaksiin käy!

(Miehissä syntyy murinaa).

KETTUNEN (syrjään): Jokohan petti mun tuo saastahinen? (ääneen) Jos kavallust' on tehty, tuoss' (Viittaa noitaan). on se, jok' onpi syyllinen... Tuo akka kiinni ja sitten toimeen miehet ... nopeasti!

NOITA: Niin, koittakaahan köyttää, koittakaahan! (Ei kukaan liikahda). Mut kauppas Kurjen sekä vouden kanssa ma olen tyhjäksi tehnyt... Jaakko Ilkkaa ei käsiins' ainakaan saa Kettunen... hän otti tamman ... sekä ratsain karkas! Minust' ei marski huoli kuitenkaan...

KETTUNEN: Sen oisko keksinyt tuo kalman ruoka? Hoi, Kukkonen, käy, katso tanhuaan! (Ens. talonpoika menee. Syrjään): Jos Ilkka kynsistämme päässyt on, on kauppa marskin kanssa purkaunut — ja silloin pelastaukoon se, ken voi!

NOITA:

No, Kettunen, käy tuonne tupaan vain...

ENS. TALONPOIKA (tulee takaisin): Niin, tanhua on tyhjä ... ratsun jäljet käy Pyhäjärveen pitkin ojannetta...

(Oikealta taka-alalta leimahtaa äkkiä valtava tulenliekki).

KETTUNEN:

Vaan kuka perkele se leirin polttaa?

ENS. TALONPOIKA (oikealta kurkistellen):

Se vanha lato lieskaa...

TOINEN TALONPOIKA: Palon ruoja sen siellä on syttänyt...

KETTUNEN: Se tästä puuttui — ja silloin palaa meiltä kuormat siellä ja kaikki tavaratkin...

NOITA (ilkeästi):

Tavaratkin! (miehille)

No, jokos ymmärrätte ... (miehiä ryntää perälle).

KETTUNEN: Katson sentään, jos totta on, ett' Ilkka karkas meiltä.

(Yrittää hyökätä tupaan, mutta samassa aukeaa ovi ja ulos astuu):

MAUNU:

Häh? Mik' on melu täällä? ... miss' on Ilkka?

Kontsas (ilmestyy ovelle hänkin):
Ja kuka lempo täällä talon polttaa?

(Kuuluu järeitä tykinlaukauksia).

MAUNU, TOMMOLA, KONTSAS ja KETTUNEN (yht'aikaa):
Mut mitä helvettiä!

NOITA (nauraa).

ENS. TALONPOIKA (hyökkää sillalle):
Paetkaa!

On tykit saapuneet ... ja kirkkomäeltä
nyt marski ampuu meitä möräreillä!

(Katoaa. Huutoja "paetkaa" ja melua perältä).

KETTUNEN (syrjään):
Siis pettää voutikin, se Puolan hurtta!

NOITA (Kettuselle);
Molemmiin puolin kavallusta, kettu! (nauraa ilkeästi).

KETTUNEN (tyrkäten noitaa, että tämä kierähtää tanhuan eteen maahan): Pois, velho ruoja...
Mennyttä on kaikki... pelastakoon se itsensä, ken voi!

(Ryntää viimeisten miesten kanssa perälle,
jossa hälinää ja melua jatkuu).

MAUNU (kirveen kuistilta temmaten);
Siis muuta ei kuin: kaikki kuormillensa!

TOMMOLA:
Ja näinkö päättyi ilkkalaisten retki?

(Juoksee Maunon jälkeen).

KONTSAS:
Mut kosto tulee ... viel' ei oikeus kuole,
Jumala rankaisepi petturit!

(Tempaa konttinsa ja juoksee perälle.
Tykinlaukauksia ja tulipalon leimoa).

NOITA (kömpii ylös ähkien ja tuhkien): Jumala rankaisee? Niin, usko sitä!... Minulta konnantyössään
Kettunen ois onnistunut ... tein sen Ilkan tähden... Mut tavarasta, siitä sotaa käydään niin kauvan kuin
vain seisoo maailma!

VIIDES NÄLYTÖS.

Ensimmäinen kuvaelma.

Köyhänlaisesti sisustettu Ilkan uusi tupa Ilmajoella. Perällä ovi, jonka vasemmalla puolen suomalainen takka, takassa valkea. Samalla puolan ikkuna, jonka edessä penkki ja pieni pöytä rahinensa. Vasemmalla pohjalaismallinen sänky, jossa makaa Katri Ilkka.

KATRI (voihkii sängyssä): Voih, kuinka pitkäks aika tässä käy! Nää pitkät päivättömät talvipuhteet ne muistuttaa jo ijankaikkisuutta — ja kuitenkin ei kuulu kuolemaa! (huokaa): Ei enää kauvan tätä kestää voi, ma tunnen sen ja tiedän sen; (Iloisemmin). mut sentään, jos eläisin ma, kunnes Jaakko saapuu!

(huokaa) Kai turha toivo lienee sekini: Jaakko ei ehkä palajakkaan: toinen siellä ja toinen täällä muuttaa turpeen alle! — Mut lapsi-raukat? Pentti hän on reipas ja uudeks talon tässä tehdä voi, jos elää saa ... ja Kirsti auttaa kyllä, jos Maunukin jää sinne sotatielle?... Vaan mihin katos tyttö? Äskenhän täst' ulos jauhun no'untiin läksi hän — ja sentään on kuin viikko ois jo siitä! Ja Penttipoika aamu-hämärissä läks papin luokse tuomaan kirkkoherraa — kun vain ei turma kohtais tiellä poikaa? hän on niin varomaton, hurja poika! (Kuuluu askelia eteisessä). Ah, se on Kirsti, tunnen askeleista?

KIRSTI (tulee pieni säkki kädessä tupaan): Vai et sä unta enää saanutkaan, vaikk' uni virkistystä varmaan ois, kun yksin ollen aika pitkäks käy!

KATRI:

Niin, tyttöseni, pitkäks käypi aika!

KIRSTI (asettaa säkin pöydälle): Sen kyllä arvaa: mietinkin jo tiellä, ett' ottaisinko oriin tanhuasta, vaan siltäkin kun länget tuonoin särkyi, niin täytyi jalan käydä... Jouppilainen mun tiellä yllätti ja uutta ties...

KATRI (uteliasasti):

Vai tiesi uutta? Meidän miehistäkö?

KIRSTI: Niin, nuijapäistä. (Nauraen). Siten kutsutaan, näät meidän joukkoamme.

KATRI: Iloisetko vai surulliset ovat viestit heistä?

KIRSTI: Vain hyvää toistaiseksi: Hämeenlinna on kaikki aateliset paenneet, kun meidän miehet saartoi kartanot — ja poroks poltti Kangasalustankin.

KATRI:

Vai Kangasalla ovat meidän miehet?

KIRSTI: Tapanin päivänä kun Laukon herra ja Kuurialan huovit kimppuun aikoi, niin lyötiin kaikki karkkuun häpiällä.

KATRI: Vai Laukon Kurkikin; — mut kuules, Kirsti, siellä onko vielä kuppi linnun lientä?

KIRSTI: Ei ole, äiti ... mutta Pentti kyllä kai ampuu ukkometson tullessaan ja hän ei kauvan enää viivytelle, Mut kuules, äiti, vielä lisää uutta: Klaus herra itse suuren voiman kanssa. joll' aikoi Käkisalmeen ryssää vastaan — —

KATRI;

Niin, Käkisalmea ei antais marski!

KIRSTI; — on tykkein kanssa nähty Huittisissa ja tulla aikoo Pyhäjärven tietä nyt Nokialle...

KATRI:

Niin, niin, Nokia...
on siellä .. Pyhäjärven ... kirkon luona.

(Kuuluu ulkoa rykimistä).

Häh, joku tulee, kuulin yskittävän.

KIRSTI:

Se oisko Pentti kirkkoherran kanssa?

(Yrittää mennä ovelle, mutta samassa aukeaa se ja sisään astuu arasti Kyrön kirkkoherra Simo Nurkka, laiha, vanhanpuoleinen mies köyhässä pukimessa).

NURKKA (tervehtien sisään tullessaan):

Jumalan rauhallista uutta vuotta!

KATRI (koettaen nousta lynkäyksilleen):

Ja samoin tulijalle, kuka lietkin?

KIRSTI: Voi, taivas siunatkoon, kas, kirkkoherraa, kun yksin lähtenyt on liikkeelle?

KATRI:

Häh, kuka? Eihän herra Matti suinkaan?

Ei ole ääni hänen.

NURKKA:

Niin, ei olekkaan —

KIRSTI: Mut herra Simo, Kyrön kirkkoherra!... hän, joka Kaarinana meidät vihki — sen muistanet kai vielä, äiti?

KATRI: Kuinkas en sitä muistaisi? Vai herra Simo?

NURKKA:

Niin, Simo Nurkka ... keppikerjäläisnä.

KIRSTI: Vai keppikerjäläisnä?!... Eihän toki? Mut olkaa tervetullut! ... uusi pirtti juur' onkin valmiiks saatu, naapureista on vanhat vaarit auttamassa olleet. — —

KATRI: Mut kuinkas juuri tänne meille päin toi herra Simon tiet ... ja tähän aikaan, kun talvipakkaset on pahimmillaan?

NURKKA: Niin, Katri muori, voudin huovithan mun kodistani...

KATRI:

Mieron tielle ajoit...

NURKKA:

Niin, mieron tielle!

KATRI:

Jalan kulkemaanko?

NURKKA:

Niin, jalan tullut olen; virkaveljen Mathias Stuutin luo ois mulla matka.

KATRI:

Vai herra Matin luo?

NURKKA: Niin, kolmeks päivää, ja sitten matkaa jatkan etelään — mut tiellä tavoitti mun poikas Pentti ja kertoi, ett' ois pappia sun tarvis, kun Tuonen maille kohta muuttavasi sa kuulut luulevan, ... siks tänne käännyin.

KATRI; Se oli kauniist' tehty, kirkkoherra; me vaimoväki vullan yksin täällä kun päivät ollaan, niin ei koskaan tiedä, jos mitä tapahtuisi, tähän aikaan, kun kaikki muutenkin on mullin mallin.

NURKKA: On ajat levottomat ... marski Fleming on saanut rauhattomaks koko maan.

KATRI: Niin kyllä, Simo herra, Noki-Klaus hän kaikkeen kurjuuteemme onkin syyppää.

(Ovi aukeaa raolleen ja siihen ilmestyy Maunu Vinikka, nyökäten tervehdykseksi).

KIRSTI:

Ken siellä tulee? Sisään vieras käykää!

VINIKKA (astuu väristen sisään):

Ma tulen Nokialta ... joukon luota.

KIRSTI: Ja ennen muita? Karkurina siis ei ole sijaa täällä karkureille!

VINIKKA:

Tää onko Ilkkala?

KIRSTI:

On kyllä!

VINIKKA: Hyvä, mun suokaa lämmitellä (menee takan luo), terveiset tuon teille Jaakolta...

KATRI;

Siis elää Jaakko?

VINIKKA: Viel' elää ... uskoo vielä oikeuteen, sen kirjan laittoi teille minun kautta.

NURKKA:

On Jaakko lujan uskon mies...

KATRI: Ja Kontsas — mut kuinkas Nokiall' on käynyt heille?

VINIKKA:

Niin, uunna vuonnako te tarkoittatte!

KIRSTI:

Niin!

VINIKKA (lämmittelten):

Kuinka päättyikö?

KAIKKI:

Niin kyllä!

VINIKKA (kynsien korvallistaan): Hm... kas, se ei päättynytkään vielä.

KAIKKI:

Häh?

VINIKKA: Niin, toden totta, nähkääs, ... se jäi kesken, kun minä läksin...

KIRSTI: Karkurina läksit ja meille valhettelet...

VINIKKA: Totta puhun — yks päivä aamust' iltaan paukkui pyssyt, mut voittoa ei saanut kumpainenkaan; ja miesten kesken Ilkan ankaruus kun eriseuraa sytti, pelkään ma, ett' turmioksi kääntyi koko retki...

KIRSTI:

Ja siksi karkasit?

VINIKKA:

En karannut,

vaan Ilkalta

(Kaivaa paperin esiin).

tään siukkakirjan sain,

kun sairaaks käännyin, enkä jaksanut.

KIRSTI (pilkallisesti):

Vai sairaaks käännyit!

VINIKKA: Niin — ja vaivaiseksi, siks läksin kotiin ennen uutta vuotta.

KATRI:

Ja uunna vuonna jatkaa aiottiin?

VINIKKA (hymähtäen): Niin aiottiin, joll'ei he tuumastaan lie luopuneet, kun miehet vastakkain siell' yllytteli muudan savolainen... ja kun ei ryöstää Jaakko sallinut!

KATRI: Hän ryöstöä ei muilta kärsinyt, niin kuinkas itse sitten...

NURKKA: Ryöstövalta on perkeleeltä, tiedät...

VINIKKA: Kyllä, kyllä — mut kaikki ryöstämään kun läksivät, niin voivat suuttua ja Jaakon jättää — ja mitäs päällysmiehet yksin taitaa?

KIRSTI: Ja pettäisivät päällikkönsä! Sehän on mahdotonta.

(Samassa aukeaa ovi ja sisään astuu verkallensa Ilkka laihtuneena).

ILKKA:

Kaikk' on mahdollista!

KIRSTI (säikähtäen):

Ah, isä!

KATRI (parkaisten):

Jeesus siunaa, Jaakon ääni!

ILKKA (seisahtuen keskelle permanttoa, sortuneesti):

Niin on, vaikk' omaks sitä tuskin tunnen.

NURKKA:

Sun sisäänkäyntiä Herra siunatkoon!

ILKKA (huomaten kirkkoherran): Kas, herra Simo, kuinkas kirkkoherra on kotinurkat jättää hennonut?

NURKKA:

Mun ajoi marskin huovit liikkeelle...

ILKKA (naurahtaen): Siis samat hurtat, jotka meidät kaikki on saaneet liikkeelle! (läheten Katrin vuodetta). Katri parka, kätesi anna, (Ottaa Katria kädestä). laihaks on se käynyt ja kylmäks myöskin...

KATRI (hiljaa): Mitäs minust' on, jok' olen tullut haudan partahalle, mut kylmä on sun omas myöskin, Jaakko!

ILKKA: Ma tulen pakkasesta ... ratsastaissa pudotin kintahatkin metsätielle.

KATRI (naurahtaen):

Vai ratsain tulit?

ILKKA: Tamma alle kaatui, kun pääsin kirkonmäelle! (Nauraa katkerasti). Nähkääs, hahaa, kun Jaakko likka palaa karkurina; se onhan hauska juttu, eikö totta? se naurattaa voi kirkonmiestäkin!

KIRSTI:

Mik' on sun, isä, kuink' on teidän käynyt?

Ja kuinka yksin palaat? Miss' on Mauno?

NURKKA;

Ja Yrjö Kontsas missä ... miss' on muut?

(Ilkka ei virka mitään, katsoo vain Katriin, joka huohottaen lepää vuoteellaan).

KIRSTI: Häh, isä, miks' et vastaa, miss' on Mauno? hän onko kuollut, onko kaatunut? Tai onko haavoittunut, isä, isä, miss' on hän, missä? Miks' et vastaa mulle?

ILKKA (lempeästi):

Rauhoitu, lapsi, eloon jäi hän multa.

KIRSTI;

Mut minne jäi ja kuinka jäi hän sulta?

NURKKA:

Te talot aatelinko poltittit?

ILKKA (hymähtäen);

Niin huonot rottelot jo poroks jouti...

KIRSTI:

Ja Nokialla kesken jäikö taisto?

ILKKA: Vai tiedätte jo senkin!... Kesken, kesken se multa jäi ... jos toiset ehkä jatkoi, sit' en ma tiedä...

VINIKKA (joka koko ajan on syrjässä uunin sopessa lämmiteltyt): Vai et sinäkään, no, kukas meille silloin tiedot tuo?

ILKKA (kavahtaen): Häh, kukas siellä? Vinikkako? Kas, vai ehdit sinäkin jo tänne asti — (nauraa) hyvissä ajoin hiivit tiehes, raukka!

VINIKKA (naivisti): Ma sanoin sulle silloin totuuden, en enää jaksanut...

ILKKA (pilkallisesti): Mut tänne sentään sa sangen sukkelaan oot jaksanut!

VINIKKA (kuivasti); Minusta näyttää sentään, Jaakko, siltä kuin kiiruump' olis itselläsi ollut!

ILKKA (tiuskaisten): Sun tauttas juuri, sun ja sinunlaisten ma olen häpeän ja pilkan saanut.

VINIKKA: Kun tahtonet, niin voinhan ottaa syyn — mut uskotkos sä itse vielä, että —

ILKKA:

Jos oikeuteenko uskon? Uskon kyllä.

VINIKKA:

Mut että parhain tuomari on voima?

ILKKA:

Ma tahdoin voiman suojuks sorrettujen.

VINIKKA:

Ja väkivallan vastaan väkivaltaa?

ILKKA: Niin, väkivallan vastaan väkivaltaa, kun kerran täytyy, ja kun pakko on, Mut ilman syytä, Herra tietää sen, ja vastaan omantunnon ääntä en ma sotaan ryhtynyt. Te, kirkkoherra, sen voitte todistaa, ja Katri tuossa on itse selvin todistus siit' että vain väkivaltaa vastaan nousset olen.

NURKKA:

Niin, Herran kirous lankee marskin päälle!

KIRSTI (kiihkolla): Mut kuink' on käynyt teidän retkellänne ja kuinka yksin tulit ... miss' on Mauno?

VINIKKA (vitkastellen): Ma pelkään, Jaakko, että nuijajoukko on sittenkin sun...

ILKKA (katkerasti): Pettäneet kuin konnat, sen on he tehneet...

NURKKA:

Luopuneetko kaikki?

VINIKKA (kuin itsekseen):

Sit' epäilin! —

ILKKA: Ja mitäs supatat sa siellä loukossasi? Tiesit, lurjus, jo silloin juonen — — —

VINIKKA: Juonta epäilin, ja varoitinhan sua lähtiessä, ett' ovat nurjiks miehet käyneet.

ILKKA: Nurjiks? ja miksi nurjiks vasten johtajaansa, nuo ryövärit ja rosvot, juoppolallit?

NURKKA:

Sanoja kovia sa käytät, Ilkka!

ILKKA (katkerasti): Niin kyllä, kirkkoherra, mutta mun on juuri kumppalini turmaan syösseet ja kurjaan häpeään — niin, omat koirat on mua purreet, omat ystävät jo kauppaan nahkastani hieroivat...

VINIKKA (yrittää keskeyttää):

Ei...

ILKKA: Vaiti sinä!... Marskin airuille he rauhan pantiks lupas päällikkönsä.

NURKKA:

Vai sillä lailla ostais rauhan marski?

VINIKKA: Niin, katsos Ilkka, sotaa seuraa ryöstö ja ryöstämään he läksivätkin täältä!

ILKKA: Ma läksin hankkimahan oikeutta, en maata ryöstämähän!... Mutta siellä mun ympäriltä lemmon käärmeet kasvoi. ja myrkkyyänsä miehilleni syötti — ja Savon ristiketut kaikkialle ne hiipi suhkain minun tietämättä ja nostain kaikki vastaani kuin hurtat. No, heistä uskon sen, mut että heihin myös yhtyis Pohjan miehet, Pirit, Palot, mun kasvinkumppalini, sitä, sitä kautt' autuuteni en ois uskonut; mut senkin näin — ja suokoon anteeks Herra, mut kuolo kurkussa tai hirttonuora ma huudan kiroukseni luopioille!

NURKKA:

Ken tuomitsee, hän itse tuomitaan!

KATRI: Niin on, niin on, ja kuitenkin ma en voi nähdä kaitselmusta...

ILKKA (pilkallisesti): Kaitselmusta? Ja mik' on kaitselmus? Vain heikon luulo, johonka raukka silloin turvautuu, kun pettää itsensä ja tahtoo pettää; kun ei hän puoltaa jaks oikeuttaan, vaan oman tarmon menettää, kas se, se teist' on muka viisas kaitselmus. Ei, usko siihen multa silloin haihtui, kun kavallusta uskoa mun täytyi. (Vinikka tekee epäileviä liikkeitä). Täm' oli kavallusta, muuta ei!

VINIKKA: Jalalta neljältä myös hevonen voi kyllä horjahtaa, sen tiedät, Jaakko...

NURKKA: Ja yksinkertaisinkin, muista Ilkka, voi usein nähdä paljo laajemmalta.

ILKKA (tuimasti): Täm' oli kavallus ja petos kurja, niin totta kuin ma —

NURKKA: Siltä tuntuu se, mut toiset mielti kai: jos kaks he uhraa, niin kaksituhatta he pelastaa.

ILKKA: Olenkos minä sitten Kristus, hah, jok' yksin kaikki voisin — —

NURKKA: Vapahtaa — niin, senpä juuri tehdä oisit voinut, jos silloin marskin huomaan henkes uskoit; se tarkoitus on kaitselmuksen ollut.

ILKKA (vasten tahtoaan naurahtaen): Se kaitselmus siis oli Kettunen! Mut lempo vieköön, heidän viirunaamat ma silloin nähdä oisin tahtonut, kun huomata he vihdoin saivat sen, ett' olin ollut heille liian viisas.

VINIKKA:

Niin, henkeäs et uskaltanut sinä.

ILKKA:

Minäkö uskoisin sen marskin huomaan? —
Ja vuoksi roistojoukon, ryövärein!

VINIKKA: Niin, jos sen teit, niin sankareiksi nostaa sa oisit voinut heidät kaikki, Jaakko.

ILKKA (katkerasti):

Vai sankareiksi ... petturit?

VINIKKA: Niin kyllä — sellaista työtä vuottivat he sulta; ma sanoinhan sen lähtiessä...

ILKKA: Sanoit, ja sillä avasitkin silmät multa, niin että näin mä ansan katalan, jonk' olin silmukkahan käydä jo. Mut miss' on Pentti? häntä nähdä tahdon.

KIRSTI:

Niin, Pentti pappilahan tästä läks!

Ilkka:

Vai pappilaan ... ja miksi?

KIRSTI: Äiti tässä kun pelkäs kuolevansa, herra Stuurin ois puheellensa etsittänyt...

ILKKA (leikkisästi): Kuules, no, mitkäs synnit sua painaa, Katri, kun yks ei riitä enää sielunpaimen?

NURKKA:

Mun tapas tiellä poikas, tänne pyys...

KATRI: Ja herra Simo näät kun Kirstin vihki, niin poikkas tänne sokkoraukan luo; niin, lasketut jo mun on hetket, Jaakko, siks lohduitusta tahdoin...

KIRSTI: Äiti ei tiennyt teidän vielä palaavan ja vartos kuolemata...

ILKKA:

Kuolemata?

Ei hätää vielä ... hautaan ehtii kyllä!

KATRI: Niin, ehtii sinne ... mutta rauhallisna nyt voinkin lähteä, kun sinut näin, ja kun sa jälleen olet lasten turva!

ILKKA: Ei ole taikaa minun turvastani; — minulle rauhaa suo ei marski Fleming, vaan metsän peitostakin etsittää! Ma pelkään, ett' on jäljessäni jo taas kohta huovi-hurtat... (Kuuluu ääniä ulkoa). Helvetti, kas, siinä susi, missä soihitat!

KIRSTI (hätäisesti): Pakene, isä, kautta kammarin, ma oven telkeän ja estän heitä.

ILKKA: Ja teidät jättäisinkö nyt, kun juuri sain jälleen nähdä kaikki? En!

KATRI: Meill' onhan suojanamme kirkkoherra, ei Herran mieheen toki käyne he.

NURKKA: Ma olen rauhan mies, en pelkää heitä, vaikk' on he saattaneet mun mieron tielle.

KONTSAS (hyökkää sisään): Pakene, Ilkka, karkurina kaikki me yötä päivää riennettiin, mut huovit ja vouti, marski meill' on kintereillä!

(Oven suuhun ovat ilmestyneet Palo ja Piri).

ILKKA: Sen taisin arva— (Huomaa miehet). mutta keitä tuolla on miehet ovensuussa?

KONTSAS (epävarmana): Pirin Pentti ja Palo — etkös tunne?

ILKKA (raivolla): Petturit! Te saatanatko uskallatte tänne ylitse kynnykseni? (Tempaa kirveen lavitsan alta). Ulos, roistot, tai tuohon kallonne ma halkaisen, niin totta kuin ma olen Jaakko Ilkka!

KATRI (parkaisten):
Voi, Jaakko, Jaakko!

NURKKA (hilliten Ilkkaa):
Kosto Jumalalle!

KONTSAS: Sä hilli mieles, Jaakko, katuvaisna he luokses saapuu...

ILKKA (yhä uhaten): Kavaltajat, pois silmistäni, konnat, marskin koirat!

PIRI (joka samoin kuin Palokin on hievahtamatta paikallansa seisonut):
Vuoks ystävyiden, Jaakko, sana vain...

ILKKA: Vai vielä suutas soitat, petturi, ja kunniaton heitto, valapatto! Pois, sanon ma, tai kautta taivahan ma sinut...

PIRI: Syy on Kettusen, se meidät ansahansa viekotteli... en muista kuinka lie se käynytään.

KONTSAS:
Ja kuinka liekin marski tiedon saanut?

ILKKA:
Te itse hälle sanan veitte, konnat!

PIRI: Jos lienee senkin tehnyt Kettunen... mut marskin huovit kintereillä metsään me kaikki karkasimme ... yötä päivää on sitten tultu... Tiellä kuultiin nyt, ett' onni paremp' ollut Savoss' on: nääs Hiisimäeltä kuulu Hulkun Olli on lyönyt huovit, lyönyt aatelin...

ILKKA:
Ne taas on valheitanne ... riittää jo!

PALO: Ja Peräpohjan miehet myös on nousseet, niin Oulussa kuin Limingassa asti ja Krankan johdolla jo tänne tulvii, — niin kertoi viesti. Kaikki paetkaamme siis sinne heidän luo ja — heidän kanssa voi alkaa nuija-sota uudestaan.

KONTSAS: Niin, jos se tehtäisiin? Jos sieltä päin vois meille koittaa vielä koston päivä?

PALO: Jos marski tänne houkutelluks saatais, niin aarni-metsissämme, joiden piilot me yksin tunnemme, ja joissa jo on lunta sylittäin ja umpitiet, me hänet lyötäis taikka vangittaisi — ja silloin loppuis sota onneksemme.

ILKKA (katkerasti): Niin, maalatkaa se kaikki kauniiks taas, mik' oli käsissämme kerran meillä, ja mikä totta ois, jos petost' ei ois teillä, konnat, ollut pelissänne! Nyt saatte yksin mennä .. luopioita ei tahdo seurallansa Jaakko Ilkka.

PIRI:
Se Kettunen se...

PALO: Niin, hän se yllytteli ja me kun juovuspäissä oltiin...

ILKKA: Niin, juovuspäissä ... niin, sen uskon kyllä, mut usko teihin multa mennyt on.

KONTSAS:
Siis minuunkaan et usko enää, Jaakko?

ILKKA: Jos sinuun uskoisinkin, Kontsas veikko, mut noihin en — ja tuhat kertaa: en!

VINIKKA:
Siis päättyi meidän työmme maailmassa!

NURKKA:
Vaan taivaan Herralle tok' kosto jää!

KATRI (huokaisten):
Niin, jääköön Hälle!

ILKKA (katkerasti naurahtaen): Taikka perkeleelle! kai joku jatkaa työn, jonk' alotin.

(Pentti hyökkää tupaan).

PENTTI: Kas, isä, isä! Kontsas, kaikki täällä, te täällä nyt? Siks' onkin kujatie taas täynnä huoveja ... ja ensimmäisnä on varmaan marski itse.

KAIKKI:

Marski itse?

PENTTI: Niin, rautahaarniskassa töytoherra se oli uljahalla ratsullansa...

PIRI:

Se on siis marski!

KONTSAS: Vanha mies näin nopeaan lie tuskin jaksanut...

PALO:

Mut kukas perhana se sitten ois?

VINIKKA:

Voi olla vouti?

PALO: Meitä kuitenkin he täältä etsii ... pakoon miehet, pakoon ja sitten pohjoiseen...

ILKKA: Myöhäist' ois nyt pako meille, kiinni sais he meidät ja koston kalpa meidät yllättäis... Mut paetkoon, ken tahtoo ... tässä näin ma seison oman orren alla taas ja tyynnä päätöst' ootan kohtalon. En väisty askelta, en askelta, vaikk' ois se marski itse ... hirttäköön, jos sen hän tehdä voi ja tehdä tahtoo, kun luona kuolevaisen vaimon tässä ja teidän keskellänne seison, lapset. Ma olen valmis nyt jo minäkin.

(Katri nyhykii, toiset seisovat hetken äänettömänä, sitten):

KONTSAS:

Vai semmoinen on, Jaakko, päätöksesi
no, silloin valmis myös on Yrjö Kontsas!
Sun kanssa läksin, kanssa kuolenkin.

PIRI: Sun petin kerran, Jaakko, toista kertaa ei petä Pirin Pentti ... teidän kanssa siis menköön henkeni ... en väisty tästä!

VINIKKA (liikutettuna): Vuoks' oikeuden siis annat henkes, Ilkka, nyt uskon jälleen sinuun; kotiin ai'oin ja sinne kuolla ... nyt en tästä lähde!

(Kirsti on kaatunut voihkivan Katrin ylitse).

PENTTI: Jos minut tahtovat, niin ottakoot, ma seuraan isää minä ... isä, isä!

(Juoksee isänsä luo).

NURKKA:

Siis Herra olkoon meille armollinen!

PALO: Vai niin on ehtynyt jo teiltä usko, ett' olette jo kuolemaan te valmiit! Mut sit' en minä ole, piru tietköön, vain uutta intoa ma tästä saan — ma riennän pohjoiseen ja Krankan kanssa ma uuden liekin siellä sytytän, nääs nyt kun teidät nään, ma uskon jälleen ja Pohjan miehetkin saa uskomaan, ett' oikeus on meillä puolellamme! Hyvästi, kumppalit, ma koston teidät?

(Syöksee ulos).

KIRSTI (säihkyen innosta): Niin, Perttu, puolestamme kosta sinä, jos mies ma oisin, teitä seuraisin!

PENTTI (sävähtäen äkkiä): Vai niinkö mietit, Kirsti; seuraisit, jos mies sä oisit? Isä, äiti, Kirsti, ma teen sen, minä seuraan häntä. — Isä, sen sallitko sa?

ILKKA; Riennä, riennä vain, niin säästyy toistaiseksi nuori henkes; (hiljaa) ma pelkään, ett'ei täällä kauvan enää sun turvaas tarvittaiskaan...

PENTTI:

Äiti, äiti (rientää äitinsä luo),
hyvästi, äiti, jääkää hyväst', isä! (tempaa jousen)
Tään jousen nuoli sattuu marskiin kerran!

(Syöksee jousinensa ulos).

KATRI (heikosti):
Voi, Pentti, Pentti, säästä henkeäs!

KONTSAS:
Hän on jo poissa.

NURKKA:
Herra siunatkoon!

ILKKA: Elämä häll' on vielä e'essäpäin, mut meillä takanamme; e'essä meillä on enää hirsipuu ja kylmä hauta: mut kuoltoon kunnialla Jaakko Ilkka!

KONTSAS:
Ja Yrjö Kontsas!

VINIKKA:
Niin myös Vinikka!

PIRI:
Ja kuolo teidän kanssa multa myös
Nokian tahran pesköön puhtahaksi!

NURKKA (nyyhkien liikutuksesta):
Ma seuraan lampaitani!

(Melua ulkoa).

ILKKA: Valmiit siis olemme kaikki, nyt he tulla voivat!

(Ovi temmaistaan auki, huoviparvi täyttää oven suun. Nähdessään,
että tuvassa olijat seisovat äänettöminä ja aseitta paikallaan,
astuvat he sisään, asettuvat kujanteeksi).

ENS. HUOVI:
Kas, tääll' on karkulaiset apajassa!

TOINEN HUOVI:
Kuin sudenpennut kaikki pesässänsä!
Nyt koreasti kiikkiin joutui miehet.

KOLMAS HUOVI:
Pois tieltä liiat .. tilaa voudin tehkää!

KONTSAS (Ilkalle):
Se on siis vouti ... eikä marski itse?

ILKKA: Ma oisin suonut, että marski Fleming ois itse tullut.

ABRAHAM MELKIORINPOIKA (astuen täydessä asepuvussa tupaan): Liika kunnia se oisi sulle ollut ... pelkurille, jok' karkulaisna omat joukkos heität ja pelkää henkeäs kuin vanha akka.

(Ilkka yrittää tavoittamaan puukkoa vyöltään, mutta kun sekin on poissa, parahtaa hän vain katkerasti).

Seis, hurja mies, tai köysiin kohta, seis! Nyt tullut sulle, niinkuin kumppaleilles on vihdoin tilinpäivä...
Kirkonmäellä jo teitä vartoo vankat hirsipuut, niin kuuluu käsky marski Flemingin!

ILKKA:
Vai hirsipuuhun siis on marskin käsky! —
Mut vapaana mun käydä suokaa, vouti.

ABR. MELKIORINPOIKA:
Sa että taaskin karkuun livahtaisit?
Ei, köysiin ensin, niin on sääntö maan.

ILKKA: Ma olen pohjolaaninen, tietkää, vouti, ja osaan kuolla ilman köysittäkin!

ABR. MELKIORINPOIKA (naurahtaa ilkeästi):

Ja lailla varkaan osaat karkuun päästä.

ILKKA: Sen tein ma vuoksi sokkoraukan tuolla ja vuoksi hänen (viittaa Kirstiin) ynnä noiden (viittaa tovereihinsa), jotka te itse yöllä saitte rikokseen...

ABR. MELKIORINPOIKA:

Suus kiinni, hävytön!

ILKKA: Niin, rikokseen, jos rikos kerran lienee kavallus.

ABR. MELKIORINPOIKA: Sa itse kaikki heidät yllyttelit juur' rikoksehen vastaan kuningasta ja vastaan valtakuntaa, juuri sinä, ja nyt saat sovittaa sen hirsipuussa.

ILKKA: Ja mik' on rikos, vouti Melkerson? Jos puollustan ma itseäin ja näitä ja kumppaleita vastaan väkivaltaa ja ryöstö-oikeutta — ja herttualta jos Tukholmasta asti luvan hankin, se onko rikos e'essä maan ja kansan!

ABR. MELKIORINPOIKA:

Mut e'essä esivallan — — —

ILKKA: Esivallan? Ja mik' on esivalta sitten, vouti? Vain kourallinen vallan-ahmahia ja joukko kerjureita tavarain, jok' ilojensa ylläpidoks valmis on uhraamahan kaiken omantunnon ja kannattaissaan valherakennusta vie perihukkaan itsensä ja kansan! Kas, sellainen se on se esivalta, jonk' asioita täällä käynte te, te, joka miehet yöllä — ostatte! Ken meist' on syyllisempi, vastatkaa, jos teill' on rinnassanne omatunto?

ABR. MELKIORINPOIKA: Mun rinnassani on, mit' on, ja sulle mun teoistani vastata ei tarvis — mun tuomari on Sigismund, ei muut!

ILKKA:

Mut eessä kansan, vouti, kuka vastaa?

NURKKA:

Ja eessä Jumalan ja lasten, vouti?

ABR. MELKIORINPOIKA:

Ken on tuo kirkon mies?...

ERÄS HUOVI: Tuo vanhusko? hän lienee kirkkoherra herra Simo!

ABR. MELKIORINPOIKA: Vai kirkkoherra? Rauha sulle, vanhus, sun kanssa tekemist' ei ole mulla; mut väisty syrjään, kaitse lampaitas — (Viittaa Katriin). tuo tuolla tarpehess' on lohdutukses! Mut esivallan miestä ällös häiri, jos tahdot välttää rangaistusta lain; sun työs on lohduttaa, mun käskyt täyttää. Nyt riittää jaaritus, ja käskyn jälkeen kapinan nostajana, karkulaisna ja kansan-villitsijänä ma nyt sun Ilkka vangitsen, ja marskin käskyn myös kaikkein kuullen sulle julistan: pihalla vankihuoneen, kirkonmäellä on hirsipuusi valmis! Toimeen, huovit!

(Huovit tarttuvat Ilkkaan käsiksi).

ILKKA: Minunko yksin vuoksi kaikkien siis kuolla täytyy?

KONTSAS: Niinkuin elämässä ma häntä seuraan, vouti Melkerson.

ABR. MELKIORINPOIKA (silmäilee ympärilleen): Sa olet Kontsas ... täyden apajan me saammekin ... no, kaikki kerrallansa kai paremp' on kuin yksitellen jahti. (Ottaa poveltansa pergamentti-käärnyn). Mun valtakirjan käsky kuuluu näin: on rikostovereineen Jaakko Ilkka kapinan nostajana vastaan esivaltaa nyt kuoloon hirsipuussa saatettava! Siis kuulutte te yhteen joukkoon kaikki. (Huomaa Pirin). Häh, erehdynkö, vaiko pettää silmät tai oletkos sa täällä ... Ilkan luona... sa, joka Nokialla kauppaa teit?

PIRI: Kuin Juudas mestarinsa möin ma hänet, kun kerran ostaa ilkesitte te!...

KONTSAS:

Niin, voutihan on puolakoita, häh?

ABR. MELKIORINPOIKA: Suus kiinni, mies! Vai herjaat esivaltaa jo sinä myöskin? (Pirille) Rauhanehtoihin kun suostuit Nokialla ... rikokses ma muuttaa vankeudeksi voinut oisin, vaan koska herjaat esivaltaa...

PIRI: Tyrmä on mulle kauheampi kuolemaa.

ABR. MELKIORINPOIKA:

Vai ennen kuolema kuin vankityrmä!

Siis kadut kauppojasi...

ILKKA; Pirkkalaiset ei ennen ostaneet ... vaan verot otti...

ABR. MELKIORINPOIKA:

Niin, verot otti!

ILKKA: Kunnia ja maine ei kaupaks' ennen ollut Pohjanmaalla.

ABR. MELKIORINPOIKA (nauraa vastahakoisesti): Vai puhut kunniaista sinä, sinä? ei, kuulkaa, miehet, hän on leikkisä...

ILKKA: Jos puhun kunniaista minä? Puhun, ma juuri, vouti, siitä puhunkin; ma kauppaa toisten kunniaist' en käy ja osta vihollista ... salaa yöllä... kun tämä säättämäss' on oikeutta. Ma kunnialla elin, sotaa kävin ja kunnialla kuolla osaa Ilkka!

PIRI: Mun laukkukauppuriks he tehdä aikoi, mut nyt ma jälleen olen Pohjan mies — ja kunnialla kuolee Pentti Piri!

KONTSAS:

Se oikein Piri, kunnialla!

ILKKA (liikutettuna): Pentti, kuin veitsen isku koski silloin tänne, (Laskee kätensä sydämmelleen). kun tekos kuulla sain, (Innostuen). vaan perkele kai juuri silloin riivas pettämään, kun ehkä vartoi meitä voiton päivä, ja oikeus maassa saatu jälleen ois...

ABR. MELKIORINPOIKA: Kavahda itses, Ilkka, hilli kieles, kun seisot silmä vastaan kuolemaa!

ILKKA (innoissaan): Niin, silmä silmää vastaan kuolon kanssa, mut juuri siks ma huudan julki teille; jos kuolee hirsipuussa Jaakko Ilkka, niin vuoksi oikeuden ja sorrettujen sen tekee hän ja nuora kaulassaankin hän huutaa kirouksensa Flemingille ja teille ryöstövallan käytyreille!

TOISET:

Niin, kansan kirous marski Flemingille!

ABR. MELKIORINPOIKA: Vai rammatkin ja raajarikkoiset tääll' ovat yhtä seuraa, herjaten niin mua voutia kuin marski Klauta ja hänen persoonassa kuningasta. Siis hirteen kaikki, kaikki!

ILKKA: Hirteen kaikki — siis miks' ei hänkin tuolla (viittaa Katria) tämä tässä (viittaa Kirstiä)?...

KIRSTI: Ja miks' ei hirttä sitten papit myös, niin pääsis kerrallansa!

ABR. MELKIORINPOIKA: Vaiti, vaimo, ja hoida äitis kanssa kirkonmiehen. Te ette meille kuulu! Köytetyt siis ovat kaikki. Ulos, hirteen, mars!

(Ilkka ja hänen toverinsa ovat kaikki huovien ympäröimät ja nämä tyrkkivät heitä jo lähtemään).

ILKKA (riuhtautuen vaimonsa luo): Siis, Katri parka, hyvästi ... ja Kirsti, (Syleilee häntä). hyvästi jääkää ... (huutaen) Kansan kautta kerran mun kuolo Flemingille kostetaan!

KIRSTI (leimuten):

Sun kuolos kostaa kerran poikas Pentti!

KATRI (itkien):

Ei, Kirsti, ei, ken miekkaan tarttuu...

NURKKA: ... se miekkaan hukkuu, sanoo Herra, amen!

KONTSAS (mennessään):

Niin, Herran huomaan jääköön multa kosto!

ABR. MELKIORINPOIKA:

Pois kirkonmäelle! Ulos kaikki, mars!

ILKKA (tynesti):

Edestä oikeuden on helppo kuolla!

(Kaikki menevät; Katri vaipuu tunnotonna
kirkkoherran ja Kirstin syliin),

KIRSTI: Voi, äiti kuolee ... äiti, tointukaa... voi, äiti, äiti... Kylmät on jo kädet ja silmissäkin outo,
kolkko kiilto.

NURKKA: Niin, hänen hetki tullut on ja rauhaan hän kohta pääsee, sokko Katri parka!

KATRI (hiljaa ja ontosti): Voi Jaakko, Jaakko! (avaa silmänsä) Kirsti, sinäkö? mut Pentti ... ainut poika,
miss' on hän?

NURKKA:
Jumala ehkä säästää hänetkin.

KATRI: Ah, kuinka ahdistaa ... ja kylmä hiki jo valtaa ruumiini ... on tullut mun päivieni loppu ... tulla
saakin, kun ainut poikakin jo vietiin multa!

KIRSTI: Hän ehkä palaa, äiti, hänkin ja oonhan luonas iässä minä vielä...

NURKKA:
Niin, onhan luonas vielä tyttäres!

KATRI:
Mut miss' on Mauno?...

KIRSTI:
Emme tiedä, äiti!

KATRI: St .. hiljaa, Kirsti, hiljaa... Kirkonmäeltä ma kuulen ääniä, (nousee ylös) Kas, Kirsti, Kirsti, ma
näen kaikki... Jaakon riisuttuna ja valmihina hirsipuuhun käymään — nyt heittää huovi hälle nuoran
kaulaan...

KIRSTI:
Sinähän hourit, äiti, toinnu, toinnu!

KATRI (tarttuu kirkkoherran käsivarteen): Näetkös, nyt he hältä vaatteet riisuu ja huovilla jo heiluu
piilukirves...

(Samassa aukeaa ovi ja sisään hyökkää):

MAUNU:
Kas, oikeinhan ma sentään osasin!
Voi, rakas Kirsti!

KIRSTI:
Elätkös sa vielä!

(Juoksee häntä syleilemään).

MAUNU:
Niin, vielä elän ... kuink' on laitas, äiti?

KATRI (katsoa tuijottaa Maunuun): Sinäkö, Mauno? elät, elät vielä... (parkaisee) mut miss' on Jaakko,
Mauno?

KIRSTI:
Äiti hourii...
(Vitkaan). Isäni ... vouti vasta vangiks otti...
hän täältä vietiin juuri
(Purskahtaa itkuun).
hirsipuuhun!

NURKKA:
Hän on nyt tuomiolla Herran eessä!

MAUNU:
Mut jospa pelastaa ma hänet voisin?

(Yrittää ovelle. — Ovi temmataa samassa auki ja sisään hyökkää):

PIETARI JUUSTEN (hätäisesti)

Täm' onko Ilkkala?

KIRSTI: Sa kuka lietkin, kun kysyt sitä, jonka kaikki tietää täm' oli Ilkan tupa — —

PIETARI JUUSTEN:

Miss' on Ilkka?

KIRSTI:

Hän riippuu kirkonmäellä — hirsipuussa!

NURKKA:

Klaus-marskin käskystä hän hirteen vietiin!

PIETARI JUUSTEN: Se valhetta on julkeata se; minull' on käsky hänet säilyttää, siks kunnes marski saapuu!

ÄÄNI ULKOA (kovasti):

Liian myöhään!

Nyt ensimmäisnä lankes Ilkan pää!

(Juusten pois).

KATRI (horjuu kamarin ovelle parkaisten):

Vanhurskas taivas!

(Kaatuu ovea vastaan, joka aukeaa ja Katri vaipuu kamarin lattialle).

KIRSTI (yrittää ovelle):

Kuollut? äiti kuollut!

NURKKA (estää häntä asettuen ovelle):

Niin, hänkin kuollut ... kuolleet yhtä aikaa
siis kumpaisetkin! (siunaten) Rauha vainajille!
Elämä alkaa teissä uudestaan!

Toinen kuvaelma.

Kulmikas "tornihuone" Turunlinnassa; ikkunat perällä ja oikealla, ovia kummallekin sivulle. Oikealla ikkunan luona ja pitkin verhottuja seiniä — joilla riippuu karttoja, piirroksia y.m. — penkkejä sekä vanha kirjakaappi. Vasemmalla matala takkauuni, jonka päällä kello, sekä taampana poikkipäin näyttämöä komeilla uutimilla varustettu sänky. Etualalla, vasemmalla nojatuoli, jonka edessä pöytä.

Sivulta tulee punoittavana talviasussa Kaarina Fleming palvelijan saattamana.

KAARINA (ryhtyen riisumaan päältänsä turkkia y.m., jotka yksitellen jättää palvelijalle): Kas niin, nyt ollaan, Mikko, linnassa me jälleen! Kyll' onkin pakkanen ... ja Sutiasta on matkaa kyllä tänne Turkuun asti. Kas, tuoss' on turkki ... tuossa talvilakki ja tässä päällyskengät ... kaikki tyyni saa Mikko viedä piha-kammioon. (Palvelija yrittää mennä). Ei, varros hetki, tiedätkös sä, Mikko, jos uutta kuulunut on Pohjanmaalta ja kuink' on sodan laita?...

Palvelija (vaatteet käsivarrella):

Nuijasodan?

Niin, Jaakko Ilkka on nyt hirsipuussa.

KAARINA: Vai sai hän vihdoin toki rangaistuksen — no, hänest' on siis rauhaan päästy...

Palvelija: On — ja neljä Ilkan rikoskumppanista on samoin mestattuna Ilmajoella; ne vouti hirtti, kertoi Pentti herra.

KAARINA:

Sen on he ansainneet, ... siin' onko kaikki?

PALVELIJA: Ei, armon neiti, Ilkan hirtettyä on siellä syttynyt jo uusi liekki.

KAARINA:

Sa mitä tarkoitat? Uus kapinako?

PALVELIJA: Niin, armon neiti, uusi kapina — ja monta juttua ma kuulin siitä, mit' ovat nuijalaiset voudin tehneet...

KAARINA (istuutuen):

No, annas kuulla!

PALVELIJA: Tarharannan luona he yllättivät vouti Melkersonin — sen "maitoherran" niinkuin kansa kutsuu (nauraa) — kun tämä tyynnä ajoi kuomireessä; ja siinä riisuivat he turkin hältä ja sitten takin, sitten...

KAARINA (nauraen): Eihän sentään tok' alastomaks talvipakkasella?

PALVELIJA: Ei paljo paremmakskaan, armon neiti: mut sudenturkit otti Krankka hältä ja itse ylleen puki ... toiset taas kun hänet huomasi sudenturkiksissa, niin kaikki sutta lyömään...

KAARINA (nauraa):

 Krankkaparka!

Se mahtoi olla hauska näytös!

PALVELIJA: Hauska — mut sillä aikaa karkas vouti metsään.

KAARINA:

Vai pääsi pakoon heiltä "maitoherra?"

PALVELIJA:

Niin, pääsi. Sitten toinen juttu...

KAARINA:

 No?

PALVELIJA: Vaan täm' on surullinen. Sillä, nähkääs, se Kyrön kirkkoherra Matti St uut...

KAARINA:

St uut? Mikä kummallinen nimi!

PALVELIJA: Sen sai isältään hän varmaan ... kuulkaahan, millaisen kuoleman sai kirkonmies?

KAARINA:

 No?

PALVELIJA: Kädessä kannu sekä kirkonavain, kun astui ulos porstuastaan pappi, niin portahilla kuoliaaksi lyötiin hän sillä hirmuisella avaimella.

KAARINA:

Hyi, kirkonavaimella! julmurit!

PALVELIJA: Niin, se onhan julmaa? ... siellä Pohjanmaalla niill' onkin julmat kirkon avaimet... tällaiset näin (näyttää). — Mut yhtä uljaita ei kaikki olekkaan kuin Matti-herra, Kai on jo armon neiti kuullut sen, kuin kävi nuoren Piirtolaisen?

KAARINA: En, en ole kuullut mitään.

PALVELIJA (katsoo viekkaasti Kaarinaa):

 Ettekö?

Hän laudan päällä selkähänsä sai, ett' tämä halkes...

KAARINA:

 Selkä?

PALVELIJA (nauraa): Eeei, kuin lauta — mut kumpaiseenkin lienee vika tullut. Niin sai hän ketunturkit siepatuksi, ja pääsi metsään ... siellä kuusen alla, hän naisen vaatteet puki...

KAARINA (nauraen):

 Eihän toki!

PALVELIJA: Ka, ihan totta ... sitten sotilaita kun saunoittamaan läks, niin siellähän se petos huomattiin, hehee!

KAARINA (arvokkaasti): Jo riittää; nyt saapi Mikko viedä säilyyn turkit (nousee) ja vasta kaskujansa valikoida!

PALVELIJA (kumartaen): Ah, anteeks, armon neiti, suokaa anteeks, jos vanha Mikko liian suoraan...

KAARINA (käskevästi):
Menkää!

(Palvelija kumartaa ja poistuu. Kaarina riisuu hansikkaansa, jotka heittää tuolille).

Tuo vanha hupsu hän on ennallansa! Mut täällä ikävässä moiset kaskut — sen tietää liian hyvin vanha Mikko — on mulle melkein ainut huvitus, kun isä poissa on ja Juhanaakaan ei kuulu Warsovasta| äitikin käy allapäin ja itkusilmin vartoo, ett' toki kotiin saisi jompikumpi, (naurahtaen) Hän pelkää, että joku tapaturma on tullut Juhanalle. — Sit' en usko, Hänest' on haus Kemp' olo Warsovassa, kun siell' on hovin huvit, siinä kaikki! Ah, miekkoisia ... Lindorm Bonde kai on siellä myös ... ja varmaan aikoja hän on jo unhoittanut meidät täällä... Ja onkos kumma, siell' on hienot neidit... (paussi) Mut Kaarin Fleming myös on prinssin serkku ja (Ottaa käsipeilin pöydältä). onhan minullakin kasvot... äsh, täm' onhan lapsellista, tuhmaa kaikki... ja missä lienee äitikin? (Menee akkunan luo ja katselee ulos). No, niin — se tästä vielä puuttui? Taaskin tuolla he istuu ikkunassa kaulatusten kuin mitkä kyyhkyselät ... kas, tällä lailla... Uh, kuinka hermostavan äitelää ja harmillista, naurettavaa, että... tät' en ma kauempata kärsi, en! (kävelee kuohuksissaan). Vaan heidän täytyy täältä pois ja kohta...

(Nauraa katkerasti ja vaipuu sitten nyyhkien ikkunapenkille. Ulkoa alkaa kuulua Gottschalk Flemingin laulua luutun säestyksellä, jota Kaarina vähitellen taipuu kuuntelemaan nojaten itsensä ikkunan pieltä vastaan. Laulun tauottua huokaa hän):

Niin, Gottschalk, hän on onnellinen, hän, ja Aune myöskin ... mutta juuri siksi ma tahdon heidät pois ja...

(Samassa aukeaa sivuovi ja sisään astuu)

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (kohteliaasti): Päivää, neiti! Noo, kuinkas täällä jaksetaan? (Kaarina ei vastaa). Ohhoo, vai retki Suitiaan ei miellyttänyt siis armon neitiä?

KAARINA (kuivasti):
Ei!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Ja miks' ei? Nyt onhan kaunis ilma, keli liukas ja ruuni-valjakko on mainio, sen olen itse nähnyt.

KAARINA:
Kyllä, kyllä.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:
Mut kuitenkin ei retki hauskuttanut?
Se Mikko kai on huono kyytimies
vai —?

KAARINA: Olkaa tuossa sukkeluuksinenne... en ole tänään leikkisällä päällä.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Niin, neiti Kaarin, ette tänäänkään, mut ette eilen myöskään ... pitkän aikaa jo vaivaa teitä ... (Kaarina tekee epäävän liikkeen). elköö kieltäkö, ma olen nähnyt minä, kaikki nähnyt —

KAARINA (käännähtää äkkiä):
Ja mikäs täällä sitten hauskuttaisi?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Niin kyllä, neiti Kaarin, vanha Turku on teidän ikäiselle neitoselle jo liian ikävä... Kas, nyt kun poissa on marski, veljenne ja nuoret paashit kun kaikki Warsovahan poistui täältä, niin on tää linna kolkko vanhallekin. Jos uutta kuuluu, on se hirmutöistä, joit' ovat tehneet nuijapäät...

KAARINA: Niin, julmat on jutut heistä, Mikko tässä kertoi... Kun loppuis se ja isä retkeltänsä kun palais hengiss' ehkä!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Marski Fleming on tosin ikämies, niin, se hän on, ja Pohjan pakkasten ja noitain kanssa ei ole leikkimistä, sanotaan; mut vanhuksell' on tarmoa ja huovit, ne "rautahuovit", suojaa häntä kyllä, niin että piankin hän täällä on.

KAARINA:
Vai niinkö uskotte te myöskin, Juusten?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:
Niin uskon. Mutta siitä yksin ei

kai paljo riemastune neiti Kaarin?
Te muuta kaipaatte!

KAARINA (naurahtaen):
Ja mitä sitten?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Niin, eihän syrjäiseen se kuulu suinkaan, vaan ... näittekös te Aunen tuolla äsken ja kuulitteko Gottschalk herran laulun? (Kaarina nyökkää myöntymykseksi). Kas, heille ikävä on outo vieras ja oikein hyvää tekee vanhan miehen, kun heidät näkee ... missä helkkarissa se viipynee se Lindorm herrakin, kun hänt' ei kuulu...

KAARINA (nousee ylös):
Lindorm Bondeko?
Ja mitä kuuluu herra Bonde minuun?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:
Ah, antakaa anteeks, neiti Kaarin...

KAARINA: Saatte, vaan sekautua toisten asioihin on aina tuhmaa sekä tarpeetonta!

(Menee loukattuna nopeasti ulos).

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (kumarrellen): Vai niin, ma pyydän ... anteeks, neiti Kaarin! — Kas, sen sain palkakseni, hehehee, kun parhaimmassa aikehessa ... no, se osoittaa, ett' olin oikeassa! Mut sellaiset ne on ne nuoret naiset, ett'ei ne sallis huomattavan (nauraa)... Äsh, ma kuulunhan nyt sukuun minäkin ja nyt kun Ebba rouva...

PALVELIJA (tulee): Tänne kai jäi armon neidin hansikkaat? ... kas, vouti!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:
No, neitiä sä käytit Suitiassa?
Mut iloisempaa tuult' et saanut hälle.
(hiljempaa) Hah? salaviestin tapasitkos, Mikko?

PALVELIJA (tulee lähemmäs, iskee silmää): Niin, viestin Warsovasta tarkoittaa kai linnanvouti ... hovimarsalkalta?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Niin, hältä juuri kautta Danzigin ma varron sanaa Johan Flemingistä, nääs nuori Fleming palaa Turkuun kohta ja jääpi toistaiseksi tänne.

PALVELIJA (tehdn varovaisuusmerkkejä):
St! St!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:
No, mitäs kujeita?

PALVELIJA (salaperäisesti): Niin, nähkääs, vouti, kun herra Fleming, nuori "kammerjunker", ei palaakaan...

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Vai taas sa viisastelet, ma sainhan kirjan Räävelistä äsken, ett' aikoo tulla hän...

PALVELIJA (taivastellen):
Ei a'o, ei...

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:
Ja miks' ei, lurjus?

PALVELIJA: Siksi, armon herra, ett' on hän — tullut jo!...

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:
Sun piru vie,
jos mulle tässä valhettelet, mies!
Miss' on hän sitten?

PALVELIJA (lähestyy voutia): Saaristossa, vouti, kun laiva jäätty siellä saaren rantaan ja nuori herra tiellä sairastui...

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:
Häh?

PALVELIJA (vakuuttaen): Kuumetautiin, meritautiin, niin, ja laivassansa siellä ulapalla hän makaa nyt ja vartoo noutajaa...

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (vakavasti):
Täm' onko totta, Mikko?

PALVELIJA (tekee liikkeen kuin hirtettäissä): Tämä näin, jos sanan vääristän.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:
No, hyvä on —
ja palkanmaksussa ma muistan tämän.
(Palvelija jää seisomaan kuin odottaisi jotakin).
Niin, nyt saat mennä!

PALVELIJA (menee ovelle, kääntyy takaisin ja ojentaa viekkaana kätensä): Jos se sopis nyt?...

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Nyt? Luuletkos sa, lurjus, että mulla on aina rahaa sitten ... tiehes siitä, ma kyllä muistan tämän...

PALVELIJA (mennessään mutisten): Vanha saita, hän kun on niitä, jotka eivät muista!...

(Poistuu).

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (katsoen palvelijan jälkeen): Nuo aina vain on rahaa, rahaa vailla, ikäänkuin mulla aarrekiristut ois! (kävelee) Vai sillä lailla siis on asiat, ett' on hän sairas, hm, ja saaristossa!... Vaan juuri nyt, kun rouva Ebballakin on huonoin päivänsä ... ja marski itse kun poissa on ja lempo tietköön missä! Se onkin helvetti, kun kehenkään ei enää luottaa voi ... vaan rahvaan kanssa he vetää yhtä köyttä ... valhettelee kuin tattarit ja kalmukit. Jo ostaa ma heitä kahdest' olen koittanut, vaan kummallakin kertaa petti, konnat!

PALVELIJA (tulee): Kaks Kurjen huovia on ratsain tullut ja pyytää kohta päästä vouden luo.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:
Kaks ratsuviestiäkö Aksel Kurjen?

PALVELIJA:
Ei, Laukon herralta he sanan tuovat.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Knut Kurjeltako? ... marskin luota siis — (nopeasti) ne laske kohta tänne! (Palvelija pois). Heiltähän ma tiedot varmat saankin marskistamme! Mut kuink' on mulle sana? Ebba rouva hän ennen yksin marskin viestit sai? Ne on siis Kurjelta, ei Flemingiltä.

(Kaksi huovia tulee nopeasti palvelijan saattamana).

ENS. HUOVI:
Te lienettekö linnanvouti itse?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:
Niin, Pentti Juusten itse olen.

ENS. HUOVI: Hyvä, on meillä teille Kurjen sanomat.

(Katsahtaa palvelijaan, joka Juustenin viittauksesta poistuu, mutta huomataan oven raosta kuuntelevan).

ENS. HUOVI (virallisesti): Knut Kurki, Laukon herra, tervehtää ja meidän kautta tekee tiettäväksi, ett' ovat nuijalaiset kaikkialla nyt vihdoin lyödyt...

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:
Kiitos Jumalan!

ENS. HUOVI:
Löi Götrik Fincke itse Savon joukot...

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:
Niin, luona Savonlinnan, tiedän sen.

ENS. HUOVI:
Ja Mikkelissä... Vouti Laurinpoika —

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Häh, vouti Laurinpoika ... ken on hän?

ENS. HUOVI: Uus vouti Pohjanmaalla, hertun mies; näät vanha vouti Abram Melkerson kun luona Tarharannan vangiks joutui ja vietiin Tukholmahan hertun luo...

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Voi, Herra laupias ... vai hertun kynsiin!

ENS. HUOVI: Niin, Krankan toimesta. Mut voudin joukot taas luona Santavuoren marski itse löi tyyten tykkönänsä...

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Santavuoren?

Ja milloin sitten?

ENS. HUOVI: Pyhä Matti kai on helmikuussa neljäskolmatta...

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (mieltii):

Niin, neljäskolmatta on Matin päivä.

ENS. HUOVI:

Nyt kera huovien ja vankiensa
on paluumatkallansa marski Fleming.
Mut tiellä kohtas häntä noidan nuoli...

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Ah, mitä juttuja ne taaskin on!

ENS. HUOVI: Niin, kautta kunniani, vouti Juusten, se Korpolaisten vuoren noita-akka hän ampui myrkkynuolen marskihin...

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Tää onko myöskin Laukon herran viesti?

ENS. HUOVI: Ei Laukon herran, mutta omin silmin kun nähtiin horjuvan me marskin ja kun telttahuovit kertoi: ihmenäyt ja kuumehoureet häntä yöllä vaivaa, niin että unta ei hän silmiin saa — siks ennakolta teille viestin tuomme.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Vai näyt ja houreet!... Piru teitä uskoi —
Mut missä heititte te marskin joukot?

ENS. HUOVI:

Jo Pohjan rajamailla.. Närpiössä...

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Siin' onko kaikki Laukon herran sanat?

ENS. HUOVI:

On.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (menee ovelle):

Mikko, hoi!

PALVELIJA (tulee):

Ja mitä kāskee vouti?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Nää sanantuojat tupaan saata, Mikko,
ja heitä olven kanssa kestitse.
Siis hyvästi ja häntä seuratkaa!

(Huovit menevät palvelijan kanssa).

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (yksin): Ja kaikki tulee tässä yhtäaikaa!! Mut marski sentään on jo vanha mies ja kenpä tietää? kuolo tulla voi kuin varas yöllä... Mutta juuri nyt, kun vihdoin heitettäv' on Käkisalmi ja Ruotsin säädyt Kaarle Arbogassa kun saanut liittoon meitä vastaan on... nyt kaikki helvettiinkö mennä aikoo!? Eei, Ebba rouvan täytyy viesti saada ja heti kohta, muu ei tässä auta. Saas nähdä sitten, puoliso vai poika on hälle rakkahampi? Kumman luo hän ensin lähtee, se sen näyttää meille!

(Poistuu kiiruusti oikealle. Kaarina ja Ebba Fleming tulevat vasemmalta).

KAARINA (vetää äitiänsä käsipuolesta ikkunaan):

Kas, äiti, katsokaahan, tuonne noin!
Sun täytyy kieltää, äiti, Aunea,
hän käy jo vallan sietämättömäksi —

EBBA FLEMING (hermostuneesti): Ei, Kaarina, sit' en ma sentään usko... ne on sun luulojasi, lapsi kulta.

KAARINA: Vai luuloja, vai niin ... ja miksi sitten hän aina minun nähden kiemailee, ja iltakaudet puhuu onnestansa ja häistään...

EBBA FLEMING (naurahtaen): Rakas lapsi, jollekulle kai täytyy haastaa niistä hänenkin, kun tääll' ei ole muita... Onnellinen on avosuinen, avosydäminen ja muille tuntehensa näyttää tahtoo. Sa itse, Kaarina, kun vanhenet —

KAARINA (kääntyen kävelemään): Silt' en ma sulhossani kiinni riipu kuin mikä takkiainen ... (äkkiä) milloinkas ne sitten ovat heidän häensä, äiti?

EBBA FLEMING:

Kun palaa matkaltansa marski Fleming.

KAARINA:

Ja sitten kohta heidän muuttaa täytyy?

EBBA FLEMING: Niin, joko hetikohta, tiedä en, mut marski tahtoo heidät Tukholmaan.

KAARINA: He sinne joutaakin ... ja Juhana jos palaa Warsovasta piankin, hän Aunea ei kohtais mielellään...

EBBA FLEMING (kuin itsekseen): Niin, Juhana, hän palanee kai kohta — ja se on totta, silloin täytyy Aunen jo olla poissa täältä...

KAARINA: Äiti, hoi, (Ottaa ompeluksen pöydältä ja istuu ikkunan luo). tää ompelus on hälle ... Juhanalle, sen peittohonsa saa hän, kun hän saapuu, kas, näätkös vaakunata tässä, äiti?

EBBA FLEMING (katsahtaen sinne, sitten hajamielisesti):

Niin, se on vanha kilpi Flemingin —

KAARINA (hetken perästä): Ja onhan, äiti, suku Flemingin jo Ruotsin parhaita...

EBBA FLEMING (ajatuksissaan):

On, lapsi kulta.

KAARINA: Siis yhtä korkeat kuin Stuuret, Brahet ja Sparret taikka Bielket?

EBBA FLEMING (kuten äsken): Hornitkin on täällä nuoremmat.

KAARINA: Ja Ruotsissa siis vanhemmatko ainoastaan Vaasat?...

(Ebba Fleming nyökkää päätänsä, Kaarina istuu ompeluksensa ääressä. Hetken perästä naurahtaen):

Sä kuules, äiti, kun ma tänään vasta näin ensi kerran, että oven päällä on salissamme Suomen leijona...

EBBA FLEMING (hätkähtäen):

Häh, Suomen vaakunako? (tyynemmin)

Onhan se

jo siellä kauvan ollut, rakas lapsi.

KAARINA: Mut kumma vain kun näin sen vasta nyt. — Se on kai säilynytkin siitä asti, kun Johan kolmas nuorna herttuana tääll' asui hovin kanssa ... (huokaisee) Toisellaista kai oli silloin täällä? ... isä siitä on joskus kertonut ... ja vanha Mikko taas Suiiassa haastoi siitä tänään. Ne oli hauskat ajat, sanoi hän, ja silloin täällä nuoret oltiin kaikki ja linnan muurit kaikui naurust' aina. Ne Puolan herrat, niin, ja neidit sitten ne liikkuivat kuin perhoset ... mut kaunein ol' itse herttuatar Katariina ja ritareista uljain Juhana, niin kertoi Mikko...

EBBA FLEMING: Uskon kyllä sen ja sellaista se kansa kauvan muistaa... Juhana itse oli nuori silloin ja samoin Katariina ... tansseista ja loistosta he piti kumpikin.

KAARINA (mieltii, sitten äkkiä): Kai heidän mukaan, äiti, meillekin on nimet annettu...

EBBA FLEMING (naurahtaen); Niin tosiaankin, mut kaikkea sa, lapsi, mietitkin...

KAARINA (veikeästi): Kun saapuu kotiin veli Juhana, ma kutsun häntä Suomen herttuaksi — vain leikilläni, äiti! ... (paussi) Äiti, kuules, kas, tuohon ... Flemingien kilven yli jos herttuaallisen ma neulon kruunun? (Nauraa vallattomasti). Se häntä huvittaisi ... teenkö sen?

EBBA FLEMING: Ei, Kaarin, se on liian vallatonta — se kruunu meille kuulu ei!

(Kaarin naurahtaa ja ompelee edelleen. Ebba Fleming istuu mietteissään nojatuolissa).

EBBA FLEMING (nousee ja jää seisomaan pöydän ääreen, itsekseen): Ja miksi, miks ei se meidän olla vois, jos Klaus vain tahtois sen ja uskaltaisi? Nyt kun sota Pohjanmaalla loppuu... Suomi on meidän hallussamme, silloin Klaus voi tehdä täällä niinkuin itse tahtoo. Jo aikoja ois muille kelvannut tää suuri niemimaa... (Katsellen seinäkarttaa). Niin, Söyring Norby ois siitä antanut jo Gottlannin ja avuks ostaa aikoi itse tsaarin — mut tästä esti häntä Eerik Fleming. Kun Hoijan kreivi Sigrid Vaasan kanssa sai huomenlahjaksensa Viipurin ja Savonlinnan, Satakunnan läänit, mut velkautui ja karkas Lyypekkiin — niin kreivin läänit yhdeks Suomenmaaksi taas liitti jälleen sama Eerik Fleming. Ja Fleming Mecklenburgin Albrektinkin myös täältä hääti... Fleming Girichin, jok' Kustaan jälkeen hälle Ruotsin ohjat ois Suomest' antanut, pois ajoi täällä kuin kulkulaisen... Vuotta sata jo on Suitian ja Viikin Flemingit siis täällä hallinneet ja vallinneet ja vierailta sen kruunun varjelleet... Nyt Kaarloilta se varjeltava lie kai myöskin Flemingien kautta... Niin tahtoo sallimus ... tai, piru oisko, jok' kasvattaa ja kehää ajatusta, ett' tämä maa on Flemingeillä kerran ja Suomen kruunu ... päässä Juhanan? Sai Vaasat Ruotsin valtikan, kun Kustaa sen tiranneista vapahti ... no miksi, (ääneen) miks Suomea ei Fleming saada vois, kun Flemingit sen suojelleetkin on!

KAARINA (joka on ommellut, ajatuksistaan havahtuen):
Sä mitä sanoit, äiti?

EBBA FLEMING: Juhanaa sun veljeäs ja isääs tässä mietin.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (tulee vasemmalta): Kas, vihdoin löydän teidät, armon rouva, ma koko linnan olen kiertänyt...

EBBA FLEMING (hermostuneesti):
No, mitäs asioita teill' on taas!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Ei hauskipia, rouva, nytkään, ei, mut tärkeitä ne on...

EBBA FLEMING:
Siis puhukaa!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (vitkastellen): Niin, ... armon rouva nuorta Juhanaa kai vartoo Warsovasta kotiin...

EBBA FLEMING: Kyllä, me saimmehan jo taannoin sanan siitä.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Niin, tuota ... meritietä — Danzigista kai piti tulla hänen...

EBBA FLEMING;
Niin ... ja sitten?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:
Hän ... on jo tullut, armollinen rouva.

EBBA FLEMING:
En leikkiänne tänään siedä, Juusten.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Mut se on totta... Matkallansa häntä on tapaturma sentään kohdannut...

KAARINA (kiiruhtaa luo); Te mitä sanoitte? Ett' tapaturma ois Juhanallesattunut?

EBBA FLEMING (vakavasti); Jos teillä on sydänt' äidin mieltä kiusata, niin...

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (samoin): Totta puhun... Saaristohon laiva on kiinni jäänyt ... ja matkalla hän kuumetautiin siellä on sairastunut ja makaa noutajaansa vartoen.

EBBA FLEMING (hyppää ylös ja aikeessa lähteä): Siis valmiiks valjakkoni laittakaa, ma lähden sinne kohta, kohta, Juusten!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:
Mut joll'ei kestä valjakkoa jää!

EBBA FLEMING (liikutuksensa vallaassa); Se kestää kyllä, ja sen täytyy kestää, mun täytyy luokse poikani!... Vai sairas ja kuumesairas merten ulapalla... ja tähän aikaan, ... taivas varjelkoon, jos kuolee poikani, mun Juhana, (Tarttuen voutiin). hän ei saa kuolla, Juusten, kuuletteko?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:
Mut rauhoittukaa, rouva...

EBBA FLEMING: En, en, en... mun täytyy sinne, vaikka merten halki!

KAARINA:
Ma lähden kanssas, äiti.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Tyyntykää, kas, tääll' ois tarvis teitä, armon rouva, kun viestit marskilta ma juuri sain...

EBBA FLEMING (ylväästi): Te viestit marskilta? ... ja minä en? sit' en ma usko, Minun kautta, Juusten, käy aina viestit marski Flemingiltä.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Niin kyllä, armon rouva, viestit mulle ei tule marskilta, mut marskin luota... Knut Kurki, Laukon herra, tiedon laittoi, ett' on jo nuijasota loppunut ja voiton kanssa palaa marski Fleming.

EBBA FLEMING:
Vai voiton kanssa, kiitos Jumalalle!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:
Nyt pian marski täällä olla voi.

EBBA FLEMING: Siks kiirehdin ma luokse Juhanan ja hänet noudan tänne tulojuhlaan, niin ilo meillä sitä suuremp' on, kun poikansa hän jälleen tapaa. (Menee nopeasti ovelle). Hoi! (Palvelija tulee). Valjaihinkin kohta, Mikko, parhaat orhit, ma lähden matkaan itse! Mene! (Palvelija seisoo ymmällä) Mene!

PALVELIJA:
Ma teen kuin käskee armollinen rouva! (menee).

KAARINA:
Ma lähden kanssas, äiti!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Kuulkaa sentään: myös marski Fleming tiellä tullessansa on Ilmajoella kohtauksen saanut — ja kansa uskoo, että noidannuoli tai myrkkyy syyn on ollut ... öisin siellä on häntä vaivannehet kuumenäyt ja mielenhäiriöt...

EBBA FLEMING: Nyt vaiti, Juusten, ma teidän valheitanne — — —

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (loukkaantuneena): Armon rouva, ma marskistako pilkkaa uskaltaisin ja tällä lailla? Anteeks, Ebba rouva, mut tää jo loukkaa...

EBBA FLEMING (hillitymmin)? Ehkä kiivastuin, mut kansa keksii siellä juorujansa ja niit' ei usko muut kuin tuhmat. Miksi ei marski mulle sanaa lähettäis, jos sairas ois?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Niin, sit' en tiedä. Ehkä hän uskoi voittavansa kohtauksen? Mut hän on vanha jo ja kylmä viima voi antaa vanhukselle...

EBBA FLEMING: Elkää Juusten, tok' ennen aikojansa ... vaarallista jos ois se ollut, mulle viestin siitä hän oisi laittanut...

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Mut jos hän saapuu jo tänään taikka huomenna, niin kohta hän teitä kaipaa ... ja jos niinkin ois, ett' on hän heikko, kuinkas siiloin linnan nyt juuri jättää voitte?

EBBA FLEMING (kiihkolla): Ihminen, te itse kerroitte, ett' ainut poika mun makaa sairahana ulapalla ja vartoo noutajaa...

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Mut sinne huovit tai Gottschalkin me laittaa voimme, rouva...

KAARINA (itseksensä): Ja miks' ei Aunen! (ääneen) Äiti, kuulee, äiti, ma lähden sinne kanssas huovien,

niin voit sa jäädä...

EBBA FLEMING: Minä kuolisin jos vartoa mun täytyis täällä yksin, kun tiedän, ett' on sairas Juhana...!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (painolla):
Mut marski myöskin!...

EBBA FLEMING (raivostuen): Väisty, kiusan henki, jok' ihan uhalla vain mua piinaat, ja yhtä aikaa tapat kaksi kertaa. Sa kuulithan jo, ett' en usko sua.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:
Mut poikanne te sairaaks' uskotte!

PALVELIJA (tulee):
Nyt parhaat hevoset on valmiit, rouva!

EBBA FLEMING: Ma tulen kohta! Kaarina, sa jäät ja varrot isääs...

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:
Te siis lähdette?

EBBA FLEMING:
Mun täytyy, kuuletko sa, täytyy, täytyy!
Täss' onhan vaarass' ainut poikani.

(Rientää oikealle).

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (kuin itsekseen): Niin, sellainen on aina äidin mieli: hän seuraa sydäntään, ei järkeänsä!

(Aikoo lähteä).

KAARINA: Mut sanokaa nyt suoraan mulle, Juusten, se onko totta, ett' on marski Fleming... isäni, sairastunut?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Sanantuoja on ehkä liioitelleet ... toivokaamme, ett' on hän kohta täällä tervehenä!

KAARINA:
Niin, toivokaamme!...

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (itseksseen): Mutta heitä täytyy mun tästä kerran vielä puhutella.

(Menee).

KAARINA (yksin): Tämäpä vasta ihmeellistä! Isä ja veli Juhana yhtä aikaa siis kotiin palaisivat jälleen? (iloisesti) Voi, kuin hauskaa, että täällä elämään taas päästään niinkuin ennen; talvi on ollutkin niin ikävää, kun yksin ma tänne äidin kanssa heitettiin ja kaikki nuoret täältä kaikos pois, ett' Aune vain ja Gottschalk seuraks jäivät. Ja heistäkö ois seuraa? Inhoittavaa ja imelää on moinen rakkaus, kun kuiskitaan ja lauletaan ja ... hyi, sit' en ma sallis sulholtani, en!... Jaa, nytpä loppu siitä tuleekin, kun isä saapuu... Entäs Juhana, kun Aunen tapaa? (nauraa) Kuinkas, kuinkas hän voi nähdä kyyhkyistemme kuherrusta! No, äiti sanoi, heidän täytyy pois ja pois he joutaa... Mutta veli parka jos tosiaan hän hengensairas on? Äsh, joutavaa! Tuo inhoittava Juusten hän taas on valhetellut; sillä lailla hän ennenkin on meitä säilytellyt... (Menee ikkunan luo). Nyt linnast' ajoi äiti huovein kanssa! (Teeskennellyllä painolla). Kamariherra luona kuninkaan Juhana Fleming kohta täällä on; siis työhön jälleen ... (Istahtaa) ompeluksen tään ma tahdon valmiiks saada. (Hymyilee). Mitähän, jos todella ma Suomen valtakruunun vain leikilläni neulon kilven yli? (ompelee) Ja heillä kun on ollut turnausleikit ja Ruissalossa suuret eläintarhat ja teini-näytelmät kuin kuninkailla vain Pariisissa on ja Englannissa, niin kertoi Mikko... Hän se kaikki muistaa. Kai Warsovassa myöskin semmoist' on — ja nyt kun palaa sieltä Juhana, ja meillä jälleen nuoret kokoontuu, niin isän täytyy täällä huvit laittaa... se hänen täytyy tehdä!...

AUNE (tulee kiiruusti oikealta); Kaarina, oletkos kuullut, että marski Fleming on tullessansa sairastunut?

KAARINA (tyynesti): Olen, niin kertoi isäs...

AUNE: Herra varjelkoon, jos on hän sairastunut!... Kaarina, jos lähtisin ma häntä vastaan, kuules, hän on niin hyvä meille, marski Fleming, ja Gottschalk sanoi, että tultuaan hän luvannut on laittaa meille häät...

KAARINA (pisteliäästi):
Ja siksi tietysti on hätä sulla —

AUNE:
Hyi, Kaarina!

KAARINA: Ma puhun suoraan minä: sa riiput Gottschalkissa päiväkaudet kuin mikä takkiainen...

AUNE (hämmästyen):
Kaarina!?

KAARINA (kuohuksissa): Se sopii porvareille, maalaisille, joill' onpi seuranansa pässit, lehmät, ei sille, joka kuuluu aateliin ja nimeä kohta kantaa Flemingin!

(Aune yrittää sanoa jotakin, vaan
Kaarina jatkaa yhä kiivaammin).

Tuo teidän kuutamoinen lemmentaui jo suorastansa inhoittaa ... ja Gottschalk, niin, minkä hankään sulle mahtaa, Aune, kun tunteitas sa hillitä et voi, vaan häntä paimennat ja hyväilet kuin mikä...

AUNE: Lakkaa, lakkaa, Kaarina, tai täytyy luulla mun...

KAARINA (äkkiä):
Ja mitä luulla?

AUNE:
En tiedä, — sanoisinko?...

KAARINA: Sano pois, siit' en ma huoli.

AUNE: Voinhan sanoakin, se näyttää melkein siltä kuin sa, Kaarin ... (empii).

KAARINA:
No, anna tulla!...

AUNE (pidätetyllä pakolla): Niin, se näyttää siltä, kuin meidän onnea sä — kadehtisit ja sua harmittaa, kun itselläsi on yksin ikävä...

KAARINA: Vai kadehtisin? Ma, Kaarin Fleming, sua kadehtisin ja sinun onneas! Ei, Aune kulta; saat mielelläs sa onnes pitää, saat, kun vain et aina näytä tunteitas; näät se ei sovi ylhäisille, nyt sa tiedät syyn. Ja nyt kun veljeni on pian täällä...

AUNE (hämillään): Vapaaherra Fleming siis palaako jo kotiin Warsovasta?...

KAARINA: Hän vaikka tänään täällä olla voi?... ja hovintavat kun on toisellaiset ja muutenkin lie ehkä sulla, Aune, kai syytä peittää kaikellaista, vai —?

AUNE (loukkautuen):
Taas loukata sa tahdot, Kaarina?...

KAARINA:
Sull' onko syytä?

AUNE: Vapaaherra Fleming on mua kerran kunnioittanut — — sa tiedät kyllä sen; vaan että hälle ma oisin aihett' antanut — se on (nyyhkien)... niin, se on parhausta ihmisten, ei muuta mitään, tiedäthän sen itse!

KAARINA: Vai tahdot väittää, että äitini ois ilman syytä...

AUNE (nostaa kasvonsa): Ebba rouva siis? (Kuin itsekseen). Niin, hän se sittenkin on syypää kaikkeen! (ääneen) Jos sellaista on äitis lausunut, niin on se erehdystä ... veljesi ja minun suhde loppui alkuhunsa.

KAARINA:
Kun lopetettiin, niin se loppui kyllä.
Vaan nyt kun palaa hän, sa ymmärrät,
ett' ikävää ois tapaaminen hälle.

AUNE: Mihinkäs tästä sitten lähtisin ma nyt äkkiä ja yksinäni? Ei, jos kerran lähden, vien ma Gottschalkin.

KAARINA: Kun isä saapuu, niin hän laittaa häänne — ja sitten pois, niin sanoi juuri äiti.

AUNE:

Ja minne sitten?

KAARINA: Maalle jonnekin tai Tukholmaan ... mut täältä pois ja kohta, nääs tuota teidän lemmenkuherrusta ei jaksa eikä viitsi kukaan kuulla!

(Ottaa ompeluksensa ja poistuu nopeasti vasemmalle).

AUNE (heittäytyy istumaan, peittää kasvonsa ja nyyhkii): Hän loukkaa maa ... tahallaan ... ja aina, kun suinkin voi ... ja marskin lähdettyä, kun poistui täältä nuoret ritarit, hän käynyt on niin katkeraksi!... Ebba ei meitä siedä, mutta halveksii... ja Kaarina (paremmalla tuulella), no, hälle kateeks käy ja häntä harmittaa, kun Lindorm Bonde ei jäänyt tänne kauvemaksi aikaa... (paussi) Mut onhan mulla rakas, rakas Gottschalk, hän on niin hyvä, hän ... ja Maariana jos saamme häät, niin tahdon pois ma täältä.

(Gottschalk tulee. Aune rientää häntä vastaan ja heittäytyy hänen kaulaansa).

Ah, siinähan sä olet, rakas Gottschalk!

GOTTSCHALK FLEMING (lempeästi): No, mikäs sulla on, kun kyynelissä on sinisilmäs... Olet itkenyt — ja miksi, Aune?

AUNE: Gottschalk, lupaathan, ett' oitis Maarialta viet mun pois, pois vaikka minne, vaikka Tukholmaankin — (Itku kurkussa). näät min' en kestä täällä enää, Gottschalk!

GOTTSCHALK FLEMING:

Vaan miksi itket?...

AUNE (riippuen kiinni Gottschalkissa):

Lupaatko sa, Gottschalk?

GOTTSCHALK FLEMING: Ka, lupaan, lupaan, mutta jotakin on täällä hankkehissa... Ebba rouva vast' äsken huovein kanssa linnan jätti ja suojat tääll' on kaikki mullin, mallin, kun kaikkialla siistitään... Jo kysyin, mut selvää vastaut' en saanut heiltä. Tääll' on siis jotain tapahtunut, mitä?

AUNE:

Kamariherra Fleming palaa kotiin.

GOTTSCHALK FLEMING (kylmästi):

Vai niin.

AUNE: Ja häntä vastaan Ebba rouva on lähtenyt —

GOTTSCHALK FLEMING (miettien):

Vai palaa Juhana?

Jo tänään?

AUNE:

Sit' en tiedä.

GOTTSCHALK FLEMING:

hän aikoo jäädä kai? ... nyt ymmärrän, miks pois sa tahdot.

AUNE: Niin — ja Kaarina hän mua loukkaa, moittii käytöstäni ja (itku kurkussa) äsken sanoi...

GOTTSCHALK FLEMING:

Kaarinako myös?

AUNE (kuten äsken):

Hän sanoi, että ... että ... minä, Gottschalk —

GOTTSCHALK FLEMING:

No?

AUNE (kuten äsken):

— riipun sinussa kuin takkiainen!...

GOTTSCHALK FLEMING (hymyillen):

Kas, mehän toisiamme rakastamme —

AUNE (nopeasti): Mut se vain sopii maalaistallukoille, joill' onpi seuranansa pässit, lehmät — niin sanoi Kaarina, kun äsken lähti.

GOTTSCHALK FLEMING (vakavasti):
Häh? Pässit, lehmätkö?

AUNE (nyyhkien):
Niin sanoi hän —

GOTTSCHALK FLEMING (vakavasti): Sit' ei hän tarkoittanut. Tyynny, lapsi, ei meitä kauan enää kukaan loukkaa, nääs Maariana lupas isä häät, ja kun hän saapuu...

AUNE: Tiellä tullessaan on marski sairastunut!

GOTTSCHALK FLEMING:
Sairastunut?
Mut haavoittunut ei? Vai onko vaaraa?

AUNE:
On sekin mahdollista...

GOTTSCHALK FLEMING:
Eihän toki,
ei Aune, sit' et kai sa usko sentään?
(Tarttuen Aunea käteen).
Sit' uskoa et saa sä, kuuletkos?

AUNE (hämmästyen):
Mik' on sun, Gottschalk?...

GOTTSCHALK FLEMING (kävelee edestakaisin kiihoittuneena): Jos hän surman saa, mä olen syypää, Herra auttakoon!

AUNE:
Olethan suunniltas, sinäkö syypää?

GOTTSCHALK FLEMING: Niin, minä, Aune, sit' et tiedä sinä!... ei tiedä muutkaan ... minä yksin vain ja noita-akka ... mutta miss' on isäs?

AUNE:
Hän on kai luona Kurjen viestien...

GOTTSCHALK FLEMING:
Mun täytyy kohta päästä heidän luo.

(Rientää nopeasti vasemmalle).

AUNE (yksin): Hän salaa jotain multa ... siitä asti, kun marski Fleming nuijasotaan läks, hän on niin kummallinen ... säikähtää, kun sotaviestit saapuu... Taivas tietää, ett' on hän syytön ... sillä väärin tehdä ei Gottschalk vois, jos kuinka tahtoiskin...

(Poistuu Gottschalkin jälkeen).

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (tulee ens. palvelijan seuraamana): No, Mikko, montakohan nuijapäätä on vankitornissamme meillä jo?

ENS. PALVELIJA (miettii):
Niin, ylös ullakolle vietiin yksi...

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:
Ja kuka sitten?

ENS. PALVELIJA:
Herra Simo Slurck...

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:
Häh! Simo Nurkka?

ENS. PALVELIJA: Kirjoissamme Slurck... hän tuotiin seitsemäntenä ... ja tuonne taas kaksi alahalle ...

viides päivä...

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Ja heidän nimet?

ENS. PALVELIJA: Martti Vilpunpoika ja Tommola ja Eerik Markusson... mut ennestänsä meill' on kolmetoista ja (Iskee silmää). kuoppatornin vanki ... Pentti Ponttu!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Häh, Pouttu kai?

ENS. PALVELIJA:

Mut kirjoissamme Ponttu.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Hm, hän on tärkeimpiä... Anolasta toi hänet tänne Aksel Kurki itse, nääs Warsovahan Sigismundin luo ois hänet Kurki tahtonut ... mut siitä saa marski päättää, kunhan palajaa, — Siis kaikkiaan on heitä paljonko?

ENS. PALVELIJA; Kai neljäkolmatta, jos vänrikit ja huoviluopiotkin luetaan...

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Vai neljäkolmatta? No, sama se, mut tänään kuulustella tahdon heitä, jos lautakunnan saan.

ENS. PALVELIJA: Hm, vapaata ja jalosyntyistä on kaksi uutta.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Se riittää.

ENS. PALVELIJA: Göran Prijs ja Tönneson... mut sitten "viisaat"...

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Niin —

ENS. PALVELIJA (iskee silmää): Ja "varovaiset" ja (yskäsee) "rehelliset miehet".

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Niin — ja heitä jos kaikkiaan on neljä ... kumpiakin voi olla kaksi.

ENS. PALVELIJA: Kyllä ymmärrän... ja vouti pitää pöytäkirjaa vai —?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (mieltii hetken, sitten päättävästi): Ei, Mikko, ... siihen mull' on oma mies — käy, kutsu herra Gottschalk Fleming tänne!...

ENS. PALVELIJA (hymyellen viekkaasti):

Nyt vouti leikkiä kai laskee mulle?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (tiuskaisten);

En, lempo vieköön, kutsu Gottschalk tänne!...

ENS. PALVELIJA: Hän ymmärtäiskö näitä asioita, kun hän on kirjemies?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Ja siksi juuri hän tarvitseekin harjoitusta ... mene ja kutsu tänne hän ja lautamiehet — ja anna käsky tuoda kaikki vangit!

ENS. PALVELIJA (viittaa ylös):

Myös ullakolta?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Tuokoot hänetkin!

ENS. PALVELIJA (viittaa alas):

Ja kuoppatornin vanki?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (kärtyisästi):

Kaikki — mene!

(Ens. palvelija kumartaa ja menee oikealle.

Pentti Söyringinpoika kävelee mietteissään).

Siis lautamiehiks valmiit nyt on Prijs ja Tönneson ... ja näille kummallekin tää olkoon "ensimmäinen oikeuspäivä!" Ja Gottschalk pitää pöytäkirjaa ... hän on liiaks elänytkin kirjoissansa ja kammarissa ... joutaa elämään myös hänkin kerran tutustua! (seisahtuu) Tässä nyt onkin hälle hiiden hauska juttu, kun

seuraavast' on selko otettava:

1:o Kuink' on se mahdollista, että moukat voi aseina nousta vastaan esivaltaa ja suurin laumoin kertyä ja kuinka on selvitettävä tää yhteishenki?

2:o Mik' oli heidän perustarkoituksensa:
vain huovit karkoittaa tai luultavammin
myös koko aatelisto hävittää
ja tulla Turkuun, marski vangiksi' ottaa?
Sellainen tuuma vuosien on työ
ja edellyttää viisaan salaliiton.

3:o Keit' ovat yllyttäjät? Kaikki syy
tässä onko todellakin herttuan,
jok' aiettaan ja retkeänsä tänne
näin valmistaapi? Säädyt Arbogassa
taas olleet ko'olla onkin: yksimielin
on tehty päätös meidät kukistaa.

(Kävelee ja seisahtuu karttaa katsomaan). Mut mitä uutta tietää sitten se, kun prinssi Kustaa, joka Preussinmaalle on Thorniin asettunut, pyrkii maahan tai aikoo Venäjälle tsaarin luo; tässä onko aie Suomi irroittaa ja nostaa prinssi täällä hallitukseen ja avuks pyytää Boris Godunow? Vai mikä piru heillä on mielessä ollut? Näät pelkästään linnaleirin vuoksi ei ole moukat nousseet, sen ma tiedän. Jos marski tahtoo, juttu uusitaan — mut pöytäkirjaan jälkimaailmalle ma tahdon vankiemme tunnustukset! (Gottschalk Fleming tulee vasemmalta). Kas, siinähan sä oletkin jo, Gottschalk.

GOTTSCHALK FLEMING:

Sa mua kutsuit, appi!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Käyhän tänne, mull' oisi sulle tänään muuta työtä kuin rakkausjuttuja...

GOTTSCHALK FLEMING:

No?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Vaihteheksi sa tällä kertaa saisit oikeusjutun ja sangen hauskan vielä ... nuijavangit ma kutsuin tänne, e'essä lautamiesten ma koitan saada tunnustukset siitä, mitk' ovat olleet heidän syyt ja aiheet — sa, Gottschalk, pidät pöytäkirjaa tästä.

GOTTSCHALK FLEMING:

En tiedä, tokko ymmärtänen —

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Aika on elämään jo sunkin tutustua ja asioihin valtakunnan... Näätkö, jos Tukholmaan sun marski tahtoo, niin hän valtakunnan tehtäviin sun aikoo.

GOTTSCHALK FLEMING:

Ma luulen, ett'en pysty niihin, appi.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Sen saamme nähdä ... muut' ei tarviskaan kun ymmärrät sä, minkä näät ja kuulet ja tiedot annat... Tämä nuijasota on siihen oiva koulu: aikakirjat niin harvoin tietää, että rahvas itse ois noussut kapinaan.

GOTTSCHALK FLEMING: Niin, se on totta, mut taalalaiset Kustaa Vaasan aikaan —

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Niin kylä, niin, mut Suomen aikakirjat ei tunne tapaust', että koko kansa — —

(Lautamiehet, luvultaan kuusi, ynnä ens. ja toinen palvelija tulevat oikealta).

vaan siinähan on meidän lautamiehet ja uskotut ja viisaat, varovaiset! Te Prijs ja Tönneson jos käyttä tänne — hoi, Mikko, penkit jalosyntyisille (Palvelijat rientävät vetämään penkkejä seinän viereltä). ja mulle pöytä tuolta ... herra Gottschalk saa tuosta nahkatuolin, — joutuun, Mikko!

(Palvelijat täyttävät käskyt. Kaikki istuvat paikoilleen, Pentti Juusten pöydän ääressä olevaan nojatuoliin, Gottschalk häntä vastapäätä ja lautamiehet vasemmalle).

Niin, nyt kun meillä tiedot verokset on tämän kauhun sodan päätöksestä — sen lienette jo kuulleet, lautamiehet? (Nämä myöntävät). ja nyt kun Ilkka rikoskumppaleineen on saanut kuolemansa hirsipuussa... niin, hyvät herrat, nähkääs semmoinen on ollut käsky marski Flemingin!... Vaan nyt kun sota lopun saanut on, voi alkaa kuulustelu sodan syistä. Ei tosin valtaa oikeus-istuimen, niin, sit' ei ole

meillä, mutta täällä on vankiemme joukoss' suurimmat pääyllyttäjät Pouttu, Vilpunpoika ja pari rikollista pappihurttaa... Ja siksi, herrat jalosyntyiset ja viisahat ja ... (Melua oikealta). mutta, Mikko hoi, käy katso, ketkä siellä elämöi! (Ens. palvelija menee). Meill' on siis tässä uusi merkkijuttu ja tyyneesti on harkittava kaikki.

ENS. PALVELIJA (palajaa): Se vanki ullakolta ... kirkkoherra... ei ketään tottele, vaan vastaan potkii ja hiilihangoi pieksää vartijoita...

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Jos pappi potkii, eihän purre sentään, tuo sisään vanki, vaikka väkisin!

ENS. PALVELIJA: Hänt' eivät huoneestaan saa vartijat, hän vasta lauvantaina tulla lupaa — se toinen pappi, Eerik Markusson, taas huutaa, että tuomariksi hänle ei kelpaa vouti Juusten...

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Vai ei kelpaa?

Tuo sisään vangit ... myöskin pastori —
(Lautamiehille).

lain-alainen on hän kuin kaikki muutkin!

(Ens. palvelija menee).

Kas, siinä näätte, herrat lautamiehet,

ai, mikä sisu Herran miehelläkin!

Lain eessä sentään kaikk' on yhtäläiset...

(Samassa tulee joukko vankeja, etunenässä vartijan lykkäämänä laiha, harmaahapsinen, villiityneen näköinen pappi, sitten Pouttu vanhentuneena, kädet eteen sidottuina, useilla, kuten Tommolalla ja Vilpunpojalla kädet taakse sidottuina; lopuksi muutamia huovivartijoita).

PAPPI (tullessaan vartijan lykkäämänä, huutaa): Mun tuomariks ei kelpaa vouti Juusten ja hänen uskottunsa...

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (äkäisesti):

Vaiti, pappi!

PAPPI (huutaen):

Mun Herrani on Kristus...

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (lautamiehille):

Hän on hullu!

PAPPI (kuten äsken): Hän yksin tuomitkoon mun erhetykset, hän, joka kärsi täällä toisten vuoksi... vaan teidän valtanne on perkeleeltä!...

POUTTU: Ma myöskin kieltäyn tässä vastaamasta, jos olen syypää, päättää kuningas; mut armo-kirjat meille herttualta...

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (äkkiä väliin ehättäen):

Joit' et sa lukeakaan itse tainnut!...

POUTTU:

En tainnut silloin, mutta taidan nyt..,

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (nauraen lautamiehille): Te kuuletteko: kolme kuuta tuskin hän istunut on kuoppatornissamme, niin väittää oppineensa lukemaan! (nautaa) No, hyvä, sangen hyvä!... (Gottschalkille). Pöytäkirjaan siis merkittäköön, että vanki Pouttu tässä syyttää yllyttäjäksi ruhtinasta.

POUTTU: Ma sanon niinkuin pastorikin tässä: mun tuomariks ei kelpaa vouti Juusten!

MUUT VANGIT (yhtä aikaa):

Niin, tuomariks ei kelpaa vouti Juusten!

(Levottomuutta lautamiehissä).

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (kiihtyen): Häh, juuri teille, koppi-istujille on vouti Juusten tuomari...

PAPPI: Ei mulle, mun tuomari on Kristus taivahassa!...

(Melua oikealta).

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Vait, sinä hullu ... teille nuijapäille on Herrallakin valmis helvetti... ja siellä on teidän paikka ... mutta siellä on teillä tuomarina...

(Ovi oikealla lyödään auki ja sisään astuu):

HOVIPOIKA (ilmoittaen):

Marski Fleming!

(Vangit peräytyvät perälle, Juusten, lautamiehet ja Gottschalk nousevat ylös; aseiden ja kannusten helinää rappusissa, kaksi aseellista huovia sisään, sitten Knut Kurjen ja Pietari Juustenin tukemana marski Fleming sota-asussa. Huomatessaan isänsä horjuvan rientää):

GOTTSCHALK FLEMING (marskia vastaan):

Sa olet haavoittunut, isä?

KLAUS FLEMING (ponnistaen itseänsä ja irtautuen Kurjesta sekä Juustenista): Ei hätää, vain pieni kohta... menee ohi kyllä, kun levähdän ... on taival ollut pitkä... ja kiiruhtaa ma tahdoin teidän luo!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (kumartaen); Kuink' oomme teitä varronneetkin, marski! Nyt puolest' alamaisten kaikkien ma lausun ilon siitä, että jälleen te täällä ootte...

KLAUS FLEMING; Kiitos, vouti Juusten; niin, nyt on matka tehty, tuima reissu. (Yrittää istua nojatuoliin, vaan katsahtaa samassa ympärilleen). Vaan mikäs messu teillä täällä on ollut? Mun tulojuhlaan tyrmästäkö vangit sa olet kutsuttanut, Juusten?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (hiljempaa marskille): Anteeks, mut uudet lautamiehet harjoitusta on vaillo olleet ... siksi kuulustella ma tahdoin vankejamme sodan syistä.

KLAUS FLEMING (tehdn kädenliikkeen): Vai niin ... mut riittää täksi kertaa, Juusten, ja voihan jatkaa ... vaikka huomenna. Hyvästi, lautamiehet ... vangit kaikki pois tyrmähänsä täältä saattakaa; ma tahdon rauhaa!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (antaa merkin vartijoille):

Vangit tyrmään siis!

(Vartijat häätävät ulos vankeja. Viimeisiksi jäävät kuitenkin pappi ja Pouttu, joista edellinen vartijan häätämisestä huolimatta lähenee marskia).

PAPPI:

Olette sangen sairas, marski Fleming!

KLAUS FLEMING (katsahtaen häneen):

Ken olet sinä?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (marskille): Rautalammen pappi, se, joka Padasjoella vangittiin, puol'hullu mies...

PAPPI (tulee lähemmäs): Mut puhdas opiltansa, mies punakirjan, saman rituaalin kuin meidän armollinen majesteetti! Te ootte sairas, marski, sangen sairas ja jos vain sallitte, niin sakramentit jaan teille tässä vanhan tavan jälkeen!

KLAUS FLEMING (voudille): Vie hiiteen pappi punakirjoinensa, jok' esivaltaa vastaan noussut on!... (Papille) Ma pidän rituaalit niinkuin tahdon... ja sakramenteistasi happamista en anna vanhaa saapasvartta!

PAPPI (johon Pietari Juusten huovien kanssa samassa tarttuu kiinni): Vai niin, vai kiroat sa pyhät kirkonmenot: mut muista, marski, torvet tuomion sun korvissasi kohta soi ja sulla on silloin eessä ilmestyksen näyt — ja kirkon kirous!

KLAUS FLEMING:

Viekää pois tuo hullu!

(Pappi viedään pois).

POUTTU (jota myöskin ruvetaan häätämään): Tuo on siis marski! (Ääneen nöyrästi). Anteeks, marski Fleming, ma olen Pouttu, kuoppatornin vanki, ja tietää tahtoisin: miss' ovat nyt mun kumppalini?...

KLAUS FLEMING (ankarasti):

Hirsipuussa!

POUTTU:

Vai niin;

(Lähenee marskia).
mut sit' en usko.

KLAUS FLEMING:
Häh? et usko?

POUTTU:
En.

KLAUS FLEMING (naurahtaen): Kas, sepä hauska ukko! ... kaikkein nähden ma heidän ruumiit maasta kaivat ja teiliin panna annoin ... neljään osaan he hakattiin ja seipään nenään päät, ... kuin laki kuuluu kansan nostajille; sen näin ma itse niinkuin herrat tässä!

PIETARI JUUSTEN ja KNUT KURKI: Niin, siellä kirkonmäellä riippuvat he hirsipuussa!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (päätänsä puistellen):
Taivas varjelkoon!

POUTTU: Mut ruumiina on kaikki yhtäläiset — ja sit' ei sallinut ois herttu Kaarle!

(Vartijat vievät Poutunkin; huoneeseen jäävät marski, Kurki, molemmat Juustenit ja Gottschalk).

KLAUS FLEMING (nauraa vastahakoisesti): Sep' oli lysti ukko ... tyrmävängiks kun säästy hän .. niin siellä päähän hälle on noussut moisiakin hourehia!

GOTTSCHALK FLEMING (säikähtäneenä):
Siis kaikki hirtettiin?

KLAUS FLEMING (jäykästi):
Se oli pakko.
(Äänettömyys).
Mut miss' on Ebba rouva?
(Kuin itsekseen).
Ennen aina
ol' ensimmäisnä vastassani hän.

GOTTSCHALK FLEMING: Niin, Ebba rouva huovein kanssa juuri läks äsken vastaan veli Juhanaa.

KLAUS FLEMING (ikäänkuin ei olisi kuullut oikein):
Läks ketä vastaan?

GOTTSCHALK FLEMING:
Veli Juhanaa...

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (ehättäen selittämään): Niin, nuori Fleming kautta Danzigin on Suomeen saapunut...

KLAUS FLEMING:
Vai on hän tullut!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: Mut laiva jäätty hältä saaristoon ja itse sairastui hän kuumetautiin... sen vuoksi vastaan läksi Ebba rouva... mut pian kumpikin kai täällä on!

GOTTSCHALK FLEMING:
Häll' onkin linnan parhaat orhit, isä!

KLAUS FLEMING: Vai niin on asiat ... no, varrotkaamme... (Itsekseen). mut mua vaivaa pahat aavistukset — (Ääneen Pentti Juustenille). Kai sentään, Juusten, tarpeellista lie mun tulostani viesti heille laittaa... mut heti kohta ... ratsain ... hiirakolla!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (kumartaen): Ma miehen varman siihen valitsen, Mut matkan jälkeen rauhaa kaipaa marski, (Katselee vuodetta). on vuode tehtynä ja Bertil Galle saa tulla tänne ... tai jos sallitte, ma itse autan päältä haarniskan.

KLAUS FLEMING:
Sen tehköön Pekka...

GOTTSCHALK FLEMING:
Taikka minä, isä?

KLAUS FLEMING: No, vaikka sinä, Gottschalk... Mutta Juusten, sa saata Laukon herra vierassuojaan...

KNUT KURKI: Mut marski sairas on ... jos jotain sattuis, ma läsnä mielelläni oisin siksi!

KLAUS FLEMING (ponnistaen): Ei hätää, Laukon herra, vielä kotvan me kiusoitamme herttuaa ja ryssää, kun kuninkaalle säilytämme maan — (Nauraa väkinäisesti). ja Käkisalmea saa vuottaa ryssä, näät sit' ei jätä Viikin vapaaherra ja rautamarski Fleming, Noki-Klaus!

KNUT KURKI (kumartaen): Kai ryssä suostuu vielä vartomaan... siis poistua mun sallii marski?

KLAUS FLEMING: Menkää, vaan linnaan jääkää sentään toistaiseksi.

KNUT KURKI:
Jumalan rauhaa, marski, huomiseksi!

(Menee Pentti Juustenin kanssa).

KLAUS FLEMING:
Ja sinä, Pekka?

PIETARI JUUSTEN:
Varron käskyjänne!

KLAUS FLEMING: Tuo iltajuomani ... tai tuokoon Mikko, niin pääset lepoon ... sitä tarvis lie?

PIETARI JUUSTEN: Jos saisin nähdä marskin levähtävän, niin kolme vuorokautta valvoisin!

KLAUS FLEMING:
Hm ... entäs Kaarina?

PIETARI JUUSTEN:
Ma kutsun neidin.

(Pois).

KLAUS FLEMING: Tuo kunnan poika!... Vai on Ebba poissa?... no, Gottschalk, autas vanhaa isääs, että saan päältäni ma haarsniskan ja miekan...

(Gottschalk rientää luo, marski yrittää nousemaan, mutta vie samassa kätensä rinnalleen ja voihkaisee).

Kas, pirun noitaa ... tuohon samaan paikkaan se aina vihlaisee kuin veitsen isku.

GOTTSCHALK FLEMING (auttaessaan marskin päältä):
Jos on se ehkä hengenvaarallista!

KLAUS FLEMING: Äh, sit' on usko ... nyt se ohi onkin... niin, Kaarina?...

PIETARI JUUSTEN (tuo pikarin, jonka asettaa pöydälle):
On kohta täällä, marski!

KLAUS FLEMING: Saat mennä, Juusten! (Juusten pois). Entäs sinä, Gottschalk? nyt on jo ilta ... lienee myöhäkin, ma itse lepoon tahdon matkan jälkeen, sa levähtää voit vieruskammiossa, niin kutsun tarvittaissa ... miss' on kello? (Katselee ympärilleen). Kas, senkin vieneet...

AUNE (tulee ja rientää suoraan marskin luo): Isä puhui totta... ett' on jo tullut marski...

KLAUS FLEMING (jonka eteen Aune on polvistunut): Rakas lapsi, sa olet kai jo ikävöinyt meitä... Nyt saatte kohta häitä viettä, lapset, ja komeasti takaa marski Fleming...

AUNE ja GOTTSCHALK FLEMING (yht'aikaa):
Oi kiitos, isä kulta!

KLAUS FLEMING (pyyhkien hiansuulla silmiänsä): Isä-kulta?! Kas, sitä noitaa ... silmää karvastaa vain yhä vielä ... ei, mun maata täytyy... (Aune ja Gottschalk nousevat ylös). ja menkää tekin, lapset... Gottschalk maatkoon siis vasemmalla ... jos ois tarvis häntä.

KAARINA (juosten vasemmalta):
Se on siis totta, ett' on isä tullut?

KLAUS FLEMING (hyväillen häntä): On, tyttöseni ... täällä ollaan taas... kai oletkin jo meitä ikävöinyt?

KAARINA:

Niin, — ja jos? Vaan tervehän sa olet!

KLAUS FLEMING (teeskennellen):

Ka, terve, terve!

KAARINA: Vaikka Juusten äsken sun hengensairaaks tiesi!... Juoruinensa hän joskus meitä vallon säikäyttää. Siks en ma uskonutkaan ... mutta Gottschalk kai kertoi Juhanasta? Äidin kanssa hän pian täällä on ... mut (Hiljaa marskille). silloin täytyy kai Aunen pois ... he häitä vartovat... ne toimittaa kai isä kohta heille?

KLAUS FLEMING (yhä ponnistaen peittääksensä heikkouttaan):

Niin, huomenna...

KAARINA: Tai jälkeen Maarian... sen luvan on he saaneet sulta, isä...

KLAUS FLEMING:

Ja sen ma pidän!

(Käännähtäen).

Gottschalk. Maariana

siis saatte häänne...

AUNE:

Meill' on aikaa kyllä...

GOTTSCHALK FLEMING:

Niin, meill' on kyllä aikaa...

(Tulevat lähemmäs).

Kaarina,

Me liiaks ehkä isää väsyttämme...

hän halua lepoon pitkän matkan jälkeen!

KAARINA:

Se on siis lopussa tuo nuijasota!

Jumalan kiitos ... koht' on kevät taas

ja täällä alkaa sitten toinen leikki...

Mut todellako lepoon tahdot, isä?

KLAUS FLEMING: Niin, levähtää kun hetken saan ma vain, niin sitten puhellaan ... ja Ebbakin jo siksi saapunee ... hyvästi, lapset!

(Suutelee Kaarinaa otsalle; Aune ja Kaarina pois).

GOTTSCHALK FLEMING (palaa verkalleen ovelta takaisin):

Siis sota loppunut on kaikkialla!

KLAUS FLEMING (varmasti):

On ... kaikkialla...

GOTTSCHALK FLEMING: Eikä kansa enää voi nousta aseisiin?

KLAUS FLEMING: Ei tahdokaan — ja myöntäneet on itse meille, että he toimineet on toisten viettelystä ja yllykkeestä perkeleen...

GOTTSCHALK FLEMING: Ja töistään on kuolleet hirsipuussa päälliköt!

KLAUS FLEMING: Viis heistä hirtti vouti Melkerson, kun liian myöhään saapui armoitus...

GOTTSCHALK FLEMING:

Siis Ilkka myöskin?

KLAUS FLEMING:

Ensimmäisnä Ilkka.

GOTTSCHALK FLEMING (ahdistuksella):

Hän sentään oikeuttansa puolsi vain?

KLAUS FLEMING:

Mut nosti kansan vastaan esivaltaa!

(Katsoen tutkivasti Gottschalkiin).

Ja syksyllä kun pakoon pääs hän täältä,
tuon velhon luota — —

GOTTSCHALK FLEMING (äkkiä):

Pakoon! Ilkkako?

KLAUS FLEMING (kuten äsken): Niin, hänet piiloittanut mökkihinsä se lempo oli, kertoi Juusten mulle; mut huoviroistoistani joku petti — sa ehkä muistat: veljes Juhana kai oli silloin heitä johtamassa?

GOTTSCHALK FLEMING:

Niin oli, isä.

KLAUS FLEMING: Nyt kun palaa hän, niin tutkittakoon sitten tääkin seikka; näät jos ma silloin hänet kiinni sain, ois tuskin syytynytkään nuijasota.

GOTTSCHALK FLEMING:

Siis kaikk' on Ilkan syy?

KLAUS FLEMING: Niin, ilman häntä ei toiset nousseet oisi... Tuhansilta ois henki säästynyt, jos Ilkka saatiin... Siks häntä kaikkialta etsittiin.

GOTTSCHALK FLEMING (syöksee polvilleen marskin eteen):

Suo anteeks, isä, kaikki syy on mun!

KLAUS FLEMING:

Häh, mitä tarkoitat sa?

GOTTSCHALK FLEMING: Jaakko Ilkan ma silloin velhon luota pelastin.

KLAUS FLEMING:

Sinäkö, Gottschalk? Se on mahdotonta...

GOTTSCHALK FLEMING: Ma riensin Juhanan ja huovein jälkeen, ma heidät noidan luona tavoitin ja Juhana kun mökkiin syöstä aikoi, ma estin häntä ... syöksin itse sinne ja tuvan tyhjäksi heille valhettelin...

KLAUS FLEMING:

Siis oli Ilkka siellä?

GOTTSCHALK FLEMING (hiljaa): Oli, isä... ja kumppalinsa Kontsas ... lauteen alla.

(Äänettömyys).

KLAUS FLEMING:

Ja miks sa valhettelit?

GOTTSCHALK FLEMING (hiljaa):

Kansan vuoksi.

(Äänettömyys).

KLAUS FLEMING: Vai niin ... mut isääs silloin muistanut et enempää kuin itse esivaltaa?

GOTTSCHALK FLEMING (on vaiti).

KLAUS FLEMING: Juhana veljes noin ei oisi tehnyt, mut äitis oli kansanlapsi ... nouse (Gottschalk nousee). ja mene Aunen luokse ... häitten jälkeen te saatte maalle muuttaa ... Tukholmaan ei ole tarvis ... hyvää yötä, Gottschalk!

(Gottschalk tarttuu marskia kädestä, kumartaa ja poistuu vasemmalle, Fleming kävelee pari kertaa edes takaisin, juo pikarista ja istahtaa jälleen nojatuoliin).

Hm, poikani siis heidän puolellansa jo siitä lähtein! ... mutta Juhana on sentään toista verta... Warsovassa ei olla kansan mieltä ... kuninkaalle on annettava tieto retkestämme.

(Ottaa kynän pöydältä, yrittää kirjoittamaan, vaan antaa herpoutuneena kätensä laskeutua alas).

Kuink' olen heikoks käynyt: hanhen sulka ei pysy enää kä'essä Flemingin!... No, puolestamme kirjoittakoon Kurki jo huomenna ... mun levon tarvis on. (Vaipuu hetkeksi nojatuoliin). Mut lepoa en myöskään saa ja silmät jos ummistankin, alkaa hourenäyt (Ikkunassa perällä näkyvät noita ja Pentti Ilkka). ja kauhuillansa nostaa kylmän hien... Tuo hullu pappi sakramentteinsa hän tiesi kaikki ... tiesi saatana kuink' on mun laita!... Santavuoren näyt ei rauhaa suo ja — Jaakko Ilkka roisto hän mulle kummittelee kuoltuaankin.

(Ilkan haamu ilmestyy ikkunaan semmoisena kuin 2:n näytöksen I:ssä kuvaelmassa ja vartijain pitelemänä).

Siin' on hän taas, se lempo! (Hyppää tuolistaan). väisty saata... tai kautta taivaan — (Tavoittelee miekkaansa). ... oikeusko sulla ja mulla väärin? näätkö, Juusten, tuossa hän nousee helvetistä ... haudastansa se kalman ruoka ... jonka vuoksi tuonoin mun petti poikani ... ja tehdä aikoi mun pyöveliksi oman isänmaani! Sinäkö kuolit vuoksi sorrettujen ja sull' on oikeus, huudat? Mikä oikeus, sinähän nousit vastaan kuningasta ja mua, joka nostaa maani tahdoin vain toisten arvoon ... juuri kansan vuoksi ma olen taistellut... Jos Gottschalk kieltää... hän onkin äpäroitä ... poikani Juhana yht' on mieltä ... vanhaa isää hän toki kannattaa ... (Astuu näkyä kohti varmasti). mull' on oikeus, on, sen uskon tuomiolle tullessani! (Näky katoaa). Kas, väistyipäs se ... (Nauraa). täytyi, täytyi, kun näki, ett'en epäillyt... Ma uskon mun työni oikeaksi ... moukkain valta ei kannattaa voi valtakuntaa, ei, sit' ei se tehdä voi, mut ruorimies hän olkoon varma töissään, tehtävissään, niin sanoi vanha Kustaa kuningas, kun palas Taalain maalta... (Kustaa Vaasan haamu ilmestyy). On kuin tuossa nyt hänet sellaisena näkisin! Sun työs ma täällä tehdä aion, Kustaa. (Haamu puistaa päätänsä). Vai et sa usko? Mutta kautta taivaan ja harmaan pääni, totta tehnyt ma oisin haavehista Juhanan; (Haamu puistaa päätään) min' oisin tehnyt sen ... ja oisin voinut ja voin sen vieläkin ... niin, sen ma teen! (Haamu katoaa), (hiljaa) Hän uskoi sen ... mut miss' on Ebba? Ebba! hän sytti aatteen, niin, hän sen keksi, ett' on tää maa kuin luotu Flemingeille ja meille kuuluva on Suomen kruunu. Kuningas-aatos ... mutta synnillinen... se oishan työtä valapattoisen... (Sigismundin haamu ilmestyy, kaksi sormea ylhäällä). Siin' on hän ... kuninkaani ... Sigismund... ja valan sormet kohti taivaan kantta; mut väisty tieltä, heikko kirkon orja, vain heikot korkeutta kurkistelkoon — on maasta kotoisin mun valtakunta ja vallan uskallan ma itse ottaa — on lyöty nuijapäät ja Suomen kansa mun eessä nöyristyy se ... vaan ei sun — pois tieltä pappein narri, "rex crastinus"... kun saapuu joukkoinensa Noki-Klaus! (Sigismund katoaa, vaan samassa ilmestyy herttua Kaarle aseissa). Vai astut tielle sinä vallan-ahnas ja suurisuinen moukkain kuningas? Ei vielä kruunu päässä, herttu Kaarle, ei vielä kruunu päässä ... tässä maassa sun vallanahneutes ma hillitsen; kuin kukonpoi'at löin ma nuijapäät ja nyt on sinun vuoros ... tulla saatkin ja kautta helvetin ja miekkani, ma viskaan niskoiltani kaikki, kaikki, sen teen ma, kuuletkos, en pelkää teitä ja sinun uhallaskin Suomen kruunun, ma lasken päähän Johan Flemingin!

(Nuori Fleming puolalaisen kamariherran puvussa näkyy polvistuvana herttuan edessä; pyöveli punaisessa viitassaan seisoo vasemmalla kirves kohoitettuna).

Haa, ken on eessä siinä, herttu Kaarle, ken on tuo nuorukainen polvillansa... häh, Juhana? Johan Flemingkö on polvillansa herttu Kaarlen eessä! Pois siitä arvoton ... seis pyöveli — hän lyö ... oi taivas ... ei, hän empii sentään... hän kuulee huudot vanhan harmaapään... Taas nousee miekka ... tappaa aikovatko he nuoren syyttömän?... Nyt lankes säilä... Jumala taivaan ... armos hälle suo — haa ... rintaan pisti, maahan, maahan tuolla viimeinen Fleming kaatui — mestattuna! Vanhurskas taivas ... nyt on aika siis myös tullut marskillekin... Ebba, Ebba ja Kaarina ja kaikki ... tulkaa ... tulkaa Juhana joudu ... Juhana, Juhana!

(Marski on viimeisen puheen aikana horjunut vuodetta kohti, johon korahdaen vaipuu. Siivitetty enkelit korjaavat Juhana Flemingin, jäljelle jää Kaarle herttua ja pieni prinssi Kustaa Aadolf, molemmilla kruunut päässä, kunnes hetken kuluttua katoavat. Paussi. Sen jälkeen avautuu oikeanpuolinen sivu-ovi ja päänsä pistää varovaisesti esiin):

NOITA: Nyt kaikk' on hiljaa ... marski nukkuu varmaan! (Tulee vuoteen luo, katselee, palaa ovelle). Nyt voit sa tulla, Pentti ... (Pentti Ilkka ilmestyy ovelle). vuotehella tuoll' lepää Noki-Klaus, jok' isäs hirtti!

PENTTI ILKKA:
Se onko varmaa?

NOITA:
Katso itse.

PENTTI ILKKA (tulee vuoteelle):
On,
se on hän, marski itse tällä kertaa.
Nyt ei hän välttä enää kostoansa.

NOITA: Ma varron tuolla ulkoisalla, Pentti, ja vahdin rappusissa...

PENTTI ILKKA:

Tee se, noita!

(Noita pois. Pentti seisoo hetken yksin, käsi puukon kahvassa).

NOITA (kurkistaa uudelleen ovesta):

Mut nukkuvaan sä ällös käsin käy!

PENTTI ILKKA: Pois, velho-akka! (Noita pois). Hän on oikeassa, ei toki nukkuvaista! Herätköön siis marski Fleming, mutta kuollaksensa! (Lyö sängyn verhon syrjään, katselee). Vaan hän ei liikahda ... (Kumartaa veitsi kädessä hänen ylitsensä). ei hengitä... niin, hän ei hengitä!... Voi taivaan luoja... hän ... hän on ... kuollut. (Ravistaa uudelleen). marski Fleming kuollut, ja minä kostaa aioon vainajalle! Mun veitsen kärjessä ei siis kosto ollut... Jumala taivaan tuominnut on tässä!

NOITA (ovella):

No?

PENTTI ILKKA:

Hän on kuollut!

NOITA:

Marski Fleming kuollut?

PENTTI ILKKA:

Niin, tässä ei sijaa enää koston työlle:

Jumala taivaan tässä on tuominnut!

NOITA:

Jumala taivaan taikka — marski itse!

(Juoksevat oikealle. Huutoja ulkoa: marski Fleming on kuollut! Melua ja hälinää. Kuuluu nuoren Juhanan ääni linnan käytävästä, kohta temmataa ovi auki ja sisään syöksee).

JUHANA FLEMING (juosten isänsä vuoteelle):

Ei toki vielä lie hän kuollut!

(Tarttuu isänsä käteen).

On...

hän on jo kuollut, liian, liian myöhään!

(Heittäytyy nyyhkien isänsä vuoteen yli. Pihalla alkavat kirkon kellot soida).

EBBA FLEMING (kiiruhtaen vuoteelle):

Siis ehti meitä ennen marski Fleming!

(Polvistuu vuoteen ääreen. Sivulta huutoja ja sitten Kaarina, Gottschalk, Aune, Pentti ja Pietari Juusten, Kurki y.m. laskeutuen kaikki polvillensa, niin että polvistuneiden joukko ulottuu yli näyttämön. Kirkon kellot soivat. Juuri ennen esiripun laskemista, astuu sisään mustapukuinen, kalpea):

DANIEL HJORT (ilmoittaen pilkallisella riemulla):

Merellä näkyy herttu Kaarlen laivat!

(Esirippu alas).

End of Project Gutenberg's Jaakko Ilkka ja Klaus Fleming, by Kasimir Leino

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK JAAKKO ILKKA JA KLAUS FLEMING ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by

U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR

NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it

takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.